

Reuerendissimi i christo patris et dñi: domini Hugonis rē. Cardinalis: Postilla sup euāgelij fm Johannem incipit. Expositio Capituli I

In principio erat verbum rē. Quia Johānes rogatu episcopoz asq̄ hūc libz composuit contra hereticos / cogēntarē et cōsubstantialitā filij destruentes: Ideo i prima parte libri sui ponit quattuor ppositiones. Quarum prima ē de filij eternitate. Secūda de distinctiōne filij a patre. Tertia de substantialitate filij cū patre. Quarta de equalitate filij ad patrē. Et in his quattuor terminat intētiō p̄mē patris. Per primā ppositionem confutatur nestorij et claudij: quozum vterq̄ predicabat christum inītiū habuisse. Per secundam confutat sabellius: qui confundebat personas patris et filij et spūsancti: ponens tñ differentia noialem. Per tertiam confutat arrius: qui dicebat christum esse puram creaturam: et nullo modo substantialē patri. Per quartam confutantur omnes simul: quia illa ppositio dicit filium esse cogentum et substantialē et cogentem et personalit distinctum a patre. Prima igitur ppositio est: **In principio erat verbum.** Quattuor sunt hic dictiones quaz quilibet ponderanda est et explananda. Et primo queritur: quare sic incepit iohannes euāgelij suum: secundo quid notet hęc ppositio: in. Ad primū dicitur q̄ ideo sic incepit / vt ostēderet puentiam noui et veteris testamenti: et quonia sunt ab eodē auctore: cum idem habeant principij: In quo cōfatur manichei qui dicebat vetus testamentū esse a malo deo. i. diabolo. Ad secundū dicitur q̄ hęc ppositio: in / ex generali ratiōe ppositiōis notat differentia aliquā inter principij et verbū: ex specialia autem ratiōe notat quandam continentia mensurantis ad mensuratum: iuxta vnam expositionē: Juxta alia: notat distinctionem personalem et identitatem essentialē. Tribus enī modis exponitur hęc prima ppositio. Primo sic. **In principio erat verbum.** i. i eternitate. Eternitas autē duo dicitur. i. esse / et interminatū. i. sine terminis: id est sine principio et sine fine. Ad potest dupliciter p̄siderari: id est fm se: et sic nō differt eternitas siue interminatū esse a filio: vel respectu nostri intellectus: qui omnia recipit sub mēsurā quadam eo q̄ sit materialis: vt dicit Aug⁹ super Bēn. ad litteram in quarto libro: vnde nō potest itelligere illā interminationē nisi p modū mēsurę durantis et mēsurantē esse filij. Et hoc modo ap̄prehendimus eternitatem per modum continentis fm ratiōnem: Et hęc continentiam et differentiam notat hęc ppositio: in. Et sic pater q̄ ibi ē identitas quo ad rem: diuersitas q̄ ad ratiōem. Et hoc accipit a beato Dionysio in libro de diuinitatib⁹: vbi dicitur. Proprium eternitatis est totum fm totum metiri. Sed oritur questio: cum idem sit i eternitate et in principio: quare nō dixit: In eternitate erat verbū: sic enī videretur recta fronte elidere errorem nestorij et claudij: qui dicebant filium habuisse inītiū. Ad hoc dicitur: q̄ magis expresse confundit hereticos iohannes sic dicendo: Cum enī dicerent dicti heretici filij cępisse ex tēpore et non esse ab et̄no: tñ dicebant esse principij oim creaturarū: vt dicit Chrys⁹. et alij forte dicebant ipsum fuisse ab et̄no: nō tñ esse principium omnij: sed solum patrem: ideo non poterat elidi hic duplex error: nisi dixisset: In principio erat verbū. Ponamus enim cum ipsis q̄ pater aliquo spacio p̄cessit filij: illud spacium fuit ante filium: ergo filius non fuit in principio nec fuit principium omnij: quia qd nō est null⁹ rei potest esse principium: qd aperte destruxit iohannes dicendo: In principio erat verbū. qd non fecisset ita aperte si dixisset: In eternitate: quia possent dicere heretici: q̄ licet filij incepisset esse post patrem: tñ adhuc fuisset in eternitate: fm ratiōem qua eternitas consideratur vt duratio quedam ipsius esse sine terminis. Et sumitur hęc ratiō a Chrys⁹. in quarta homelia super hunc li-

brum / vbi dicit. Dic mibi heretice: nonne secula per eum facta sunt omnia / et spacium omne: Necesse est confiteri eū qui nō infant: quare nihil est mediū filij et patris: Si nihil ē mediū / nō posterior: sed cogentus est filius. Sed obicit hereticus: Si principium ostēdit hic eternitatem: ergo cum dicitur: In principio creauit deus cęlum et terram / ostēdit eternitatem. Sed hoc falsum: ergo nec hic ostēdit eam. Et hęc obiectio in eadem homelia. Responso est ad hoc: q̄ omnis mensura siue temporis siue eui siue eternitatis non habet esse interminationē vel terminationem: vel permanentiam vel successionem: nisi ab ipsis mensuratis: vnde omnis mensura sequit proprietates mēsurati. Vñ cū dicitur: In principio erat verbum: quia

Incipit euāgelij fm Johannē. Capitulum I

In principio erat verbū

statim adiungitur: Et deus erat verbum / restringitur principium ad eternitatem: quia vt dicit Chrys⁹. maxime proprium est deo esse eternum et sine successionē. Cum vero dicitur: In principio creauit de⁹ cęlū et terrā / restringit ad standū pro initio tpali / fm vnā expositionē. Itē querit q̄re dixit: erat: et non fuit vel est.

Secūda expositio est Aug. talis. **In principio erat verbum.** i. in patre erat filius. Sed dicitur questio satis difficilis. i. quare posuit patrem sub noie principij et non sub nomine patris vel dei: Itē quid notet hęc ppositio: in / fm hęc expositionē. Ad primū dicitur q̄ pater in ratiōe patris ignotus erat: Vnde cū iohānes debuit ostendere filij esse deū eternū: et idem i substantia cū eo qui ē pater: si posuisset p̄em nō fuisset intellect⁹. Similit̄ nomē dei incognitū erat multis: sed nomē principij oibus erat notū: sicut dicit Aug⁹: et tanq̄ in Glo sup epistolā ad Roma. ca. i. Ad secundū dicitur q̄ hęc ppositio: in / notat idēritatē essentialē inter verbū et principij. i. int̄ patrē et filij et psonalē distinctionē: vt dicit Chrys⁹. et Origen. in homelia sup istū locū. Vnde sensus est: **In principio erat verbū.** i. filius erat vni⁹ substantiē cū eo q̄ dicit eē principij / distinct⁹ ab eo. Tertia expositio cōplectit vtrāq̄ p̄cedentē: et est multū subtilior et magis p̄pria. Principij enī duo dicitur. i. ante qd nihil: et ex quo vlt post qd aliud vel aliud. Proprium primū dicit eternitatem: que caret principio ex parte aī et etiā ex parte p̄. Propriū secundū dicit fōtalē plenitudinē ex qua est quicqd est ab alio. Et fm hanc expositionē hęc ppositio: in / dicit triplicē habitudinē. Prima est equalitas mēsurę siue mēsurantis: de qua dicitur est in prima expositionē. Secūda est identitas substantiē filij cū p̄e: de q̄ dicitur est in secūda expositionē. Tertia est identitas principij cū patre: Vñ sensus ē. **In principio erat verbū.** i. verbū erat idē cū patre principij: ita tñ q̄ ppter trānsitiōnē p̄positiōis sit diuersitas psonalis: et ppter p̄nētia eiusdē p̄positiōis sit identitas p̄prietatis i qua cōmunicat pater et filij. Et fm hęc expositionē suggillat error grecorū: q̄ timēt dicere q̄ verbū sit idē principij spūsancti cū patre. Et hęc est expositio Chrys⁹. q̄ fuit grecus: querētis quare nō dixit iohānes: In principio erat verbū: sed in principio erat verbū: non nisi vt ostenderet qz filius erat in patre p identitatē principij sicut per identitatem substantiē. Dicit enī fides romana q̄ pater et filius sunt vnū principij spūsancti et vnus fons spūsancti: ita tñ q̄ hoc ip̄sū filius habet a patre: et ita pater est principij sine principio: filius sō est principium de principio: vt dicit Glo. marginalis. Sic igitur in vniuerso per hanc ppositionē: **In principio erat verbum** tripliciter expositam: triplex error excluditur. In prima expositione monstrat verbū eternitas: Vñ sensus est: **In principio erat verbū.** i. in eternitate erat filij: Et sic excluditur error nestorij et claudij. In secūda expositione monstrat filij cum patre consubstantialitas: Vnde sensus est: **In principio erat verbū:** id est in p̄e erat filius eiusdem substantiē cum eo: Et sic excludit error arrij. In tertia expositione monstrat proprietatis siue potestatis identitas patris et filij: Vnde sensus est: **In principio erat verbū:** id est idem cum patre principium / nō solum respectu creaturatum sed etiam respectu spūsancti. Nestorius ponit filij habere principium.

Bēn. 1. 2. 2.

Et non fuit vel est. Et videtur quod potius debuit ponere presens tempus: eo quod similis est eternitati. Unde licet eternitas non habeat differentias istas: preteritum/presens/et futurum: tamen si necesse est eam significari sub aliqua differentia temporis: propter nos magis significabitur per presens quam per preteritum. Sol. In eternitate duo sunt. s. ipsum esse et immutabilitas ipsius: quantum ad ipsum esse habet obiectio. Unde quidam expositores ad hunc respicientes dixerunt quod melius dicitur: filius sempiternus quam natus est. Alii respicientes ad immutabilitatem dixerunt quod melius dicitur natus est quam sempiternus. In tempore enim preteritum solum habet rationem immutabilitatis. Unde Anselmus in libro de concordia prescientie et libertatis dicit quod temporalia preterita sunt ad similitudinem eterni presertim: omnino enim immutabilia sunt. Et ita secundum hunc melius dicitur erat quam est. Ratio est Chrysostomi in quarta homelia. In fine cuius ponitur alia subtilior ratio. Eum enim dicitur sit quod hęc propositio innotet pertinencia mensurali respectu intellectus: non respectu ubi simpliciter: et hoc habet. Erat dicitur illa mensura secundum id quod est ante sumere: ut notaret infinitas in ante sumendo secundum intellectum nostrum: melius dicitur erat quam est vel fuit. Eum enim intellectus noster accipit filium in esse: occurrit ei aliquid principium et oportet aut illud principium filium fuisse: et ita si occurrat aliud principium oportet aut illud intelligere filium fuisse: et ita itur in infinitum. Unde dicit Chrysostomus. Non dixit iohannes principium habuit verbum: sed in principio erat verbum: per erat mittens te ad fine principio intelligendum filium. Hanc eandem rationem tangit quendam Beatus Augustinus dicens: quod erat est preteritum imperfectum: et ideo cum non sit alicuius temporis determinatum: melius potest notare infinitatem eternitatis quam presens. Iuxta hoc idem potest sumi alia ratio magis propria: Nam preteritum imperfectum medium est inter presens et preteritum perfectum: unde aliquid habet preteritum et aliquid presentis. Presertim habet essentiam: preteritum habet immutabilitatem. Unde ipsum complexum illa duo que supra diximus esse in eternitate. s. esse et immutabile siue interminabile. Postea queritur quare potest dicitur iohannes: In principio erat verbum: quod in principio erat filius: cum idem sit verbum et filius. Respondeo. Multiplex est ratio huius. Prima ad tollendam carnalis generationis concupiscentiam: quam filius quodammodo dat intelligere: et non verbum. Secunda est a proprio actu ipsius verbi: quod est exterius: nunciare quod erat occultum interius: et propter hoc venit filius: ut voluntatem patris occultam prius mundo manifestaret. Unde. j. eod. b. Deum nemo vidit unquam nisi unigenitum quod est in sinu patris: ipse enarravit. Et. xv. b. Quia quecumque audivi a patre meo nota feci vobis. Tertia ratio est: quod in libro agitur de filio dei secundum quod per ipsum reducitur creatura rationalis ad patrem tanquam ad primam similitudinem in qua fuit ante peccatum: s. verbum est prima similitudo intellectus: qui patri attribuitur: ut dicit beatus Anselmus: quare congruentius ponitur verbum ut reducatum rationalis creature ad similitudinem a qua ceciderat per peccatum. Et hoc dicit apte Augustinus super Beatum. ad Iohannem. Sed occurrit questio: quare iohannes non facit mentionem de patre in prima propositione: cum quidam heretici circa ipsum erraverint: dicentes: filium non cogiternum patri nec consubstantiali: quare videtur quod iohannes statim in prima propositione debuisset occurrere. Ad quod dicitur: quod omnis error illi erat de verbo: ponens ipsum non esse deum: et ideo iohannes per id quod maxime est proprium deo: probat ipsum verbum esse deum. Hoc est sicut dicit Chrysostomus. eternum esse et sine principio esse: et sic rationabiliter satisfactum est vitiosis heresi. Nam cum omnes posuerint unum esse deum: cuius propter primum est esse eternum et sine principio: ostensum quod verbum est eternum et sine principio: ostensum est quod ipsum est deus: idem patris et cogiternus. Et hoc totum trahitur ex verbis Chrysostomi in secunda homelia: ubi sic dicit. Quia ille: id est pater omnium manifestus erat: et si non ut pater: sed ut deus. Unigenitus autem ignorabatur: ideo decent eam que de illo est cognitionem presertim in initio studuit imponere his que nesciebant eum. Hęc est prima expositio: et est Chrysostomi.

Secunda expositio. Hęc ponit filium creaturam. Sabellius confundit personas. Hęc dicitur filium non esse principium spiritus sancti. Omnes istos hereticos predictos per istam propositionem: In principio erat verbum: confundit. Se-

Tertia expositio

quitur: a. Et verbum erat apud deum. Sic dicit Chrysostomus. Secunda propositio per quod cognoscibilis est deus: est eternum et sine principio et principium omnium esse: quod totum dicitur de verbo per primam propositionem que dicit: In principio erat verbum: ubi notat etiam identitatem substantie inter principium et verbum: id est inter patrem et filium. Et ne crederet quis quod ita esset ibi identitas quod nulla distinctio: ut dicebat sabellius: adiunxit secundam propositionem dicens: Et verbum erat apud deum: Sic continuat Chrysostomus. hanc propositionem precedenti. Sic quia dixerat: In principio erat verbum: ne crederet aliquis hoc dixisse iohannem de verbo patris: quod transit et non manet nec est apud aliquem: sed tamen ab aliquo: sed adiunxit: Et verbum erat apud deum. Hęc propositio apud: propter generale rationem propositiois: que est transitio: notat distinctio: et per hoc etiam cogit suum casuale supponere per aliam personam a se: verbum autem in ratione verbi significat ut ab alio: et ita cum propositio dicitur a habitu sine sui casualis ad precedens verbum: necessario cogit propositio sui casuale supponere pro persona patris ex qua est verbum. Et inde est quod non potest converti: propositio: ut dicitur: deus erat apud verbum. Et hoc innuit Interitum que dicit: verbum erat apud deum ut alia persona apud aliam. Propter hoc etiam notat apud: permanentiam contra motum vel transitum. Notat etiam vicinitatem seu paritatem contra superioritatem et inferioritatem: et ita notatur per propositionem equalitatem verbi cum patre et cogiternitas permanentis. Erat autem significat essentiam ut actum: propter verbi naturam cuius proprium est significare ut agere: et ideo notat quod filius habet essentiam a patre: et ita quod pater sit principium filii. Unde sensus est. a. Et verbum: quod erat in principio: b. Erat apud deum: id est cogiternum et coequalis ipsi et ens et distinctum ab eo. Et ita primum erat: primam propositionem dicit esse filium infinitum ex parte ante. Secundum: erat: secundam propositionem dicit esse eiusdem filium ut ab alio. Unde Chrysostomus in tertia homelia dicit. Primum: erat: de verbo essendi eternalis solum est ostensum: secundum: erat: apud aliquid essendi. Et quia maxime proprium deo est eternum et sine principio esse: hoc primum ostendit: Deinde ut non quis audiret hanc propositionem: Erat in principio: igitur esse dicitur: confessum hoc mirigavit antequam diceret quod esset: dicens: quoniam apud deum erat: et non dixit in deo erat: sed apud deum erat: eam que secundum hypostasim est eternitatem ostendens nobis. Et hoc est totum quod diximus. Per hoc patet quod intellectus proprie propositio intelligitur in secunda. Sic dicitur de aliis quod secunda propositio intelligitur in tertia: et in tertia quarta. Sic igitur per hanc secundam propositionem elidit errorem arrij et sabellij: quorum prior negabat verbum cum patre equalitatem: alter negabat patris et verbi distinctionem. Confundit etiam nestor: qui dicebat filium habuisse in se ipsum cum sit verbum patris cogiternum. Sequitur: c. Et deus erat verbum. Hęc tertia propositio sequitur ex secunda. Nam si verbum est equaliter deo et cogiternum: cum nulla creatura possit ad tantam excellentiam elevari ut sit deo coequalis et cogiterna nisi sit deus: sequitur quod verbum erat deus: et deus erat verbum. Sed surgit questio gravissima: Nam in precedenti propositioe ex qua nascitur hęc notatur distinctio per naturam propositiois: que etiam cogit hunc terminum deum stare per personam patris: ut dicitur est: ergo si verum est quod dicitur. s. quod precedens propositio intelligitur in sequenti: oportet de necessitate dicere: quod deus apud quem erat verbum: est verbum: et ita quod pater est verbum: et ita incurrit error sabellij. Sol. Ad hoc dicitur: quod in hoc termino deum: posito in secunda propositioe: duo sunt secundum rationem intelligitum. Sicut enim alibi dicitur est: hic terminus deus significat essentiam ut suppositum: suppositum vero secundum intentionem nominis sui non dicit nisi positum sub aliquo: illud autem sub quo duplex est secundum rationem. s. proprietatem et essentiam: suppositum proprietatis est persona: suppositum essentie est deus. Dico igitur cum per secundam propositionem significatis vicinitatem lateralem non superioritatem vel inferioritatem: notet equalitatem verbi ad patrem: et equalitas sit aliquo: rui in aliquo: per hoc quod est aliquo: ponitur distinctio patris et filii: per hoc autem quod est in aliquo: ponitur identitas: et ita nihil impedit quin deus apud quem erat verbum: ut distinctum ab eo: predicetur de verbo ut idem cum verbo. Sequitur: d. Hoc erat in principio

Tertia

Secunda pars libri

Hoc erat in principio apud deum. Hoc pronome hoc refert ad verbum cum oib' pdictioib' pdeterminat. Un' sensus est: Hoc. s. verbum qd erat in principio p coeternitatem: et qd erat apud deum per distinctione: et qd de' erat per substantie identitate. Hoc in qua' sbu: **H**oc in principio erat apud deum q. d. nihil aliud erat. Et sic destruit erro: q' dicit v' dicit: sbu sp fuisse et distinctu a pte mo' tñ deū eē: qz p' tute discretiois z idētitat' pnois nō poterit h' heresis stare. Que' etiā heresis destruit i pma z secūda z tertia ppositioe: s' malū nō pōt nimis destrui. Sic patet q' hęc quarta ppositio colligit in se tres priores ppositiones. Per pronome eni hoc qd ad sbu refert supponit psona filij: Per pncipio notant tria. s. psona patris/eternitas/a q' omnia. Per in notant tria similit' idētitas essētie patris z filij/puentia in eternitate/et in natura pncipij: vt. s. omnis pcessus fluens a patre fluat a filio/p'pter illum quo ipse filius fuit a patre. Per apud deū notatur equalitas: id est conuentientia personarū in eadem essentia. Un' ē sensus. a **H**oc verbum sic determinatū: **H**oc erat in principio: id est idē principium de principio cum patre qui est principiu sine pncipio. **A**pu' deū: per equalitate z distinctione. Hic terminat prima pars huius libri. Quā tñ multe q' estiones pcedunt: quarum quasda hic ponimus. Prima est quare iohānes incipit ab eterna generatione/ z aliq' euangelistę a temporali. Secūda: cum ipse iohānes loquatur contra hereticos: et contra ipsos scripserit librum istum: quare non procedit pbandando z syllogizando/ vt necessario cōtineret ipsos. Tertia qre ipse iohānes facies mentionē de patre z filio/ nullā faciat mentionem de spū sancto in prima parte hui' libri. Sol' ad primam dicimus q' creatura rationalis ceciderat in duob' a deo. s. in his que sunt fidei: et in his que sunt moris: Et constat q' ea que sunt fidei magis remota sunt a creatura rationali vulnerata q' illa que sunt moris: quia hęc quodāmodo sunt a natura: illa vero omnino sunt supra naturā: et ita vicin' est egrotō bonū moris q' bonū fidei: et ideo p'ior fuit reductio creature rationalis ad deum per mores q' per fidem. Unde cum aliq' euangelistę prius scripserint de temporalibus gestis christi que mores nostros informant: sufficient' nos ordinauerunt in morib' z reducerunt ad statum pristinu/ quo ad partem istam: et ideo ordinato in his que sunt fidei: relinquebatur vltimo scribenti: id est iohāni. Hęc ratio de glōsis extrahitur/ non vna sed multas inuicem comparatis. Chryf. ponit aliam rationem in quarta homelia/ dicens. Reliquis euāgelistis in his que s' m carnem sunt morantibus sermonib' timor erat ne quidam ppter hoc terrestres existentes in his remanerent solis dogmatibus: Ex hoc igitur terrestri celo iohānes reducēs eos qui casuri erant z ad celum attrahens: decēter desuper z ab existentia eterna facit narrationis pncipiū. Ad secūdam dicimus q' iohānes scripsit per modum auctoris: cui etiam crederent ipsi heretici: quia omnes heretici credebant christo z apostolis missis ab eo. Unde cum p'riū sit auctoris nulli innit' sed ex ipsa sua auctoritate z materie veritate de qua loquitur robur in dictis habere: ideo non debuit scribere iohānes pbandando z syllogizando/ sicut philosophi: quorum vnusquisq' timebat lectus alterius sequentis se: et ideo necesse fuit confugere ad arma verborū: que consistunt in syllogismis z argumētatiōib'. Et habet hęc solutio a Chryf. in secūda homelia: vbi dicit: Vides plationē z potestate verborum multam/ qualiter nihil dubitans neq' conijctōis: s' omnia enuncians loquit' : Hoc enī magnū nō circūferri in his q' vtiq' dicit. Ad tertiam dicimus q' iohānes agit in hoc libro de reductioe creature rationalis ad patrem: z de reducēte ipsā: z de dispositioib' per quas fit reductio: et ideo necesse fuit facere mentionem de patre ad quem fit reductio/ z de filio per que fit reductio/ et non spū sancto: qz oēs dispositioes aut sumuntur ex parte illius ad quem fit reductio/ aut ex parte illius per quem: aut ex parte rei que reductio. Hoc autem non est silendum q' in hac prima parte libri quater positū est hoc verbum/ erat: vnde cum nō sint nisi tres differentie tem-

poris. s. p'ens/ p'teritū z futurū: p' h' notauit iohānes q' essētia filij quā copulat/ erat/ est sup oē tps/ nec tempore variat. **O**ia p'p'ia facta sūt. Hic incipit scda ps hui' libri s' m nrām diuisione: i q' agit de exitu creaturarū a pte p' sbu. Diuidit aut' hęc ps i duas p'ticulas. In p'iori ostendit q' oia facta sūt p' verbū. In secūda determinat qualis oia sūt i verbo q' incipit: ibi: **Q**d factū est i ipso vita erat. Et i his duob' p'inet tota snia hui' secūde p'tis. Ordinat aut' hęc scda ps libri ad p'iorē/ vt riuus ad fontē. i. vt ortens ex illa. In illa liquidē parte. i. in prima/ ostēsum ē q' verbū habet rationē p'ncipij quātū ad hoc q' ante ipsū nihil: et ipsū ante oia: ratio aut' pncipij in plus est. s. q' ab ipso oia. Et b' ostendit h' cū dicit: **O**ia p' ipsū facta sūt. Et sic patet q' hęc qnta p'positio oritur a quarta: qua dicit' ē: **H**oc erat i principio apud deū. Nam ratio pncipij est: vt ab ipso oia: et verbū erat in principio/ nō transiens sed pmanēs apud deū: necesse est ipsum verbum habere rationem pncipij: quare sequitur q' omnia per ipsum facta sunt. Item filius venit in mundū patre manifestare qui vsq' tunc mūdo fuerat ignot': sicut dicit' tur. i. b. Memo deum vidit vnq': sed vnigenit' filius qui ē in sinu patris enarrauit nobis. Et qz ad hoc venit/ ideo verbum dicitur: cui' ratio est secreta mētis exterius manifestare. Prima autem manifestatio patris est in imagine eius: qd ē secūda imago/ que imediate traducit' ab imagine prima: id est i creatura que est a patre per verbum. Cum igitur in prima parte sufficienter actum sit de prima manifestatione patris/ consequēs fuit vt in secunda parte ageretur de secunda manifestatione. Et b' totum innuitur ab Aug'. in libro de decem chordis/ circa mediū libri: vbi dicit. Aliter imago tua est in filio tuo: aliter in speculo. In filio tuo est imago tua s' m equalitatem substantie: in speculo autem q' longe est a substantia: et tñ est quedā imago tua: q' nō talis qualis in filio. In filio s' m substantiam: in creatura non est hęc imago dei que est in filio: quia hic est qd pater: id est verbum dei per qd omnia facta sunt. Et consequenter ponit satis elegans exemplum. Aliter inquit ē imago imperatoris i filio: aliter i solido aureo: id est in denario. Sic igitur patet ordo z ratio ordinis huius secūde partis ad primam. Sed anteq' exponamus sententiam huius partis ad primam/ oritur questio satis probabilis: videlicet cum in hac parte agat iohānes de exitu creaturarū a suo pncipio: quare ipse nō enumerat creaturarū species per ordinem quo factę sūt: sicut fecit moyses i Genesi/ vbi enumerat per ordinē opera septem dierum. Ad hoc dicimus q' moyses non intendit agere de verbo eterno/ nisi p'out ē pncipiū omnium: et ideo pncipaliter intendit agere de exitu creaturarū in esse per verbū: vnde necesse fuit ipsum ordinem exitus de terminare: Iohānes autem agit pncipaliter de reductioe creature rationalis ad patrem/ per verbum per qd factę sūt oēs creature: et ideo nō debuit hic rāgi ordo exit' creaturarū a deo nisi in sūma: sed reductiois ordo debuit seriātim ostēdi quo ad dispositioes pertinentes ad ipsū reducētem: que dispositioes tangunt z aperiunt in ppositioibus p'ncipij et secūde p'tis huius libri. Et q' ita sit/ habetur apte a Chryf. i qnta homelia sup libz illū/ vbi dicit. Moyses ic' p'p'is histo'ia z cōscriptioē q' ē in veteri testamēto/ s' sensibilib' nobis loquit' / et hęc enumerat p' multa: euāgelista s' h'c oia exercēs/ vno verbo cōprehendit et illa et ea q' his sūt supiora. Et dicit causā qre sic facit. Decent' cōsult' et cognita existētia auditorib' / z ad maiorē festinās materiā z totū hunc libz instituēs/ nō de creatura sed de cōditore omnia pducēte dicere. Et ita q' b' aduertit verba Chryf. tres causas inuenit quare iohānes non enumerat hic ordinem creaturarū. Quarum prima est: quia notē erāt creature factę per verbū/ et ideo non oportuit de nono enumerare. Secūda: qz maiorē z digniorē materiā volebat psequi.

S S S Tertia quā dixim'

Tertia quam diximus. scilicet quod non intendit agere de exitu creaturarum a deo sed de reductione earum ad deum per verbum: et ideo conditiones verbi non ordinem creaturarum debuit prosequi. Dicit ergo. **a Omnia visibilia et invisibilia spiritualia et corporalia naturam servantia quod dicimus propter peccata que naturam non servant sed corrumpunt.** **b Per ipsum verbum quod erat in principio apud deum.** **c Facta sunt a patre: ut sic notetur per prepositionem ratio principij in patre respectu filij et identitas virtutis operantis principij in utroque. Nam pater et filius unum sunt principij operantis omnium.** Et hoc aperte dicit Anselmus in libro de spiritu sancto contra grecos: ubi dicit: Pater fecit omnia per verbum: licet sit eiusdem essentie cum patre: quia fecit omnia sua potentia que est idem filio. Sed cum dicat: **Omnia** nihil explicans: nunquid in hac universali distributione includitur spiritus sanctus? Dicimus quod non: quod sicut pater et filius non sunt inter omnia sed super omnia: ita spiritus sanctus non est inter omnia sed super omnia: sicut dicitur Beati. j. a. Spiritus domini ferebatur super aquas: quare non est factus inter omnia sed factor omnium. Solet etiam queri quid notet hęc prepositio per: cum dicit: **Omnia per ipsum facta sunt.** Sed ista soluta est hęc questio per expositionem: quia diximus identitatem virtutis operantis in patre et filio: ita ut virtus illa sit a patre in filio. Unde Proverbia vij. d. Quando appendebat fundamenta terre cum eo eram cuncta componens. Sed oritur alia questio satis difficilis. scilicet utrum vere possit dici quod pater omnia fecit per spiritum sanctum sic per filium. Ad hoc dicitur: **et bene quod vere potest dici quod pater operatur per spiritum sanctum sicut per filium: sed magis proprie dicitur pater operari per filium: quia patri attribuitur potentia operandi: filio vero ipsa operatio: spiritui sancto conseruatio operati.** Pater proprie operatur per filium et in spiritu sancto: sic enim differunt hęc due prepositiones: per in: quod per dicit causam efficientem: in continentem seu conseruantem. Unde Roma. xj. d. Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. **Ibi glo.** Ex ipso dicitur propter patrem ex quo filius: per ipsum propter spiritum sanctum: quia sola dilectione creavit et conseruat omnia. Potest etiam addi ad hanc rationem: ut dicam? cum Aug. super Beati. ad litteram: quod per prepositio non solum notat causam efficientem: immo etiam exemplarem: quod non proprie conuenit spiritui sancto sed tamen filio: qui est ars in qua sunt omnium rationes: quia ipse est imago patris perfecte indicans substantiam et virtutem patris. Quare patet quod non proprie potest dici pater per spiritum sanctum operari: tamen si reperiat alibi: debet dici quod per: non notat tunc nisi causam efficientem que est ab alio. Queritur etiam: utrum proprie possit dici pater operari in filio sicut per filium: Et dicitur quod utrunque bene dicitur: et utrunque reperitur. **Dei. j. a.** **Mouissime locus est nobis in filio per quem fecit et secula.** In **Ps.** **Omnia in sapientia fecisti.** **Col. j. c.** **Omnia per ipsum et in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes et omnia in ipso consistunt.** Et per utrunque prepositionem: id est per et in: notatur identitas principij siue virtutis operantis. **A** hoc et ab prepositio dicit auctoritatem principij in suo casuali: Ideo non dixit Iohannes: **Omnia ab ipso facta sunt.** Unde Hilari. **Filius per se operatur sed non a se.** Sequitur: **d Et sine ipso verbo omnia faciente: et factum est nihil: naturaliter subsistens.** Peccatum hoc non est natura subsistens: quare non est ab ipso vel per ipsum. **T**amen peccatum ipsum in quantum participat communem rationem entis est a deo: In quantum hoc deficit ab ente non est a deo: ut dicit Anselm. **E**t probat hoc idem Dionysius in libro de diuinis nominibus in capitulo de ente: ubi tractat de malo. Sicut igitur artifex sine arte et sapientia sua nihil operatur: immo omnia per artem et sapientiam facit: et etiam prius in ipsa arte omnia et consequenter in opere: sic pater omnia fecit per filium qui est ars et sapientia eius: et sine ipso nihil facit: sed prius omnia fecit in ipso sicut in arte: et consequenter omnia fecit per ipsum in opere. **N**otandum autem est hic: quattuor quedam di-

ci de filio: que sunt idem in re sed differētia ratione. scilicet sapientia: ratio: ars: idea: et alia duo: verbum et imago. Sapientia dicitur prout informat et facit sapientem: Unde se magis tenet ex parte artificis habentis: et ideo non recipit plurale ut dicatur quod plures sapientie rerum sint in filio vel in deo. Similiter ars dicit eadem sapientia prout est directiva operum: Unde licet aliter qualiter respiciat pluralitatem operum: quia tamen omnia respicit in vna ratione exitus sui: id est ordinate et sapienter: ideo nec ipsa ars recipit plurale. **R**atio vero respicit finem: Unde magis tenet ex parte rerum: et ideo recipit plurale. **I**dea vero dicit speciem rei exemplarem in ipsa sapientia. Unde dupliciter habet comparisonem: Unam ad res quarum est exemplar: aliam ad sapientiam cognoscentem res exemplatas. **S**cdm primam comparisonem recipit plurale. Unde conceditur quod multe idee sunt in deo. **S**cdm aliam comparisonem non recipit plurale: Unam et a sanctis dicitur quod vna sola idea est in deo. **E**t ita necesse est dici: **Cum enim idea sit quasi mediū inter cognoscentem et cognoscibilia: necessario sequitur conditiones utrorumque.** **H**ęc quattuor nomina cum respiciat cognitionem essentialia sunt et conueniunt toti trinitati: tamen filio appropriantur. **V**erbum vero et imago proprie dicuntur de filio. **V**erbum enim et imago dicitur filius: in quantum perfectissime loquitur seu representat substantiam et virtutem patris: non solum respectu creaturarum: sed etiam respectu spiritus sancti: cuius cum patre est filius unum principium: alioquin non esset verbum vel imago ipsius: quia non totum patrem loqueretur filius. **S**equitur: **Quod factum est in ipso vita erat.** **H**ic incipit secunda particula huius secundę partis. **E**t oritur hęc propositio ex primis: **N**am si verbum erat in principio: per quod facta sunt omnia: et sine quo factum est nihil: eo quod sit ars et sapientia patris: seculi que omnia que facta sunt prius fuerunt facta in eo: ut in arte que sunt facta in opere. **E**t hoc est: **Quod factum est in ipso vita erat.** **I**n verbo quod est vita: erat ipsum vita. **S**um quod dicitur spiritus habet in se omnes rationes que cognoscit. **S**ed est duplex cognitio. scilicet practica et speculatiua. **S**peculatiua cognitio est proprie scientia: et hęc potest esse omni possibile et que nunquam erunt. **V**ltra enim possunt fieri que nunquam fiunt: et hoc potest esse cognitio speculatiua que dicitur scientia. **P**ractica autem cognitio est scientia displiciti: **E**t hęc est tamen eorum que fiunt aliquid: que supra diximus factibilia. **R**atio istorum factibilium in deo dicitur vita: quia vita magis se tenet ex parte voluntatis: sicut in omni ratione et rei proprietate. **U**bi etiam in nobis perfectio voluntatis dicitur vita anime: id est virtus vel gratia: perfectio vero speculatiui intellectus proprie dicitur veritas: non vita. **S**cdm hanc rationem similitudinis transumptum est nomen vite ad rationes rerum in deo existentes: et est tamen eorum que sunt in eo que approbatione vel que fiunt in actu. **S**cdm hoc vita potest esse ablatiui vel nominatiui casus. **E**t est idem sensus. **Q**uod factum est in actu: erat in ipso vita: ab eterno antequam esset et postquam esset et postquam preterisset: semper absque mutatione in ipso fuit vita. **E**t quod ita debeat dici sumitur ab Aug. in secundo libro super Beati. ad litteram: ubi dicit: **Q**uia ergo nihil creari posset: siue ante tempora quod quidem non est creatori coeternum: siue ab exordio temporum siue in aliquo tempore cuius creati ratio: si tamen ratio recte dicitur: non in verbo dei patri coeterno coeterna vita viueret. **P**ropterea scriptura priusquam insinuet vnaquamque creaturam ex ordine quo dicitur dicitur: respicit ad dei verbum prius ponens: **E**t dixit deus: fiat illud. **J**uxta hanc expositionem hęc propositio: **I**n notat primariam effectum in causa exemplari extra. **N**am sic dicit Aug. in eodem libro: **ante omnes creature sunt in deo creatrix essentia.** **S**ic exponitur hęc propositio scdm Aug. **S**cdm **h**ilari. **Q**uod factum est in ipso: hoc est. scilicet incarnatio: passio: resurrectio: et cetera huiusmodi. **V**ita erat. scilicet causa vite nobis. **U**bi. j. xj. c. **E**go sum resurrectio et vita. **S**cdm **A**mbrosio. **Q**uod factum est in ipso vita: id est

Ps. 107.

...vita... factum est... in ipso... vita erat... resurrectio et vita...

In ipso vita. I. per ipsum qui est vita. j. xliij. a. Ego sum vita veritas et vita. Erat antequam fieret: Erat enim in dei presentia antequam fieret in existetia. Scdm Origenem. et Chrysom. sic exponitur et punctatur littera: **Sine ipso factum est nihil quod factum**: quod fit contra hereticos: qui punctant litteram post nihil: sicut Aug. Et dicunt: Si nihil factum est sine ipso: et spiritus sanctus est aliquid: factus est spiritus sanctus per verbum. Et hoc narrat Chrysom. in quinta homelia: ubi dicit: Sine ipso factum est nihil quod factum est: si quid factibile est: hoc dixit per eum factum esse: puta et si invisibile sit: et si incorporeum: et si in celis: propterea non dixit: omnia per ipsum facta: sed si quid factum est: id est factibilia: spiritus autem sanctus non est factibilis. Sequitur fm Chrysom. **In ipso vita erat. q. d. non est mirum si sine ipso factum est nihil quod factum**: id est si per eum factum est omne factibile: quia in ipso vita erat: id est prouidentia res prouidendi et conseruandi in esse ex ipso primo fonte indeficiente et omnibus sufficiente in faciendis et conseruando. Unde dicit Chrysom. in quinta homelia. Deus antequam operaretur esse et postquam fecit: similitudo indeficiens manet in nullo minoratus est: nec inuoluitur factus ex multa condicione: sed et si quod plures oportet factos esse mundos tales: et si infinitos: idem manet omnibus sufficiens: non ad inducendum eos solum: sed ad continendum eos post conditionem. Nomen enim vite non conditionis hic solum est: sed et prouidentie: que est fm permanentiam. Scdm hac expositionem oportet dicere quod creature non fuerant ab eterno in deo vita: Nam si vita respicit conditionem et conseruationem rerum: que ab eterno nec condite nec conseruatae sunt: sequitur quod nec ab eterno fuerunt vita in deo. Sed tunc surgit questio: fm quam rationem vite que est apud nos transfunditur vita ad diuinam sapientiam. Item queritur: fm quam differentem rationem vite accipiant sancti has diuersas expositiones. Item queritur: vtrum creature magis sint vita in deo cum sint actus que ante vel postquam preterierint. Sol. Ad primum dicimus quod vita fm que est in naturis apud nos: est primum actus et continuus anime in corpus organicum: prima enim excitatio animati ad esse fm que animatum est: actus viuificus continens ipsum animatum in esse per continuationem ipsius actus viuifici. Ad vtrumque horum respexit Chrysom. in sua expositione: dicens ipsam diuinam sapientiam vitam omnium: tum quia primo ducit ad esse ontologia: tum quia continet in esse omnia. Et hoc est quod dicit Chrysom. in quinta homelia. Nomen vite non conditionis hic est solum: sed et prouidentie: que est fm permanentiam. Et ita cum diuina sapientia non manifestet nobis nisi per actus suos: vt dicit Chrysom. debuit dici vita que est primum actus et continuus anime in corpus suum. Item ponatur quod anima sit ante corpus: adhuc dicitur quod anima vita corporis non actu: sed potentiam huius actus iam habet in se. Et iuxta hanc similitudinem transfunditur Aug. et Anselmus vitam ad diuinam sapientiam. Unde dicitur: quod res antequam sint in natura sunt vita in deo: et cum sunt et postquam esse desierint: eo quod exemplar eorum apud primam causam immobilem perseverat. Et sicut non diceremus quod anima esset vita corporis si nunquam viuificaret: ita non dicimus quod in deo sit aliquid vita si ipsum nunquam erit: etiam si possibile est ipsum fieri. Sic patet solutio ad duo prima. Ad tertium dicimus fm Aug. et Anselmum: quod res quocumque modo varietur: equaliter sunt vita in deo. Ultra enim nominat rationem eternam apud deum immutabiliter permanentem: sed tamen deus non semper equaliter viuificat res: nec semper equaliter viuunt in deo: quia viuunt: et viuificant: dicunt vitam actu participatam: hoc tamen dico sine preiudicio. Aliter etiam exponit hoc vltimum Chrysom. **In ipso vita erat**: id est ipsum. s. verbum vita erat in se: sicut pater in se. Unde. j. v. e. Sicut pater habet vitam in semetipso: sic dedit filio vitam habere in semetipso. Nec per hoc ponitur aliqua compositio in patre vel filio: cum non sint vita per participationem sed per essentiam. Per primam propositionem: id est per hanc: **Omnia per ipsum facta sunt**: confunditur

arrius: qui posuit filium esse creaturam: Non enim potest esse creatura per quem omnis creatura facta est. Per secundam id est per hanc: **Et sine ipso factum est nihil**: confunditur manicheus: qui dicit corporalia sine ipso facta a malo deo. Per tertiam: id est per hanc: **Quod factum est in ipso vita erat**: confunditur nestorius: qui dicit filium habuisse initium: Nam si haberet initium: res non fuissent vita in eo: cum ipse non esset. Vltima verba dicimus de verbo: quia bonum est ab hoc verbo esse verbosum: cum non sit nisi vita et veritas et ratio et sapia. Sequitur: **a. Et vita erat lux hominum.** Hic incipit

Tertia pars libri

Et vita erat lux hominum:

tertia pars libri: in qua agitur de temporali verbi natiuitate. In prima siquidem parte actum est sufficienter de eterna verbi generatione. In secunda de exitu creaturæ a patre per verbum: quare consequens fuit vt in tertia parte ageretur de temporali verbi generatione: fm quam facta est creatura. Habet autem hæc pars tres propositiones. Prima est de verbi incarnatione: secunda de verbi incarnati operatione: tertia de efficacia et virtute incarnationis et operis.

Dicit ergo: Et vita erat lux hominum. Scdm hoc respondet obiectioni tacite que posset fieri. Dixerat siquidem quod verbum erat vita omnium factibilium: et in verbo idem est vita et lux: que videtur quod similis sit lux omnium factibilium. Et respondet iohannes dicens: quod non omnium est lux: sed hominum. Et est ratio dicti hæc: quia sicut lux est prima et vniuersalis species omnium formarum corporalium et principium omnis viuificationis corporalis: ita lux spiritualis est homini prima via vite de tenebris erroris illuminans: et viam ad inuisibilia demonstrans. **a. Et vita erat lux hominum: cum hominum naturam sibi in unitate personæ vnuit: vt infirmus oculus hominum radios sui fulgoris sustinere posset.** Ante incarnationem vero lux erat in se et etiam angelorum: sed non hominum: qui non poterant solem in rota intueri: et ideo sol nube se induit: et sic factus est: **c. Lux hominum: quoniam simeon videns solem sub nube: cum gaudio dixit: Luc. ij. e. Nunc dimittis seruum tuum domine fm verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum: Quod parasti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium: et gloriam plebis tue israel.** Item Ps. Exortum est in tenebris lumen rectis corde: misericors et miserator: et iustus dominus. Esa. ix. a. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis: lux orta est eis. Quia autem sol noster suo ortu temporali viam ad lumen eternitatis ostenderit: dicitur in Ps. Quoniam apud te est fons vite et in lumine tuo videbimus lumen. Esa. lx. a. Ambulabunt gentes in lumine tuo: et reges in splendore ortus tui. Item in Ps. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Super nos dicit: non super angelos: quia vt dicitur Heb. ij. d. Nusquam angelos apprehendit sed semen abrahe apprehendit. Quia satis conueniens fuit iuxta proprietatem rerum naturalium. In speculo siquidem corporali fit reflectio luminis corporalis: ideo conueniens fuit vt in speculo spirituali quod est mens humana fieret reflexio luminis spiritualis. Quod factum est in incarnatione homini: **Tunc enim signatum fuit lumen vultus dei super speculum.** Ante incarnationem quasi non signata hoc lumine humana natura traheretur ad infernum: sed post incarnationem tanquam insignata signaculo regis ascendit in celum. Et nota quod dicit: **Et vita erat lux hominum: generaliter non iudeorum tantum: quia per verbi incarnationem lex moysi que aliquod lumen erat: sed quasi clausum infra limites iudee: transfusa est in omnes gentes per christum.** Et hoc totum comprehendit Chrysom. vno verbo in quinta homelia dicens. Primum quidem de conditione nos edocuit: deinde dicit bona que sunt fm animam que prebuit nobis veniens: et per vnum verbum enigmatice ostendit ea euangelista dicens: **Et vita erat lux hominum.** Non dixit lux iudeorum: sed vniuersalis hominum. Non enim iudei soli: sed et gentes ad hanc venerunt cognitionem: quia vera lux erat hominum: oportebat vt tunc luceret: cum alius de luminis auxilium habere non poterat: et vnde tenebrarum caligo inuoluebat: **Et tunc subdit: Et lux in tenebris**

Ps. 111.

Ps. 35.

Ps. 4.

Et lux in tenebris

Et lux in tenebris lucet. I. in medio erroris. Fuit enim...

Et lux in tenebris lucet: et tenebre eam non comprehenderunt.

Fuit homo missus a deo:

producis luciferum in tempore suo: Preterea: vox est...

Fuit homo missus a deo cui nomen erat iohannes. Diuiditur autem hec...

propter christum sed propter populum infirmum: qd aliter non...

Moraliter dicitur fuit homo etc. hic notant quatuor...

Quarta pars libri

Fuit homo missus a deo. Quarta pars huius libri: in qua agitur de...

Ps. 131.

Vertical text in the right margin, including 'Cui nomen erat iohannes' and other commentary.

Esa. xl. a. Vox clamantis in deserto: parate viam dñi/rectas facite semitas dei nri. Malach. iij. a. Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam: qui p̄p̄gabit viam tuam ante te. Et merito dicitur iohānes angelus: quia non propriam sed mittentis causam egit. Unde Chryſt. i sexta homelia. Tu autem dicens qm̄ a deo missus fuit iohanes: nihil de reliquo humana esse existima eoz que dicuntur ab illo: non enim que eius sunt sed que mittentis omnia loquitur: ideo angelus nuncupatur: angeli enim virtus est nihil propriū dicere.

Cui nomen erat iohānes. Hic venit i testimonium vt testimonium perhiberet de lumine: vt

Cui nomen erat iohānes: an teq̄ mitteret. Esa. xlii. a. De ventre matris meę recordat̄ ē nomen me: id est in vtero matris meę dedit mihi rem nois mei: id est gratiam. Ideo dicit: Cui nomen erat iohānes. Nomen: quia anteq̄ conceptus esset p̄noiat̄us est ab angelo. Luc. i. a. et anteq̄ natus fuisset habuit rem nois: id ē gratiā: quia sanctificat̄ fuit in vtero matris suę. Unde de ipso dicit illud Hier. i. b. Prius q̄ te formarem in vtero noui te: et ita ex noie: et anteq̄ exires de vulua sanctificauit te. **Hic: id est talis. s. homo missus iohannes: id est gratioſus. Venit: primo in mundū: deinde in deserto vbi ab infantia vixit baptizans et p̄dicans baptismū penitentię: deinde venit de deserto in iudęam: vt ibi populo p̄dicaret. Unde Luc. iij. a. Factum est verbum dñi super iohannem filium zacharie in deserto: et venit in omnem regionē iordanis p̄dicans baptismū penitentię in remissionē peccator. Per hoc qd̄ dicitur: Factum est verbum dñi sup iohannē: intelligit̄ hęc missio iohānis qua missus est a deo ad testificandū. Nec aliter p̄dicabat iohannes baptismū nisi quia baptizabat in noie venturi post se ad baptizandū et p̄dicandū: et in hoc ferebat et testimonium qd̄ ipse solus dimittebat peccata et gratiam conferebat. Et hoc ē: Venit in testimonium: id est ad testimonium perhibendū. Et qd̄ dicit: venit: notat liberā voluntatē iohānis: qz id ad qd̄ missus fuit libera voluntate peregit. Ideo aut̄ vixit ab infantia in deserto: vt linguā suā ad tātū testimonium seruaret impollutam: qd̄ non potest fieri inter hoies. Cui Esayas. vi. b. quādo mittebat i testimonium rei visę dicit: Egredere mihi quia tacui: quia vtr̄ pollutū labij ego sum et i medio pollutū polluta labia habentis ego habito: Idcirco anteq̄ mitteratur purgant̄ labia eius calculi ardētis tactu. Similiter ble/ remias purgat̄ anteq̄ mittatur: sed non calculi tactu sed manus tm̄: quia adhuc parum peccauerat in lingua: quia puer erat. Unde Hier. i. b. Visit dñs manū suā et tetigit os meum: et dixit ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo. Iohannes hō nec manu nec calculo tangitur: quia linguam suam in deserto seruauit impollutam: et ideo idoneus fuit ad testificandum. De quo autem deberet ferre testimonium iohānes ostendit euangelista dicens: **Et testimonium perhiberet de lumine: id est de christo nato de virgine: sicut radius nascitur a sole sine aliqua eius corruptione v̄ diminutione. S; quid est qd̄ dicitur. j. v. f. Ego autem non ab homie accipio testimonium: Ideo heretici forte dixerunt qd̄ iohannes nō fuit homo sed angelus incarnatus. Sed heresis ista eliditur per hō qd̄ dictum est. s. fuit homo missus a deo. Dicimus ergo qd̄ in testimonio tres personę sūt ad minus. s. testificans: et cui testificatur: et pro quo testificat. Testificans fuit iohānes: cui testificatur: populus iudæus: pro quo christus. Testimonium igitur non propter christi indigentiam sed propter populū infirmitatē necessarium fuit: qz populus alit̄ nō recepisset christū nisi iohannes qui sanctitate vitę omnes transcenderet eū suo testimonio cōmendasset. Unde illud: Ego ab homie non accipio testimonium: sic exponit Chryſt. id est nō indigeo prop̄ me: sed condescēdo in id humilitatis causa propter salutē v̄stram. Et hoc idem innuit euangelista hic subiūgens: **Et omnes crederent in christum: per illum: id est iohannē testificantem. q. d. non christo fuit necessarium iohannis testimonium propter se: sed iudicis qui splendorem eius nō possent******

ferre si immediate et nude venisset ad eos: ideo signant dicitur de lumine nō de luce. Differūt enī lux et lumē: sic fons et rivus. Lux enim est in propria natura existens: lumen actus lucis: idē diffusio in aliquo susceptibili. Et ob hoc vt notet necessitas testimonij ex parte suscipientis: nō ex parte lucis: dicitur de lumine non de luce. Et in h̄ terminat̄ intentio p̄m̄e p̄culę huius quartę partis. lib. i. Sed qz apud hoies dignior et creditibilior iudicatur ille qd̄

omnes crederent per illum. Non erat ille lux: sed vt testimonium perhiberet de lumine.

phibet testimonium q̄ ille p̄ qd̄ phibet: s; statim ponit secundam p̄s i q̄ ostendit differētia iohānis et christi p̄ proprietates v̄triusq̄. **Unde dicit: Non erat ille: id est iohannes testificans: Lux: quia lux est fons ois luminis et illuminatiōis: Iohānes hō nihil habebat nisi receptum: et ideo aliquē radiū huius lucis poterat habere: sed non erat ipsa lux naturalis: erat tñ lucis illius testis: et ideo lucēs luce ipsa irradiante in eū. Unde. j. v. f. Ille erat lucerna ardens et lucens. Sed q̄re nō erat lux iohānes: cum de apostolis dicit Barth. v. b. Vos estis lux mundi: Nunquid ipsi maiores fuerunt iohāne: Cōstat qd̄ nō Barth. xj. b. Inter natos mulierū non surrexit maior iohāne baptista. Rñdeo. Proprie iohānes non fuit lux: tñ apostolus fuit lux: Nam lucis est naturalis splendor ex se emittit: qd̄ non puenit iohanni: sed tñ christo et apostolis: quoz baptismus gratiā p̄ferebat: baptismus hō iohānis nō. Itē apostoli officium p̄dicatiōis habuerūt et miracula multa fecerūt: qd̄ nō iohānes. Unde. j. x. g. Iohannes autem signum fecit nullū. Ideo supra i prologo: soli christū: apostolos lunę q̄ irradiat: et iohannē lucifero cōparauim⁹ qui nullos ex se radios emittit: sed tñ fulget in se et solis p̄sentię attestatur. Unde et hic sequit̄: **Sed vt testimonium perhiberet de lumine. q. d. lucifer non est sol: sed testimonium perhibet soli: ita iohānes non erat lux: sed ideo venit vt testimonium perhiberet de lumine: id est de incarnata diuinitate. Diuinitas enī in se lux est. j. Joh. j. b. Deus lux est et tenebrę in eo non sunt vllę. Diuinitas in carne lumen. j. viij. b. Qui sequitur me non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitę. Lux ergo incōprehensibilis erat: maxime iudicis infirmis et carnalib⁹. Unde. j. Timoth. vj. c. Lucem habitat inaccessibile. Lumen hō aliq̄ modo cōprehensibile erat aliqua manu ductiōe: ideo indigebat iudicis magisterio iohānis: quo paulatim subleuarent̄ ad lucis cōprehensionē. Iohānes hō qui spūalis erat: non indigebat hominis magisterio: sed tñ dei. Unde Chryſt. i. xij. homelia. Mirum iohannes qd̄ omnib⁹ se nudauerat sensibili lib⁹: ipse quidē nō indigebat magisterio: s; de cęlis erudiebat.****

rit de lumine non de luce. Et in h̄ terminat̄ intentio p̄m̄e p̄culę huius quartę partis. lib. i. Sed qz apud hoies dignior et creditibilior iudicatur ille qd̄

* Cui nomen erat iohānes: id est re et nomine gratioſus. Esa. xlii. a. Dominus ab vtero vocauit me: de ventre matris meę recordat̄ ē nois mei. Hic venit: propriis pedibus: non vectus equis v̄ quadrigis. Ps. lvi. in currib⁹ et hi in equis: nos autem in nomine dei nostri inuocabimus. **In testimonium: veritatis perhibendum: qd̄ pauci faciunt. Esa. lix. c. Corruit veritas in plateis et equitas non potuit ingredi. **Et testimonium perhiberet de lumine: id est de veritate: quia veritas est lumen. **Et omnes: non parentes vel noti tm̄: **Crederent per illum: nō ditaretur per illum. Contra multos legatos qd̄ magis intendūt ditare parentes in sua legatiōe q̄ puertere peccatores ad fidem et penitentiam. Beatus Bern. Eunt et redeunt legati: quid autē fecerint boni: nō audiuimus. Forte audissemus nisi p̄e auro hispaniē salus animarum v̄luisset. Sequitur: **Non erat ille lux. Hoc cōtra illos qui se ipsos p̄dicando ostendunt. De quib⁹ Barth. vj. a. Timar in synagogis et i angulis platearū stātes orare vt videant ab hoib⁹. Non sic apostol⁹. j. Cor. xv. b. Ego sū minim⁹ apostolorū: qui non sum dign⁹ vocari ap̄s: qz p̄secut⁹ sum ecclesiā dei. **Sed vt testimonium perhiberet de lumine. i. de christo: quasi non se sed christum debet p̄dicare. Sequit̄: **Erat lux vera**************

Dorallor
p. 19.

Et hoc est qd dicit. j. Cor. ij. a. Et ego fratres non potui loqui vobis quasi spiritualib⁹ sed qsi carnalib⁹: tanq̄ parvulis in christo lac potum dedi vobis non escam: nodum enī poteratis. Heb. v. d. Facti estis quibus lacte opus est: non solido cibo. Verbum incarnatū est lac: verbum in se solidus cibus.

Similiter p̄dicatio iohannis potus lactis fuit respectu p̄dicationis christi: et ideo primo fuerunt nutriēdi iudei iohannis p̄dicatione: qua possēt recipere christi p̄dicationē. Sed qz lumen nō est lux: sed a luce: ne crederet aliquis q̄ christ⁹ ita esset a deo qd nō de⁹: ideo sequit̄: **Erat lux vera:** id ē naturalis et imutabilis: nō per participationē sed per essentiā. Veritas enī est: vt dicit Aug⁹ in soliloquio: quo est id qd est: sine indiuiso esse et qd est. Per hoc ergo qd dicit̄: **Lux:** notat q̄ ipse est naturaliter fons totius luminis. Per hoc autē qd dicitur: **vera:** notatur q̄ est imutabilis et non per participatiōnem: sed omnia illuminās. Unde sequitur: **Quę illuminat:** quadruplici lumine: id est nature: gratię: doctrinę: miraculoy.

Omne hominē venientē in hunc mūdū: a p̄ncipio mūdī vsqz ad finem. Sicut enī dicit Anselm⁹ in libro: **Cur deus homo:** non est credendū q̄ ex quo deus hominē fecit ad participandū beatitudinē: vnq̄ fuisse temp⁹ in quo in mūdō isto non fuerint aliqui p̄parati ad qd hō creatus ē. Sed incidit questio: Si ipse illuminat omne hominē: quomodo tot sunt nō illuminati: Ad hoc respondet multiplicif. Chryf. in. vij. homelia r̄ndet sic. Ille oēm hoīem illuminat quātū ad eū pertinet: Si autē quidā claudētes mētis oculos lucis radios suscipere noluerūt: nō a lucis natura obtenebratio est illis: sed a malicia sua: sicut ab introitu omnib⁹ aperto et nullo prohibente: qui volūtariē foris remanēt: a p̄ria malicia pereunt. Aug⁹ aliter respondet dicens. Ipse illuminat omne hominē: id ē nullus illuminat nisi per ipsū. Et ponit exemplū. Si in aliqua ciuitate esset vnus solus magister q̄ doceret pueros: vere diceret̄: iste docet omnes pueros ciuitatis: nō q̄ omnes doceant: sed quia omnes qui docent̄ per illum docentur. Item sic. **Quę illuminat omnem hominē venientē in hunc mūdū:** in quo ego sum: id est in celestē cōuersionē: de qua dicitur Phil. ij. d. Conuersatio nostra in cęlis est. Quotquot illuc veniunt sine dubio illuminantur a vera luce quę ibi abundanter irradiat. Esa. xviij. b. Ego quiescam in loco meo sicut meridiana lux clara est. Vel. **In hunc mūdū:** id est in superiorem partem anime: vbi est imago dei: ibi lucet lux vera: et ideo quotquot illuc veniūt illuminant̄. Unde Glo. Omnis homo dicit illa natura in homine quę ad imaginē et similitudinē dei facta ē: Alia omnia q̄ sunt in hoīe: inferiores partes sunt hoīs et quodāmodo extra hominē sunt. In illa. s. anima superiori velut in quodā mūdō superiori vera lux lucet: et in illum mūdū venientes per gratiam renascentes illuminat. Item potest intelligi de lumine simpliciter in genere: et tunc vera est p̄positio sicut facit: quia lumē nature ad min⁹ habet vnusquisqz: De q̄ dicit̄ in Ps. Si gnatum est super nos lumē vultus tui dñe: id est lumen naturalis iudicij: quo per legem naturalit̄ nobis insitam scim⁹ qd faciendū et quid nō faciendū. Vel potest intelligi de illo lumine materiali: et tūc erit vera p̄positio si fiat distributio p̄ generibus singuloy: quia illud lumen cōmuniter datur bonis et malis: magnis et paruis. Unde Matth. v. g. Qui facit solem suū oriri super bonos et malos. Ecce in ista p̄positione tangitur p̄rietates christi: sicut in p̄cedenti. s. Non erat ille lux: tangebant̄ p̄rietates iohannis: vt ex vtriusqz collaris adinuentem appareat quis fuit qui testimoniū perhibuit: quia inferior: et quis fuit cui perhibebat̄ testimoniū: quia superior. Unde patet q̄ non p̄pter indigentiam ipsius: sed p̄pter indigentiam iudeoy fiebat testimoniū iohannis. Posita hac p̄prietate lucis qua differt a iohāne: et ostenso beneficio qd ab ea receperunt homines: ponit aliam lucis p̄prietatem: qua generaliter se habet ad oēs creaturas: dicens: **In mūdō erat: p̄sentia deitatis tanq̄ regens et continens omnia quę**

creauit. Et hoc dicit contra donatistas: qui dixerunt ipsum esse tm̄ in aethiopia. Contra quos est illud Sap. vij. a. **Annuit a fine vsqz ad finem fortiter et disponit omnia suauit̄.** Itē **videre. xxiij. e. Eglum et terram ego impleo.** Chryf. In mūdō erat: sed nō vt mundi cōtemporane⁹: Ideo subdit: **Et mundus:** id est vniuersitas creature: **per ipsum factus est:** quasi p̄ sapientiam et artem artificis: id est patris. Unde in Ps. **Omnia in sapientia fecisti et.** In et per hic norant quinqz: vt supra dixim⁹. Primo ratione p̄positiōis distinctionem personālē. Secūdo ratione specialī identitatem virtutis operatiuę i patre et filio. Tertio auctoritatem in patre respectu filij. Quarto causam efficiētē in filio respectu creature. Quinto causam exemplarem in filio respectu creature factę.

Et mūdus: id est amator mūdī: hōc nō cognouit: per approbationē: qz seruiuit creature pot⁹ q̄ creatori: vt dicit ap̄ls Roma. j. c. **Qd reuera mirū est:** qz ipsius vestigium i creaturis relucet: per qd possēt agnosci de⁹. Unde Sap. xxiij. a. **Si virtutē et opera eius mirati sunt: intelligit ab illis qm̄ qui hęc fecit fortior est illis.** A magnitudine enim speciei et creature cognoscibilis poterat creator horum videri. De hoc dicit Basilius super illud Ps. **Egli inquit enarrant gloriam dei: nō per vocis sonum: sed per operis sapientie dispositi confessionem.** Non enī sunt loquelę neqz sermones quorum non audiant̄ voces eorum. Sūt autem quidam sermones sapientie et rationis: quę ante omnia inserta sunt creaturis: id est illa ipsa ratio p̄ quā vnūqdqz a sapientia p̄creatus est: et per quam etiam tacēs clamat et creatorē suū deum cōfiteretur: et ideo quot sunt creature: tot sunt libri in quibus potest legi creator. Unde verendū est qd dicit̄: **Et mūdus eū nō cognouit.** S3 sic dicit Chryf. **Quid** hic dicitur: multitudo corrupta et terrenis rebus liquefacta vel labefacta: vulgaris et turbidus et insipiens.

Erat lux vera: id est scientia et bona vita. Scientia enī sine bona vita lux ē: sed vana: sed sciētia cōiuncta vitę bonę lux vera est: q̄ debet esse i p̄dicatore. Bar. v. b. **Dos estis lux mūdī.** j. v. f. Ille erat lucerna ardens et lucens. Ardens in vita: lucens in doctrina. Signū autem verę lucis est q̄ illuminat tenebras vicinas: id est peccatores. s. eodem. **Uita erat lux hominū.** Matth. v. b. **Sic luceat lux vestra corā hominib⁹ vt videāt opa v̄ra bona.** Tūc et hic sequit̄. **Quę illuminat omnē hominē venientē in hunc mūdū:** quātūm est in se: exemplo vitę et verbo doctrine. Phil. ij. d. **Sitis sine querela et simplices filij dei sine reprehensiōe in medio natiōis p̄aue et peruersę: inter quos lucetis sicut lumina: in mūdō verbum vitę continētēs.** Sequit̄: **In mūdō erat.** hoc exponitur de christo: **Mūdus autem hic accipitur pro diuitibus:** in quibus est per beneficior collationē: sed ipsi non cognoscūt eum per gratiarū actionē et pauperū eius sustentationem. Prop̄t qd prouocant deum contra se. Unde Job. xij. b. **Abundat tabernacula p̄donaū: et ipsi audacter prouocant deum cum ipse dederit omnia in manibus eorū.** P̄dones dicit diuites: qui diuitias rapit̄: nec gratias dant deo nec elemosynas pauperib⁹: quorum sunt ipse diuitie: et eis misse per manus diuitū. Hoc est ergo: **In mūdō erat: christus:** et est adhuc in mēbris suis. **Et mūdus per ipsum factus est.** s. eodem. **Omnia per ipsū facta sunt.** **Et mūdus eum non cognouit.** Aug⁹. id est amatores mūdī. **Et quid mirum:** Quia domin⁹ huius mūdī: id est nūmus excecavit eos: vt dicitur. ij. Cor. ij. a. **Basilius in quodam sermone dicit de quodam diuite: Sicut bi qui per infantam mente translati sunt: non tam res ipsas passionis suę p̄bantias vident: ita mens auari semel vinculis cupiditatis astricta: semp aurū: semper argētū videt: semper redditus cōputat: gratius aurū intuet̄ q̄ solem.** Ipsa et oratio et supplicatio ad deū aurū querit: et veller ac optaret vt oia ei in aurū puerterent. Et ideo nō est mirū si non cognoscunt deum: quia non habent ips̄ p̄ computatiōe redditū.

* Esa. j. a. Vos cognouit

Ps. 4.

Donat

Et turbidus et insipiens populus. Qui enim amici dei fuerunt: omnes cognouerunt eum: sicut. i. viij. g. dicit de abzaam: Exultauit ut videret diem eius: vidit et gauisus est. Et breuiter dicit. iij. d. dicit petrus: Oes prophete a samuele annuauerunt dies istos. Sed pro hoc videtur quod dicit Barth. xlij. b. Multi prophete et iusti cupierunt videre que vos videt et non viderunt. Et quod habetur quod non omnes prophete cognouerunt eum. Nec potest dici

In propria venit / et sui eum non receperunt. Quotquot

quod dicit loquitur de visione corporali: quia multi videntur hac visione qui non fuerunt beati. Ad hoc dicitur quod oes prophete et iusti viderunt diem eius et cognouerunt eum: aliter enim non desideraret eum. **Ubi Chrysostomus.** Non vtiq; nisi scissent eum cupissent. Nullus enim quorum intelligentia non habet: horum suscipere cupiditatem potest. Quod autem obicitur de illo sermo: Multi prophete et iusti cupierunt videre que vos videt et non viderunt: dicitur quod non intelligit de visione corporali solum: sed de visione corporali coniuncta spirituali: hoc multi desiderauerunt quibus non fuit concessum: et quo ad hoc beati fuerunt apostoli quibus hoc fuit datum. Et dicitur hic beatitudo quies desiderij ex presentia christi corporali simul et spirituali. **Dundus autem.** mundi amatores corporali eum viderunt sed nunquam cognouerunt. **Ubi. i. xvij. d.** Pater iuste mundum te non cognouit. Sequitur: **In propria venit.** i. in mundum: quod suus est: ut pote ab eo factus: vel inter iudeos qui sui proprij erant ut populus peculiaris ipsius: vel in natura humana quam condidit et sibi vniuersi ut oes saluaret. **Et sui:** quicunq; homines ab eo conditi: precipue iudei eius cognati. **Eum conditorum suum:** **Non receperunt** per fidem et obedientiam: qui tamen propter eos venerat eis sua daturus: non ab eis aliquid accepturus. **Chrysostomus.** Venit non ut indignes: sed ut beneficus: et tamen sui eum non receperunt sed offenderunt et interfecerunt: et tamen eos a penitentia non excludit: ut patet in paulo. De hoc queritur ipse. i. v. g. Ego veni in nomine patris mei et non accepistis me: si alius venerit in nomine suo. scilicet antichristus: illum accipietis. Sed queret aliquis: quo venit christus qui vbiq; est et nusquam deest? **Rudeo.** Venire dicitur duo. scilicet de loco ad locum transire vbi non erat prius: vel presentiam apparere qualiter non prius. Primo modo non potuit venire christus: quia nusquam deest. Secundo modo venit: quia mundo visibilis apparuit: quod non prius. **Baruch. iij. d.** In terris visus est et cum hominibus conuersatus est. **Ubi suum venire** nihil aliud est quam in carne visibilis assumpta in mundo apparere: sic dicit **Augustinus** et **Chrysostomus.** Et quod sic venit non propter suam necessitatem sed propter nostram utilitatem: sicut dicit apostolus. iij. Cor. viij. b. Scitis gratiam domini nostri iesu christi: quam cum esset diues omnium propter vos egenus factus est ut illius inopia vos diuites efficeret. Et ideo maior est ingratitudo quod sui propter quos venerat eum non receperunt. Sed nunquam fuit in eis recipere: videtur quod non: quia habere gratiam non est in homine. **Rudeo.** In iustificatione duo sunt: vnum ex parte iustificantis. scilicet gratie infusio: alterum ex parte iustificati vel iustificandi. scilicet parare se ad recipiendam gratiam. scilicet facere quod gratia non inueniat in eo obicem resistentem: hoc est in potestate hominis. **Idem non fecerunt iudei:** quod notatur cum dicitur: **Et sui eum non receperunt.** scilicet gratie obicem posuerunt. Sed quare non coegit eos dominus cum posset: **Rudeo** et **Chrysostomus.** Quia nullus vult iustum vel coactum dominus hinc famulum: non enim indiget nisi famulatu. **Propterea nulli eorum quod holium vim imponit neque necessitate: ad utilitatem enim nostram aspicit solum: iustos enim trahit ad hanc seruitutem parat eum qui vbiq; vniuersaliter seruit. Sed cur gehennam minatur? Quia et legislatores difficilia ponunt aduersus peccantes supplicia: et tamen eos non despiciunt propter hoc sed honoremus. Sed ne crederetur quod nulli recepissent eum: ideo subditur: **Quotquot autem siue iudeus siue gentilis siue nobilis siue ignobilis siue seruus siue liber siue femina siue masculus siue puer siue senex: receperunt eum per fidem et obedientiam.** **g. Dedit eis** equaliter sine acceptione personarum. **h. Filios dei fieri** per gratiam adoptionis. **Et hoc enim quod ipse qui naturaliter est filius dei factus est naturalis filius hominis:** decebat ut sua potestate filios hominum faceret filios dei.**

Unde **Gal. iij. d.** Oes filij dei estis per fidem que est in christo iesu. **Item Roma. viij. c.** Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij dei: si autem filij et heredes: heredes quidem dei: coheredes autem christi. **Et in hac hereditate omnes facti sunt equales:** quos natura corrupta produxerat inaequales. Sed videtur quod omnes naturaliter habuerunt hanc potestatem et non a gratia datam qua possent filij dei fieri: quia dicit

autem receperunt eum / dedit eis potestatem filios dei fieri

Aug. credere gratia est fidelium: posse credere natura est omnium. **Rudeo.** Aliud est possibilitas: aliud potentia: aliud potestas. **Possibilitas** dicit potentiam materiale indistinctam et remota: secundum quam potest dici quod homo modo habet possibilitatem ad immortalitatem. **Potentia** vero dicit aliquam dispositionem: unde magis vicina est: sed tamen adhuc possibilis ad opposita. **Potestas** autem dicitur quasi potentia stans. id est determinata per speciem: sed tamen adhuc mobile et possibile ad recessum. **Unde potestas duo dicitur:** potentiam et speciem. **Potentia naturalis est.** id est in creatione data. scilicet liberum arbitrium. **Species** autem est fides siue gratia supaddita potentie naturali: **Unde datus gratiam dedit potestatem** qua essent filij dei quibus debet hereditas: sed tamen quia adhuc habet homines versus liberum arbitrium ad bonum et malum flexibilem dum sunt in via: possunt amittere ius hereditatis. **Ubi cum dicitur: Dedit eis potestatem filios dei fieri:** non per hoc notatur quod non sint filij: immo ex quo habent gratiam: iam sunt filij et heredes. **Sed quia possunt amittere ius filiationis et hereditatis:** dicitur: **Dedit eis potestatem filios dei fieri:** et non dicitur: **Fecit eos filios dei.** **Et sic dicens hortatur eos ad studium bonae vite et perseverantem in eo quod receperunt.** **Ubi Chrysostomus dicit.** **Non dicit euangelista:** **Fecit eos filios dei:** quia opus est studio nostro. **Item notandum quod potestas propter id quod diximus importat potentie fortitudinem.** **Unde proprie non dicitur potestas aliqua potentia nisi quando ita fortis est ad aliquid operandum quod non possit defacili impediri:** secundum quod dicitur de domino **Barth. viij. d.** quod loquebatur tanquam potestatem habens et non sicut scribae et pharisaei. **Ubi in hoc quod dicitur: Dedit eis potestatem filios dei fieri:** notatur quod nullus potest auferre hominibus donum gratie acceptum nisi ipsimet abiciant. **Nec etiam ipse deus:** sicut probat **Anselmus** in libro de libero arbitrio. **Idem etiam dicit Chrysostomus** in decima homelia dicens: **Dixit potestatem ostendens quoniam potestatem hanc nullus potest auferre nobis nisi presumptus nos ipsi auferamus.** **Si enim hi qui ab hominibus dominum aliquarum rerum suscipiunt: tantum habent robur quantum pene hi qui dederunt: multo magis nos qui a deo hoc potitur honore si nihil hac potestate indigni fecerimus: omnibus perimus potentes: propterea quia oibus est maior et melior qui hunc nobis tribuit honorem.** **Item adhuc est ratio alia quare dicitur: Dedit eis potestatem filios dei fieri:** et non dicitur: **Fecit eos filios dei:** quia ut diximus: potestas est potentia stabilita per aduentum spiritus. **Ubi patet quod non est in aliquo potestas in quo non fuerit prius potentia naturalis: quae est in hominibus voluntate ut possit fieri potestas si non ponat obicem gratie dei.** **Unde cum dicitur: Dedit eis potestatem filios dei fieri:** notatur quod nulli datur haec potestas nisi volenti. **Unde Chrysostomus dicens**

* Esa. j. a. Hos cognouit possessorem suum: et asinus praesepe domini sui: israel autem me non cognouit. **a. In propria venit et sui eum non receperunt.** **Di** sunt dei ut auctoris: seruatores: gubernatores. **Sed** propria eius sunt res clericorum et religiosorum: maxime qui proprie sunt sui. **Deut. vij. a.** Populus sanctus est domino: id est sanctificatus: te elegit dominus deus tuus ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram. **Sed certe inter omnes hi minus christum recipiunt: sed magis abijciunt.** **Esa. j. a.** Filios enurruui et exaltrui: ipsi autem speruerunt me. **Luc. x. c.** Qui vos recipit me recipit: et qui vos spernit me spernit. **c. Quotquot autem receperunt eum:** digne in sacramento: charitatis in pauperibus. **g. Dedit eis potestatem filios dei fieri.** **Eccl. iij. b.** Esto pupillus misericors: ut patris pro viro matris illorum et eris tu velut filius altissimi. *** Iste qui credunt in**

Et. respect

Doraliter

Et. nec

Euangelij scdm Johannem

Ubi Chryf. Dicendo potestate ostendit qm no simpliciter hęc gra...

De cons. dif. 4. c. si quis

his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus neq...

tenebris ad gloriam ineffabilem reduxit. Quasi dicitur Verbum...

illa corporis in christo assumptam dicit: Verbum caro factum est...

* a his qui credunt in nomine eius. Hoc addit: quia sine fide nihil placet deo...

Vertical text in the right margin, likely a commentary or continuation of the main text.

Divine transmutatione / s. vere carnis assumptione. Similit. Gal. ij. b. **Ch**ristus factus est pro nobis maledictus: non substantia transmutata in maledictione. Hoc enim neg. demones intelligerent: sed nram maledictionem suscipiens non dimisit nos esse de reliquo maledictione. Aliq. voluit trahere sibi iohannis ad proprietatem dicentes: q. debet exponi: **U**erbum caro factum est. i. factum est ut verbum sit caro: et sic mutatio notat circa carnem assumptam / non circa naturam assumptam. Sub h. sensu ex unione carnis ad verbum sit q. verbum est caro. Sed eadem ratione posset dici: caro facta est verbum. Ad h. dicim. q. i. unione divine et humane nature facta est exaltatio humanitatis: cuius causa est exinanitio divine hypostasis: sed per hanc / verbum caro factum est: notat exinanitio verbi: per hanc / caro facta est verbum: notatur carnis exaltatio. Et q. iohannes ostenderet causam tantę exaltationis humane nature melius dixit: **U**erbum caro factum: id est deus factus est homo: ut homo esset deus / non per naturam s. per gratiam. Juxta illud: **E**go dixi dii estis et filii excelsi oes. Quia pro distincte fuerit vna nature in persona vna / non confusa: nec altera pueria in reliqua: ideo subiicit: **E**t habitavit in nobis. i. in nra natura.

Quod autem habitat in aliq. necessario distinguit ab illo: Et ita sic per b. **U**erbum caro factum est: destruxit iohannes errorem manicheorum: q. dixerunt christum esse pharasticum hoitem et non verum: ita per b. **E**t habitavit in nobis: destruxit errorem aliorum: q. dixerunt naturas in christo mixtas: sicut in electo misceat aurum argento ut fiat tertia substantia. Destruxit etiam errorem eorum q. dixerunt naturam divinam pueriam in humana. Hoc tangit expressio littera grecorum: que sic habet: **E**t habitavit in tabernaculo in nobis. Tabernaculum est natura humana / q. nisi remaneret distincta a divina natura / non habitaret in ea tanq. in tabernaculo. Unde Chrysostomus in undecima homelia. Nullum inconueniens suscipiens ab hac dictione factum est: **N**on enim versione dicit illi inuertibilis nature / sed habitatione: qd. autem habitat non utiq. idem est cu. habitaculo sed aliud: Aliud enim in alio habitat. Et ne crederet q. Chrysostomus per h. vellet ponere distinctionem in personam hois et personam verbi: et non potest in natura hois et natura sibi: ideo addit: Aliud autem dixi non s. subam. Antone enim et copulatione vni est deus verbum et caro: non confusio facta nec distinctio ne subaru. In h. etia q. dicit: **H**abitavit / notat pmanentia divine nature in humana: nunq. enim facta est separatio naturaru neq. fiet in eternum. Unde Aug. **Q**ui dixerit christum ex quo semel assumpsit deposuisse hoies / anathema sit. Et h. satis eleganter dicit in ps. **H**uis que elegisti et assumpsisti / inhabitabit in atrijs tuis. Atria dicit proprietates per modum atrij circumstantes filium dei: in q. semel collocat / nunq. postea fuit expulsus. Unde Chrysostomus. **C**onsidera metum / horribilitatem et ineffabilitatem mysterij. Semp. enim filius dei habitat tabernaculum. Carnem enim nram circūdidit / non ut rursus ea relinqueret / sed ut semp. ea habitaret. De h. habitaculo dicit Apoc. xxj. a. **E**cce tabernaculum dei cum hoib. **I**te Leuit. xxvj. b. **P**ona tabernaculum meum in medio vii. **I**te ps. **I**n sole posuit tabernaculum suum. **I**te in h. q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat reparatio humane nature / ex communi modo loquendi. **C**u. enim videmus aliqs. domos vel ciuitates ruinosas / dicitur statim: nullus valens habitat ibi. Et eodem modo eo ipso q. videmus vel audimus aliquem magnam habitare in aliqua domo vel ciuitate / statim dicimus: quoniam ruine eius si fuerit fuerit reedificata per illum habitatozem. Ita hic cum audimus filium dei habitare in natura humana / statim intelligere debemus ruinam ipsius humane nature per ipsum esse reparatas. Et hoc tangit Interlin. dicens: **H**abitavit in nobis: et per hoc sanatum. Per h. etia q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat humana natura assumpta ut habitus / q. mutat ex assumptione s. non mutat. Unde apostolus Phil. ij. a. **I**n similitudine hominis factus est et habitus inuenit ut homo. **U**nde gratia aliter exponit. **P**rimo sic. **E**t habitavit in nobis. i. in nos. Unde Baruch. ij. d. **I**n terris visus est et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est.

Quod dicitur in ps. **H**uis que elegisti et assumpsisti / inhabitabit in atrijs tuis. Atria dicit proprietates per modum atrij circumstantes filium dei: in q. semel collocat / nunq. postea fuit expulsus. Unde Chrysostomus. **C**onsidera metum / horribilitatem et ineffabilitatem mysterij. Semp. enim filius dei habitat tabernaculum. Carnem enim nram circūdidit / non ut rursus ea relinqueret / sed ut semp. ea habitaret. De h. habitaculo dicit Apoc. xxj. a. **E**cce tabernaculum dei cum hoib. **I**te Leuit. xxvj. b. **P**ona tabernaculum meum in medio vii. **I**te ps. **I**n sole posuit tabernaculum suum. **I**te in h. q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat reparatio humane nature / ex communi modo loquendi. **C**u. enim videmus aliqs. domos vel ciuitates ruinosas / dicitur statim: nullus valens habitat ibi. Et eodem modo eo ipso q. videmus vel audimus aliquem magnam habitare in aliqua domo vel ciuitate / statim dicimus: quoniam ruine eius si fuerit fuerit reedificata per illum habitatozem. Ita hic cum audimus filium dei habitare in natura humana / statim intelligere debemus ruinam ipsius humane nature per ipsum esse reparatas. Et hoc tangit Interlin. dicens: **H**abitavit in nobis: et per hoc sanatum. Per h. etia q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat humana natura assumpta ut habitus / q. mutat ex assumptione s. non mutat. Unde apostolus Phil. ij. a. **I**n similitudine hominis factus est et habitus inuenit ut homo. **U**nde gratia aliter exponit. **P**rimo sic. **E**t habitavit in nobis. i. in nos. Unde Baruch. ij. d. **I**n terris visus est et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est.

Quod dicitur in ps. **H**uis que elegisti et assumpsisti / inhabitabit in atrijs tuis. Atria dicit proprietates per modum atrij circumstantes filium dei: in q. semel collocat / nunq. postea fuit expulsus. Unde Chrysostomus. **C**onsidera metum / horribilitatem et ineffabilitatem mysterij. Semp. enim filius dei habitat tabernaculum. Carnem enim nram circūdidit / non ut rursus ea relinqueret / sed ut semp. ea habitaret. De h. habitaculo dicit Apoc. xxj. a. **E**cce tabernaculum dei cum hoib. **I**te Leuit. xxvj. b. **P**ona tabernaculum meum in medio vii. **I**te ps. **I**n sole posuit tabernaculum suum. **I**te in h. q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat reparatio humane nature / ex communi modo loquendi. **C**u. enim videmus aliqs. domos vel ciuitates ruinosas / dicitur statim: nullus valens habitat ibi. Et eodem modo eo ipso q. videmus vel audimus aliquem magnam habitare in aliqua domo vel ciuitate / statim dicimus: quoniam ruine eius si fuerit fuerit reedificata per illum habitatozem. Ita hic cum audimus filium dei habitare in natura humana / statim intelligere debemus ruinam ipsius humane nature per ipsum esse reparatas. Et hoc tangit Interlin. dicens: **H**abitavit in nobis: et per hoc sanatum. Per h. etia q. dicit: **H**abitavit in nobis: notat humana natura assumpta ut habitus / q. mutat ex assumptione s. non mutat. Unde apostolus Phil. ij. a. **I**n similitudine hominis factus est et habitus inuenit ut homo. **U**nde gratia aliter exponit. **P**rimo sic. **E**t habitavit in nobis. i. in nos. Unde Baruch. ij. d. **I**n terris visus est et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est. **I**te sic. **E**t habitavit in nobis: per et cu. hoib. puerus factus est.

Et dicit dñs: qm inhabitabo in illis et iambulabo et ero illorū deo et ipsi mihi ppls. Sequit. **E**t vidim⁹ gloriā ei⁹. Sic supra dixim⁹ in principio hui⁹ ptis: euāgelista intrēdit h. distinguerē int. verā lucē que oēs illuminat / et lucēs altās q. ab ipsa illuminant. Et multas tam assignauit differentias enumerans multa ppta vere lucē / q. non puenit alijs: sicut ē: q. illuminat oēm hoiem veniētē in hūc mūdū: q. mūdus p. ipsū fact⁹ ē: q. in ppta venit: q. receptores suos facit filios dei: q. non ex sanguinib⁹ nat⁹. Et q. vidit q. non posset oia enumerare / qm summatim pcludit dicens: **E**t vidim⁹. q. d. qd. plura: **E**t vidim⁹. i. cognouim⁹ p. miracula / p. vocē elapsam de celo / p. ea q. facta sūt in passiōe et resurrectione et ascēsiōe et sancti spūs missiōe et transfiguratione: **G**loriā ei⁹: nō alioz: q. ipsi soli ē gloriā. Esa. xlij. b. **G**loriā meam alteri nō dabo. j. Timoth. j. d. **S**oli deo honor et gloriā. Et posset q. rere aliq. Qualē gloriā: Et rēderet. **G**loriā quasi vnigeniti a pte. Et nō ē h. q. nota similitudinis / sed expressio veritatis. Sicut cōmunē qm aliq. vult describere regalē gloriā alicui⁹: dicit: Ipse incedit purpurat⁹ / gemat⁹ / mult⁹ comitat⁹. Et ad vltimū oia cōprehēdens: Et breuē dicit: ipse incedit qm rex: id est vt decet regē. Ita hic: **V**idim⁹ gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a pte. i. talē et tantā: vt decet vnigenitū p. is. **N**ō sic vidim⁹ gloriā alioz pphetarū: quoz q. libet habuit gloriā in factis suis et dictis: sed nō talē qualē decet vnigenitū: q. illi nihil sua pte faciebāt: iste autē oia ppta pte fecit. **M**orat etiā quasi identitatē glorię filij et patris: et hoc superabūdantiā respectu alioz. Unde Chrysostomus in xij. homelia. **E**uāgelista hic / quasi / posuit in dissimilitudinē glorię oiporētē et superabūdantiā sup. ceteros: q. oēs gloriofi hacren⁹ apparuerūt incōpabiliter pphetare: volēs: **M**ā aliq. qdē oēs et angelī et pphē: iusti oia faciebāt: ipse s. pte regi et dñatorī pueniētē faciebat. **H**ęc autē glia ē veritatis et grę plenitudo q. in christo itegre fuit. Unde sequit. **P**lenū grę et veritatē: supple vidim⁹ eū. i. inefficētē naturalitē et fontē ois grę et veritatē: s. m. q. ipse ē de⁹. Unde Eccl. xliij. c. **I**n me grā ois vitę et veritatis. **O**is vitę et veritatis dicit: q. vita nature / vita grę / vita glorię. Et ē veritas vitę / veritas doctrine / et veritas iusticie: et ois ē ab eo in quā / tū de⁹ ē. **S**ed m. q. homo etiā plen⁹ fuit grę et veritatis: q. in ipso vniuersaliter et pfecte fuerūt oēs grę et veritates. **O**ēs aliq. habuerunt spm ad mēsurā: ipse autē sine mēsurā. **O**ēs aliq. habuerunt spm ad h. vel ad illud: **U**erbigra: **M**oyses ad māsuētudīnē: **D**auīd ad humilitatē: **I**oh. ad hospitalitatē: et sic de alijs: ipse autē ad oia plen⁹ etiā fuit: q. cū omis creatura rationalis sit creata ad cognoscēdā dei veritatē et participandā eius bonitatē / nulla pōt vel potuit vnq. tantā cape: **C**hrist⁹ autē tot⁹ diuinitatē pfect⁹ ē cōtēplator: etiā s. m. q. hō. Unde **I**sidorus. **T**rinītas sibi soli nota ē et hōi assūpto. **P**len⁹ etiā fuit grę et veritatis: q. interi⁹ et exteri⁹ fuit vniuersalit⁹ grātiōsus et verax. **N**ulla grā / nulla veritas fuit in eo diminuta v. octiosa. **N**ihil gratię vel veritatis alicui cōtrariū fuit in eo: **I**deo dicit: **P**lenū grę et veritatis. Et h. dicit: grę et veritatē: **D**uplicē enim defectū incurreret homo

Et vidim⁹. i. cognouim⁹ p. miracula / p. vocē elapsam de celo / p. ea q. facta sūt in passiōe et resurrectione et ascēsiōe et sancti spūs missiōe et transfiguratione: **G**loriā ei⁹: nō alioz: q. ipsi soli ē gloriā. Esa. xlij. b. **G**loriā meam alteri nō dabo. j. Timoth. j. d. **S**oli deo honor et gloriā. Et posset q. rere aliq. Qualē gloriā: Et rēderet. **G**loriā quasi vnigeniti a pte. Et nō ē h. q. nota similitudinis / sed expressio veritatis. Sicut cōmunē qm aliq. vult describere regalē gloriā alicui⁹: dicit: Ipse incedit purpurat⁹ / gemat⁹ / mult⁹ comitat⁹. Et ad vltimū oia cōprehēdens: Et breuē dicit: ipse incedit qm rex: id est vt decet regē. Ita hic: **V**idim⁹ gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a pte. i. talē et tantā: vt decet vnigenitū p. is. **N**ō sic vidim⁹ gloriā alioz pphetarū: quoz q. libet habuit gloriā in factis suis et dictis: sed nō talē qualē decet vnigenitū: q. illi nihil sua pte faciebāt: iste autē oia ppta pte fecit. **M**orat etiā quasi identitatē glorię filij et patris: et hoc superabūdantiā respectu alioz. Unde Chrysostomus in xij. homelia. **E**uāgelista hic / quasi / posuit in dissimilitudinē glorię oiporētē et superabūdantiā sup. ceteros: q. oēs gloriofi hacren⁹ apparuerūt incōpabiliter pphetare: volēs: **M**ā aliq. qdē oēs et angelī et pphē: iusti oia faciebāt: ipse s. pte regi et dñatorī pueniētē faciebat. **H**ęc autē glia ē veritatis et grę plenitudo q. in christo itegre fuit. Unde sequit. **P**lenū grę et veritatē: supple vidim⁹ eū. i. inefficētē naturalitē et fontē ois grę et veritatē: s. m. q. ipse ē de⁹. Unde Eccl. xliij. c. **I**n me grā ois vitę et veritatis. **O**is vitę et veritatis dicit: q. vita nature / vita grę / vita glorię. Et ē veritas vitę / veritas doctrine / et veritas iusticie: et ois ē ab eo in quā / tū de⁹ ē. **S**ed m. q. homo etiā plen⁹ fuit grę et veritatis: q. in ipso vniuersaliter et pfecte fuerūt oēs grę et veritates. **O**ēs aliq. habuerunt spm ad mēsurā: ipse autē sine mēsurā. **O**ēs aliq. habuerunt spm ad h. vel ad illud: **U**erbigra: **M**oyses ad māsuētudīnē: **D**auīd ad humilitatē: **I**oh. ad hospitalitatē: et sic de alijs: ipse autē ad oia plen⁹ etiā fuit: q. cū omis creatura rationalis sit creata ad cognoscēdā dei veritatē et participandā eius bonitatē / nulla pōt vel potuit vnq. tantā cape: **C**hrist⁹ autē tot⁹ diuinitatē pfect⁹ ē cōtēplator: etiā s. m. q. hō. Unde **I**sidorus. **T**rinītas sibi soli nota ē et hōi assūpto. **P**len⁹ etiā fuit grę et veritatis: q. interi⁹ et exteri⁹ fuit vniuersalit⁹ grātiōsus et verax. **N**ulla grā / nulla veritas fuit in eo diminuta v. octiosa. **N**ihil gratię vel veritatis alicui cōtrariū fuit in eo: **I**deo dicit: **P**lenū grę et veritatis. Et h. dicit: grę et veritatē: **D**uplicē enim defectū incurreret homo

Et vt carnē subleuaret vsq. ad diuinitatē vnionē. **P**ropē qd. dicit in ps. **A**dorate scabellū pedū ei⁹ qm scdm est. **E**t habitavit in nobis / hō cū hoib⁹: vt exēplo sup. puerfationis nos isozmaret ad vitā. **B**aruch. iij. d. **P**ost h. in terris visus ē et cū hoib⁹ puerus fact⁹. **E**t vidim⁹ gloriā ei⁹. i. diuinitatē in humanitate / in q. docuit et miracula fecit / in q. transfiguratus ē: et in q. surrexit: qm videre gloriā ē. j. xvij. a. **H**ęc ē vita eterna vt cognoscāt te solū verū deū et que misisti iesum christum. **I**deo dicit **L**uc. x. d. **M**ulti reges et pphete voluerūt videre q. vos videt / et nō viderūt. **S**i autē ita gloriofū est videre eū infirmū / qd. erit videre eū ad dexterā patris sedentem: **G**loriā ei⁹ dico / quasi vnigeniti a pte: quā nemo hoim pōt videre nisi bon⁹. Esa. xxvj. b. **L**ollatur impius ne videat gloriā dei. **P**lenū grę et veritatē. **P**lenitudinē grę duo opponunt. i. vacuitas grę et plenitudo malicie. **M**ulti habēt grę vacuitatē / nō tñ malicie plenitudinē: qui. i. **E**t a patris se ptingēt

Dotaliter ps. 98.

Euangelij scdm Johannem

Et cum incurreret hō p̄ p̄ctm̄ adē. s. culpā z ignorātiā: Et ideo christus qz venit vt medicus / duplex remediū secum attulit. **Cōtra defectū culpę / plenitudinē grę:** p̄tra defectū ignorātię / plenitudinē veritat̄. Et sic p̄fici duplex pars aīę / intellect̄. i. aspect̄ in quo veritas: et affect̄ in quo grā. Itē plenitudo grę legis rigore euacuat: plenitudo veritat̄ vimbz legis extermīnat. **De h̄ d: Col. ij. b.** In ipso habitat plenitudo diuinitat̄ corpali. **Wester. xv. d.** Facies tua plena ē grāz. **Uel gratię p̄t gratiā p̄missiōe.** Veritat̄: p̄pter p̄missionis impletionē. **Uel / Plenū grę / s̄m humanitatē:** quę nihil meriti habebat. **Plenū veritat̄ / s̄m diuinitatē** quę nihil vanitat̄ habet aut falsitat̄. **Plenū grę:** p̄tra legis rigore. **Plenū veritat̄:** contra legis vimbz.

Matth. 3. c.
Ward. 1. a.
Luc. 3. c.

Doraliter *

Ps. 4.

Sequit in lra

a ritatis. **Johānes testimoniu**
b perhibet de ipso / **et clamat / di**
c cēns: **Hic erat quē dixi / qui**
d post me vētur / **ē: ante me fac**
e tus ē: qz p̄or me erat. **Et dē**

a p̄ctis se p̄tinēt / sed i opib̄ strūtū nō se exercēt: qd̄ cauere mo
net ap̄ls. ij. Cor. vj. a. Videte ne iuacūū grām dei recipiat̄.
Itē. j. Cor. xv. b. Grā dei sū id qd̄ sū: z grā ei / i me vacua n̄
fuit. Alij habēt vtrūq; de qd̄ d: Roma. j. d. Tradidit il
los de / i reprobuū sensū repletos oī iniquitate. Plenitudinē etiā
p̄tatis opponunt alia duo. s. vanitas et falsitas: sicut dicit An
selmus in libro de veritate: quę i multis sūt. **Uñ Ps. Filij ho**
minū vsq; quo graui corde vt qd̄ diligit vanitatē z ḡritū mē
daciū. Quattuor igit̄ vno s̄bo excludit euāgelista a christo:
id est gratię vacuitatem / malicię plenitudinem / vanitatem et
falsitatem a **Johannes testimonium** rē. In hac
parte agitur de testimonio iohannis. Et primo ponitur te
stimoniū ei / in cōmuni: secūdo in specialī. **Uñ dicit: Johā**
nes / baptista. s. b / Testimoniu phibet de ipso. i. de
christo: non solū nos q̄ sum̄ discipuli ei. c / Et clamat
apte z libere. d / Dicēs / ad eos q̄ veniebāt ad eū causa bap
tisimī. e / Hic / q̄ inf nos p̄sens astat. f / Erat quē dixi:
id est de quo locur̄ sū vobis cū adhuc esset absens: q̄ maior
me esset z ventur̄ ad p̄dicādū z baptizādū z ad moriēdū pro
p̄lo. Sepe enī veniebat iesus ad iohānē / p̄ quē debuit p̄lo
manifestari. Et sic absēti phibeat iohānes testimoniu q̄ eēt
maior eo: z q̄ esset filī dei: ita z p̄sēti. Qd̄ ideo faciebat iohā
nes: qz si t̄m p̄sēti phiberet testimoniu / videt̄ adulario
esse: si t̄m absēti / nunq̄ crederēt ipsū esse quē iohānes p̄di
casset / cū esset i vili z paupere habitu: et ideo p̄sēti phibuit
testimoniu qd̄ absēti phibuerat. Qui post me ven
tur̄ ē: nō in carnē / qz iam venerat: sed ad p̄dicādū z baptizā
dū z moriēdū z p̄m liberādū / z ad p̄ficiēdū qd̄ iohannes in
choauerat. Johānes enī baptismo suo disponebat iudeos: ie
sus s̄o baptismo suo postea p̄fecit z p̄sumauit / p̄ctā remittēs
et grām p̄ferēs / qd̄ nō iohānes. b / Ante me fact̄ ē. i. me
dignior z honorabilior: eo q̄ dei filī naturalis: ego s̄o p̄ gra
tiā t̄m: et iō ille dñs ē / ego serū: ille rex / ego p̄p̄co: Et qz / an
te d̄z mltiplicit̄. s. ordine / tpe / natura / dignitate: vt determinet
hanc multiplicitatē / dicit: Quia p̄or me erat: id ē ho
norabilior. q. d. iohānes: Ante me factus est. i. p̄positus
mibi vt dignior z melior: etiam s̄m q̄ hō: qz anteq̄ fieret hō
erat p̄ior: id ē honorabilior z dignior: qz filī dei: quā digni
tatē nō amisit. k / Et de plenitudine ei rē. Hoc ē s̄bū
euāgelistę / z respicit illd. s. Plenū grę z veritat̄: cui plen
itudinis aliquā stillā habuit p̄curso: q̄ testimoniu phibuit de
illo. Et nō solū ipse p̄curso: imo z nos oēs discipuli de illa ple
nitudine aliqd̄ habuim̄: vnde z ipsi testimoniu dare potui
mus. Et h̄ ē qd̄ dicit: Et de plenitudine ei nos oēs di
scipuli z etiā fideles oēs: l / Accepim̄ / ipso largiēte sine
sui diminutiōe: sic de fonte pleno multa aq̄ accipit / nō dimi
nuta ei plenitudine. S; nō h̄oīno simile: qz aliqd̄ asportat a
fōte qd̄ nō relinquit i eo / licet idē specie succedat: In deo aut̄
nō ē talis successio: qz ab eo nihil asportat. Itē ponit Chrys.
aliud simile. s. de fōte luminis: a quo multę candelę accēse nō
minuūt ipsi plenitudinē / s̄ sine diminutiōe sui oib̄ lumē su

um cōmunicat. Unde si ita ē i re corpōrali vt possit diuidi in
multa sine sui diminutiōe: multo fort̄ illa natura diuina sine
oī mutatiōe vel diminutiōe cōmunicat suas illuminatiōes oī
bus susceptibilib̄ earū. Quid aut̄ acceperimus: z q̄ de causa
aperit / dices: **m / Et grām p̄ grā. i. grām accepim̄ gra**
tis ab eo. Et ē talis mod̄ loquendi: sicut d̄ de aliquo p̄digo
largitore: q̄ dat do
na p̄ donis. i. in dan
do nō habet rōnē ni
si qz dare consuevit:
vñ dona p̄terita p̄
uocāt ad futura. Uel
fic: m / Grām / co
opātē. n / Pro grā
opante. Et. Grām

plenitudine eius nos omnes
accepimus: z grātiā pro gra
tia: quia lex p moysen data ē:
p grā z veritas p iesum christū
facta ē. Deū nemo vidit vnq;

a. augmētū grę. Pro grā. i. p vsu grę: s̄m q̄ d: Luc. xix.
d. Habenti dabitur et abundabit. Uel / Gratiā / patrię.
Pro grā / vs: s̄m q̄ dicit Zach. iij. c. Exequabitur gratiam
grę. Uel s̄m Chrys. Grām / noui testamenti. Pro gratia /
veteri testamenti: D̄ autē vetus testamentum dicit vt sit grā /
probat Chrys. ratione z auctoritate. Ratio talis ē. Lex na
turalis fuit ante legē scriptā obligans ad h̄ vt obseruaret: cū
igit̄ iudei eā nō seruauerūt / nō debebat eis nisi p̄na: q̄ ergo
his q̄ legē p̄sciētę deleuerāt / eadē rursus i tabulis scripta data
ē / grā fuit nō redditio meriti. Auctoritas aut̄ hęc ē. Ps. Nō
fecit talis oī natiōi z iudicia sua nō manifestauit eis. Itē. No
tas fecit vias suas moysi: filijs israel volūtates suas. D̄ aut̄
nouū testamentū sit grā / eadē ratione z auctoritate p̄bat. Et
hūc expositiōi puenit qd̄ sequit: o / Quia lex p moysen
data ē. q. d. reuera accepim̄ / gratiam pro gratia: qd̄ pater:
o / Quia lex p moysen data ē / gratis non reddita meri
tis: et ideo fuit gratia. p / Grā z veritas p iesū christū
facta ē. i. nouū testamentū / qd̄ est secūda grā. Et notādū est
ordo testimonioz quō deducit paulatinū christū ad altiora.
Primo enī iohānē cōparauit eū sibi p̄ponēdo eū / vbi dicit:
Uñ me fact̄ ē qz p̄or me erat. Cōparauit aut̄ christū sibi: nō
q̄ crederet aliquā / p̄ortionem esse in se z ipsū: sed qz sciuit se
esse magnū in opinione hoīm: et intēdebat christū facere ma
iorē in opinione eoz / sic erat in rei veritate. Deinde venit iō
hannes euāgelista z p̄tulit eū oib̄ tanq̄ ab ipso hauriētib̄
qd̄ qd̄ boni habebāt Uñ dicit: Et de plenitudine ei nos om
nes accepim̄ / gratiam pro gratia. Tertio addit idem iohā
nes: z p̄tulit eū moysi: cui nullus par aut similis reputabatur
apud iudeos: cū dicit: Lex per moysen data est / tanq̄ p
ministrū. Et gratia z veritas p iesum christū facta ē /
tanq̄ p dñm. Et notat ista p̄latio i duob̄. Primo in h̄ q̄ dicit:
Lex per moysen data est: q̄ neminē ad p̄fectū ducit: vt dicitur
Deb. vij. c. Immo generabat in seruitutē: sicut d̄ Sal.
lij. d. Chriſt̄ aut̄ fecit grāz remittētē p̄ctā z recōciliātē deo:
et veritatē soluētē qd̄ vimbz p̄mittēbat z soluere nō poterat.
Secōdo i h̄ q̄ dicit moysi: cui nullus par aut similis reputabatur
mat̄ ē qd̄ dare. Sed icidit q̄stio. s. rōne cui lex opponat grę z
p̄tatis: Ad qd̄ dicēdū q̄ in lege cōmunit̄ accepta / nō erat nisi
duo. s. figurę siue vimbz futuroz: et quedā moralia q̄ māle
rūt: q̄ cōmunita sūt oī legi. s. nature / scriptę: et euāgelicę. Duo
ad vimbz p̄pter vacuitatē opponit veritatē: quo ad decalo
gū qui erat moralis / opponit gratię: nō q̄ decalogus s̄i sit
gratię / s̄ qz i lege decalogū p occasionē sequebat p̄uariat̄:
sicut dicit Roma. vij. b. Occasione accepta p̄ctm̄ p mādātū
opatū est i me oēm p̄cupiscētiam. Sequit: q / Deū nemo
vidit vnq;. Hoc ē tertiu testimoniu iohānis euāgelistę: in
quo testat ipsū christū esse deū. Deū nemo vidit vnq;. /
Poterāt enī dicere iudei: non est maior christ̄ q̄ moyses: qz
nos vtrūq; vidim̄ z audiuim̄. Et r̄ndet iohānes euāgelista:
Mō est verū: qz / deū nemo vidit vnq;: et christ̄ de est.
Sed querit Chrys. Qualit̄ dicit iohānes: Deū nemo vidit
vnq;: cum multi patrum legant̄ eum vidisse: Esa. vj. a. Vidi
dñm. iij. Reg. vlt. d. Vidi michęas: Vidi dominū. Et mul
ti aliq;. Et r̄ndet Chrys. dices: q̄ multis modis videtur deus.
Alidē enī in intellectu p creaturas. Itē p fidē. Itē p donum
z p̄p̄betę. Item

De cōm.

De p̄d.

Ps. 147

Ps. 102

Et. 102

Deus vid

prophete. Itē in raptu / vt paulus et adam. Itē p subiectam
 creaturā / vt moyses et iacob et alij p̄ces. Itē in patria facie ad
 faciē. i. Cor. xij. d. Nullo istorū modorū videt in suba sua / s̄
 ab actu suo cognoscit. Quēni patres legunt eū vidisse cōde/
 scensionis fuit visio nō nudē substantiē. Si enī ipsā vidissent
 substantiam / nequaquē
 eā differentē confide/
 rassēt: Simplex enī
 q̄dā et insignurabilis
 et icōposita ē. Et po/
 stea addit. S̄ h̄neq̄
 angeli vel archāgeli
 vidēt eū. Si enī int̄/
 rogauerūt eos / audi/
 es quidē eos de sub/
 stātia nihil r̄fidentēs:
 gloriā s̄o solū i excel/
 sis cantātes. Et si a

Unigenit⁹ filius qui ē in sinu
 patris / ipse enarravit. Et hoc ē
 testimoniū iohānis: qm̄ miserūt
 iudei ab hierosolymis sacer/
 dotes et leuitas ad eū vt iter/
 rogarēt eū: **Tū q̄s es?** Et cōn/
 fessus ē et nō negavit. Et cōn/
 fessus ē / qz nō sū ego christ⁹.

cherubin et seraphim cōcupierūt aliqd̄ discere / musicā melodīā
 sc̄inonij audire: et qm̄ plenū ē cglū et tra glia ei⁹. Si supiores
 inuestigauerūt / h̄tutes / nihil aliud iuentes q̄ qm̄ vnū op⁹ ē eis
 laudare deū. S̄ qd̄ ē qd̄ d̄. j. Job. iij. a. Cū apparuerit filies
 ei erim⁹ / qm̄ videbim⁹ eū sicuti ē: Ad h̄ dicēdū q̄ iohānes nō
 intēdit dicere q̄ nos aliq̄ modo p̄siderem⁹ dei subam i patria:
 qz h̄ ē ipossibile oī creaturē. An Chryf. Qd̄ creabil⁹ nature
 est / q̄lit̄ videre poterit qd̄ increabile ē: q. d. nullo modo. Intē/
 dit q̄ iohānes speculū et enigma: qz i patria p̄ imediatā accep/
 tionē luminis apte videbim⁹ deū / nō tñ essentia: s̄ vt gloriā / vt
 bonitatē / vt veritatē. Sed / a **Unigenit⁹** fili⁹. i. christ⁹ q̄
 est vnū a patre genit⁹ eternalit̄ et a m̄re ipalit̄. b. **Qui ē in**
sinu patris. i. in secreto vidēs eū et cognoscēs imediate. Sin⁹
 enī pp̄te ē occultū sub vestimēto. An qd̄ in sinu ē alci⁹ / me/
 mo nouit nisi sit valde familiaris et mag⁹ p̄fici⁹ alijs / q̄ ea que
 foris sūt p̄t̄ videre. Nec aliq̄s p̄sumeret euertere sinū reg⁹
 terrent et scrutari qd̄ ibi ē: nisi forte vnū fil⁹ ei⁹. Vestes autē
 sinū faciūt. Vestes autē dei appello effect⁹ q̄ sūt ab eo. Et quā/
 ro q̄s subtiliores plicas harū vestitū scrutat⁹ fuerit: tanto am/
 pl⁹ deū cognoscit. Sed qd̄ est i sinu videre nō pōt nisi q̄ oēs
 excedit / christ⁹. i. q̄ ē eiusdē subē cū patre: et ideo videt subam
 ei⁹ sub vestimēto reconditā. Atqz p̄ h̄ ostēdit esse fili⁹ natura/
 lis dei patris: qz euertere sinū patris nullus seruoꝝ auderet / nec
 etiā multorū filioꝝ vnus / nisi vnigenit⁹. Quē autē dicit: **Qui ē**
i sinu patris: et nō qui fuit vel q̄ erit / insinuat eternitas filij
 impmutabilis ante incarnationē et post resurrectionē et i me/
 dio. Si enī dixisset: q̄ fuit vel q̄ erat / crederet aliq̄s q̄ i incarna/
 tione receisset a sinu. Itē si dixisset: q̄ erit / crederet q̄ post re/
 surrectionē mag⁹ esset i sinu q̄ p̄us. Et ideo dicit: **Qui est i si**
nu patris ipse enarravit. i. extra fidelib⁹ narravit p̄fect⁹ et
 liquid⁹ oib⁹ alijs / q̄si ille q̄ eū viderat et videbat. Et p̄ h̄ pro/
 bat euāgelista ipsū esse deū: qz nemo. i. nullus pur⁹ hō deum
 videre pōt. Exo. xxxij. d. Nō videbit me hō et viuet. **Et**
hoc ē testimoniū iohānis. h̄c agit de testimonio iohā/
 nis. Et ponit euāgelista tria testimonia legis. Primū est ad
 pharisēos: secūdū ad oēs: tertio repetit idē testimoniū sequē
 ti die: qm̄ discipulū duo secuti sūt eū. Et sat⁹ caute p̄cedit euāge/
 lista. Sciebat enī q̄ iohānes baptista opinatissim⁹ erat apud
 iudeos: ideo ad ostēdendā magnificētā christi / sepe replicat
 ei⁹ testimoniū. An dicit: **Et hoc ē testimoniū iohānis:**
 sic p̄ora de christo. d. **Qui miserūt iudei ab hieroso/
 lymis:** vbi p̄siliū et iudiciū habebat: et iō ibi erant hoīes sa/
 p̄tiores et astutiores: Et q̄s miserūt / e. **Sacerdotes /**
sapientes in lege et ordine priores. f. **Et leuitas / in mi/
 norib⁹ ordinib⁹ seruantes.** g. **Et interrogauerūt eū.** i. iohā/
 nē: h. **Tū q̄s es?** Putabāt enī aliq̄ iudei iohannē esse
 christū in lege p̄missū. Alij putabāt ipsū esse heliā p̄pter ni/
 miā abstinentiā et p̄tinētā et vitā solitariā et liberā delictorū rep̄/
 hensionē. Alij dicebāt eū esse vnū ex p̄phet⁹ resuscitatū p̄pter
 gr̄as p̄phetiē. An oēs p̄fluebāt ad eū et baptizabāt / etiā scribē
 et pharisēi. Et eū adhuc p̄sentes essēt / fuit et iesus in alios ibi:
 An et iohānes p̄hibuit ei tūc testimoniū. Qd̄ audierēs scri-

be et pharisēi / scietes q̄ de paupe parētela erat: et de vili regiōe
 .i. de galilea / et de vilissimo castello. i. nazareth: Scietes etiā
 iohānē eē de magno genere: vt pote filiū p̄ntificis / et maxie vt
 te: indignati sūt q̄ tā vili debet eis p̄poni. Golebāt enī iohā/
 nē mag⁹ sibi p̄poni: et ideo vt despecterēt eū a testimonio

Et interrogauerūt eū: Quid
 ergo: **Heliā es tu?** Et dixit:
Non sum. Propheta es tu?
 Et respōdit. **Non.** Dixit ḡ
 ei: **Quis es vt responsū de/
 mus his qui miserunt nos?**
Quid dicis de teipso? **Ait:**
Ego vox clamāt in deserto:

christi / miserē facer/
 dore et leuitas / q̄ blā/
 ditij abstraherēt eū
 a testimonio christi.
 Iohānes s̄o nō re/
 spondit q̄stioni eorū
 s̄ intētionē. Ip̄s enī
 intēdebant facere q̄
 diceret se eē christū:
 s̄ ipse apte negauit
 se esse christū. Et h̄ ē
 qd̄ sequitur: **Et**
confessus ē / publice.

**Et nō negavit / vitatē: Et tātū valet / quātū illd̄: et p̄fes/
 sus ē. Et tertio dicit: Et confessus ē / qz nō sū ego chri/
 stus: vt qdā vim op̄nant. vel ad min⁹ vt h̄ diceret machinā/
 tur. Et ita manifeste p̄cutit corda eorū. m. Et iterrogauē
 rūt eū: fraudati ab intētiōe sua. n. Quid ḡ: Nec expectāt
 rūsū hui⁹ questiois: sed statim supponūt alioꝝ opinionē / dicē/
 tes: o. **Heliā es tu?** Scdm̄ Chryf. nō fuit alia causa q̄re
 supponūt heliā nisi qz heliā apud eos maior ceter⁹ habebat.
 Scdm̄ latinos s̄o iō fit: qz i illo p̄cesserat figura baptisim⁹ / qm̄
 diuiso iordane ipse et heliā trāsierūt. itij. Reg. ij. b. p. **Et**
dixit / iohānes: q̄ / Nō sū. Sed quō dicit / nō / cū dñs dicat
 de ipso **Dat. xj. b.** Si vult: recte / ipse ē heliā. Rūdeo. Sic
 dicit Dionys⁹: intellect⁹ diuini. i. allegorici i tria distribunt: in
 subam / h̄tutē / et opationē: similiter oīa alia. Iohānē ḡ negat
 se esse heliā quo ad subam: christ⁹ autē dicit ipsū esse heliā quo
 ad h̄tutē et opationē. Sed qz adhuc posset esse iohānes aliq̄s
 de alijs extrin⁹s p̄phet⁹: supponunt tertā questioē dicentes:
 r. **Propheta es tu?** Scdm̄ Chryf. querūt de illo p̄be/
 ta que parē moysi expectabāt: de q̄ d̄ Deut. xlvij. d. Pro/
 pheta suscitabit vobis de fr̄ib⁹ v̄is: ipsū tanq̄ me audie/
 tis. An ista gr̄e corū habet articulū: o. p̄beta es tu. q. d. nun/
 qd̄ tu es ille. p̄beta nobis i lege p̄missus: Scdm̄ latinos q̄/
 rūt de heliā: in quo figura baptisim⁹ p̄cesserat sicut in heliā.
 s. **Et r̄fudit nō.** Scdm̄ duas p̄dictas exp̄sitiōes nulla est
 hic q̄stio. Sed quedā Blo. generalit̄ accipit̄ p̄betā / mouet
 questioē: qualiter se negat eē p̄betā cū christ⁹ dicat ipsū eē
 p̄betā et p̄ q̄ p̄betā: **Dat. xj. b.** Ad h̄ r̄fudit vna Blo. dī/
 cēs: q̄ iohānes loquit̄ cū p̄cisiōe. An sensus ē: Nō sū pzo/
 p̄beta: tñ supple. Alia Blo. sic dicit: Non sū p̄beta: qz non
 p̄nūcio futur⁹ s̄ ostēdo p̄sentē. Et hec Blo. pp̄te accipit̄ no/
 men p̄betē. i. ad p̄dicēte futura. r. **Dixerūt ḡ ei / illi nū/
 cū / cōsiderātes q̄ nihil magnū diceret de se: volētes autē oib⁹
 modis scire qd̄ sentiret de se / addiderūt adhuc. v. Quis
 eg⁹: h̄c questioē tā fecerāt: sed volus fecit reiterare: vnde
 causam falsam subijcūt. r. **At r̄fūdū dem⁹ his q̄ mise/
 rūt nos.** In h̄ obūbrāt volū. q. d. nō causa alia q̄rim⁹ nisi vt
 habeam⁹ aliqd̄ certū qd̄ de te possim⁹ r̄fudere. Nec tñ h̄ba/
 bebāt in corde: qd̄ patet / qz statim vt audierūt qd̄ dicebat de
 se / arguerūt eum quare baptizaret. Unde adhuc subinferunt:
 y. **Quid dicis de teipso?** q. d. tibi omnia credemus
 testificant de te. z. **Ait / iohannes.** a. **Ego vox.** Non
 r̄fudit iohānes pp̄riā noiationē neq̄ gen⁹ neq̄ patriā: vt dice
 ret ego sū iohānes fili⁹ zacharię p̄ntificis de hierlm. Et q̄re h̄:
 Quē ipsi iudei volebāt exp̄tinētū sumere de christo / et q̄lter
 se iohānes b̄ret ad ipsū. Et ad h̄ nō potuit meli⁹ r̄fudere q̄ sic:
Ego vox clamāt i deserto. q. d. nō sum qd̄ christ⁹ neq̄
 heliā neq̄ p̄beta: sed sum p̄co ei⁹ qui p̄sens ē / ostendēs eū
 sicut vox ostēdit verbū. Vox cum verbo transit vsq̄ ad audi/
 tū: et postea perit vox et remanet s̄bū: ita iohānes. Sicut ḡ
 vox excitat auditū vt verbū recipiat: ita iohānes excitauit iu/
 deos vt christū recipient. Itē h̄ dicit: **Ego / sū: vox / s̄bū: b**
clamāt / i me manēte: in deserto. Et qd̄ clamāt: h̄ dicit. i.****

Euangelij scdm Iohannem

Dirigite via dñi. i. parate vos vt deo veniat ad vos. Sic dixit elias ppheta: Ca. xl. a. Testimoniu elale inducit q erat apud eos excellēs ppha vt facili p suaderet de christo. Et q missi fuerat erāt ex pharisgis. Verbum ē euāgelistę: qd inducit vt euidētior sit iudeoz dānatio q non crediderūt in christū: qz miser qd purabāt fide dignos ad iohannē quē fide dignissimū estima bant. Et ita nec ex pte nūcioz ē eis excusatio: qz pharisozum secta certissima erat. Nec ex parte illi ad quē miserāt: qz iohānes erat fide dignus. Et infro gauert eū. i. iohāne pharisę missi. Et dixerūt ei: audito q nihil magnū de se dicebat: f. Quid g baptizās tāqz hīs auctoritatē baptizādi: g Si tu nō es christus neqz helias neqz ppheta: hic exclamat Chryf. O de amētia o de elatione o de intrēperanea iuestigatiōe: missi est: docēdi ab eo qd esset et vñ esset nō leges imposuiri. h. Rēspōdit eis iohānes dicens: nō indignās vel offensus. i. Ego baptizo i aq: exterius tñ lauās corpus: nō interi cor: et iō nō debet ponere spem salutē i baptismo meo. k. Ad eū aut vñ stetit. i. int vos qsi vñ ex vobis humilit. Quē vos nescitis. i. nō cognoscit vera cognitiōe. m. Ipse ē q post me vētur ē: perficiēs qd ego inchoo. n. Qui ante me factus ē. i. dignior et honorabilior. o. Cur ego nō sū dignus. i. sufficiens vñ idoneus. p. At solua ei corrigiā calciamēti: qd tñ ē vltimū seruiliū et ad mimos pertinēs. q. Nō sū dignus vt ei corrigiā calciamēti solua. i. eius vxozē vt sponsus accipiā fm morē leg. r. Hęc. i. rissio iohannis et interrogatio pharisoz. s. In bethania facta sūt trās iordanē vbi erat iohānes baptizās: ppter aqru copiam et loci secretū i quo ipse psueuerat comorari. Sed qrit Chryf. Quare euāgelista determinat locū vbi factum est: Et soluit ad hoc assignans duas rationes. Vna est: ne credatur q iohānes i occulto vel corā pau. testimoniu h dixerit. Alia: qz tpe h quo euāgelista scripsit hęc ad huc multū superāt q interfuerant huic testificatiōi. t. Altera die. Hęc ē speciale testimoniu iohānis: q christū testificat oib q venerāt ad baptisimū suū visibiliter demonstrauit. Et est hoc testimoniu quasi cōplemētū oim testimonioz pcedētū. Mā i illis oib intēdit iohānes paulatim subleuare iudeos vt crederēt christū esse verū dei filiū: nūc aut p h testimoniu manifeste determinat. Vñ dicit: Altera die. i. sequēti die postea q facta fuit questio iudeoz p sacerdotes et leuitas. u. Vidit iohānes intuitu mētis et corpis. v. Iesu veniētē: non solū gressib corpis: s etia interioris suę pceptatiōis accessib. x. Ad se: vt iohānes eū amplius cognosceret fm diuinitatē quē presentē videbat et demonstrabat fm humanitatē: et vt occasio daret ipsi iohāni pconicādi ipsū iesu. y. Et ait iohānes viso iesu: 3. Ecce agnū dei. i. christus dei fili: q dicit agnus: qz paschalis agno pfigurat. Mā sicut sanguine illi agni domi linite sūt liberatę ab extmiatore: ita oēs aīę fide passionis munitę liberant a demone. Dicit etia agnū christū dei filiū: fm Chryf. qz excellētissimū pphetarū. i. Elías: i. agno cōparauit i multis locis. xvj. ca. a. Emitte agnū dñe dñatore terrę de petra deserti. i. de gentilitate ad montē filię sion. i. ad ecclesiā. Itē. liij. c. Sicut ouis ad occisionē ducet: et qsi agnū corā tondere se obmutescet. Itē dicit agnū: qz innocēs. Esa. liij. c. Pctm nō fecit nec ē inuēt dolus in ore ei. Ps. Ego i innocētia mea ingressus sū. Itē qz hostia quotidiana. Numeri xxvij. a. Hęc sūt sacrificia q offerre debetis: agnos anniculos immaculatos duos quotidie i holocaustū sempiternū: vñ offerctis mane et alterū ad vesperū. Daue oblatu est i abel.

B

Exo. 12.

1. Pet. 2. d. Ps. 25.

Apoc. xij. b. Quoz noia nō sūt scripta i libro vite agni qui occisus ē ab origine mūdi. Elspe fuit oblat in seipso. Unde Ps. Ad vesperū demorabit fletus: et ad matutinū leticia: de ei resurrectiōe. Itē agnū tria ministrat. f. lac in potū: lanā in vestimētū: carnē i cibū. Sic christus lac simplicitis doctrine p bult p se et per suos. Per se. Bar. liij. c. Agite penitētā: appropinquit eni regnū celoz. Per suos. j. Cor. iij. a. Lac de di vobis potum nō escā. Itē lanā dedit: id est indumētū virtutis. Luc. viij. g. Manete in ciuitate q adufoz induamini virtute ex alto. Itē carnē suā dari i cibū.

se est q post me vētur est: qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiā calciamenti. Hęc in bethania facta sunt trās iordanē vbi erat iohannes baptizans. Altera die vidit iohannes iesum venientē ad se: et ait: Ecce agnū dei

j. vj. f. Caro mea vere est cibus. Hīs rationibus dicitur christus agnus: et multis alijs quas postea ponem in expositione morali. Sed quia nomē agni cōmune erat et typico et vero agno: ad discernendum de quo agno intendit subiungit: Ecce qui tollit pctā

Moralis Altera die vidit iohānes iesum. Virtute sermonis dat intelligi q vna dies pcessit et altera vidit iohānes iesum. Iohānes interpretat i quo ē gra et significat penitētē: in quo oris prima dies in infusioe lucis grę: q lux obscuratur tenebris tēptationū: sed postea oris altera dies tranquillitatis et pacis in victoria tēptationū: et tūc videt iohānes iesum venientē ad se qsi ad succursū. Barth. xij. c. Quarta vigilia noctis venit iesus ad eof ambulās supra mare. Ps. In die. i. grę mādauit dñs misericordiā suā. i. peccati remissionē: et nocte tēptatiōis canticū eius: Non canticū canticorum: qd cantat tandem post pfectā victoriā tēptationū: sed canticum graduū qd cantat dñs de victoria tēptatiōis gradatim ascenditur. Cant. ij. b. Ecce iste venit saliens in montib trās silens colles. Malach. iij. a. Ecce venit dñs exercitū: et qd poterit cogitare diem aduentū eius: y. Et ait: penitēs visio iesu finita vñ declinatē tēptatiōe. 3. Ecce agnū dei: ecce q tollit pctā mūdi. q. d. i. liberatiōe tēptationū apparet bonitas et pietas dei. Barth. xij. d. Cū ascendisset iesus i nauiculā cessauit ventus. Qui aut in nauicula erāt venerunt et adorauerūt eū dīcēs: Vere fili dei es. Legit i libro de animalib q ad colorē venę quę ē sub lingua agni colorat pelles eius. Qd satis puenit christo: qz fm colorē p dicationis suę colorauit vitā et puerationē suā. Facebat enim agnū p dīcabat. Act. j. a. Cepit iesus facere et docere. Barth. vij. d. Erat iesus docēs sicut pātem habens et non sicut scribę et pharisę. Luc. viij. c. Iesus q fuit vir ppheta potēs in ope et sermōe. Roma. xv. d. Habeo gloriā i christo iesu ad deū: Mō emi au deo aliquid loq eoz quę p me non efficit christus. Greg super Bēti. Ad hoc vt seruet pūtas p dīcādi: teneat necesse ē altitudo viuēdi. Itē legit in eodē libro q cū natura alia aialia armauerit vel armis corporalib: id est cornibus vel dentib vel unguibus vñ quadam speciali calliditate: quibus se defendant et alia animalia impugnet: agnus omnino sine armis lenissimus est: sic christus innocenter et sine lesione alicuius vixit. Unde nec in passioe nec in resurrectione sua alicui nocuit. j. Pet. ij. d. Cum malediceret non maledicebat: cum patere tur non cōminabatur: tradebat autem se iudicanti iniuste. 3. dicitur Esa. liij. c. Sicut ouis ad occisionem ducetur et quasi agnus coram tondere se obmutescet. Itē dicit 3. s. in libro etymologiaz: q agnū dicit agnoscēdo: qz i magno grege matrē suā suo palatu agnoscat et mater ipsum: Sic christus inter crucis angustias matrem agnitam studiose discipulo commendauit. Sic etia animum tribulatam ad palatum pleoz tionis intus consolando se cognoscere ostendit. j. x. c. Ego cognosco oues meas et cognoscat me meę. Exo. xxxij. c. Ego noui te ex nomine et inuenisti gratiam coram me. Sequitur * Qui tollit peccata

Ps. 19.

Marc. 3. 4. Marc. 1. 4. Luc. 3. 4.

Dorali

Ps. 47.

¶ Ecce qui tollit peccata mundi: no de loco ad loci mutatio / sed ut no sint oino: qd no poterat facere typic agn. Chryf. No die: q tollit vl q tollit: qsi semp h faciete ipso. Scdm hac expositione ponit tollere p auferre vl p delere. Esa. xliij. d. Ego sum q deleo iniquitates tuas. p me. Vel sic. b **¶** Qui tollit super se: c

¶ Peccata mundi. i. oim boim: q sut vel fuerit vel futuri sut in mudo q ad sufficietiam. Esa. liij. b. Vere languores nros ipse tulit / et dolores nros ipse portauit. i. Pef. ij. d. Peccata nra ipse portauit i corpe suo sup lignu. j. Joh. ij. a. Ipse e. ppitatio p peccatis nostris: no p nris tm: s etia p totu mudi. Chryf. Ille agn. typicus nullu oino peccatu suscepit: hic vero vnuerfu orbis terraru. Aliq libri habet: **¶** Peccata mundi. Et dr peccata mundi: vl peccata adq. p qd totu mudi cecidit: vl peccata originale: qd e comune totu mudi: qd pte passiois tollit i baptismo. Duplic aduerbij demonstratio: duplic nature chrisi cognitione facta iobani z facieda iplo ostedit. o **¶** Hic que demonstratio p sentie: e **¶** Est inuicibilis. Ero. iij. d. Qui est misit me ad vos. **¶** Pe q dixi vob anteq esset p sens istud qd sequitur. **¶** Post me venit ad p dicatione ad baptisadum: ad morticu ad liberadu captiuos i limbo. h **¶** Chr. i. chrisus virore strutu plen. Hiere. xxxi. d. Mouit faciet dnis sup fra: femia circudabit viru. Esa. liij. a. In die illa. i. pceptiois chrisi / apphendit septu mulieres viru vnu. i. chrisum. **¶** Qui ante me fact. i. dignior me etia fm humanitate. Et merito: **¶** Quia prior me erat: fm diuinitate. i. honozabili: i. maiori honore dignior. Chryf. Verecudent qui i pauli famosathet isantia successerut: ad ita manifesta veritate resistentes. **¶** Et ego nescieba eu. Istud exponit diuersi mode a sanctis. Primo grit Chryf. Si ipse nescieuit eu: quod potuit eu ostendere alijs: Et ruder. Ipse qde nouit eu: sed hoc dicit: q no nouit eu: nisi p eu qui misit eu baptisare: ne ptef q ex amicitia carnali vel familiaritate: z no potu ex reuelatione dei tulerit testimoniu. Sz qz hec solutio min sufficiens videt e: / aggrauat qstione dicit: Si ipse no cognouit eu: qlit dixit ad eu: Ego op habeo a te baptisari: z tu venis ad me: Dat. liij. d. Si eni eu no nouit: qre eu potius qz alios. phibuit: Et soluit dices: Aliud e cognoscere simpliciter: aliud cognoscere huc. Iobanes si qd e ea q facta sut circa ipsu in puertia: z ea q facta sut circa chrisu: cognouit ipsu chrisu venisse simpliciter: et etia huc esse chrisu: sed p longa mora qua in heremo fecerat: sciuit qde venisse chrisu: s nescieuit i particulari huc esse chrisu: et ideo necessariu habuit indiciu ostendens quis esset chrisu: in tot q veniebant ad eu. Statim enim vt chrisu venit ad iobane baptisadus ab eo: descedit coluaba sup eu: qd vt vidit iobanes: qsi expterrit: maiestare: phibuit eu: z post baptisadu dicit: tu demonsttrauit dices: Ecce agnus dei. Nihilomin: th anteq cognosceret huc esse chrisum sepe phibuerat de ipso testimoniu in comuni nullu demonstans. Hec solutio satis probabilis est: sed th adhuc obijcit Chryf. dices: Si veru e qd de infatia saluatoris legit. i. q fecit miracula i puertia sua: qre no erat celebris fama ei: ita vt ipse iobanes no posset etia nescire: z ipsi iudei si idigeret aliq testificare. Et soluit dices: q medacu est qd in illo libro scribitur. Longe eni fuit a diuina sapientia vt miracula in puertia sua faceret chrisu: z phantasia reputarent. Hetero alit dicit. i. q ipse iobanes sciebat ipse esse dei filiu z natu in carne: s nesciebat mudi p baptisadu ipse chrisu esse redemptu. Sed incidit hic duplex dubiu. Unu: quod dubitauit de h iobanes cu h fit articulus fidei: vl de articulis fidei: Aliud: qz p baptisadu chrisu no videt esse redemptio mudi: s mag p passionem. Sol. Ad pmu dicens: q i oi articulo p riu subiectu est deo: fm ali qua rone qua pcpit ei: bonitas: Unde i articulo illo de mudi datione mudi: subiectu est spu scru mudi ecclesia. Or aut hęc p dario fiat in aqua trahete strute a practu dnici corpis accedit articulo ex pre inferiori: z ideo potuit dubitari anteq

fiat. Ad aliud dicitur: q mudi e redemptio p passionem chrisi qua / tu ad precij solutionem z ianuę celi reuersionem: p baptisadu autem quantum ad impedimentum amotionem. Aug. alit exponit: dices q iobanes sciebat chrisu esse filiu dei z agnu dei: z cetera q de ipso testat: sed nescieuit q p rante baptisadu qua alij dare poterat sibi re / tentur esset. Et fm h distinguit triplex p rans baptisadu. i. p rans testas auctoritatis: qua nulli pure creature dare potuit. Et p rans excellentie q ad iuocationem nois fiat mudiatio p rans: Et hac dare potuit: sed noluit: duplici rone que ponitur in Glo. Prima e p rans vnitatem ecclesie q sequit vnitatem forme baptisadu. Secunda e: qz si ad iuocationem nois alicui fieret mudiatio p rans: / poneret spes i homie: Contra illud Hiere. xvij. a. **¶** Benedicet q ponit spe i hoie rē. Tertia p rans e ministerij: qua dedit alijs. Un fm Aug. sensus est. **¶** Et ego nescieba eu: baptisaturu esse tm: sic infra pleni dicit. Expositio Chryf. magis rigit veritate lre: et ideo ipsu sequimur p totum. Unde: **¶** Et ego nescieba eu. i. in particulari eu no cognosceba: vl no scieba ita plene sicut modo: Ma ex visu z auditu corpali multu p rans cognitio maiestatis. Un Aug. dicit: Ego nescieba eu copartide huius cognitionis. m **¶** Sed vt manifestetur rē. Littera sic ordinat. **¶** Sed propterea ego iobanes p rans co. q **¶** Hic missus a deo: r **¶** Baptisadu i aqua: tm no tolles peccata i spū. n **¶** Et manifestet vsu baptisadu z ostensione humilitat. o **¶** In isrl. i. i iplo iudeoz. Iobanes eni no fuit p rans christi: nisi ad

¶ Qui tollit peccata mundi. Chryf. Quinq modis de / us peccata remittit. Primo p accusatoria p rans. Esa. xliij. d. Dicit iniquitates tuas vt iustificer. Ps. Dixi p rans aduersu me iniusticia mea dno: z tu remisisti impietate peccati mei. Secundo p iniuriarum remissionem. Eccl. xxvij. a. Relinque p rans mo tuo nocenti te z tuc deprecanti tibi peccata soluent. Dat. vj. b. Si dimiseris hoib peccata eoz: dimittet z vobis pater vester celestis delicta vira. Tertio p elemosynaru largitionem. Daniel. iij. e. Redime peccata tua elemosynis: z iniquitates misericordis pauperu. Eccl. iij. d. Ignē ardētē extinguit aqua z elemosyna reficit peccatis. Quarto p p rans seu assidua orationem. Iaco. v. d. Vultu valet deprecatio iusti assidua. Barcl. ix. d. Hoc gen no exit nisi i oratione z ieiunio. Ibi Glo. Ofone sanant peccata mēt. i. peccata spūalia. Quinto p ieiuniu. Iobcl. ij. c. Couertimini ad me in ieiunio rē. Sequitur. **¶** Hic e de q dixi: post me venit q ante me fact: qz pox me erat. Hic gerit iobanes p rans quozuda religiosoz: q p rans p rans z negligētia sua a nouitjs supantur in obseruantia regulari. De qd dr Sap. xv. d. Pedes eozum pigri ad ambuladu. Item Eccl. j. d. Aialia ibat z reuertebant. Ibat p rans: qd debere esse feruetiores. Un merito significant isti p filios isrl: qui spacio qdraginta ano p rans p rans qzq dietas: z vltimo anno p rans fueserut egypto qz in pmo. Et de his dicit bris Beru. in. ij. ll. de p rans. Quid poterant p rans q semp reuertebant du ambularet: Hic gis videtes nouitju in seruitio chrisi feruetiozē: recte p rans dicere: **¶** Post me venit vir. i. nouitjs q p rans bifomes fortunę inuile: vniformi p rans tia mēt militat p rans. Hic eni est vir: vt dicit Breg in moralib: **¶** Qui an me fact e: vite z p rans honestate: spūaliu p rans expiētia z etia p rans dignitate et merito. **¶** Qz pox me erat: i iustio dei p rans venies: pox i cho / ro: pox i caplo: pox i labore: postior i mēsa: postior i lecto: et quid mirum si talis est prior et fit ante te: quia tu stas z ille currit: Un in p rans tal loqf. p rans: Hic mādator tuoz curri rē. Prouer. liij. b. Currēs n habebis offediculū. Hic Beru. In via dei n p rans p rans. Sed: **¶** Et ego nescieba eu. i. no reputaba eu. m **¶** Sz vt manifestet i isrl. i. in videtes desu p rans z p rans. p **¶** Propterea veni ego i aqua: iach: ymaru. r **¶** Baptisadu me ipsu: qz

Dualiter / Quinq modis / de remittit peccata / Ps. 31.

Ps. 118.

L 5 * sepe ex visione talium

Euangelij scdm Johannem

Preco christi nisi ad iudeos. Sed qrit Chryf. Quid necesse fuit iohane venire in aqua baptizante vt manifestaret christu cu sine baptismo iohannis p solu preconiu suu potuerit eum manifestare iohanes: Et rñdet / dicens: Poterat qde eu mani festare iohanes suo pcomio / sed ea q est a copatiõe peminẽtia suo baptismo mani festauit. Vagnº eni habebatur iohanes i ppo: q tate auctori tatis fuit q poterat baptizare: sed p pre coniu iohannis mani festatu est q christu fuit maior q baptiza uit in spu. Et qz pos

Et. tet mansit

Ergo. Et testimoniu phibuit iohanes / dicens: Quia vidi spm descendente qsi coluba de celo: et manere sup eu: et ego nescieba eu. Sz q misit me baptizare i aqua / ille mibi dixit: **Et testimoniu phibuit iohanes / dicens: qz vidi / oculis exterioribus z interioribus: d. Spm descendente quasi coluba de celo. i. coluba in signu spũsc̃i: nõ q tuc pmo descendit spũsc̃us in eu: sed vt p ostēdať spũsc̃m descendere sup baptizatos: et vt p iohanes christu excellētiº cognosceret. Et sic notat morº localis i coluba desup veniente / z sc̃ificatio noua aque de nouo pfluẽs a spũsc̃o p mediũ cõtractũ sanctissimẽ carnis christi: nõ in christo qui a pmo instanti conceptio nis sup plenissimº fuit omi gra spũali. Et sic patet solutio ad questione que solet fieri. i. qre spũsc̃us nõ descendit imediate in aqua quã sc̃ificauit / cu suº descēsus nõ sit aliud q̃ aq̃ sc̃ificatio. Et pater solutio: qz spũs nõ sc̃ificauit aqua imediate sed p mediũ practũ corpũ christi. Et ideo descendit sup christu tanq̃ p que pfluat sc̃ificatio in aquam. Hanc autē aque sc̃ificatiõe nihil aliud intelligo q̃ p̃p̃inquã potētiã ipsiº aq̃ ad sc̃ificadũ baptizatos / q̃ p̃ficiť actu / vt verbũ accedat ad elemētũ sub debita forma: qz tuc fit actu sacramētum: vt dic Augº. Sed qrit quare in specie colube descendit spũs potius q̃ alteriº aialis: Irē vñ venerit vel vñ formata fuerit: Irē q̃ puenerit illa coluba: Ad p̃mũ dicimº q̃ in oia aialia coluba habet quãdã specialē sagacitatē effugiendi accipitres: ita etiã vt sit qdã genº colubarũ: sicut d̃z in libro de aialibº / qd̃ cognoscit accipitres capiētes in arboze: z illos vitat fugiēdo in terrã vel in arboze vel in aerē. Vñ cu baptismº sit p̃ma euasio sig̃ de venatiõe diaboli: recte i specie colube descendit spũs san ctus ad sc̃ificatiõe baptismi. Hęc ratio ē physica. Theolo gica aut ratio p̃t eē qd̃ legit̃ Ben. viij. b. scz q coluba retulit ad arcã ramũ virētis oliuẽ post decursũ diluuij / in signũ pacis et recõciliatiõis: Ideo cu i baptismo cesset vniuersale diluui um p̃cti: recte descendit spũs sup christu in specie colube i signũ pacis reddite humano generi p baptismũ etº. Irē licet sp̃ ritusctus multa dona tribuat / tñ oia p̃iungunt i bonitate: que est animi dulcedo: vt dicit Augº sup Gal. v. Vñ autē op / ponit amaritudo animi. Vñ cum coluba felle careat / ad minº in epate: p̃grue spũsc̃us fons bonitatis in specie colube descendit ad sc̃ificandũ baptismũ vbi oia dona donant. Ad secundũ dicit Augº / q colubam illam creauit deus tunc de nihilo qui vniuersã mũdi machinã de nihilo fecit pus / et corpº suũ sine viti m̃isterio in vtero virginis fabricauit. Ad tertium dicit Beda: q sicut stella que magos duxit impleto officio suo / redacta est in nihilũ vel in primã materiã vnde facta fuerat: sic columba ista que sup christu apparuit. Ad ideo factũ ē / me hoies adoraret eã: sicut iudei fecerũt serpentē enẽũ que fecerat moyses in deserto. Sequit̃: **Et manentē sup eu.** Quare manentē: Ad litterã / vt oibº patent ostēdē / retur: quia non phantasma sed rei veritas fuit. Sed nunqd̃ viderũt eam oēs qui aderant: Dicit Chryf. q non oēs viderũt columbam sup christu: sed tñ illi qui se dignos exhibuerũt tãta visiõe. Forte oēs viderũt visu exteriori / sed nõ interiori: Vnde putabãt phantasma esse nõ veritatem: et ideo testimonio alieno indigerũt. **Et ego nescieba eu / esse christum: vel q hoc signo cognosceret.** **Sed q misit me / habitantē in heremo.** **Baptizare i aqua: tñ exteriº****

lauante / non in spũ interiori sanctificãte. **Ille mibi dixit / locutiõe interiori / qua spũs loquit̃ ad spũũ: cu multi veniũt ad baptismũ tuũ: Ille /** **Sup quẽ videri / vtroq̃ visu. i. exteriori z interiori.** **Sp̃m descendente / moru locali / quo ad specię columbe.** **Et manentē sup eum / quo ad virtutē purificãtē que sp̃ man sit in christo: z in aq̃ post baptismũ chris ti. n. Dic / nõ ali us /** **Est q̃ baptizat. i. a pctõ mũ dat. p. In sp̃ ritusctõ. i. p gram sp̃ rituscti que p̃fert in**

baptismo a solo christo / non a iohane vel quocũq̃ alio. Esa. xliij. d. Ego sum q̃ deleo iniquitates tuas p̃t me. Chryf. Nõ indigebat christus baptismº / sed baptismº indigebat virtute christi: Nõ eni iohannis erat dare spũũ. Vñ baptizati ab eo dicũt: Neq̃ si spũsc̃us ē audiũmº: Act. xix. a. Sequitur: **Et ego vidi / vtroq̃ visu signũ / quo dixit mibi q̃ ostē dereť christu / qd̃ nõ oēs. r. Et testimoniu phibui / iudeis: s. Quia hic / non aliº: / Est filiº dei / vnicº / z naturalis: et ideo p̃t baptizare. i. intus a pctõ mũ dare: qd̃ est soliº dei. Sed qrit Chryf. Vbi h̃ testatº ē iohanes: Et rñdet. Hęc et multa alia reliquit euãgelista causa breuitatis: qd̃ ostēditur in fine huius libri.**

Sepe ex visione talũ nouitiorũ cõpungunt antiq̃ et p̃sent se supatos ab illis. a. Et testimoniu / veritat: b. p̃fer habuit iohanes: antiquus claustralis. c. Dicens: qz vidi spm descendente quasi coluba de celo z manere sup eu. Tria notant hic q̃ p̃ficiũt claustrale. In coluba simplicitas: in descensu humilitas: in pmanētia stabilitas. Et hęc tria facti spũsc̃us veniēs sup nouitios in religione seruētes. Job. xvi. d. Spũs dñi ornauit c̃elos / his ornamētis: et ob stetricate manu eiº eductº ē coluber tortuosus. Sap. xij. a. d. q̃ bonº z q̃ suauis est spũs tuus dñe in nobis. f. Et ego nescieba eu / esse talē. **Sed q misit me baptizare i aqua / lachryuarũ. **Ille mibi dixit / interiori locutiõe. k. Sup quẽ videri / spm descendente / per humilitatē. m. Et manentē sup eu / per stabilitatē. n. Hic est qui baptizat / seipsum baptismº penitentię: z alios bono exēplo. i. a pctõz foridibº mũ dat. q. Et ego vidi z testimoniu phibui: qz hic ē filiº dei: per imitationē z hereditatē paternę vendicationē. Roma. viij. c. Ipse spũs testimoniu reddit spũ nro: q sumº filij dei: si autē filij et heredes: hęc des qdem dei / coheredes aut christi. v. Altera die iterũ stabat iohanes. Hoc ē vltimũ testimoniu iohannis qd̃ de christo corã m̃tis testificatº ē: tñ duo tñ de discipulis suis se curi st̃ eu. i. christu. Qui autē sint illi duo / patebit infra. Dic̃ q̃: **Altera die iterũ / imediate post p̃cedentē. Vñ iſa Chryf. habet. Itaqz rursus in crastinũ stabat iohannes zc. Vbi sta bar: In bethania trãs iordanē in deserto. r. Et ex discipulis eiº duo: immo plures: Sz hi duo tñ dicunt st̃isse cũ iohane: qz soli audierũt testimoniu eiº de christo. Alij eni qz surda aure audierũt. Mã celotype diligebãt iohane intrãũ vt ex inuidia mouerũt questioes aduersus christu cũ discipul******

phariseoz: vt dicit **Aboralis v. Altera die zc. Per iohane significat̃ h̃ / larº. Per duos discipulos eiº significat̃ duo genera subditoy .i. clericũ z laicũ. Vñ recte d̃z: Altera die stabat iohanes: per iugem sollicitudinē gregis sui z q̃ si paratº ad pugnã pro gregis defensione. Abacuk. ij. a. Sup custodiã meã stabo z figam gradũ meũ sup munitionē. Tñ sunt aliq̃ qui stant sed ociosi: quos arguit dñs. Dat. xx. a. Quid stas hic tota die ociosi. Et bñs Berh. ad eugeniu. Eugilia ad curã z nõ oclo tozpeas / ne z tibi dicat. Quid h̃ stas tota die ociosus: Vñ h̃o minº inuentri aut delitijz resolutũ aut resupinũ pompis. Sed norãdũ q̃ dicit: Stabat altera die / z iterũ: qz non p̃tinue vacandũ est alijs: sed aliq̃ sibi / aliq̃ alijs. Vnde. i. *** Timoth. liij. d. Et cede****

Dotal

Et dicit

Dotal

[Marginal notes on the right side of the page, including references to other biblical passages and commentary.]

phariseos: vt dicit Chryf. a Et respiciens iohannes: b Iesu ambulante cum alijs q̄ ueniebat ad ipsu. Frequenter enim ueniebat iesus ad iohane: vt occasione daret ei seredū testimoniū de ipso: qz p iohane uoluit chris̄tū iudicis reuelari: apud quos iohannes magnus erat. c Dixit iohannes:

Ecce agn̄ dei i. chris̄tū simplex ino censi in moladus. De q̄. Esa. xvi. a. Emitte agnū dñe dñato rē terre. Sed querit̄ q̄re iohanes nō admonuit secreto vt se queret̄ chris̄tū: Ad h̄ rñdet Chryf. di censi: q̄ si i secreto fecisset h̄ uideret̄ ma

scipulis ei⁹ duo. Et respiciens iēsu ambulatē dixit: Ecce agnus dei. Et audierūt eū duo discipuli loquētē: Et secuti sūt iēsu. Cōuersus aut̄ iesus ēt uides eos sequētes se dicit eis: Quid q̄ritis? Qui dixerūt ei: Rabbi: qd̄ d̄r̄ interpretatū ma

gister/ vbi habitas? Dicit eis: Venite et videte. Venerūt et uiderūt vbi maneret: et apud eū māserūt die illo. Hora aut̄ erat q̄si decima. Erāt aut̄ andreas frat̄ simonis petri/ vn⁹ ex duobus qui audierat a iohanne: et secuti fuerāt cum. h̄ cursor: et discipuli ei⁹ fuerūt/ nihil tale suspicandū ē: qz ipsi sō/ biliores fuerūt in uespera q̄ nos in mane: vnde omne t̄ps fuit eis equale. a Erāt aut̄ andreas frat̄ simonis petri. Anticipatio ē: qz nondū sic vocabat̄/ sed postea impositu est ei nomē petri: vt patet infra. b Unus ex duob⁹ discipulis. c Qui audierant a iohanne/ testificante de chris̄to. d Et secuti fuerant eum/ ad ipsius testimoniū.

Et respiciens iēsu ambulatē dixit: ecce agn̄ dei. Respect⁹ iohānis ad iēsu/ significat intentionē prelati ad deū: qui oia facta et dicta sua debet eleuare ad dei honorē et salutē animarū. Unde h̄cipue h̄dictū est platis Bar. v. b. Sic luceat lux v̄a corā hoib⁹ vt videant opa v̄a bona rē. Dicit aut̄: **Ecce agn̄ dei:** Nō dicit aliqd̄ magnū aut subtile de trinitate et unitate/ sed tale qd̄ capi p̄t ab oib⁹. Chryf. i homelia xvij. Nō ita multi adducunt ad iēsu cū aliqd̄ magnū et excelsum de deo dicit/ sicut cum benignū et amicū hoim̄ et ad salutem audientū ptinēs. j. Cor. xij. b. Si uenero ad vos linguā loquēs/ qd̄ p̄dero vobis/ nisi loquar aut i reuelationē aut sciētia aut p̄phētia aut doctrina: malo loq̄ in ecclia dei q̄q̄ uerba sensu meo/ q̄ decē milia in lingua. e Et audierūt eū duo discipuli loquētē et secuti sūt iēsu: qz talis facile p̄uadet/ q̄ facilia et uilia dicit/ et facit qd̄ dicit. Job. xxx. d. Qui me audiebant expectabant inīam meam et intenti tacebāt ad p̄siliū meū. Sequit̄: **Cōuersus aut̄ iesus et uides eos sequētes se/ dicit eis.** Cōuersus et allocutio te/ su significat cōsolationē quā sepe chris̄t⁹ inspirat sequētib⁹ se. Uñ Sap. iij. c. Gratia dei et misericordia i sc̄tos eius respicitus in electos illi⁹. Luc. xxij. g. Resperit domin⁹ petrum/ et egressus foras fleuit amare. m **Quid q̄ritis. q. d. dñs: paratus sum dare si aliquid petitis.** Luc. xi. b. Petite et accipietis: querite et inuenietis: pulsate et aperietur uobis. j. xvi. e. Uñ modo non petistis quicq̄: petite et accipietis. n **Qui dixerūt ei: rabbi qd̄ d̄r̄ interpretatū mgr̄/ vbi habitas?** Duo notātur h̄c. Prīmū q̄ se magisterio chris̄ti oino supponunt: Unde dicit̄: Rabbi. Secūdū q̄ diu uolūt cū eo manere: Unde dicunt: Ubi habitas. In quo arguuntur duo genera hominū qui nolunt in penitētia cum chris̄to diu permanere. Prīmū sunt p̄crastinantes penitentiā vsq̄ ad horā mortis: quia tales parū uolunt morari in ea. Alij sunt qui nō uolunt facere penitentiā perpetuā sed temporalē. Contra p̄mos dicitur Eccl. v. b. Non tardes cōuertī ad dominū: et ne differas de die in diem: subito enim ueniet ira illius et in tempore uindictę disperdet te. De alijs dicitur Luc. viij. b. Ad tempus credūt/ et in tēpore temptationis recedūt. **Dicit eis: venite/ opere.** Et videte/ mēte. Et est rectus ordo: qz bona operatio dat intelligētā. Ps. A mādatis tuis intellexi. Esa. ij. a. Venite ascēdam⁹ ad mōrē dei oreb. i. ad emnētā uirē et ad domū dei iacob/ et docebit nos uias suas. v **Venerūt et uiderunt vbi maneret/ et apud rē. Tria dicit. f.**

lij. d. Me dicat amico tuo uade et reuertere et cras dabo tibi cū statim possis dare. v **Venerūt et uiderūt vbi maneret: tanq̄ discipuli parentes magistro.** v **Et manserunt ibi die illo/ illecti suauitate eloquij iēsu.** v **Hora aut̄/ q̄si uenerūt ad eū audito testimonio iohānis: 3 Erāt quasi**

Decima. Tempe/ rat se euāgelista p̄t t̄ps fluxibilitatē p̄t quā vix potest hora certa distigui. S; vt dēt q̄ h̄ t̄ps nō cō/ petit testificationi v̄t secutiōi discipulor: qz tali hora sūt coz/ poza grauata ecclis. Ad h̄ rñdet Chryf. dicens/ q̄ in tam sanctis uiris vt chris̄t⁹ et

Sed queritur quare * Timoth. iij. d. Attende tibi et doctrinē/ in ista in illis. Ben. xxx. d. dixit iacob: Iustum est vt aliqui p̄uideā domū meę. a **Et respiciens iēsu ambulatē dixit: ecce agn̄ dei.** Respect⁹ iohānis ad iēsu/ significat intentionē prelati ad deū: qui oia facta et dicta sua debet eleuare ad dei honorē et salutē animarū. Unde h̄cipue h̄dictū est platis Bar. v. b. Sic luceat lux v̄a corā hoib⁹ vt videant opa v̄a bona rē. Dicit aut̄: **Ecce agn̄ dei:** Nō dicit aliqd̄ magnū aut subtile de trinitate et unitate/ sed tale qd̄ capi p̄t ab oib⁹. Chryf. i homelia xvij. Nō ita multi adducunt ad iēsu cū aliqd̄ magnū et excelsum de deo dicit/ sicut cum benignū et amicū hoim̄ et ad salutem audientū ptinēs. j. Cor. xij. b. Si uenero ad vos linguā loquēs/ qd̄ p̄dero vobis/ nisi loquar aut i reuelationē aut sciētia aut p̄phētia aut doctrina: malo loq̄ in ecclia dei q̄q̄ uerba sensu meo/ q̄ decē milia in lingua. e Et audierūt eū duo discipuli loquētē et secuti sūt iēsu: qz talis facile p̄uadet/ q̄ facilia et uilia dicit/ et facit qd̄ dicit. Job. xxx. d. Qui me audiebant expectabant inīam meam et intenti tacebāt ad p̄siliū meū. Sequit̄: **Cōuersus aut̄ iesus et uides eos sequētes se/ dicit eis.** Cōuersus et allocutio te/ su significat cōsolationē quā sepe chris̄t⁹ inspirat sequētib⁹ se. Uñ Sap. iij. c. Gratia dei et misericordia i sc̄tos eius respicitus in electos illi⁹. Luc. xxij. g. Resperit domin⁹ petrum/ et egressus foras fleuit amare. m **Quid q̄ritis. q. d. dñs: paratus sum dare si aliquid petitis.** Luc. xi. b. Petite et accipietis: querite et inuenietis: pulsate et aperietur uobis. j. xvi. e. Uñ modo non petistis quicq̄: petite et accipietis. n **Qui dixerūt ei: rabbi qd̄ d̄r̄ interpretatū mgr̄/ vbi habitas?** Duo notātur h̄c. Prīmū q̄ se magisterio chris̄ti oino supponunt: Unde dicit̄: Rabbi. Secūdū q̄ diu uolūt cū eo manere: Unde dicunt: Ubi habitas. In quo arguuntur duo genera hominū qui nolunt in penitētia cum chris̄to diu permanere. Prīmū sunt p̄crastinantes penitentiā vsq̄ ad horā mortis: quia tales parū uolunt morari in ea. Alij sunt qui nō uolunt facere penitentiā perpetuā sed temporalē. Contra p̄mos dicitur Eccl. v. b. Non tardes cōuertī ad dominū: et ne differas de die in diem: subito enim ueniet ira illius et in tempore uindictę disperdet te. De alijs dicitur Luc. viij. b. Ad tempus credūt/ et in tēpore temptationis recedūt. **Dicit eis: venite/ opere.** Et videte/ mēte. Et est rectus ordo: qz bona operatio dat intelligētā. Ps. A mādatis tuis intellexi. Esa. ij. a. Venite ascēdam⁹ ad mōrē dei oreb. i. ad emnētā uirē et ad domū dei iacob/ et docebit nos uias suas. v **Venerūt et uiderunt vbi maneret/ et apud rē. Tria dicit. f.**

h̄ cursor: et discipuli ei⁹ fuerūt/ nihil tale suspicandū ē: qz ipsi sō/ biliores fuerūt in uespera q̄ nos in mane: vnde omne t̄ps fuit eis equale. a Erāt aut̄ andreas frat̄ simonis petri. Anticipatio ē: qz nondū sic vocabat̄/ sed postea impositu est ei nomē petri: vt patet infra. b Unus ex duob⁹ discipulis. c Qui audierant a iohanne/ testificante de chris̄to. d Et secuti fuerant eum/ ad ipsius testimoniū. Sed queritur quare * Timoth. iij. d. Attende tibi et doctrinē/ in ista in illis. Ben. xxx. d. dixit iacob: Iustum est vt aliqui p̄uideā domū meę. a **Et respiciens iēsu ambulatē dixit: ecce agn̄ dei.** Respect⁹ iohānis ad iēsu/ significat intentionē prelati ad deū: qui oia facta et dicta sua debet eleuare ad dei honorē et salutē animarū. Unde h̄cipue h̄dictū est platis Bar. v. b. Sic luceat lux v̄a corā hoib⁹ vt videant opa v̄a bona rē. Dicit aut̄: **Ecce agn̄ dei:** Nō dicit aliqd̄ magnū aut subtile de trinitate et unitate/ sed tale qd̄ capi p̄t ab oib⁹. Chryf. i homelia xvij. Nō ita multi adducunt ad iēsu cū aliqd̄ magnū et excelsum de deo dicit/ sicut cum benignū et amicū hoim̄ et ad salutem audientū ptinēs. j. Cor. xij. b. Si uenero ad vos linguā loquēs/ qd̄ p̄dero vobis/ nisi loquar aut i reuelationē aut sciētia aut p̄phētia aut doctrina: malo loq̄ in ecclia dei q̄q̄ uerba sensu meo/ q̄ decē milia in lingua. e Et audierūt eū duo discipuli loquētē et secuti sūt iēsu: qz talis facile p̄uadet/ q̄ facilia et uilia dicit/ et facit qd̄ dicit. Job. xxx. d. Qui me audiebant expectabant inīam meam et intenti tacebāt ad p̄siliū meū. Sequit̄: **Cōuersus aut̄ iesus et uides eos sequētes se/ dicit eis.** Cōuersus et allocutio te/ su significat cōsolationē quā sepe chris̄t⁹ inspirat sequētib⁹ se. Uñ Sap. iij. c. Gratia dei et misericordia i sc̄tos eius respicitus in electos illi⁹. Luc. xxij. g. Resperit domin⁹ petrum/ et egressus foras fleuit amare. m **Quid q̄ritis. q. d. dñs: paratus sum dare si aliquid petitis.** Luc. xi. b. Petite et accipietis: querite et inuenietis: pulsate et aperietur uobis. j. xvi. e. Uñ modo non petistis quicq̄: petite et accipietis. n **Qui dixerūt ei: rabbi qd̄ d̄r̄ interpretatū mgr̄/ vbi habitas?** Duo notātur h̄c. Prīmū q̄ se magisterio chris̄ti oino supponunt: Unde dicit̄: Rabbi. Secūdū q̄ diu uolūt cū eo manere: Unde dicunt: Ubi habitas. In quo arguuntur duo genera hominū qui nolunt in penitētia cum chris̄to diu permanere. Prīmū sunt p̄crastinantes penitentiā vsq̄ ad horā mortis: quia tales parū uolunt morari in ea. Alij sunt qui nō uolunt facere penitentiā perpetuā sed temporalē. Contra p̄mos dicitur Eccl. v. b. Non tardes cōuertī ad dominū: et ne differas de die in diem: subito enim ueniet ira illius et in tempore uindictę disperdet te. De alijs dicitur Luc. viij. b. Ad tempus credūt/ et in tēpore temptationis recedūt. **Dicit eis: venite/ opere.** Et videte/ mēte. Et est rectus ordo: qz bona operatio dat intelligētā. Ps. A mādatis tuis intellexi. Esa. ij. a. Venite ascēdam⁹ ad mōrē dei oreb. i. ad emnētā uirē et ad domū dei iacob/ et docebit nos uias suas. v **Venerūt et uiderunt vbi maneret/ et apud rē. Tria dicit. f.**

f

Doraliter

ps. 118.

L 4 * q̄ uenerūt/ q̄ māsiōnē

Euangelij scdm Johannem

Sed querit quare noiaf andreas z no ali' discipulus: Ad h rindet Chryf. q andreas ideo noiaf: qz p ipsu' vocat' e' petr' de cuius vocatiõe dicitur' erat statim euagelista. Ali' aut' no noiaf: forte qz iohanes fuit ille ali': et ideo pp' humilitate' ta' cuit nomē suū. Al' forte qz fuit vn' de minorib' discipulis et no cõpabilis andree

q fuit ap's. a In uenit h. i. andreas. b. Dumu. i. ante q' alios inueniret: in q' notat q' multos vocauit andreas ad iesu. c. Fratrem suu simonem z dicit ei: inuenim' mes' siã. i. christum in lege pmissu. Qd est interpretatũ chri/ stus. Chryf. Hoc s' bũ cõsolari cordis e': qd ante expeditio nẽ inuẽti turbatum erat: nũc aut' facti alacris postq' apparuit qd expectabat et festinãtis alijs tradere hęc euãgelia. i. bona nũcia. s. inuenisse messiã: In quo arguunt q' inuẽta sua no cõ municat alijs: et q' no p'solant' desolatoficũ sint ipsi p'solari: si/ cur dz. ij. Cor. j. a. De' tot' p'solatiõis q' p'solat nos i oi tri/ bulatiõe nra / vt possim' z ipsi p'solari eos q' in oi p'ssura st.

Inuenit hic primũ fratrem su um simonem / et dicit ei: Inue nimus messiam: qd est interp' ratum christus. Et adduxit eum ad iesum. Intuitus autẽ eum iesus dixit: Tu es simon

Et adduxit eũ ad iesum: sciens q' si tm posset facere vt ueniret petrus ad iesum: ipso audito decetero non recede/ ret ab eo. e. Intuit' aut' eũ iesus: vt ausu daret ei acce dendi secur' z loquedi. f. Dixit: tu es simon fili' iohã na. Hoc qd erat occultũ z qd null' sibi reuelauerat dicit: vt oñderet se esse deũ q' oia nouit: ne petr' ampli' fluctuaret d' ad uentur' messie. g. Tu uocaberis cephas qd interpretat' petrus. Cephas hebreũ e': petr' grecũ: agnoscẽs latinũ. Sz q' rif qre dñs isti mutat nomē poti' q' andree v' alicui ali': Ad qd rñdendũ e': q' nois mutatio signũ e' mutatiõis q' circa ipsũ petrũ futura erat. Futur' eni erat pnceps ap'loz qd no alijs: Un' z adhuc i ordinaratiõe papę mutat ei nomē: qd no fit alijs ep'is. Nec etiã hic mutat petro nomē: sed p'dicẽt mutatio: sed Harci. ij. c. habet de mutatiõe facta. Har. xvj. c. habet de cõfirmatiõe mutatiõis factę.

Doraliter * q' uenerũt q' mäsionẽ p'siderauerũt / q' mäsferũt apud eũ. Pri mu est uenire ad christũ vt ad medicũ: qui sanat z exonerat a sarcina laboris. Har. xj. d. Uenire ad me oēs q' laboratis et onerati estis z ego reficã vos. Cõsiderare aut' mäsionem est p'zpare hospitium cordis sui in habitaculũ dei. Luc. xix. a. Zachee festinãs descẽde: qz i domo tua oportet me manere. Danere apud christum / est seruare mandata ipsius. j. xv. b. Si p'cepta mea seruauerit: manebit in dilectiõe mea. Cete/ ra patẽt. b. In crastinũ uoluit rẽ. Hic incipit scõda ps de vocatiõe discipuloz: in q' uocant' philipp' z nathanael fra' ei'. Philippus sine medio: nathanael s'o mediãte philippo. Un' dubitatio seu questio incidit hic: In p'mis / quare cũ oēs aliq' discipuli p' aliq' mediũ sint uocati / sol' philipp' sit uoca/ tus imediate a christo. Itẽ alia q'stio est: qre christ' no uoca/ uit aliquos discipulos p'mo cũ nullos habebat: sed tunc p'mo cũ p' testimoniũ iohãnis iã aliq's habuit. Tertia q'stio e': qre de galilea poti' q' de alia patria uocauit discipulos. Ad p'ri mã rñdet Chryf. multiplici. Prima rñsio e': qz potuit esse q' philippus audierat a iohãne baptista p'conitũ de christo sicut et andreas / v' a petro z andrea / quoz p'cius erat: unde noti/ cia petri z andree quos uidit sequentes christũ / fuit sufficiens p'suasio vt z ipse sequeret cũ eis: z ita non imediate s' mediate uocat' e' philippus sicut aliq'. Scõda rñsio Chryf. ad idẽ e' / q' christ' p' se uocauit philippũ rãq' notũ z familiarẽ sibi: utpote cõpatriorã. Tertia rñsio Chryf. ad idẽ e' / ad q' solã uocẽ chri sti philippus secutus est christum diuina gratia hoc operan/ te: et ideo no est querẽda alia ratio ubi sola gratia operatur. Ad secundã questionẽ dicẽdũ q' no pueniebat christũ p' rñs factis uel dictis innotescere p'mo: qz suspicabilis e' laus in ore proprio. Un' Proverb. xxvij. a. Laudet te alienus z no os tuum. Sed cum fuit ab alio exaltatus z notificat' / tũc potuit ipse de se uera testari: et ideo tunc p'mo post testimonia io /

Secunda pars de vocatiõe dis/ cipuloz

bannis potuit ipse uocare alios discipulos. Ad tertiam que/ stionẽ dicẽdũ / q' christ' in oib' factis suis uoluit euacuare sapiẽtiã mundi: et ideo de galilea elegit discipulos poti' q' de alia patria: quia inter omnes alias terras iudeę ip'a habet incolas rusticiores z simpliciores z icompositiores: vt dicit

fili' iohãna: tũ uocaberis ce/ phas / qd interpretat' petr'. In crastinũ uoluit exire i galileã: et inuenit philippũ. Et dicit ei iesus: Sequere me. Erat aut' philipp' a bethsaida ciuitate

Chryf. Et inter il los etiã viliores ele git. s. piscatores: qui magis consueuerunt t' de captura piscũ z fabulis q' de celesti bus tractare: vt dicit Chryf. Ob hoc etiã uoluit ipse in na gareth educari: que

fuit uillus castellum totius galileę: vt dicit Chryf. vt no cre deretur sermo suus esse in sapientia mudi / sed in doctrina spiri tus. Unde apostolus. j. Cor. j. d. Videte fratres uocationẽ uestram: quia non multi sapientes s'm carnem / no multi po tentes / no multi nobiles: sed que stulta sunt mudi elegit deus vt pfundat sapiẽtes. Dicit ergo: In crastinũ: non postq' uocat' fuit andreas: s' postq' uocat' fuit petr': de quo supra imediate habitum est. Voluit ipse iesus. k. Exire de iudea ubi fuerat cũ iohãne qui baptizabat ibi: sicut dicit Har. ij. d. In galileã / terrã suã: in q' fuerat educat': Un' et primo uoluit eam uisitare. m. Et inuenit / iam exi stens in galilea: n. Philippum: qui sibi occurrebat. o. Et dicit ei iesus. i. saluator: uolens saluare philippum: p. Sequere me: no solũ gressu corpis / sed cordis deuotio ne z operis imitatiõe. Et statim philippus secut' e' eũ gratia christi interi' opante in illo: sicut et in matthęo: de cui' uoca tione dicit Har. ix. a. Vidit iesus hoĩem sedentẽ in teloneo matthęũ noie: et ait illi: sequere me: et surgens secut' est eũ. In neutro fuit leuitas: sed g'ra occulte operans. Qz aut' in galilea uocat' philippus / significat q' nemo dign' est uocatiõe chri sti nisi qui trãsmigrauerit de uitijs ad uirtutes: Un' et galilea trãsmigratio facta interpretat'. Un' Harci. xlvj. b. dz: p'ce det uos i galileã: ibi eũ uidebitis. q. Erat aut' philipp' a bethsaida ciuitate andree et petri. Ciuitatẽ istorũ noiat: vt ipso noie oñdat officiu' ad qd uocant'. i. ad uenatio nẽ non ferarum sed animarũ. Bethsaida eni interpretat' dom' uenatiõis. Hier. xvj. c. Ecce ego mittã piscatores / et multos die dñs / z piscabunt eos: z post h' mittã eis multos uenatores et uenabunt eos de oi mõte / supbie: et de oi colle / auaricie z de cauernis petrarũ / luxurie. Un' z statim subiũgit euãgelista de uenatiõe philippi: q' fratrẽ suũ nathanael primo uenatus est.

Doraliter. b. In crastinũ uoluit rẽ. Iesus saluator: Doraliter interpretatur: et significat quemlibet uirum sanctum qui se et alios saluare intẽdit. Qui in crastinũ: id est transacta nocte peccati et sole gratie iam lucente: Sicut dicitur Roma. xliij. d. Hox p'cessit dies autem appropinquauit. Voluit exire / mēte et corpore. In galileam: id est in transmi grationem: que est de uitijs ad uirtutes: z de uirtute in uir tutem: donec uideatur deus deorum in sion. Et inue nit philippum: id est os lampadis: id est uocem laudis hu manę: que trãsmigranti h'mõi sepe occurrit. De qua lampa/ de dicitur Job. xij. b. De ore eius: id est leuiathan / lampades procedunt sicut tede ignis accensę. Item Gen. xv. d. Apparuit dibanus fumans z lampas ignis trãsiens inter diuisiones. Et loquit' de holocausto abraę qd hęc lampas consumpsit. Et dicit ei iesus: qui se saluare desiderat. p. Seque re me: non p'cedere. q. d. et si laudes offerantur / nolo p'ce/ dant me sed sequantur. j. v. g. Claritatem ab hominibus non accipio. q. Erat autem philippus a bethsaida ci uitate andree et petri. Bethsaida / domus uenationis in terpretatur. Andreas / uirililis. Petr' / agnoscẽs. Unde beth/ saida est ecclesia uel scriptura sacra. Andreas et petrus p'p' dicatores sunt uiriliter operantes illud qd intelligunt. Cum quibus habitat philippus: id est laus humana: que salibus * sepe offertur. Un' sequitur

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including references to other parts of the text and commentary.

Unde dicit a Inuenit philippus: vt sapiens venator
tam eruditus. b Mathanael fratrem suum in lege doc-
tissimū. c Et dicit ei: volēs cōmunicare thesaurū inuēti.
d Quē scripsit moyses i lege. Deut. xviij. c. e Et
pphe: oēs: s3 potissime: Esa. viij. c. ix. b. xj. a. Diere. xxxj.
d. Ecce b. xliij. a. Daniel. ix. f. Inuenim? studiose que-
rentes. g Iesum: De quo Abacuk. iij. d. Exultabo i deo
tesu meo. h Filium ioseph: non verum: sed putatiuum.
Unde Luc. iij. e. Je

sus erat incipiens q/
si annoz triginta: vt
putabatur filius io-
seph. i Anaga-
reth: id est natum d
naçareth. Et hoc nō
est verum: immo fu-
it nat? in berthelem:
nurrit? ho i naçareth. s3 philipp? putabat q fuisset nat? i na-
çareth. Mathanael ho peritissimus scripturarū bñ sciebat q
nō de naçareth sed de berthelem ventur? erat messias. Unde
Dichy. v. a. Et tu berthelem ephrata paruulus es in milib?
tuda: rex te mihi egrediet qui sit dñator i israel. Cum aut duo
contineat philippi oratio. i. christum iam venisse: z ipsum i na-
çareth natum esse: nathanael vt doctissim? in lege z ppheta:
videns ex vna parte tempus iam impletū quo christus debe-
bat venire: et ex alia parte scriptum esse: q non a naçareth sed
potius de berthelem venit christus: non potuit simplicit? con-
tradictio orationi philippi: nec simplicit? affirmare: vnde tem-
perando responsum interrogauit: k Et dicit ei: id est
philippo nathanael: A naçareth potest aliquid boni
esse: Chryf. Non dixit confessum nathanael / mentiris
philippe: quia de berthelem oportet christum venire: sed mirē
fecit refutationem. Nō enī dixit nullum bonū galilea fert / sed
interrogatiue dixit: A naçareth potest aliquid boni
esse: Veruntū quēdā Glo. dicit q potest legi remissive sine
omni interrogatiōe. Ut autē oīs dubitatio tollatur / et om-
nis contrarietas que videtur esse inter glosas absoluatur: no-
tandum q aliquis potest esse duplici a naçareth. i. educatio-
ne vel natione. Unde quia Esa. xj. a. dictum est de christo:
Quonia naçare? vocabit: intelligit nathanael hoc debere ac-
cipi de educatione / non de natiuitate. Et ideo quia philippus
verbum dubiū in sua oratione posuerat: et ipse dubie respon-
dit. Unde quidam expositorum considerantes hanc dubita-
tionem / dicunt q debet legi interrogatiue. Alij ho respicien-
tes intellectum nathanaelis / quo ipse intellexit christum esse a
naçareth educatione: dicunt q debet legi remissive. l Di-
xit ei philippus: sciens q iesus erat christ? vnde dicit qd eēt.
m Veni ad iesum. n Et vide / ipsū: quia ipsa visio et
auditio eius homines attraherat ad se. Et per hoc videtur
q predictus sermo magis interrogatiue / vt dicit Chryf. q re-
missive / vt dicunt aliq / intelligend? est. Philippus enim idio-
ta nesciens respondere: nec multum curans de solutione que-
stionis sibi facte: misit eum ad fontem sapientie: id est iesum / di-
cēs: m Veni mente z corpore: n Et vide / oculo in-
teriori z exteriori. Et statim venit nathanael: qd tñ trāsit euā-
gelista causa breuitatis. o Vidit iesus / visione salubri.
p Mathanael venientem ad se: stimulatū videndi de-
siderio: et tractum a philippo. r Et dicit de eo / christus
de nathanael / cum adhuc distaret: ita tñ q audire poterat: vt
dicit Chryf. s Ecce vere israelita: id est non solū car-
ne ex israel: sed fide z imitatione. Roma. ix. b. Non omnes q
sunt ex israel: bñ sūt israelite. t In quo dolus non est:
fraudis aut simulationis. Nec per hoc negat eum dominus
esse peccatorem / sed commendat simplicitatē. Sed quare com-
mendat eum domin? potius q alios: Item quare adhuc di-
stanti nathanaeli locutus est? Item quare non fecit eum apo-
stolum suum quem ita commendauit? Item quare non dixit
ei: Nō est verū qd dixit tibi philippus. i. me esse a naçareth?
Item quare dixit ei: Ecce vere israelita in quo dolus nō est:
cum per hoc videatur innuere aliquem v? aliquos esse falsos

israelitas in quibus est dolus. Solutio. Ad primum dicen-
dum: q propter duo domin? laudauit nathanael poti? q ali-
os. Primo propter ardens desiderium videndi ipsum iesum
qd habuit nathanael: qd cōmune fuit sibi cum alijs: sed for-
te ardentius fuit in eo: quia per scripturas nouerat tempus
aduentus christi venisse: vnde leui persuasione philippi tuit
videre ipsum. Aliud fuit: q pze alijs habuit iugem medita-
tionem legis qua scuit christum non nasci in naçareth: nec

careth potest aliquid boni eē:
Bicit ei philippus: Veni et
vide. Vidit iesus nathanael
venientē ad se: et dicit de eo: Ec-
ce vere israelita i q dol? nō ē.
Dicit ei nathanael: Tñ me no

tū de sua scientia su-
pbiuit: nec philippo
falsum asserenti su-
perbe respondit. Ad
secundum dicendum
q ideo adhuc distat
dixit secretū ei? vt p
hoc ostēderet se esse
messiam verum de-

um z verum hominem: qui nullo reuelate cognoscit occulta.
Ad tertium dicendum / q ideo non fecit domin? nathanael apo-
stolū: quia doctissimus erat i lege: vt dicit Aug? / quia pzedi-
cationis sue fructus a pluribus magis sapientie eius q vir-
tuti diuine ascriberetur. Ad quartum dicendum / q ideo non
dixit domin? nathanael: non sum de naçareth: sicut dixit phi-
lippus / ne sermonem altercabilem poneret inter fratres. Ad
quintum dicimus: q ad differentiam scribarum z pharisaeorū
qui legem z prophetas nouerant / nec tñ veri israelite erant s
pleni dolo fraudis z simulationis: dixit: Ecce vere israelita i
quo dolus non ē. Unde Chryf. dicit. Itaqz est z falsus israe-
lita / scriba. s. et pharisaeus: qui ab herode requisit? vbi christ?
nasceret / perhibuit testimoniū ipsi quem nondum viderat:
dicēs: in berthelem iude: cum autem vidit ipsum miracula fa-
cientem z audiuit mira loquentē: negauit se nosse vnde esset.
j. ix. f. Nos scimus q moysi locus est dominus: hunc autē
nescimus vnde sit. Sed nathanael ita absens sicut pzesens se
habuit: hic semper scuit z semper confessus ē christū in beth-
leem nasci. Sequitur: v Dicit ei christo. x Matha-
nael / audita cōmendatione suūpsi? ab illo. y Unde me
nosti. In hoc ipso probat se nathanael verum israelitam: qz
nec laudibus inclinatur ad consentiendum laudanti se: sed

rectus permanens

* sepe offertur. Unde sequitur: a Inuenit philip-
pus nathanael / doctissimum in lege et honestum in con-
uersatione. b Et dicit ei: quem scripsit moyses i le-
ge z prophete: inuenimus iesum filiū ioseph a na-
çareth. Tales etiam querit laus humana: bonos z sapientes
frequenter inuestat. Aug. lū cetera vitia in malis operibus
exerceant vt fiat / superbia ho etiā bonis operibus insidiat vt
pereat. k Et dicit ei nathanael: A naçareth potest
aliquid boni esse: Bona est interrogatio ad reprimendā
laudē humanam oblatam. Naçareth enī interpretat flos: et
significat principium bonę conuersationis. Unde licet homo
sit iesus z filius ioseph: id est licet sit perfectus z se z alios sal-
uans: tñ debet reputare se esse in flore: id est in principio: z ad
huc periculis patere. Luc. xvij. c. Cum omnia bene feceritis
dicite serui iuriles sum?. l Dicit ei / nathanael / philipp?
m Veni z vide / bonū qd habes: qd facit diabolus vt ho-
mo superbiat. Sequitur: o Vidit iesus: id est predicat
tor. p Mathanael / donatū deo: id est penitētē. q Ve-
nientem ad se: id est eius consilij z monis acquiescētē.
r Et dicit de eo: ecce vere israelita i q dolus nō ē.
Iste notant tria que debent esse in vere penitēte. Primū est
veritas pssionis: qd notat p / vere. Secūdū ē rectitudo in-
tentionis: qd notat per / israelita. Tertiu ē ppositū psumationis
seu pfeuerantie: qd notat ibi: In quo nō est dolus. Ille
enī in dolo penitet: qui in penitētia non pfeuerat. Et talē fu-
git spūs sanctus. Unde. Sap. j. b. Spūs sanct? disciplinē effu-
giet fictū. v Dicit ei nathanael: vñ me nosti. Sic de-
bet rñdere vere penitēs omī laudanti se: nō statim acquiescere.
Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Ps. 140.
uerb. j. b. Fili mi si te lactauerint pctōres ne acquiescas eis.

* Respondit iesus et

Doraliter

Ps. 140.

rectus permanens / vtrū sit christus oculis cognoscēs / inue- / stigat. Et quia christus nō diu volebat eū fluctuare i dubio: / a Respondit ei: id est nathanael: b Iesus / volēs ip- / sum saluare. c Et dixit ei / ad huc dubitanti / sed quērenti / z certificarī volētī. d / dīus te philippus vocaret: / vt venires ad me. e

Cum esses sub fi- / cu. Ad litteram sub / arboze ficī: locū pro- / priū in quo inuen- / tus est: et genus ar- / boris sub q̄ erat det- / minās: qd pur' ho / mo absens scire non / posset. Vel Sub / ficu: id est in lum / bis adest quando comedit ficum. Vel / Sub ficu: id est sub lit- / tera legis: g / Uide te: id est noui te qualis esses: et qd age- / res vel acturus esses. h Respondit ei nathanael / et / ait: rabbi: id est magister: et per hoc cōfitef se discipulum. / k Tu es filius dei. Per hoc ostendit se vere israelitam: / sic dixerat dñs. s. / Tu es rex israel: cui' ego sū miles. / Querit autē Chrys. in. xxj. homelia: qre nathanael nō bea- / tificetur a christo pro hac cōfessione: sicut petr' Dat. xvj. / c. Et videt q iste potius deberet beatificari q̄ petrus: quia / petrus post multa miracula visa confessus est filium dei esse / christum: iste pō nullo viso miraculo. Respondet et dicit q li- / cet eadem verba dixerit vterq: id est petrus z nathanael: nō / tñ ex eodem intellectu. Petrus enī intellexit ipsum esse dei fi- / lium naturalem: nathanael pō non nisi per gratiam specialē. / Unde nathanael pmittitur visio angelozum descendētū / super christum z ascendētū ad probationē diuinitat' christi: / qd nullo modo fieret si plene cognosceret diuinitatē christi: / petro pō nihil tale promittit / sed super eius perfectionē dici- / tur ecclesia edificanda. Posset z aliter solui: q licet eadē fue- / rit petri et nathanael's confessio: nō tñ idem mouens ad con- / fessionem: sicut patet ex circūstātia litterę. Hic certa signa di- / uinitatis exhibita fuerunt nathanaelī. s. cognitio secretoꝝ ob- / sequiū angelozum: In math 20 pō magis fuit oppositum: qz / cum quidam dicerent ipsum esse hieremiam: alij heliam: alij / iohannem baptistam aut vnum ex prophetis: petrus nullo / homine persuasus simpliciter confessus est ipsum esse filium / dei: Et ideo dictum est ei: Beatus es simon bariona: quia ca- / ro z sanguis non reuelauit tibi: id est homo vel ratio huma- / na: sed pater me' qui est in celis. m Respondit iesus: / nathanael. n Et dixit ei: verum dicenti / sed non plenam / veritatem cognoscenti. o Quia dixi tibi / vidi te sub / ficu: cum esses absens: q / Redis / me esse filiū dei z regē / israel. q. d. ex quo h modicū mouet te ad credendū: r / Pa- / ius / iudiciū meꝝ diuinitat' s / His q̄ iam vidisti: r / De- / bis: nō solū oculis cordis / sed etis oculis corporis. Et sta- / tim subdit quid sit illud malus. v / Et dicit ei: Amen / amen: id est vere z absq̄ omni dubio: x / Dico vobis: / id est tibi et alijs. Seminare / amen / proprium est iohannis / propter maiorē scribendū certitudinē. Beñ. xij. d. Qd vidi / sti secundo ad eādem rem pertinēs somnū firmitatis iudici- / um est: eo q fiat sermo dñi z veloci' impleatur.

Ps. 40. Amen tenetur

Nominaliter. Apoc. iij. c. Hec dicit amen / testis fidelis et verus. / Verbaliter. In Ps. Fiat / fiat. In hebr 20 / Amen / amen. / Aduerbiāli. Hic: Amē amē dico vob zc.

Uidebitis celum apertum: sicut i transfiguratiōe et / in baptismo. Et angelos dei ascendentes z descē- / dentes super filium hominis / obsequētes ei vt regi suo. / Per ascendere z descendere notat frequentia obsequij. Sep- / te em tale obsequiū exhibuerūt ei angeli: sic dicit Chrys. Si- / cur post ieiuniū: Mat. iij. b. Et post orationē in monte oli- / ueti: Luc. xxij. e. Sed euangelista causa breuitatis p̄finit / tit ista. Sic iacob patriarcha vidit scalam attingentem vsq̄ / ad celum et dñm innixum scalę z angelos ascendentes z descē-

dentēs: Beñ. xxvij. c. Sed cū angeli sint sp̄rit' / inuisibiles: / nec videri possint oculis corporalib' / credendū ē q in figura / humana et iacob z nathanael viderūt angelos.

* a Respondit iesus z dixit ei: priusq̄ te philip- / pus vocaret cū esses sub ficu vidi te. Vocatio phi-

dixit ei: Quia dixi tibi / vidi / te sub ficu credis: mai' / his vi- / debis. Et dicit ei: Amē amē / dico vobis: videbitis celum / apertū et angelos dei ascēdētē / z descēdētē super filium hoīs.

lippi est laudatio pec- / catoris: ficus dulce / do p̄ci: Sub q̄ se / pe videtur peccator / a p̄dicatore: que vi- / sio sepe ē ei occasio / santratis. Liberius / enim peccant homi- / nes cum credūt se a / nemine videri. An / Job. xxiij. c. Cu-

lus adulteri obseruat caliginem / dicens: nō me videbit ocul' / et cooperiet vultum suum. b Respondit ei nathana- / el et ait: tu es filius dei: tu es rex israel. Responso / ista est gratiarum actio de hoc q̄ penitens extract' est a pec- / cato. Unde domīn' sepe replicat iudicis: immo omnib' pec- / catoribus iam penitentibus q̄ eduxerit eos de peccato. Di- / chę. vj. a. Popule meus quid feci tibi aut in quo molestus / sul tibi: respōde mihi: quia eduxi te de terra egypti: z de do- / mo seruitutis liberaui te zc. Hęc autem gratiarum actio cōsi- / stit in tribus. Primo / vt nihil sit in opere penitentis dissonū / disciplinę christi. Secundo / vt sincera fides sit de diuinitate / christi. Tertio / vt sit fides itēgra de humanitate christi. Qui- / dam enī decepti humilitate dispensatiōis / errauerūt in chri- / sti diuinitate: vt arrianī. Alij delusi dignitate diuinitat' / erra- / uerunt in humanitate eius: vt manichei. Sed vere penitens / vtrunq̄ cōfiteatur. Unde dicit: / Rabbi: Ecce magister / rium christi / qd debet representari in vita. k Tu es fili' / dei: Ecce cōfessio verę diuinitatis. l Tu es rex israel: / Ecce p̄fessio verę humanitatis i q̄ fuit rex ecclē. Apoc. xij. / c. Ecce equus alb' z qui sedebat super eū vocabatur fidelis / et verax: et habet i vestimēto z i femore suo scriptū: Rex / erit. Istud rīdere ē penitentiē ad altiora erigere. o / Dixi / tibi vidi te sub ficu. i. sub delectatione peccati. q / Re- / dis / mihi / maius his videbis: in profectu virtutū vel in / peruentiōe patrię. Et qd sit illud maius aperit. Unde sequi- / tur: v / Et dicit ei: Amen amen dico vobis: vide- / bitis celū apertū: ad vos recipiendos si perseueraueritis / in penitentiā. Dat. x. c. Qui p̄seuerauerit vsq̄ in finem h / saluus erit. z / Et angelos dei ascendentes z descē- / dentes super filium hominis. Hic tangit triplex gaudij / um de triplici visione. Primū est d' visione cęli aperti: siue cę- / lum accipias sacram scripturā: siue sanctam trinitatem: que / dicitur celum / s̄m Bedam / pro sui dignitate eleuātū: pro sui / infinitate a qualibet creatura cęlatum: pro sui bonitate illumi- / natū. Hoc celum modo clausum est nobis / sed aperitur: et / videbim' apertū: qd erit beatitudo nostra. j. Job. iij. a. Mō- / dum apparuit nobis quid erimus: scimus autem quoniā cum / apparuerit / similes ei erimus: quoniā videbimus eū sicuti est. / j. Cor. xij. d. Videmus nunc per speculū in enigmate: tunc / aut facie ad faciē. De hac visione dicit regina saba. iij. Regl. / x. b. Beati viri tui z beati serui tui hi q̄ stant corā te semp z au- / diūt sapentiā tuā. Et hęc visio est cōmunis oibus beatis / si- / ue hoibus siue angelis. Alię duę proprie sunt hoim collectę / ex vniōe diuinitatis z humanitatis i vna p̄sona christi. Pri- / ma ē / q̄ videbim' cęlū aptū sup filiū hoīs. i. videbim' totū se- / cretū trinitat' apte z p̄fecte cognosci ab hoie christo: angeli / aut nō videbūt cognosci hoc ab angelo. Isid. Lora trinitas / sibi soli nota ē et hoī assūpto. De hac visioe dicit: Esa. xxxij. c. / Regē in decore suo videbūt. Cant. iij. d. Egredimini filie si- / on z videte regē salomonem in diademate suo quo coronauit / eū mater sua. Hęc ē gloria hoim specialis supra angelos: vi- / dere hominē hominū p̄ditōrē. Tertia visio est / q̄ videbimus / angelos ascēdētē z descēdētē sup filiū hoīs. Angeli aut nō / videbūt hoies ascēdere z descēdere sup aliquem angelo: vni-

lippi est laudatio pec- / catoris: ficus dulce / do p̄ci: Sub q̄ se / pe videtur peccator / a p̄dicatore: que vi- / sio sepe ē ei occasio / santratis. Liberius / enim peccant homi- / nes cum credūt se a / nemine videri. An / Job. xxiij. c. Cu-

* Istud autē ascendere

Vertical text on the right edge of the page, likely from an adjacent page or a marginal note.

Istud autem ascendere nihil aliud est quam illuminatione recepta a christo in motu admirationis et laudationis assurgere: descende- re pro e sub illa se humiliari. Hec erit gloria singularis hominum respectu angelorum: quod omnes angeli erunt subditi homini / sed non omnes homines angelo: nec videre angelum erit gloria hominum / sed videre hominem erit gloria angelorum. j. Pet. j. c. In quem angeli desiderant prospicere.

Expositio Capituli II

In die tertio nuptie facte sunt. Hic incipit sexta pars huius libri.

Alibi dicitur: quod continet. xij. capitula. Et dividit communiter in duas partes: In miracula et verba christi. Sed istae partes non sepantur: quia in quolibet capitulo simul reperiuntur. Hec autem capitulum dividit in tres partes. In prima parte agitur de mutatione aquae in vinum. In secunda de descensu et mansione ipsius in capharnaum: ibi: Post haec descendit. In tertia de ascensu ipsius in hierusalem et electione eminentium et vendentium de templo: ibi: Et prope erat. Dicit ergo: **Et die tertio postquam exiit de iudaea ubi fuerat cum iohanne. Et sic. Et die tertio. i. tertio repetito: ita ut tertio notet ordinem et numerum factorum christi in una et eadem die: hinc trium annorum revolutionem. Verbigratia. Tertiadecima die natiuitatis christi adorauerunt tres magi orientem: eadem die tractatus annis triginta baptizatus est christus: eadem die anno vno reuoluto mutauit aquam in vinum. Est ergo sensus: Et die tertio. i. eadem die tertio repetito: id est in tertia repetitione eiusdem diei. s. tertiadecima a natiuitate **hinc nuptie: id est solennitas et conuiuium desponsationis: factae sunt in chana galilee. Quidam dicunt quod sponsus istarum nuptiarum fuit iohannes euangelista. Sed non est probabile: quia istae nuptie factae fuerunt post uocationem apostolorum inter quos fuit iohannes: ut patet Matth. xij. d. et Luc. v. b. Unde non est credibile quod postea retrocesserit ut vellet uxorem ducere qui vsque tunc uirginitatem seruauerat. Chana nomen est uillae in qua factae fuerunt nuptie in prouincia galilee.****

Capitulum II
In die tertio nuptie factae sunt in chana galilee:

manendum? Et responderet alibi in persona dicitur. xxxj. a. In perpetua charitate dilexi te: ideo attraxi te miserans. q. d. quod infatuatus fui tuo amore: ideo te uilem et abiectam mihi attraxi: id est uniuersum. Ps. Ibi beniamin adulescentulus in meritis excessu. Ps. 67. Ibi. i. in thalamo conjugalis ueritatis: in quo consummate sunt istae nuptie.

De isto amore dicit Bernardus. O amoris vis: Amore quod uolent? Solus amor triumphat de deo. In istis nuptiis sex hydrie in uinum ad aquam mutatae sunt: uidelicet ueritas legalium operum in ueritate: uarietas et multiplicitas sacrificiorum in unitatem et breuitatem: asperitas iudiciorum in lenitatem: enigma-

ta dictorum in lucem: promissiones in adeptionem: seruitus in libertatem. Et ita aqua timoris mutata est in uinum amoris: quod quibus uocato / gustu implebat ex timore: modo impletur ex amore. Secunda nuptie sunt in christum et ecclesiam. Unde Eph. v. e. Viri diligite uxores uias sicut et christus ecclesiam. Item ibidem. g. Sacramentum huiusmodi est: ego autem dico in christo et in ecclesia. Iudicij. xij. a. Descendit sanctorum in thánata. i. christus in mundum / uidebat mulierem de filiabus philistinum. i. ecclesiam de gentibus / et ascendit et nuntiavit patris suo et matri suae. i. synagoga / dicitur: uidi mulierem in thánata de filiabus philistinorum quae quomodo ut accipiat mihi in uxorem. Iste nuptie fuerunt in iustitiam per moysi sponsonem: ratificatae per angelum saluationem: consummate per uerbum incarnationem. Adducta autem fuit sponsa in domum sponsi in ascensione christi: quoniam humana natura introducta est in palatium caeli. Cant. ij. a. Introduxit me rex in cellam uinariam: ordinauit in me charitatem. Sex hydrie sunt sex sacramenta gratiae collatiua: Nam etsi sint septem sacramenta. s. baptizatus / mus / pnia / confirmatio / eucharistia / ordo / extrema unctio / et matrimonium: septimum. i. matrimonium non est. propter gratiae collatiuum. Aqua istarum hydriarum mutat in uinum: quoniam gratia per data ad peccatorum ablutionem postea mentem inebriat ad operum perfectionem: Et haec nuptie factae sunt tertio die: sicut peres. i. tpe gratiae. De quo Gal. iij. a. Ubi uenit plenitudo temporis / misit deus filium suum factum de muliere / matrum sub lege. Factae etiam sunt in chana galilee. i. in celo transmigrationis de uirgine ad fructus: de fructu in uirtute: de terra ad caelum. Tertie nuptie sunt in deum et animam: quae quot die celebrantur in uersatione peccatorum. Osee. ij. d. Sponsabo te mihi in iusticia et iudicio et in misericordia et in misericordibus: et sponsabo te mihi in fide. i. in fidelitate. Hae nuptie fiunt tertio die. Tres autem dies sunt: contritio cordis / confessio orationis / satisfactio operis. De quo Bernardus. xl. c. Tres dies adhuc sunt post quos recordabit pharaon misterij tui et restituet te in gradum pristinum. In istis nuptiis uertuntur aquae tristitiae in uinum spiritualis letitiae. Sex hydrie sunt sex cause tristitiae de peccato ueniētes. Prima est quod sponsus suum offēdit. Unde Osee. xij. d. Ad iracundiam me peruenit ephraim in amaritudinibus suis. Secunda: quod dote quam assignauerat ei sponsus. i. dona et fructus amisit. Ezech. xvj. b. Perfecta eras in decore meo quem posueram super te die dñs: et habes fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo. Tertia: quod amisit amorem sponsi. Ezech. xvj. e. Auferet celum meum a te et desca nec irascar amplius / eo quod non sis recordata dierum adulescentie tuae. Quarta: quod amisit omnes amicos suos. Omnes enim angeli et sancti spreuerunt eam: et non solum spreuerunt eam / immo facti sunt ei inimici. Thren. j. a. Omnes amici eius spreuerunt eam et facti sunt ei inimici. Quinta quod amisit decorum suum. Thren. j. b. Egredia est a filia sio omnis decor eius. Sexta: quod amisit libertatem et incidit in uilissimam seruitutem. s. diaboli et peccati. j. vij. d. Qui facit peccatum suum est peccati. Thren. j. a. Digrauit iudas propter afflictionem et multitudinem seruitutis. Hiere. xvj. c. Seruierit ibi dijs alienis die ac nocte quod non dabunt uob requiem. Ista sex dāna quae faciunt peccatum / sunt sex hydrie. i. sex cause doloris significatae per sex modios hordei quos dedit booc ruth antequam eam duceret in uxorem: Ruth. iij. d. Vel aliter. Sex hydrie sunt sex infirmitates ex peccato relictae / etiam post gratiae recuperationem. Prima est spiritualis gustus / insipiditas. propter quam in principio uersationis etiam bona non sapiunt / unde nec mala male. Proverb. xxvj. a. Bona satiata peccati acerbitate / calcabit fauam spiritualis dulcedis. Esa. v. e. Ue quod dicitur bonum malum etc. Secunda uisus spiritualis debilitas: propter quam homo de nouo conuersus non uidet clare laqueos diaboli. Unde Barcl. vij. c. dicit sanatus: Et ideo homines uelut arbores ambulantes.

* Ps. Et lumen

Et die tertio. Chana interpretatur celus uel simulatio seu possessio. Galilea: transmigrationis facta uel reuelatio. Et competit uerba interpretatio diuersis statibus hominum hinc nuptiarum diuersitates. Sunt enim multiplices nuptie. Primum sunt inter deum et hominem uel humanam naturam factae: quando christus quasi infatuatus amore nostro / nostram naturam sibi copulauit: sicut aliquis diues homo infatuatus amore alicuius uilis ancillae / eam assumit in coniugem. Iste nuptie significat per osee et gomera / assumpta interpretatur: Osee. j. b. In his nuptiis duo sunt in carne una. i. duae naturae in una christi persona. Iste nuptie tertia die factae sunt. Unde Beza. j. a. Tertio anno imperij sui fecit assuerus qui interpretatur beatus. i. filius dei / grande conuiuium pro nuptiis beatorum: quae interpretatur exaltata: Hec est caro nostra. Primus annus est tempus ante legem: secundus tempus sub lege: tertium tempus gratiae. Istud etiam matrimonium significatum est Beza. xxvij. a. ubi dicit isaac ad iacob: id est pater ad filium: Noli accipere coniugem de genere chanaan / sed uade et proficiscere in mesopotamiam syriae. Chanaan interpretatur possessio domus: et significat angelos quorum naturam non assumpsit filius dei. Heb. ij. d. Non enim angelos accepit hereditatem sed semetipsum accepit hereditatem. Mesopotamia interpretatur eleuatio uocationis: et significat humanam naturam: quae eleuata est et aduocata ut ueniret in unitatem personae filij dei: quia martiri non potuit caro gloriofus. Hoc matrimonium initiatum fuit in patriarchis per promissionem: in prophetis per praefigurationem: ratificatum per angeli saluationem: consummatum per carnis assumptionem. Hae nuptie factae sunt in chana galilee: id est in celo reuelationis siue transfigurationis: quia per hoc ostensum est nobis quantum celum et quantum charitatem haberet ad nos filius dei: qui propter uilem ancillam assumendam / uoluit a sede maiestatis in exilium transigrare. ij. Cor. viij. b. Scimus gratiam dñi dei nostri iesu christi: qui cum esset diues propter nos egenus factus est: quia accepit naturam nostram quae in omnibus egebat. Unde haec gratiam admirans propheta querit: Hiere. xij. b. Quare quoniam colonus egenus factus est in terra et quoniam uisitor declinans ad

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Aboraliter a

Et erat mater iesu ibi vocata ad cotutu. b. Vocatus est autem iesus et discipuli eius ad nuptias: non futuri ut quidam dicunt: sed iam vocati in discipulatu. Sed quod vocati sunt iesus et mater eius atque discipuli ad nuptias: cum essent pauperes: quales non solent ad putula vocari: Respon-

Et erat mater iesu ibi. Vocatus est autem et iesus et discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino dicit mater iesu ad eum: Vinum non habet. Et dicit ei iesus: Quid mihi et tibi est mulier: nondum venit hora mea.

hoc est signum quod maria erat de parentela alterius conjugii ut amboz: quia alter non curaret de defectu vini: Et hoc mouit beatam virginem vt diceret filio: Vinum non habent: Non quod ipsa crederet ipsum nescire sed vt ostenderet suam compassionem et filij potestatem. Paupertas autem conjugum et breuitas temporis quo non potuit congrue mitti tunc ad vinum mouit virginem vt defectum vini indicaret filio suo quem sciebat posse supplere omnem defectum. Et dicit ei: id est matri sue iesus: non offensus vel corrigens aut arguens matrem suam cuius compassio grata erat ei. Quid mihi et tibi est mulier: de defectu vini. q. d. cognitio huius defectus non pertinet ad me vel ad te sed ad illos quorum sunt nuptie: qui debuerat sibi de oibus necessarijs prouidisse. Sufficit ergo vt ipsi recognoscant defectum: et sic gratia miraculi quod petis vt faciam sit acceptior illis. Et ponit exemplum Chrysi. de medico: qd si vitro se offerret egroti non multum curaret de eo egrotus: sed cum multis precibus egroti se exhiberet tunc multam reuerentiam exhibet illi. Mulier autem in hoc loco non molliciet vel fractionis nomen est sed sexus seu conditio. Aug. sic exponit. Quid mihi et tibi mulier: comunc. i. quid habeo a te vnde possum hoc miraculum facere: q. d. ex te habeo vnde pati et mori possum: qd in cruce recognoscam te discipulo commendans: sed ex te non habeo vnde possem miracula facere: et ideo in huiusmodi te non recognosco. Nondum venit hora mea. Hoc vtriusque expositioni bene coniungit. Primum sic: Nondum venit hora mea. i. hora qua magis sit gratum et vtile miraculum illis quibus postulas fieri: Non enim conditor temporis et horarum christus subiicitur alicui horis: immo omni tempore est hora sua operandi quod vult vt dicit Chrysi. sed tunc quo ad homines vna hora competentior est alia: sicut hic vtilior hora faciendi miraculum erat post recognitionem defectus quam ante. Secundum expositionem sic primum: Nondum venit hora mea. i. nondum est tempus recognoscendi illud quod ex te habeo: sicut erit in passione euangelio predicato.

Doraliter *

Ps. 37.

Ps. Et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. Tertia incertitudo sanitatis. Eccl. ix. a. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. j. Cor. iiij. a. Nihil mihi conscius sum sed non in hoc iustificatus sum. Quarta animi debilitas tam in faciendo bona quam in sustinendo aduersa. Ps. Dereliquit me virtus mea. Quinta noxiarum appetitus. Proverb. j. c. Usquequo paruuli diligitis infantiam et stulti ea que sunt noxia cupiunt. Numeri. xj. b. Quis dabit nobis carnes ad vescendum: recordamur piscium quos comedebam grati in egypto: in mentem veniunt nobis cucumeres et pepones etc. Hoc dixerunt filij israel post exitum de egypto. Sexta vanitas atque peraritas voluntatum. Eccl. xxvij. b. Stultus vt luna mutatur. Proverb. xv. a. Cor stultorum dissimile erit. Iste ser hydrie debet impleri aqua lachrymarum: que statim mutatur in vinum spiritualis leticie. Proverb. xlij. b. Cor quod nouit amaritudinem anime sue in gaudio eius non miscebit extraneus. Iste nuptie instantur in inchoatione penitentie: ratificantur in profectu iusticie: consumantur in morte: quando iam anima non potest separari a sponso. In his nuptijs sunt tria bona matris

monij. i. fides: id est fidelitas: ne christo dimisso adulter: id est diabolus admittat ad thorum. Esa. lvij. b. Furta me discooperuisti et suscepisti adulterum. Item proles bonorum operum. j. Timoth. ij. d. Mulier seducta in pernicitate fuit: saluabitur autem per filiorum generationem. Sed vt illis matribus que prius filios occidunt recidivando. Thren. iij. b. Danus mulierum misericordiam coherunt filios suos. Item sacramentum: id est inseparabilitas vt nunquam separaretur a christo. Osee. ij. d. Sponsa bo te mihi in septem annis. j. Cor. vj. b. Precipio non ego sed dominus vxorem a viro non discedere. Quartum nuptie sunt in ter christum et virum religiosum: De quibus. j. Cor. xj. a. Respondi enim vos vni viro virginem castam exhibere christo. Osee. xij. d. Fugit iacob in regionem syrie et seruitur israel in vxorem: et in vxore seruitur. Bis dicit vxorem: quia vtriusque vitam: id est actiuam et contemplatiuam debet habere anima viri religiosi: que debet christo per matrimonium copulari: sicut iacob habuit liam et rachel. Iste nuptie facte sunt tertio die. Tres dies tria vota: id est voti castitatis: voti paupertatis: voti obedientie: De quibus. Exo. v. a. Deus hebreorum vocauit nos vt eamus viam terrarum in solitudine: id est in religione: et sacrificemus domino deo nostro. Item Josue. ij. c. Ad montana descendite: id est ad eminentiam religionis: ne forte occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus. Iste nuptie instantur in mundi abrenuntiatione: ratificantur in habitus assumptione: consumantur in professione. Sex hydrie sunt sex opera vite actiue: id est instantia vigiliarum: seruo: orationum: largitio elemosinarum: continuatio ieiuniorum: duritia disciplinarum: labor manuum. Sed in his iesus assistit et maria atque discipuli: id est spes salutis: amaritudo contritionis: et disciplina conuersationis. Aqua doloris conuertitur in gaudium quietis et contemplationis: et quanto plus ibi fuerit de aqua: tanto plus erit ibi de vino. Ideo dicit dominus: Implete hydrias aqua. Iste enim est ordo: vt prius laboret homo in actiua: et postea quiescat in contemplatiua: prius doleat et postea gaudeat. Eccl. iij. a. Tempus fletus et tempus ridendi. Nec enim rachel parit: donec lia multos filios peperit. Iste nuptie sunt in chana galilee: id est in celo et transmigracione de mundo ad claustrum. De quibus libet igitur istarum nuptiarum potest dici: Et die tertio nuptie nuptie facte sunt in chana galilee: id est in celo animarum et transmigracione de vitis ad virtutes. Et erat mater iesu ibi: id est timor dei: qui generat et nutrit salutem. Esa. xxvj. d. A timore tuo concepimus et peperimus spiritum salutis. Vel mater iesu est tenera et pura conscientia. De qua Tob. iij. a. Donorem habebis matri tue omnibus diebus. Honor iste consistit in boni operatione et mali declinatione. Proverb. iij. a. Filius sui tenellus patris mei et vnigenitus coram matre mea et docebat me. Iste dicitur pater et mater. i. conscientia: sed pater ratione regimnis: mater ratione castigationis. Vocatus est autem et iesus et discipuli eius ad nuptias. Vocatio iesu est desiderium salutis. Unde. j. iij. c. Vocauit te nomen tuum. Discipuli qui faciunt nos obtemperare deo: sunt spes et timor: De quibus. Mat. xxi. a. Misit iesus duos discipulos dicens: ite in castellum quod est vobis et statim inuentis asinam alligatam et pullum cum ea: soluite et adducite mihi. Ista tria de necessitate veniunt vbi est mater iesu. i. puritas conscientie. i. desiderium salutis. i. timor dei et spes ventis. Sequitur. Et deficiente vino dicit mater iesu ad eum: Vinum non habet: predicat nuptiarum coniugium. i. penitentem vt religiosum. Proverb. vlt. a. Date siceram meretricibus et vinum bis qui amaro sunt aioribus. Eccl. xxxi. d. Exultatio anime et corporis vinum moderate potatum. Moderata dicitur: quia nimia leticia dissolutionem inducit. Et dicit ei iesus: Quid mihi et tibi mulier. Ista trepidatio significat quod deus aliqui non exaudit nec dat statim quod petitur vt audius petatur: et cum exaudierit ac petuum dederit.

* diligenti custodiat

Dicit mater eius. I. Iesu: nō turbata vel irata de rñsione fili; sed magis cōfidēs de potestate et pietate ipsi. **Ministris.** I. seruitorib' cōiuu; c. **Quodcūq; dixerit vobis facite.** Ex b' paret q' beata virgo sciebat qd filius su' esset factur': Et ideo fiducialit' dicit: ministris: **Quodcūq; dixerit vobis facite.** **Erāt autē ibi lapidee hydrig.** I. vasa lapidea aq̄ria: ab hydor qd ē aq̄. **Ser positę.** Quare v' ad qd: **Et si allq̄s cōiuuā** rñs allq̄s imūdiā incurrisset/lauaret in eis: sic mos est iude/ozum. Unde sequit': **Secūm purificationē iudeoz.** I. ideo positę erāt ibi vt purificari possēt imūdi s'm morē iudeoz. **Ser autē id erāt:** qz duę vel tres nō sufficerēt tantę multitudini. **Querit autē Chryf.** Quare nō ibāt ad fluuiū: Et respondet: qz longe erat a domo: palestina enim pauca habet aquas. **Qu' autē dicit:** s'm purificationē iudeoz: mōstrat q' illa vasa nunq̄ erāt vini receptacula: ne aliquis posset calūniari q' feces ex vino prioz relictę in illis vasib' ex cōmixtiōe aque supfus effecissent vini. **Determinās autē euāgelista quātitatē hydrig/subiigit:** **Capientes .i. capere valētes: Singule metretas binas vel ternas.** **Detreta d'** a metron qd est mēsurā centum sextarioz: vt dicit. iij. Regl. vij. d. **Dare gnesū duo milia batos capiebat:** metretas autē tria milia. **Dicit eis .i. ministris/iesus:** rogatus a matre et forsitā a cōiuuis/quo aliqui p̄conū eius a tobāne audierāt. **Implete hydrig aqua.** Querit Chryf. Quare nō fecit signū ante impletionē: mirabili' em esset ipsum vini ex nō entibus facere q̄ qualitātē cōmutare. **Frē cur aquā non ipse deduxit / sed ministris iussit.** Ad primū respōdet Chryf. duas causas assignās. **Prima:** qz etsi mirabili' esset de nōbilo vini creare: nō tamē ita credibile. **Secūda:** vt destrueret errorem manichei: q' dicitur erat mūdū / et oīa q̄ mundi sunt a malo deo creata esse et gubernari: q' est christo p̄trarius. **Unde vt christ' ostēderet q' ipse mundū creauit et elemēta/ vlt' mūda/ na creatura/ mutatā naturā eius: si em nō esset sua/ nō obediret ei.** **Frē vt ostēderet q' ipse idē est qui quotidie p' tempoz incremēta mutat aquā in vinū mediāte natura vitis: et qui mō sine cōopatione nature mutauit.** Ad secūdū dicitur: q' ideo nō ipse deduxit aquā i hydrig: sed ministris p̄cepit vt imponerēt: vt eos testes miraculi haberet. **Impleuerūt eas/ ministris/ vsq; ad summū:** psuasi a beata virgine/ vel a testimo nio iohānis p̄conicātis de christo. **Et dicit eis iesus: iā facta mutatiōe.** **Haurite nūc/ cū hora venerit.** **Et ferte architriclino.** **Secūm Augl. architriclin' est p̄nceps** triū camerarū vel triū ordinū mensaz a se altitudine distātū. **Et d' ab archos qd est p̄nceps et dicitur qd est dom' vel camera.** **Hic autē s'm Chryf. nō d' architriclin' dñs vel p̄nceps cōiuu; vel dom' in q' erat cōiuuis: sed p̄positus ministrantū: qui sez fuerat cōstitut' vt ordinaret seruitores in mēsis. Vñ ponit in q̄stioe Chryf. q̄re iesus p̄cepit vinū ferri poti' architriclini: no qz alicui de cōiuuis vel spōso aut spōse. **Et rñdet q' ille cui cōmittit cura vel ordinatio cōiuuarū/ non comedit vsq; post alios: et ideo sobrioz et discretioz ē ad iudicādū de vino qz cōiuu; qui iā sunt repleti vino et cibo: vnde illi iussit ferri dñs vñ nū ex aqua factū: vt veritatē cognitā alijs indicaret.** **Et tulerūt ministri s'm p̄ceptū dñi.** Sed q̄re nō p̄cepit dñs ministris vt narraret architriclino q' ipse cōuerterat aquā in vinū: **Rñdet Chryf. p̄ter hūilitatē: qz nemo humilis p̄dicat facta sua.** **At autē gustauit architriclin' aquā vinū factū.** I. vinū ex aqua factū. **Sed ita dicit euāgelista: qz s'm opti nōnē architriclini aqua erat nō vinū: tñ s'm veritatē vinū factū.** **Et nō sciebat architriclin': et vnde esset illud vinū.** **Ministri autē sciebāt q' hauserant aquā.** **Vocat sponsum****

* diligētius custodiat et intēsi' diligat. Apoc. iij. c. Tene qd habes vt nemo accipiat coronā tuā. **Dicit mater eius ministris: Quodcūq; dixerit vobis facite.** **Distri sunt ratio et volūtas: vn' dirigens op': alter exequēs.** **Hic dicit puritas cōscientię vt faciant quicq; dixerit iesus/ sciens q' talis nō potest nō exaudiri ab eo.** **Unde .i. ix. f. Si quis dei cultoz est/ et volūtatē eius facit: hunc exaudit de'. Eccl. iij. a. Qui diligit deū exorabit p' peccatis: et in oratione diez exaudiet.** **Sequit': Erāt autē ibi lapidee hydrig sex positę s'm purificationē iudeoz.** **Judei. i. cōfiteres sūt penitētes aut religiosi.** **Purificatio eoz ē ipsa penitētia vel religio.** **Ser hydrig/ ser p̄dicte cause tristitię: aqua ē tristitia: vinū leticia.** **Per lapidē autē significat soliditas hydrigaz.** **Et dicitur posite: qz qlibet debet has hydrigas semp ponere an se.** **Diere. xxxj. d. Statue tibi speculā: pone tibi amaritudines et dirige cor tuū in viā rectā.** **Sequit': Capientes singule metretas binas vel ternas: hoc est/ qz flere et dolere debem' de duob' et p̄ter tria.** **De duob' quidē. i. de peccato trasgressiōis et omisiōis.** **P̄ter tria s' id ē. p̄ter damnū qd habuimus: p̄ter penā quā incurrim': p̄ter deū quē offendimus.** **Dicit eis iesus. i. ministris. i. ratio et volūtatē.** **Implete hydrig aqua: hoc est/ cōsiderate sex damna peccati: et sex inīritates relictas etiā post peccatū et dolētes plorate.** **Job. xvj. c. Facies mea itumuit a fletu: et palpebre mee caligauerūt.** **P̄. Lauabo p' singulas noctes lectū meū.** **Impleuerūt eas vsq; ad summū.** **P̄. Posuit desertū in stagna aquarū/ et terrā sine aqua. i. animā aridam/ in exitus aquaz.** **P̄. Exitus aquaz deduxerūt oculi mei: qz nō custodierunt legē tuā.** **Usq; ad summū dicit: qz nihil est in peccatoze implozabile.** **Eccl. i. b. A planta pedis vsq; ad verticē non est in eo sanitas.** **Et dicit eis iesus: Haurite nūc et ferte architriclino.** **Architriclin' est de' trinitas: cui debet ferri aqua lachrymaz et penitētię: quia p̄ter ipsū solum debet fieri penitētia. j. Corinth. x. g. Siue māducatis siue bibitis siue aliud quid facitis/ in gloriā dei facite.** **Vultu ferunt aquā istam mūdo: sicut hypocritę.** **Unde dicit allophyl' Ben. xvj. d. Nostra est aqua. Et notandū est q' dicit: Haurite nūc.** **Non enim semper debet homo implere hydrig suas aqua: sed quādoq; haurire per ocium meditatio/ nis: sicut dicit Bern. Si quod viuus et sapiens totū das acti/ onē/ cōsiderationi nihil: laudo te/ in hoc non laudo: puto q' nemo nisi qui a salomone non audierit: Qui minoratur actu p̄cipiet sapientia: certe nec ipsi actioni expedit cōsideratione p̄uari.** **Et tulerunt.** **In hoc obedientia rationis et volūtatē notat: quę a matre iesu admonitę: id est a puritate cōscientię/ nunq; p̄cepto domini cōtradiciunt.** **Jobel. iij. d. Per omnes riuos iuda ibunt aque: et fons de domo domini egrediet.** **Vel architriclinus est spiritus humanus/ tribus ordi/ nibus mensarū p̄positus: id est intelligentię/ memorię/ volūtatē.** **Cui fert aqua: quādo ipse spiritus intelligit et recollit causas fletus: id est peccata sua: et postea vult abstinere a p̄teritis: et cauere a futuris.** **Sequit': Et autem gustauit architriclinus aquam vinū factam: id est vt spiritus percipit suauitatem gaudij post dolorem penitētię.** **Prouerb. vlt. c. Gustauit et vidit quia bona est negociatio eius.** **Et non sciebat vnde esset: ministri autem sciebant qui hauserāt aquā.** **Istud nescire nihil aliud est q' non sentire laborem penitētię/ cum iam aqua versa est in vinum spiritualls leticię.** **Sed ministri qui hauriūt aquam anteq; sit mutata in vinum/ bene sciūt: quia adhuc sentiunt laborem et dolorem penitētię.** **Sed cum spirit' leticia spiritu/ ali perfundit spe venię iam non meminit doloris vel laboris**

B

Doraliter.

P̄. 6.

P̄. 106.

P̄. 118.

Eccl. 38. c.

* penitētię p̄z

Euangelij scdm Johannem

¶ Vocat sp̄sum architriclin⁹: miras̄ vni⁹ bonitatis: qđ fm naturalē ordinē p̄mo debuit p̄parari. b. Et dicit ei: architriclinus sponso: credēs qđ ipse ita fieri p̄cepisset. c. Dis hō p̄mū. i. in p̄ncipio cōiuij: d. Bonū vinū ponit in mēsa. e. Et cū inebriati. i. repleti: f. Fuerint cibo et poru boni vini:

g. Tūc id qđ dēteri⁹ est. i. minus bonū: qz p̄pter opilatōnē medię cellulę: ex vapore vini non p̄cipitur qualitas vini. h. Tu autē seruasti bonū vinū vsq; adhuc. i. vsq; ad finē cōiuij cōtra generalē cōsuetudinē et ordinē naturalē. Et ex hoc patet qđ optimū vinū fuit factū ex aqua. Uñ Chryf. dicit: generale esse in omib⁹ miraculis ch̄risti qđ semp ad nobilitas terminat qđ natura possit. Uñ si restituit visum vel auditū vel aliud membrū: melius facit qđ natura fecerit p̄us vel face-re possit. ¶ Hoc fecit initū signorū iesus in chana galileę. Mō dicit simpliciter p̄mū: sed in chana galileę p̄mū. k. Et manifestauit gloriā suā. i. diuinitas: sup̄ potentia. ¶ Et crediderūt in eū discipuli ei⁹. Quidā dicunt qđ intelligēdū est de futuris: Sed sancti magis volūt qđ de p̄sentibus qui iam credebāt: sed tūc viso miraculo magis crediderunt.

Moraliter *

penitentię p̄re delectatiōe quę puenit ex gustu vini. Eccl. i. d. Cūq; in tempus sustinebit patiens: et postea redditiō iocunditatis. i. xvi. d. Nos autē p̄tristabimur: sed tristitia vestra veretē in gaudiū. i. aqua in vinū. Prouerb. ix. b. Bibite vinū qđ miscui vobis. i. xvi. e. Mulier cū parit. i. aia dñi facit penitentia: tristitiā habet: qz venit hora eius: cū autē peperit iam nō meminit p̄surre p̄pter gaudiū: qz natus est homo in mundū. Et quāto pleniores fuerint hydrig: tāto pl⁹ erit ibi de vino letitię. P̄. Scdm multitudinē doloy meoy i corde meo: cōsolationes tuę letificauerūt animā meā. a. Vocat sp̄sū architriclin⁹. i. ch̄ristū sp̄it⁹ hūan⁹ sentito gaudio sp̄ituali. b. Et dicit ei: Dis hō p̄mū bonū vinū ponit: et cū inebriati fuerint: tunc id qđ dēteri⁹ est. Omnis hō dicit hic homo mūdānus et carnalis: fm qđ dicit. j. Corinth. iij. a. Cū sit inter vos zelus et contentio: monne carnales estis et fm hominē ambulatis: Talis homo p̄mo ponit sibi et suis p̄sētes delectatiōes. e. Et cū inebriati fuerint: ipse et sut: id est repleti gaudio p̄sentis felicitatis. g. Tūc id qđ dēteri⁹ est. i. dolor gehennę: et remouit: sus p̄petuus p̄auę cōscientię. Prouer. xxiij. d. Ne intuearis vinū qñ flauescit: cū splē duerit color eius in vitro: ingreditē blāde: sed i nouissimo mor debet vt coluber: et sic regul⁹ venena diffūdet. Prouer. xxiij. b. Risus dolore miscbit rē. h. Tu autē seruasti bonū vinū vsq; adhuc: id ē vsq; in finē. ij. Corinth. iij. d. Ad qđ in p̄senti tribulatiōis nostrę est momentaneū et leue: supra modum in sublimitate eterne glorię pondus operatur in nobis. Utrūq; tangit Luc. xvi. g. in parabola diuitis et lacari: vbi dicit abraham: Recordare fili quia recepsi bona in vstra tua: et lacarus similiter mala: id est: tu bibisti vinū: et ipse aquā: Tūc autē hic consolaf: tu sō cruciaris: id est ipse modo bibit bonū vinum eterne locūditatis: tu sō bibis aquam infernalis p̄gnalitratis. ¶ Hoc fecit initium signorū iesus in chana galileę. Sicut dixim⁹: aqua tribulatio est siue tristitia. Uñ

P̄. 68.

Saluū me fac deus quoniā intrauerūt aque vsq; ad animā meā. Unum autē est exultatio siue leticia. Unde Eccl. xl. c. Unū et musica letificant cor. Signum autem idem est qđ manifestatio p̄sentię ch̄risti. Unde cum tribulatio mutatur in exultationē: signum ē qđ ch̄ristus est p̄sēns. k. Et in hoc manifestauit gloriā suā: quia nihil ita ostendit p̄sēntiam ch̄risti esse cum homie: sicut leticia in tribulatione. Ideo sicut apostoli gaudentes a conspectu concilij: quoniā digni habitū sunt p̄ nomine iesu contumeliā pati: Act. v. g. ¶ Et crediderūt in eum discipuli eius: id est illi qui sunt de

schola et doctrina ipsi⁹: qui. f. patientia atq; leticia habent in tribulatione. Matth. v. a. Gaudete et exultate in illa die. f. tribulationis: quoniā merces vestra copiosa est in celis. m. Post hęc rē. Secūda pars hui⁹ capituli: in qua agitur de descensu ch̄risti et moza eius in capharnaū. Sed querit

tiū signorū iesus in chana galileę: et manifestauit gloriā suā: et crediderunt in eum discipuli eius. Post hęc dēscēdit capharnaū: ipse et mater ei⁹ et fratres ei⁹ et discipuli ei⁹:

quare descendit illuc cum statim oporteret eum iterum ascendere in hierusalē: eo qđ p̄pe erat paschar. Ad hoc respondet Chryf. dicens: quia nolebat matrem diu circūducere: nec volebat eam solam dimittere: quam volebat in omnibus honorare: ideo dēscēdit illuc cum matre: vt ea ibi relicta: ipse postea ascēderet in hierusalē. Dicit ergo: Post hęc: quę facta sunt in nuptiis: nō dēscēdit capharnaū: ipse et mater eius et fratres ei⁹: id est cognati ei⁹. o. Et discipuli eius: qui nō erant fratres eius: vt eis ibi relicta: ipse ascēderet in hierusalē: quia illos secū ducere non volebat modo: ideo dimisit eos capharnaum: vbi cum matre manere consuevit. Unde sequitur:

Et ibi manserunt ipse et mater ei⁹ et fratres eius et discipuli ei⁹. Juxta litteram instruit nos moraliter de honore parentum et cura et p̄curatione eorūdem: quia propter honorem matris: vt dicit Chrystostomus: venit in capharnaum. Exod. xx. b. Honora patrem tuum et matrem tuam rē. Tob. iij. a. Honorem habebis matri tuę omnibus diebus vite tuę: Demoz enim esse debes quę et quāta sit passa pericula propter te in vtero suo. Eccl. iij. a. Qui honozat patrē suū vita viuet lōgiorē: et qui obedir patri refrigerabit matrem. Augustin⁹ in libro de decē chorodis: Ipse numerus septēnarius secūde tabule tanq; septem chordarū: incipit ab honore parentū. Ad parentes em suos homo aperit oculos: et hęc vita ab eorū amicitia sumit exordium. Quisquis autē suis parentibus non deserit honorem: iquib⁹ parcere poterit: et valet etiā ad quęstionē de p̄ceptis. Itē in hoc qđ ch̄ristus iturus ad p̄dicandū in hierusalē: dimittit matrem et fratres in capharnaum: instruit p̄dicatores vt non circūducant mulieres: nec carnali affectu se onerent. Deut. xxxij. a. Qui dixerunt patri et matri: nescio vos: et fratribus: ignoro illos: et nescierūt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum. Unde Exod. iij. f. voluit angelus occidere moysem: quia ducebat secum filios suos et vxorem. Aliiter exponit. Per capharnaū potest intelligi status virginitatis et religiosorū. Morādū enim qđ in hoc capitulo: Primo significat stat⁹ coniugatorū per nuptias: Postea significat status virginitatis et religiosorū per capharnaū: Status p̄glatōrum et doctorū per hierusalē et templū: vnde expulit ementes et vendētes. Quis tres stat⁹ significantur per noe: daniel et iob: Eccl. xiiij. e. Et petrum et iacobum et iohannem: Matth. xvij. a. Et per lectum et molam et agrum: Matth. xxiiij. d. Dicit ergo qđ iesus descendit in capharnaum: quod interpretatur villa pulcherrima vel ager pinguedinis siue ager benedictiōis: et significat religionem vel statum religiosorum: qui habent pulchritudinē operis in cōuersatione: pinguedinem cordis in oratione et cōtemplatione: et benedictionem in aliozum exhortatione et p̄dicatione. Religio enim nō solum munit suos et custodit: et ideo villa dicit: sed etiā fructificat alijs: et ideo ager potest dici. Cant. vij. d. Veni dilecte mi: egrediamur in agrum: cōmoremur in villis. Et loquitur p̄prie: quia villa cōtemplationis vult habere cōmorantem: ager autem p̄dicationis vult habere egredientem. Eccl. j. d. Animalia ibant et reuertebant. Judic. v. c. Stelle manentes i ordine et in cursu suo aduersus sifarā pugnauerūt. Quia illi p̄dicatores maxime vincunt diaboli qui non tm currūt ad p̄dicationē: sed stant etiā aliquādo in ordine suo ad custodiam sui et discussionem. Et talis anima est vere sp̄sā ch̄risti: quia est et lia

Secunda

C

Moraliter

Aliter

Et ibi manserunt non multis diebus. Et quare sic ita parua moza fecit cu matre sua subdit causa. **Et id est quia:** **Prope erat pascha iudeorum:** qui oportebat iudeos conuenire ad diem festu fm pceptu Deut. xij. **Et ascendit hierosolyma iesus:** vt lege ipleret que hoc iusserat: et vt multitudinem ad docendum inueniret q

b. 21. b. d. 11. b. c. 19. b.

Et ibi manserunt non multis diebus. Et ppe erat pascha iudeorum / et ascendit hierosoly

temper docuit in synagoga et in templo quo omnes iudei conueniunt. Duo ergo significat que obseruanda sunt predicantibus: populus et locus. **Et inuenit in templo.** Argumentum quod primo veniebat ad templum: quod est locus orationis. **Vendentes boues et oues et columbas.** Quia quidam de longe venientes ad templum in die festo: secundum preceptum Deut. xij. a. apta ad imolandum animalia secum deferre non poterant: ideo isti talia animalia vendebant in templo: quia propter angustiam temporis: et multitudinem que conuenerat / carius tunc vendere poterant. Forsitan autem isti sacerdotes hoc procurabant: vt haberent multas oblationes: secundum illud Ezech. xliij. a. Posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis. Boues autem et oues et columbas potius vendebant: quia hec animalia pertinent ad ritum sacrificiorum. Sed quia non omnes diuites erant / nec denarios preesto habebant ad emendas hostias: ideo alij peiori genere auaricie per moti fuerunt ibi / qui denarios non aperte ad vsuram comodabant: quia hoc prohibuit Deut. xxij. d. sed aliqua munuscula accipiebant / facientes vsuram velaram. De quibus dicit Ezech. xliij. c. Violabant me ad populum meum propter pugilum hordei et fragmen panis. Et illi dicunt numularij: quasi largientes nummum. Et hoc est quod sequitur: **Et numularios sedentes ad tabulas: vbi denarij facebant: sicut mos est camporum.**

quia est et lra et rachel: martha et maria.

Et talis optima partem elegit: quia bona est pars actiuorum: melior contemplatiuorum: optima est illa que claudit vtriusque: scilicet que secunditate matris habet in predicatione / et tamen puritatem virginitatis non amittit / sed custodit eam in contemplatione. Ad hunc locum descendit cum iesu mater eius et fratres et discipuli: quia in religione sunt tria genera hominum. **Maiores:** vt prelati: et coequales: et minores. **Maiores** facit pietas compassiois et sollicitudo educandi et nutriendi: que copetit prelati. **Thessal. ij. b.** Facti sumus paruuli in medio vestrum tanquam si nutriti forent filios suos. **Fratres** facit comunitas vite et concordia in conuersatione. **Frater enim fratri debet per omnia similari: sicut dicitur de christo: Heb. ij. d.** Debit per omnia fratribus similari. **Et Apoc. j. c.** Ego iohannes frater vester et particeps in tribulatione et regno. **Discipulos** autem facit obedientia et humilitas. **Matth. xj. d.** Discite a me / quia mitis sum et humilis corde. **Sequitur:** **Et ibi manserunt non multis diebus:** quia etsi diu maneant quidam pro amore / moras non sentiunt. **Gen. xxix. d.** Videbantur illi pauci dies pro amore magnitudine. **Heri. d.** si pl' vna hora portauit pedus diei et estus pro amore non sentio. **Et prope erat pascha iudeorum: et ascendit hierosolyma iesus.** Juxta litteram instrumur per hoc quod intrantes villam primo debemus petere ecclesiam / si possumus vt ozemus. **Mozaliter** autem per hoc quod christus in pascha solebat ascendere in hierosalem / significat quod in illius mentem christus ascendit / qui est in transitu de vitis ad virtutem: vel de virtute in virtutem: et pacifice perit ad altos viuit. **Sap. j. a.** Non habitabit in corpore subdito peccatis. **Ps.** In pace factus est locus eius. **Sequitur:** **Et inuenit in templo vendentes boues et oues et columbas: et numularios sedentes.** Templum dei est ecclesia: in qua quidam vendunt: vt giesl. liij. Regl. v. g. Alij emunt: vt simon: Act. viij. d. Et vtriusque maledicti sunt. **Unde dicit petrus ad simonem: Pecunia tua tecum sit in per-**

faller

75.

ditionem. Tangunt autem hic quattuor genera simonie. **Bos** enim est animal ordinatum ad laborem: et significat illos simoniacos qui permittunt et exhibent laboriosa seruitia pro prebendis. **Quales** sunt quidam aduocatorum. **Et hoc satis bene tangit Proverb. xliij. a.** Ubi non sunt boues: id est talia seruitia laboriosa permittentes / presepe vacuum est: quia illi non habent prebendas multas: vbi autem plurime segetes: id est prebende plures et pingues:

Quattuor genera simonie

45. dif. 5. salomō 88. oif. c. 2. 1. q. 1. c. q. studet et. q. 3. c. salua 102. 7. c. q. mult

Et inuenit in templo vendentes boues et oues et columbas: et numularios sedentes.

manifesta est fortitudo bouis. i. labor et sollicitudo / quem habuerunt de habendis prebendis. **Unde dicit Heri. c.** Erat seculus explorator / blandus / sequens / obsequiosus / simulat et dissimulat: miseraque suffragia mendicare non erubescit / manibus et pedibus repens / si quo modo tandem sese ingerere valeat in patrimonio crucifixi. **De talibus dicitur Job. xxj. b.** Bos eorum concepit et non abortiuit: quia prebendam obrinuit quam concupiscit. **Tales boues sunt corrupte:** quia isti aduocati omnes impetunt et nemini parcunt: **Unde magis deberet recludi quam promoueri. Exod. xxj. c.** Si bos corrupta fuerit ab heri et nudus fuerit: et contestati fuerint dominum eius: id est flatum eius: nec religauerit eum / occideritque virum aut mulierem: et bos lapidibus obruetur: et dominum eius occident. **Unde patet multos prelatos dignos occisione: qui non tales coercent sed magis promouent: sicut dicit Ezech. xliij. a.** Posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis: id est propter seruitia et comoda vobis ab eis exhibita. **De talibus etiam dicit Ioseph. xij. d.** Fugit iacob in regionem syrie: et seruitus israel in vxore: id est pro vxore / et in vxore seruiuit. **Per iacob curiales clerici et aduocati significant se iuuicem supplantantes et lucrantes vt aliquid accipiant.** **Unde fugiunt a scholis in regionem syrie: id est sublimis alicuius et magni prelati: vt vxorem et vxorem habeant. i. prebendam et prebendam.** **Isti significant per illos qui in templo vendunt boues: quia tales vendunt laborem suum et seruitium pro prebendis.** **Alij sunt qui vendunt simplicitatem et innocentiam suam simulatam: que designatur per oues: vt hypocrite qui nihil habent de oue nisi pellem.** **De quibus Matth. vij. c.** Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium etc. **Istud vitium intantum preualuit vt etiam in priuatis confessionibus decipiant prelatos.** **Et hoc significat Gen. xxvij. c.** vbi iacob subornans se pellibus hedinis: que designant habitum penitentis / surripuit benedictionem. **Et Iosue. ix. a.** Gabaonites obumbraverunt se veteribus pannis et panibus duris: vt haberent portionem cum filiis israel. **De his duobus generibus simonie dicit in Ps.** Oues eorum abundantes in gressibus suis / boues eorum crasse: quia tales pingues obrinent prebendas. **Et per vendentes columbas significant tertij simoniaci: qui dona spiritus sancti et gratias vendunt: vt illi qui pro questu predicant / vel dant sacramenta.** **Spiritus enim sanctus significat columbam.** **Unde Gen. viij. b.** Columba ramum oliue attulit in arcam: qui est signum reconciliationis et pacis: quia spiritus sanctus affert pacem in ecclesia et in anima: et dona eius reconciliant nos deo. **Per numularios significant illi qui vel mutuo vel pto emunt bona ecclesiastica: vel illi qui aliqua comurratione inhonesta introducunt.** **Sed nota quod numularij duobus modis potest etymologicari.** **Primo: quasi numum largiens.** **Secundo: quasi numum iuxta larem abscondens.** **Secundum primum modum tangunt illi qui emunt redditus ecclesiarum pro officio.** **Unde ij. Machab. iij. a.** Ambiebat iason frater onie summum sacerdotum: aditque rege promisit ei argenti talenta trecenta sexaginta. **Item. ij. Paral. xxvj. c.** de octia: qui officium regale comutare voluit in sacerdotale. **Secundum aliam etymologiam qua numularius dicitur quasi numum iuxta larem abscondens: tangunt illi qui licet canonicè introncati: tamen redditus ecclesiarum non erogant pauperibus: sed in thesauros accumulāt et abscondunt.** **De quibus dicit Apoc. xvij. b.** Vidit mulierem ebriam de sanguine sanctorum et de sanguine

Ps. 145

Et * marry: u iesu: id est

Est camporum. a Et cum fecisset quasi flagellu de funiculis ad correctionem. Et ideo non gladiu vel fustem accepit: quia ista magis sunt ad vindictam q̄ ad disciplinam. b Omnes qui p̄dicta faciebant: c Eiecit de templo: id est de arrio templi. Fugerunt enim vel p̄pter percussionem vel p̄pter terrorem: quia forte homines non percussit de flagello s̄ terruit: sed eis pecora percussitendo t̄ minado expulit. Unde sequit: d Oves quoq̄ z boues: eiecit. Dicit autem q̄ quidam radij claritatis eribat a facie eius: quib⁹ exterriti illi homines fugiebant a cōspectu eius: nō valentes ei resistere. e Et nūmulariorū effudit es. Et id est qz: f Mensas subuertit: qz subuersio mensis es quod desuper erat effusū est. Probabile em̄ est q̄ in pecunias man⁹ nō extendit. g Et his qui colūbas vendebant dixit: Auferte ista hinc: hic est punctus. Et nota q̄ venditores columbarū leuius tractat: quia columbas in templo circūferre non ita inhonestabat templum sicut boues z oues qui faciebant stabulum de templo. Unde in littera gr̄corum habet: Et eiecit tabularios et mensarios. Hoc autē quod sequit: h Nolite facere domū patris mei domū negociationis: refertur ad omnia p̄cedentia. Vel potest dici q̄ tñ refert ad venditores columbarū: quibus mansuetius loquit: alios namq̄ de flagello expulit. Et est hic argumentū q̄ p̄hibendi sunt qui i arijs faciunt negociationes suas: ad litteram: et in templis. Esa. lvi. c. Domus mea dom⁹ orationis vocabit̄. Augustin⁹. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est vnde z nomen accepit. Zach. vii. d. Non erit mercator vltra in domo domini. Heemij. xii. a. Valū mibi visum est valde qd fecerat tobias

Doraliter * martyru iesu: id est de diuini sanguine christi et martyru acquisitis. Chrysostomus. Diuitias non ideo accepisti vt eas subfodeas: sed vt eas distribuas. Si vellet de⁹ eas custodiri nequaq̄ eas hominibus dedisset: sed dimississet vtiq̄ in terra facientes manere. Sequit: a Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis: omnes eiecit. In hoc innuit q̄ prelatus omnes tales debet amouere ab ecclesia flagello correctionis et animaduersionis: qz omnis christi actio nostra est instructio. j. Dachab. iij. e. Elegerunt sacerdotes sine macula voluntatem in lege dei habentes z mūdauerunt sancta: z lapides cōraminationis piecerunt: id est non idoneas p̄sonas amouerunt ab ecclesia: z bonas plantauerunt: vt de lapidibus viuus edificetur domus dei: sicut dicit. j. Pet. ij. a. Narrat autē Iosephus q̄ quādo romani vendiderunt sacerdotū statim ignis perpetuus extinctus est: vt habet. ij. Dachab. j. Sic quia tales hodie introducunt in ecclesia: ignis spiritus sancti iam non ardet in ecclesia: sed refriguit charitas abūdan te iniquitate: vt dicit. Matth. xxiiij. b. Flagellum autem quod tales debent eici/ debet habere triplicē funiculū. Primus est charitas diligens salutem proximi. Secundus est celus tirascens contra vitia p̄imi. Tertius est innocentia siue serentat cōscientie: ne possit reprehēdi de simili de quo aliū reprehēdit. Hic triplex funiculus alligat baculo auctoritatis: et fit flagellum quo expellunt minus idoneos p̄sonas ab ecclesia dei. De primo dicit. ij. Corinth. v. c. Charitas christi v̄get nos. De secūdo dicit in Ps. Uidi p̄uaricantes z tabescebam zc. De tertio dicit in Ps. Tabescere me fecit celus meus. Item Ps. Zelu super iniquos zc. De tertio dicit. j. Corinth. iij. a. Nihil mibi cōscius sum. Et Matth. vij. a. Quid vides festucam in oculo fratris tui: z trabem in oculo tuo non vides: Et. ij. Corinth. v. b. Sciētes timorē domini hominib⁹ suademus: deo autē manifesti sumus: spero autē z in conscientijs vestris manifestos nos esse. Hic est triplex funiculus qui difficile rumpt: Eccl. iij. c. Quia si reprehensio prelari sic sit disposita: nullus ei poterit resistere. Deec. xj. b. In funiculis adam trabam

cos zc. Vel alii funiculi sunt peccata siue pplexitates peccatorū. Ps. Funes peccatorū circūplexi sunt me: quibus trahit peccator ad infernū: Similit̄ pplexitatibus ligat ne possit facere bonum. Prouer. v. d. Funicibus peccatorū suorum quisq̄ cōstringit. De his funiculis facit dominus flagellum: quādo peccator peccata cōuertit in tormentū: vt sic ipsa peccata eū eiciant a peccatis. Unde dicit. ij. d. Erguet te malicia tua: z auersio tua increpabit te. Et. ij.

Dachab. ix. b. de antiocho dicit: q̄ cum ipse fetorem suum iam ferre non posset: ait: Bonum est mortalem esse subditum deo. Per istud flagellum eiecit dominus de templo suo: id est de corde alicuius peccatoris conuersi ad penitentiam: oues z boues z columbas z es. Per ouem intelligit hypocritas et simulata innocentia. Per bouem/pigricia z imundicia. Per columbā quē volat/elatio z superbia. Per es intelligit cupiditas z auaricia. Hec omnia debent eici ab anima quē est templū dei: vt dicit. j. Corinth. vj. d. Vel aliter: Oves in ecclesia sunt hypocrite sacerdotes z ignari: qui amouēdi sunt: quia si cecus ceco ducatū p̄beat: ambo in foueam cadunt: vt dicit. Matth. xv. b. Tenent enim sacerdotes vt sciant discernere inter lep̄ram z lep̄am. Malach. ij. b. Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Per boues intelligunt illi qui nimis inbiant terrenis laboribus z negocijs secularibus. De quibus dicit Luc. xiiij. b. Fuga bouum emi quib⁹: z eo p̄bare illa. i. omnē solum meū exercitare in terreno labore. ij. Timoth. ij. a. Nemo militans deo implicat se secularibus negocijs. Omnes ḡtales eiciendi sunt. Unde sequit: d Oves quoq̄ z boues: eiecit sup̄le: e Et nūmulariorū effudit es: et mensas subuertit. Nūmularij sunt qui in ecclesia querūt quē sua sunt: non quē iesu christi: contra apostolū ad Heb. ij. c. Es eorum effundere est questū eis subtrahere. Mensas subuere in quib⁹ lucrati sunt: est beneficia eis auferre. Job xx. c. Diuitias quas deuorauit euomet zc. Sed cauere debet prelatus ne illectus pecunia/ accipiat ab eis partem: vt sinat eos p̄manere in vitijs suis et inquinare domū dei: quia christus effudit es eorum: non accepit. Et de hoc dicit Berni. ad eugenijū: Tu flagellum tenes: timeat nūmularij: nec fidant in nūmis sed diffidant: abscondant es sua a te: scientes effundere q̄ accipere parationem. g Et his qui columbas vendebant dixit: Auferte ista hinc. Columba non habet amaritudinē fellis in epate: z non multā constructionē faciēs in nido z gemit pro cantu. Columbas ergo vendunt qui gr̄tiā māsuertudinis vel asperitatis vite vel gemendi z plorandi vel aliquā aliam gratiam ad ostentationem z inanem laudem cōuertunt: vt hypocrite. De quib⁹ dicit. Matth. xxiiij. a. Omnia opera sua faciunt vt videant̄ ab hominib⁹. Unde Augustin⁹ inducit hypocritam loquentem in libro de confictu vitiorū z virtutū: et dicit hypocritis: qz nihil boni in abscondito facis: ne a cūctis cognit⁹ detestaris: finge te foris esse qd int⁹ non apertis. Hic dicit christus: Auferte ista hinc. q. d. in talibus intentionem vestrā mutate: quia sic dicit Augustinus: Simulata equitas nō est equitas: sed duplex iniquitas. Hoc ē crimē pessimū: de q̄ accusabat ioseph fratres suos ap̄ patrē: s̄m Richardū de sc̄to victore/ Berni. xxxvij. a. b Et nolite facere domū patris mei domū negociationis. Tribus modis fit dom⁹ dei domus negociationis. Primo modo: quādo p̄sonę dei tractant negocia. Et hoc est contra illos qui in ecclesia dei vel in religione maxime negociationes exercent: z causas z litigia tenent z habent. Ps. Quomā nā non cognoui negociationē / introibo in potētias domini. j. Corinth. vj. b. Jam quidem oino delictum in vobis est: eo q̄ iudicia habeatis inter vos. Berni. ad eugenijū. Qui dicit q̄ de celsitudine sedis sit iudicare et ligantes audire: puto q̄ non monstrabit vbi alicubi quispiam apostolorū iudex/ derit hominum aut diuersorum terminorum aut distributor

* terrarum. Strusse

Bl. signoscens

Ps. 118. Ps. 72.

Ps. 118.

Ps. 118.

Ps. 72.

70. fecerat tobias: et proiecit vasa domus tobie foras de gachophylacio. **Ps.** Quonia non cognoui negociationem: introibo in domum domini. Et nota quod sicut dicit Augustinus: si talia prohibet deus fieri in loco orationis: quanto magis potationes et cetera grauiora. **Matth.** vij. g. Posuerunt offendicula sua in domo in qua inuocatum est nomen meum.

B Et eodem. b. **Matth.** quid spelunca latronum facta est domus ista: dicit dominus. **Matth.** autem querit primo: quare in isto facto dicitur: **Matth.** pcesserit christus quod alibi: cum tamen dicitur: videtur debuisse agere contra eos: quando contumeliam et conuictum passus est ab eis: qui samaritanum et demonium habentem eum dicebant: **Matth.** vij. f. Ad hoc respondet Chrysostomus: quod quia christus in sabba- to curaturus erat et multa facturus: que videbantur iudeis contra legem esse: ideo in principio sue predicacionis ut remoueat hanc suspitionem: celum assumpsit pro domo dei: quia qui sic ce- lat pro domo dei: dominator domus non est contrarius. Sed ne aliquis crederet quod istud faciendo simularet magis celum quam haberet: ideo non fecit istud simpliciter sed piculose: quia non simpliciter eiecit: sed metas subuertit et argentum effudit. Si enim hypocrita fuisset: monuisset solum: in pericula vero non se imisisset inter caupones furentes et plebem negociatorum irrationabilem quam damnificabat. Secundo queritur: cum his hoc factum fecerit: et de vno illorum dicat hic: et de alio **Matth.** xxi. b. quod istorum fecerit prius: Ad hoc respondeo: quod secundum textum et secundum Chrysostomum et secundum Augustinum: hoc quod dicitur hic: factum est in pascha sequenti post baptismum christi in initio sue predicacionis: illud autem quod dicitur **Matth.** xxi. factum est imminente tempore passionis: quinta scilicet die ante passionem suam. Tertio querit de diuersitate istius facti et illius. **Matth.** enim habet: Nolite facere domum patris mei domum negociationis: Ibi autem habet: Fecistis illam speluncam latronum. Item hic dicit: quod fecit flagellum: ibi de flagello non loquitur. Ad hoc dicit Chrysostomus: quod christus decuit in initio sue predicacionis mittere et modestius arguere: Unde dicit: Domum negociationis. Postea vero durius: Unde dicit: Speluncam latronum. Ad aliud dico quod potest esse quod vtrique fecit flagellum: licet non legatur. Vel melius potest solui: quod primo et secundo fecit flagellum: sed flagellum non exprimit in secunda electione: ad significandum quod quosdam in presenti percutit flagello discipline: secundum illud **Heb.** xii. b. Flagellat omnem filium quem recipit. Et **Apo.** i. d. Ego quos amo arguo et castigo. In futuro autem non percutit ad correctionem: sed ad perpetuam damnationem: Unde genus flagelli non exprimit: ad significandum quod non potest exprimi. Vel aliter potest dici: quod in prima electione decuit: ut qui mansuetus fuit in verbo: esset durus in facto: ut simul essent misericordia et veritas: quia et mansuete eis dicit: Nolite facere domum patris mei domum negociationis: et tamen cum mansuetudine verbi adhibuit seueritatem flagelli. **Ps.** Uniuerse vię domini misericordia et veritas. **Prover.** i. iij. a. Misericordia et veritas non te deserant. In secunda autem electione ubi durior fuit in verbo: vocans eos quasi latrones: decuit ut mitior esset in facto: Unde ibi non fit mentio de flagello. **a** Recordati vero sunt: vel post mansuetudinem: vel tunc etiam secundum Chrysostomum. **b** Discipuli eius: qui secum erant: non pharisęi. **c** Quia scriptum est in **Ps.** Zelus domus tue comedit me.

Ps. 74. Quod quidam exponunt: id est causa meę passionis fuit. Sed melius exponit: **e** Comedit me: id est pungendo ut ita facerem impulit. Unde **Blo.** Augustinus. Bonus zelus est feruor animi quo mens abiecto humano timore pro defensione veritatis accendit: ab eo comeditur: quod quilibet praua que viderit corrigere satagit: si nequit: tolerat et gemit. Sed cauendum est ne attribuat aliquid christo imperfectum. Sicut enim in fide christus perfectionem ipsius fidei habuit et non imperfectionem: ita et in ira celi non habuit turbationem que imperfectionem relinquit in subiecto: sed essentiam ipsius virtutis habuit. Determinato autem qualiter discipuli deuoti se habebant ad hoc quod fecit: determinat qualiter se habuerunt pharisęi in deuoti: dicens: **B** Responderunt ergo

* terrarum. Stetisse denique apostolos iudicandos: sedisse iudicantes non lego: erit illud: non fuit. In huius vitij detestationem respondet christus cuidam: **Luc.** xii. b. Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem inter vos: Secundo modo faciunt domum dei domum negociationis: qui res domus dei

ita expendunt et dant pariteribus: ac si eas negociando acquisissent. Contra quos dicit **Berni.** Res pauperum non pauperibus dare: par sacrilegij crimine esse dinoscitur: Sane patrimonia sunt pauperum facultates ecclesiarum: et sacrilega illis crudelitate surripitur: quicquid sibi ministri et dispensatores: non vitij domini vel possessores: ultra victum accipiunt et vestitum. Tertio domum dei faciunt domum negociationis: quando ad litteram in ecclesijs tractant negocia secularia: ubi deberet attendere spiritualibus. Augustinus. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est. **Berni.** xxvii. d. Non est hic aliud nisi domus dei et porta celi. q. d. non est domus mendaciorum et nugarum vel negociationum. Augustinus in sermone quodam de tenendo silentium in ecclesia. Quarta sollicitudine obseruamus quando nobis corpus christi ministrat: ut nihil ex ipso de manibus nostris in terram cadat: tanta sollicitudine obseruemus: ne verbum dei quod nobis erogatum aliud aut cogitamus aut loquimur de corde nostro exe-

at. **a** Recordati vero sunt discipuli: quia scriptum est: Zelus domus tue comedit me. **B**oni subdunt quando vident dispositionem prelati corrigentis: ex hoc ipso perpendunt quo animo corrigat: vtrum scilicet trahat eum celus vel furor vel ostentatio dominij. **Hec** enim tria consueuerunt diuersos prelatos diuersimode mouere ad corrigendum. De furore dicit **Job.** xv. b. Collegit furorem suum in me et cominas mihi infremuit contra me dentibus suis. Et **Ps.** Furore illis secundum similitudinem serpentis. Tales enim non sibilu leuis correctio- nis: sed flatu furoris spirant in subditos. Et tales magis vident et consumunt virorem gratie et boni operis in subditis flatu suo: sicut draco qui flatu suo vrit et consumit: maxime herbas: id est nouellas animas nouitiorum. Contra illos autem qui volunt ostentare dominium: dicit **Luc.** xxi. c. Reges gentium dominant eorum: et qui potestatem habent in eos benefici vocatur: vos autem non sic. **1. Pet.** v. a. Non ut dominantes in clero: sed forma facti gregis ex animo. Et beatus **Berni.** ad Eugenium. Planus est inquit: apostolis interdictum dominari: **Ysai.** et tu tibi usurpare non aude: aut dominas apostolarum: aut apostolicus dicitur: plane ab alterutro phiberis. Si vtrique simul habere voles: perdes vtrique. Alioquin non te exceptum putes de numero illorum: de quibus conquerit deus: **3. Reg.** regnauerunt et non ex me: **1. Sec.** vij. a. De terris qui ex celo non ex furore vel dominio corrigunt: dicit hic: Zelus domus tue comedit me. Et **Esa.** xi. a. Egredietur virga de radice iesse: id est correctio de incendio celi et charitatis: et flos de radice eius ascendet: quia talis correctio fructifera et utilis est. Et dicit: **e** Comedit me: id est me quasi consumpsit: sicut dicit **Ps.** Tabeſcere me fecit celus meus: quia istud mirabiliter cruciat et extenuat: ad litteram bonos prelatos. **Ps.** Tui diſparicantes et tabeſcebam. **1. Cor.** xii. f. Preter ea que extrinsecus sunt instantia mea quotidiana: sollicitudo omnium ecclesiarum: quis infirmat et ego non infirmor: quis scandalizatur et ego non scandalizor: quod nullum sacrificium ita placet deo sicut zelus animarum. Vel aliter. Zelus domus dei comedit illos: qui vsque ad mortem celant ecclesiam dei: qui pro ecclesia mortis vel periculo mortis se exponunt: sicut mathathias et filij sui. **1. Machab.** ij. c. Vidit mathathias et doluit et contremuerunt renes eius: et accensus est furor eius secundum iudicium legis: et insiliens trucidauit eum super aram. Simile habet **Numeri** xv. c. de phinees. Sic etiam exponit de christo: **d** Zelus domus tue: id est zelus quo zelauit domum tuam: vel quo iudei celati sunt in me. **e** Comedit me. i. fuit causa meę passionis: quia sacerdotes ex hac electione celum inuidie et odium inextinguibile conceperunt in christum propter oblationes quas amiserunt pro hoc facto. **Zach.** i. c. Zelatus sum iherusalem

Ps. 57. **Ps.** 118. **U** 3 * et sion celo magno

Euangelij scdm Johannem

Respondērūt ergo iudei: non verbis sed facto ipsi. Et dixerunt ei: Quid signū ostendis nobis/ quia hec facis: id est quod signū ostendis ut p illud demonstres te habere potestātē talia faciendi in domo domini: Adic quē/ rīf quare ipsi ita patienter tulerunt / p̄cipue cum auari magis offēdant de effusione rerum q̄ p̄tō/ p̄rj sanguinis: Itē quare non sunt offensi de hoc q̄ dixit se filium dei cum dixit: Nolite facere domū patris mei etc. cū. j. vij. g. etiā p hoc solo voluerunt eū lapidare. Itē Matth. xxi. b. post hōmō factū exasperati sunt grauit̄ in eum/ et non hīc. Ad p̄mū soluit Chrysostom⁹ q̄ isti p turpi lucro suo inter cōsō dolēs simu/ lauerunt auariciā/ r̄ signū in dolo quēserunt ab eo: ut cum sic cessare facerēt a p̄secutione eorum: r̄ ut in signo faciendo eum occuparent. Ad aliud respōdeo/ q̄ cum hīc diceret: deū patrē suū nō sūt offēsi: q̄ credebāt q̄ hoc simpliciter diceret: nō patrē naturālis/ sed adoptione vel creatione: s̄m qd̄ in Ps. dicit

Matth. 16. a. Marci. 8. b. Matth. 26. f.

Ego dixi/ dii estis r̄ filij excelsi omnes: sed. j. ubi innuit paritatem r̄ maiestatem / intellexerunt q̄ naturalem filium se esse diceret. Ad aliud dicendum/ q̄ Matth. xxi. post electionem negociatorum curauit infirmos: et ideo magis inuidia moti exasperati sunt: hīc autē non ita / ubi t̄m̄ expulsi sunt: quia stupebant ad nouitatem. Et q̄ sicut dicit Chrysostom⁹ alioz beneficia magis eos exacerbauerūt q̄ p̄p̄ta cōsilia: q̄ in gre sup/ abundabāt. Respondit iesus r̄ dixit eis: Soluite templū hoc etc. q. d. vos queritis signum in qua potestatis sed ego non do vobis signum potestatis/ sed dico vobis significationē hui⁹ facti: q̄ sicut templū hoc materiale vos inquinatis et ego emundo: ita templū corporis mei vos dissoluetis r̄ ego resuscitabo. Sic videt cōtinuare Glo. Aug. Vel aliter: d. Soluite etc. q. d. vos queritis signum potestatis: s̄ nō dabo vob signū nisi humilitatis r̄ passionis. Et habetur sicut Matth. xxi. c. Generatio praua r̄ adultera signum querit: r̄ signū non dabit ei nisi signū iong p̄phete. Dicit ergo. d. Soluite. i. soluetis: sicut illud. j. xij. c. Qd̄ facis/ fac citi⁹: id est facies. e. Templū hoc: id est significatiō per templū hoc: siue corpus meū/ qd̄ est templū diuinitatis quod plens est vobis. f. Et in trib⁹ diebus excitabo illud: a morte quasi a somno. Pars autē ponit pro toto: q̄ nō totis dieb⁹ trib⁹ naturalib⁹ iacuit i sepulchro/ sed partē parascueus/ r̄ illa ponit p̄ tota die: r̄ noctē r̄ diē sabbati / r̄ noctē dominicę / r̄ diluculo eiusdē diei surrexit. Incidit autē dubitatio / quare dñs nō ostendit eis signū qd̄ petebant. Item quare dedit eis non apertū/ sed enigmaticū responsū/ quod neq̄ discipulū intellexerūt tunc. Respondēdo. Nō dedit eis signū: quia dolosam eorū mentē agnouit. Alia ratio est: q̄ simpliciter bonū erat eripere templū domini a rāta in honestate: r̄ ideo signū sup hoc non oportuit dare. Tertia ratio est: quia ipse celus sufficiens erat signū virtutis. Ad id qd̄ querit / quare eis obscure locutus est. Dicendum / q̄ ipse loquit s̄m qd̄ com/ petit audire: Ipsi enim imbecilles erant ad capiendū ardua: vnde nō aperte locutus est / ne nimis exasperaret cōtra eum. Per hoc em̄ q̄ dixit: Soluite templū hoc: significauit q̄ deitas habitabat in eo. Et p hoc q̄ dixit: Excitabo: signifi/ ficauit virtutē resurrectionis. Et si hec duo aperte dixisset / q̄ sc̄z esset deus: r̄ q̄ a mortuis esset p̄p̄ta virtute resurrecur⁹ / scandalizati essent: Ideo hoc enigmatice significauit / ut post rei impletionē esset omnib⁹ manifestū qd̄ dixerat obscurum. Hec duo ostendit similiter paulus de christo / Roma. j. a. Qui p̄destinatus est filius dei in virtute s̄m spiritū sanctificatiōis ex resurrectione mortuoz. g. Dixerūt ergo iudei: q̄ que spūaliter dixerat / carnalit̄ intelligebāt. h. Quadraginta r̄ sex annis edificatū ē templū hoc. Sic diē Chrysostom⁹ r̄ Aug⁹ loquūt de edificatiōe facta sub corobabel / nō de illa q̄ sub salomone. Illa em̄ in viginti annis cōpleta fuit:

ista in quadraginta sex: non q̄ cōtinuē p̄ tot annos edificaret: sed q̄ tot anni fuerūt a die inceprtiōis vsq̄ ad diē cōsummatiōnis. Et tu in trib⁹ dieb⁹ excitabis illud. q. d. impossibile est:

* r̄ sion celo magno. Sequit: a. Respondērūt ḡ iudei r̄ dixerūt ei: Quid signū ostēdis nobis/ q̄ hec facis: Discipuli boni p̄bo no habent correctio/ nem sui plari: sed ma li quando corrigunt q̄runt signū potestatis vel sanctitatis vel scientiē. Et sunt duo genera taliū/ qui nolūt resp̄hendi. Quidē em̄ non patiunt se corrigi nisi ab illis qui potestatis habent p̄lationis: vel auctoritatem magne scientiē r̄ sanctitatis. Unde Exod. ij. c. Quis te constituit principē r̄ iudicem sup nos: q. d. ubi est auctoritas potestatis vel signū excellentis scientiē vel operū. Et Bēn. xix. b. Ingressus es ut aduena: nūquid ut iudices: q. d. aduena es r̄ exul/ nec notus auctoritate vel scientia vel sanctitate. Sed mirabile est q̄ tales querunt signum/ cum nihil dicat eis nisi q̄ manifeste est verū r̄ bonū. Unde Chrysostom⁹. O de vltima infantia: signo ne opus erat ut ea q̄ male fiebāt cessare faceret: r̄ domū dei eriperet a tanta verecūdiar: Alij sūt qui in quibuslibet reprehensionē querunt / q̄ platus idem faciat quod monet fieri / r̄ nolunt facere nisi ille faciat. Contra quos dicit dominus Matth. xxij. a. Que dicunt facite: s̄m opera p̄o illoz nolite facere. Esa. lvij. d. Si nō inuenit voluntas tua ut loquaris sermonem contra platum tuū murmurādō r̄ signum operis petendō: tunc delectaberis sup domino. Ista murmuratio cōtra p̄latū est solū illud in quo inuenit iob locutus fuisse: sicut ipse dicit. xxxix. d. Unum locutus sum qd̄ vtriam nō dixissem. Et exponit Gregori⁹: q̄ dixerat q̄ iniuste r̄ sine causa flagellaret: Et ita dicit incorrigibiles homines quādo disciplinant. Respondit iesus et dixit eis: Soluite: id ē soluetis: e. Templū hoc: r̄ in tribus diebus excitabo illud. Nos sumus templū dei: sic dicit. j. Corinth. vj. d. et. j. Corinth. ij. d. Et Leuit. xxvj. b. Ponā tabernaculū meū in medio vestri: r̄ non abiciet vos anima mea. Hoc templū soluim⁹ r̄ p̄phanamus per peccatū mortale. j. Dachab. ij. a. Templū eius sicut homo ignobilis: vasa glorię eius captiua abducta sunt. Et. ij. Dachab. vj. a. Templū luxuria r̄ comestationib⁹ erat plenu: r̄ scortantū cū meretricib⁹ / sacraficijs edibus mulieres se vitro ingererant. Sed hoc templū in trib⁹ dieb⁹ excitat. i. in triplici cogitione. s. peccati ad detestandū r̄ caudū: primi ad subuentionē: r̄ dei ad diligendū. Vel tres dies sunt dolor p̄ delectatiōe peccati: pudor p̄ turpitudine: timor ne recidituer iterū p̄ ipsi peccati tenacitate r̄ homis debilitate. Un̄ Ps. Cor. meū conturbatū est: ecce dolor: dereliquit me virtus mea / inde timor: r̄ lumē oculoz meoz r̄ ipsum nō est meū / ecce pudor: q̄ recūdu hō p̄ verecūdiā nō audet aliq̄ respicere: sed suffundit facies r̄ oculi pudore. Vel tres dies: cōfessio/ satisfactio. Bēn. xl. c. Tres adhuc dies sunt post quos recor/ dabit pharao ministerij tui: r̄ restituet te in gradum pristinū. Ione. ij. b. Adhuc tres dies r̄ niniue subuertet. i. a peccatis cōuertet. Et sic spiritualit̄ reedificabit: q̄ destructio peccati est edificatio templi. g. Dixerūt ḡ iudei: Quadraginta r̄ sex annis edificatū est templū hoc: et tu in tribus dieb⁹ excitabis illud: Verbū est desperantiū: q̄ non credūt q̄ vitā bonā quā longo tpe p̄s acquisierūt / r̄ peccatū sequēs amiserūt / subito possit p̄ penitentia restitui: q̄ durū sunt ad credendū dei misericordiā / que excedit omnē culpā. Eccl. ij. d. Cor durū male habebit in nouissimo: r̄ qui amat piculū pibit in illo. Job. xxij. c. Dicebāt deo: recede a nobis r̄ q̄si nihil possit facere omnipotēs estimabāt illū. Tales em̄ ideo oīno expellūt a se deū: q̄ de venia obrinēda r̄ gratia restituta nō cōfidūt: sicut cain / Bēn. ij. b. Un̄ Aug⁹ in libro de cōflictu vitioz r̄ virtutū: ponēs verba desperatiōis / dicit

Doualuz

* Ecce ut certis mala

Impossibile est: et sic multo impossibile iudicasset si aperte aliquid spirituale dixisset eis. **A** Ille autem dicebat de templo corporis sui. Hec sunt verba euangeliste. Et occurrit hic multiplex questio de ista. Prima questio est in qua ratione similitudinis loquitur de corpore suo tanquam de templo. Secunda questio est: quare ipse dat eis signum de resurrectione: licet enigmatice in facto quod respicit honestatem templi potius quam alio. **R**e-
 spōdeo ad primū: quod templū est habitaculū dei in quo exhibet charismata deuotio: Ideo corpus christi dicitur templū cui detas vntas est: et in sacramētis corporis eius tanquam in materia quā dā redēptiōis nobis exhibent dona gratiarū. **I**te sicut in templo sumit similitudo ex parte fabricatiōis templi: quod sicut templū quadraginta sex annis: ita corpus christi quadraginta sex diebus non dico organizatum: sed de exilibus organitū habuit in instanti cōceptiōis ad notabile quantitātē deductū ē. **I**te sicut in templo acceptę sunt oblatoēs: ita in christo in passiōe corporis eius oīs nostra actio et oratio est accepta. Unde et orōnes finit: Per dñm nrm iesū christū. Ad secundū dicēdū quod nihil ita ostēdebat deitatem et potestatem sic suscitatio sui ipsi. **H**oc em̄ maximū est: cū creatę virtutis nihil post mortē in corpore remaneat: et sic cū imediatē auctor templi sit deus: cū voluit ostēdere se auctorē templi: ostēdit hoc per id quod maxie detratū ē manifestatiō: dicit: **S**oluite templū hoc: et in tribus diebus excitabo illud. q. d. vos q̄ritis signū meę potestatis: et ego do vobis signū licet obscurū meę resurrectionis: per quod me deū cognoscere poteritis: cū me resurrexisse videritis. Et habet sile. i. viij. d. **Q**uā exaltaueritis filii hominis tūc cognoscetis quod ego sum p̄ resurrectionē. **A**d quod autē dixerit hoc: ostēdit subdēs: **C**ū autē resurrexisset a mortuis: recordati sunt discipuli eius: quod hoc dicebat de corpore suo: quod. i. a morte soluedū erat et a se suscitandū. **P**ropter hęc em̄ p̄dixerat illud: vt dicti eius recordarēt et crederēt. **E**t seq̄. **E**t crederūt scripture: p̄betay: q̄ p̄dixerāt christū tertiam die resurrecurū. **E**t sermone: huic. i. **S**oluite templū h̄ et in triduo excitabo illud. **Q**uē dixit iesus: p̄betice. **U**n̄ cū p̄bia habeat cognosci cū euenit: post resurrectionē h̄ intellexerūt et crederūt. **U**n̄ em̄ nō intellexerāt: quod adhuc ibeciles erāt ad intelligendū et infirmi ad credendū. **C**ū autē esset hierosolymis in pascha in die festo. i. in paschali tpe festi uoi vel in diebus paschalis festiuis. **E**t sic ponit singulare pro plurali. **U**el dies festus specialit̄ dicit dies primus et septimus. **M**ulti crederūt in noie eius. i. in virtute operante miracula p̄ ipsū. **C**redētes signa eius quę faciebat: quod iudei signa gr̄cū aut sapiētīā. i. **L**os. i. d. **I**nt̄ iudeos autē vt dicit **C**hr̄y. quosdā rudiores signa trahēbat: rōnabiliores hō p̄betie. **E**t illi quę doctrina trahēbant potiores erāt illis quę signis. **U**n̄. i. xx. g. **H**eat̄ quę nō viderūt et crederūt. **U**n̄ dicit de discipulis quę crederūt scripture et sermone christi: de alijs autē dicit quę crederūt signis. **S**ed quod nō est vera fides quę solum a probatione miraculorū pendeat: ideo sequitur: **I**psē autē iesus nō crederat semetipsū eis. i. nō p̄sidebat de eis: ita vt p̄mitteret eis secreta sue instructiōis: et vt acciperet eos in testes resurrectionis: et h̄mōi. **U**el sicut in **B**lo. **N**ō crederat semetipsū eis: vt familiarit̄ habitaret cū eis: **M**o quod ipse nosset oēs: tanquam deus. **P**s. **S**crutās corda et renes deus. **P**rouer. xvi. a. **S**piritū ponderator est dñs. i. **R**eg. xvi. b. **D**eus intuet̄ cor. **E**t quod opus eius nō erat vt quę testimonii p̄beret eis de homie: quod plus scit de homie quam homo de se. **I**psē em̄ sciebat quod esset in homie: id est quid est vel esse potest in mēte hominis. **I**ob. iij. d. **O**mnia nuda et aperta oculis eius sūt. **E**cce vt certis malis sēp cōsuetudine obligat̄ teneris: conariis

exurgere: sed peccatorū onerib⁹ p̄grauatus relaberis: **Q**uid agendū est: quā de p̄teritis certa damnatio iminet: de p̄sentib⁹ emēdatio nulla succurrit: nisi vt admittat̄ rerū tpaliū voluptates: dñi cōsequē nequeat̄ futuri seculi oblectatiōes. **A** Ille autē dicebat de templo corporis sui. **O**ptimū est remediū cōtra obiectionē desparatiōis: quod quod christ⁹ dicit de p̄nitēte: hoc dicit de templo corporis sui. i. de membro corporis sui. **U**nde quā christ⁹ redificat̄ p̄nitentē: tunc redificat et restaurat̄ replū corporis sui. **C**hristo ḡ nō ē difficile nos restaurare: cui⁹ sumus corp⁹ et mēbra. **S**ed quod peccator excecatus nō recogitat vel intelligit donec fuerit a peccato curat⁹: ideo sequit̄: **C**ū ḡ resurrexisset a mortuis: nō in capite sed in mēbris: quod sit in iustificatiōe peccatorū. **R**ecordati sunt discipuli eius: imitatores et disciplinati correptiōe eius. **Q**uia hoc de corpore suo dicebat. **P**ost iustificatiōem em̄ a peccatis cōsiderat hō quod deitatem dei expti crederūt scripture: hoc p̄mittenti: quod in p̄betis p̄mittit remissionē peccati. **E**zech. xvij. f. **Q**uacūq; die ingemuerit peccator et c. **E**t sermone quē dixit iesus: quod etiā hoc p̄mittit in euāgelio. **T**alis discipul⁹ fuit paulus: quod dicit ad **T**im. iij. b. **N**ō ex opib⁹ iusticie quę fecim⁹ nos: sed sicut in misericordiā saluos nos fecit. **E**t **P**s. **E**t dixi nūc tuis capio et intelligo. **P**s. **A** mādatis tuis intellexi. **E**sa. lxvij. b. **D**escēdisti et a facie tua mōtes defluerūt: a seculo nō audierūt neq; aurib⁹ p̄ceperūt. **C**ū em̄ de⁹ descēdit ad cor et infundit gratiā: deflūt mōtes. i. peccatorū obstacula vel mor⁹ superbie. **E**t tūc audit hō et intelligit et sentit quod nunquam senserat. **S**oulcedinē et requiē serene cōsciētie: et quod dulce sit seruire christo et facile. **M**atth. xj. d. **F**ugū em̄ meū suauē et onus meū leuē. **I**deo peccātes decipiunt: quod nō credūt nisi amaritudinē in seruitio christi. **P**s. **Q**ui viderūt me foras fugerunt a me. **S**ed sicut dicit **S**ap. vij. c. **N**ō habet amaritudinē quę ueritas illius nec reditū cōiuct⁹ illi⁹ s̄ leticiā et gaudiū. **H**er̄n. **U**lti vident n̄as cruces: s̄ nō vidēt n̄as vinctiōes. **S**eq̄: **C**ū autē esset hierosolymis in pascha in die festo: multi crederūt in noie eius: vidētes signa eius quę faciebat. **Q**uā iesus est in hierosolymis in die festo: tūc multi credunt p̄ter signa: quod quā in tpe p̄spiratiōis christus se exhibet hominib⁹ b̄nificiā: tūc deo seruiūt: sed h̄ p̄ter signa. i. p̄ter ipsa p̄s̄a quę vident hominib⁹ esse signa amoris: cū tñ magis sit ecōtrario: quod dicit **S**ergoz⁹ quod cōtinu⁹ successus tpaliū bonorū est quoddā eterne dānatiōis indicū. **T**ales ḡ credere vident p̄ter signa: qui et hic volūt habere leuā p̄spiratiōis tpalis: et in futuro dexterā eterne locūditatis: sic dicit **L**an. ij. b. **P**s. **C**ōstebit tibi cū b̄niferis et. **S**i die turbulēto cū nō exhibēt hęc signa: tūc recedūt: sic dicit: **A**d temp⁹ credūt et in tpe tēptatiōis recedūt. **D**upliciter em̄ peccāt: vel cū illecti p̄spirate tēptant a suis cōcupiscētijs: vel cū tpe aduersitatis tribulatiōib⁹ frāgunf. **H**i sunt duo infortū: sic dicit **B**reg⁹. **E**t **P**rouer. i. d. **A**uersio paruulorū interficiet eos. i. tribulatio: et p̄speritas stultorū p̄det eos. **I**aco. i. b. **U**nusquisq; tēptat a cōcupiscētia sua abstract⁹: ecce auersio: et illect⁹: ecce cōcupiscētia. **E**t quod tales tpales sūt et nō stabiles: ideo sequit̄: **I**psē autē iesus nō crederat semetipsū eis: quod talib⁹ instabilib⁹ dñs magnā gratiā nō cōferit: quod sūt indigni: quod nō mittit nouū vinū in ytres veteres: ne rūpanf et effundāt illud: vt dicit **M**atth. ix. c. **E**ccl. xxj. c. **L**os fatul quā vas fractū: et omnē sapientiā nō tenebit. **M**o quod ipse nosset oēs: quod nouit abscondita cordis. **P**rouer. xvi. a. **O**ēs vię hominū patēt oculis eius: et ideo nō p̄t falli. **E**t quod opus eius nō erat vt quę testimonii p̄beret de homie: **I**psē em̄ sciebat

ps. 76
ps. 118
ps. 30
ps. 48
Luc. 8. b.
ps. 7.
luter *

Ipse enim sciebat quid esset in homine. Chrysostomus. Non indiget testibus ut propriorum plinatum mentes discat. Et nota quod non est mirum si christus non credit se multis: quia in omnibus inuenit fraudem/etiam in familiaribus suis. Job. iij. d. In angelis suis: id est in ministris ecclesie/repperit prauitatem. Phil. ij. c. Omnes que sua sunt que-

A 7.7. g. et 19.8.

Rat autem homo ex pharisaeis nomine nicodemus princeps iudeorum. **Ca. III.** **Q**uod erat autem homo ex pharisaeis nomine nicodemus princeps iudeorum. **H**ic venit ad iesum nocte

bone iesu aduersum te coturasse vniuersitas christianorum: et illi in persecutione tua primi sunt: qui in ecclesia tua videntur principatum tenere: et gerere principatum. Christus enim in conspectu raris sibi non inuenit fidelitatem: nec in cognatis: nec in comensalibus. Et in his tribus precipue deberet inueniri fidelitas: Sed christus in nullis inuenit. Fugerat et pacificatus cum domino sum? In sponse baptisimatis: vel in pacto religionis: vel in pmissione satisfactionis in confessione. Sed hec omnia infringimus: et a secedere domini recedimus. **Utere. xxxviij. f.** Sed uerunt te et pualuerunt aduersum te viri pacifici tui. Item fratres et cognati domini sunt: qui participes sunt hereditatis eius. **Lant. j. b.** Filij matris mee pugnaverunt contra me: qui scilicet patrimonium crucifixi sibi codiuidunt. Item comensales domini sunt: qui mensam scripturae vel altaris participant. **Ps. Qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem: id est theologus et sacerdotes.**

Ps. 40.

Expo. Ca. III.

Rat autem homo ex pharisaeis etc. **H**ic incipit tertium capitulum. Et diuidit in duas partes principales. Prima est de Nicodemo. Secunda est de reditu ipsi christi in iudeam: et celo discipulorum iohannis: ibi: Post hec venit iesus et discipuli eius in terram iudeam. Prima pars diuidit in tres partes. In prima describit euangelista nicodemum. In secunda ponit aduentum et locutionem eius ad iesum: ubi dicit: **H**ic venit ad iesum nocte et dixit ei: Rabi etc. In tertia ponit responsionem domini ad nicodemum de tribus. Primo de baptismo: ibi: Nisi quis natus fuerit. Secundo de passione et ascensione: ibi: Et nemo ascendit. Tertio de iudicio et redemptione: ibi: Sic enim deus dilexit mundum etc. Aliam partem diuidemus loco suo. **D**icit ergo primo sic: **Q**uod erat autem homo. Dixerat in fine precedentis capituli quod multi crediderunt in eum: videntes miracula que faciebat: sed tamen debiles erant in fide: et ideo iesus non credebatur semetipsum eis. **I.** secreta doctrine sue eis non committebat. Multi ergo eorum qui crediderunt non ulterius psecerunt in fide: sed reuertebantur ad peccata. **Q**uod autem erat homo inter eos qui sic crediderant: **Q**uod erat pharisaeus: qui credunt resurrectionem: sed non ut expedit. **N**icodemus nomine princeps iudeorum. **I.** vnus ex principibus. **N**otificat autem eum a natura: **H**omo. **A** pessione et secta: **E**x pharisaeis. **E**x nomine: **N**icodemus. **E**x dignitate et magisterio: **P**riniceps iudeorum. **I**ste est nicodemus qui per christum loquitur. **j. vij. g.** Lex nostra non iudicat hominem nisi prius audierit etc. Et quod eum sepeliuit. **j. xix. g.** Sed queritur quare euangelista ita notificat et describit istum: Et ad hoc potest dici: quia. **j. vij. de** bebat facere mentionem de ipso: ubi ipse alij principibus obstat: mittentibus ministros ad detinendum christum. Et ergo ratio scilicet quare hoc fecit: et qualiter potuit hoc facere: describitur hic: quia magnus fuit et instructus a christo. **U**el aliter: et puro quod melius. **I**nfra enim dicitur quod multi ex principibus crediderunt in eum: sed propter iudeos non consistebant in extra synagogam fuerunt. **j. ix. e.** Et hoc ideo: quia cum magni essent secundum fastum mundi: gloria ab homine quereretur: ut ergo innuat euangelista que fuerit occasio pusillanimitatis eius in fide qua per miracula accipit: deseruit eum: quod princeps erat iudeorum: nec facile relinqueret fastum principatus: Et ideo etiam sequitur: **H**ic venit ad iesum nocte: quia in die non audebat propter pharisaeos: vel quia magister erat: palam discere erubescerat. **I**n hoc etiam quod dicitur: nocte: significat quod adhuc erat in tenebris infidelitatis

et ignorantie: et adhuc tenebat obscuritate littere legalis. **N**ox enim ut dicit **Bo.** significat litteram legis vel ignorantiam cordis vel timorem de iudicis. Et quod adhuc esset in nocte ignorantie: ostendit per verba eius que sequuntur. **Q**uod dixit ei: non credens quod deus esset: sed aliquis magnus propheta et amicus dei. Et

Quod dixit ei: Rabbi scimus quod a deo venisti magister. **N**emo enim potest hec signa facere que tu facis: nisi fuerit deus cum eo.

Quod a deo venisti. **N**o dicit: tu es deus: sed sic alij prophete a deo missi venisti. Et ratione dicti inducit: **N**emo enim potest etc. **U**el aliter: **I**scimus quod a deo venisti magister. **I.** quia magisterium tuum a deo est: vel quia a deo missus es ad docendum: quia doctrinam tuam confirmant signa. **N**emo enim potest hec signa facere que tu facis: nisi fuerit deus cum eo. **I**tem non dicit: nisi fuerit deus: quia hoc non credebatur: sed per signa que vidit ab eo fieri in pascha: eum quasi prophetam a deo missum credebatur. **S**imile. **j. ix. f.** Nisi esset hic homo a deo non posset facere quicquid. **S**ed videtur quod falsum dicit: **D**ulci enim mali signa faciunt. **B**atth. vij. c. Domine nonne in nocte tuo signa multa fecimus? **R**espondeo: quod nulli facit signa nisi fuerit deus cum eo: sed non sequitur propterea quod ipsi sint cum deo: quia hominem esse cum deo: ponit imitationem hominis ad deum in aliquo. **I.** in voluntate: **D**eum vero esse cum homine secundum quod hic sumitur nihil dicit nisi virtutem diuinitatis ostensiuam: et hanc potest etiam malus habere. Et ideo dicit bene: **N**isi fuerit deus cum eo: et non dicit: nisi fuerit

Ideo sic format locutionem: **R**abbi. **C**onfiteri ipsum non esse deum: sed magistrum: et se esse discipulum. Et sic ordinata littera: **R**abbi: **S**upple quod est magister: **I**scimus.

Moraliter. **Q**uod erat autem homo ex pharisaeis nomine etc. **N**icodemus interpretatur effluxio terrenitatis. **I**n hoc notatur cupiditas terrenorum qua eum effluit ad terram: secundum illud **Eccl. x. b.** Nihil est iniquius quam amare pecuniam: hic enim et animam suam venalem habet: quam in vita sua piceat in rima sua. **P**riniceps iudeorum. **I**n hoc notatur ambitio honorum: vel complacentia in honoribus. **H**ic venit ad iesum nocte. **I**n hoc notatur timiditas ad bonum aggredendum. **D**omines enim illecti amore diuitiarum et honorum timent aperte venire ad christum: quia pigri sunt: secundum illud **Proverb. xxvi. c.** Dicit piger: leo est in vias et legita in itinibus. **E**t **Proverb. xxij. b.** Dicit piger: leo est foris in medio platearum occidendus sum. **q. d.** piger: ego bene vellem agere per penitentiam: sed timeo diaboli temptationem: que significat per leonem: vel mundanam insultationem: que significat per legnam: vel carnalium asperitatem: ne occidar ante tempus meum. **C**ontra quos dicit **Job. vi. c.** Qui timet proinam irruet super eum nix. **E**t **Eccl. xj. b.** Qui obseruat ventum non seminat: et qui confidit rari nubes nunquam metet. **U**el aliter: **H**ic venit ad iesum nocte. **P**er hoc significatur quidam: qui volunt habere iesum: id est salutem: et tamen noluit relinquere noctem vitiorum et inuoluntationem et obscuritatem terrenorum: qui volunt gaudere cum mundo et regnare cum christo. **D**e quibus dicit beatus **Bern.** **Q**uod pauci bone iesu post te ire volunt: cum tamen ad te peruenire quisque velit: hoc scientibus cunctis: quia delectationes sunt in dextera tua usque in finem: Et propterea te volunt frui omnes: at non ita te imitari: conregnare cupiunt sed non copari. **C**ontra quos dicit **Luc. xvj. c.** Non potestis deo seruire et mammonae. **E**t **Act. xlij. d.** Per multas tribulationes oportet intrare in regnum celorum. **Q**uod significatur. **j. Bachab. x. b.** ubi dicitur quod alexander misit ionathae purpurae et coronam auream. **E**t dicitur ibi: **U**t quod nostra sunt scilicet nobiscum: et fues amicitias ad nos. **T**alia enim mittit christus: et dat amicis suis purpurae tribulationis cum spe future retributionis: que significat per coronam. **C**orona enim non est sine purpura. **j. Eumth. ij. c.** Si copatimur et conregnabimus. **R**abbi scimus: quod a deo venisti magister: **N**emo enim potest hec signa facere que tu facis: nisi fuerit deus cum eo. **M**ulti ratione discipulari non trahunt nisi ex signis. **I.** ex aptis beneficiis. **A**nde ad tempus credunt et in tpe reprobationis recedunt: ut dicit **Luc. vij. b.**

* **E**t **Job. iij. b.**

Et nō dicit nisi fuerit cū deo. **a** Respondit iesus et dixit ei: volūtatē nicodemī: q̄ venerat vt doceret a christo: p̄t qd̄ dicit erat ei: Rabbi scim⁹ rē. Primo aut̄ docet eū q̄ secūda generatio necessaria ē ad salutē: ibi: Nisi q̄s nat⁹ rē. Secūdo de mō secūde natiuitatē: ibi: Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aq̄. Tertio p̄ oppositū carnalis generatiōis spiritalē manifestat ibi: Qd̄ nat⁹ est ex carne. Quarto p̄ similitudinē virtutis spiritalis ostēdit ei nō eē mirādū si aliq̄s nascit ex spiritali: ibi: Nō mireris rē. Quinto adhuc admiratē et nō p̄fecte credere arguit: et ad humilitatē inuitat: ibi: Tu es magis in israel rē. Dicit ergo: **a** Respondit iesus et dixit ei: Amen amē dico tibi rē. Et cōtinuat sic fm̄ Chryf. Nicodemus estimabat se magna dixisse de christo: quia vocauerat eum / Rabbi / et a deo missum. Christ⁹ autē ostēdit ei q̄ neq̄ sanū ingressus ē decētis et necessariē cognitiōis: et ideo docere eum incipit de primordiis fidei. i. de baptismo. Vel aliter: **b** Amen amē dico tibi .q. d. tu speras et credis resurrectionē futurā: quia pharisaeus es / et vis intrare in regnū dei: et ideo ad me venis: et ideo doceo te viam. Et hoc est: Amen amē dico tibi / nisi quis natus fuerit. Et nota q̄ bis dicit / amē: ad maiore confirmatiōe. **c** Nisi quis .i. qui / liber vel quicūq̄: **d** Natus fuerit denuo. In greco est / desup. Et dicit Chryf. q̄ hoc exponunt grece dupliciter: quia qd̄ legūt / desuper .i. de celo. Alij legunt / desup. i. insuper / siue iterū. Et fm̄ hanc lecturā habet nostra littera: Denuo .i. secūda generatione: quē est p̄ spiritū viuificantē et illuminantē.

e Non potest videre regnū dei. Sed p̄tra. Illi qui sūt in inferno vident sanctos paradisi vsq̄ ad diem iudicij. Unde Ps. Peccator videbit et irascet. Et Prouer. xiiij. c. Faciebūt impij ante portas iustorū. Luc. xvi. f. diues vidit lazarum. Sed dicit q̄ hic est intransitiua cōstructio: Nō potest videre regnū dei. i. regnū qd̄ est deus: Soli em̄ mūdo corde videbunt deū regnantē in sanctis: vt dicit Barth. v. a. Vel videre sumit p̄ experiri et frui gaudio regni dei. Sap. x. b. Iustum deduxit domin⁹ per vias rectas: et ostendit illi regnum dei. Vel alii potest legi: vt cōtinuet ad hoc q̄ iste nō deū sed rabbi missum credebat. Unde dicit: **c** Nisi quis nat⁹ fuerit denuo nō potest videre: id est p̄fecta fide cognoscere: **f** Regnū dei: id est deū qui est regnū. Et est sensus: Tu dicis: quia veni a deo / et quia potestare in trahulozū habeo a deo: et nō tibi sufficio. Nec mirū: qz nec tu nec alius p̄fecta de me vero deo cognitionē habere poteris: nisi fueris p̄us per spiritū regeneratus. Et hęc lectura est Chryf. Et nota q̄ generaliter loquit: Nisi q̄s natus fuerit: non dicit particulariter: nisi tu nar⁹ fueris. Et hoc facit duplici ratione. Prima vt ostēdat se generalē doctorem. Secūda ne indignaret nicodemus si sermo doctrine specialiter ad eum dirigeret: quia fastū magisterij nōdum deposuerat. Obscure autē eū docet de baptismo: ne nudam doctrinā cōtemneret. Item vt obscuritas eum studiosum et inquirētem redderet: quia sicut dicit Chryf. qd̄ manifeste dicit / multoties trāscurrit auditorē: qd̄ aut̄ obscure

efficit studiosum. Et Job. liij. b. Tigris perijt / eo q̄ nō haberet p̄cedam: id est exhibitionem beneficiorū. Ps. Signa nostra non vidimus. i. beneficia modo non recepimus: iam nō est. p̄pheta: et nos non cognosceret amplius. q. d. iā non credim⁹ ei. **a** Respondit iesus et dixit ei: Amen amen dico tibi / nisi quis nat⁹ fuerit denuo: nō potest videre regnū dei. Ad litterā instruit nicodemū de secūda generatiōe quē fit per baptismū. Unde nota: illa quē fiunt in prima generatione / proportionabiliter fieri in secūda. In prima em̄ primo descendit semē: sic in secūda generatione p̄ exorcismū. Virtute em̄ exorcismi quodāmodo separaf a membris diaboli. Unde i exorcismo dicit: Exi ab eo spiritus immūde. Mat. xxi. e. Seminabo domū israel et domū iuda semine hominū: ex quo .i. spiritalit̄ generant homines. Aggei. ij. d. Nūquid semē iam in germine est:

et adhuc vinea et ficus et malogranatū et lignum oliuē non floruit: Ex die illa benedicam rē. Itē semen coagulaf in embriōne per carbecinum: maxime in adulto: qui instruitur et firmat in fide. Job. x. b. Nōne sicut lac nullifisti me / ecce exorcismus: et sicut caseum me coagulasti / ecce carbecinum. i. confirmasti. Deinde embriō organica p̄ characteris impressiōe. Unde Jobānes dicit: nascens. Baptismus est principiū virtutis spiritalis et sigillum et custodia et illuminatio mētis: q̄tum scz ad characterem p̄ quē apraf anima ad suscipiendā gratiam: Deinde infundit anima siue vita spiritalis p̄ gratiē infusionē. Unde ad hoc innuēdū / descendit spiritus sanctus sup̄ dominū in baptismo: Barth. iij. d. Ecce. xxxvj. e. Effundā sup̄ vos aquā mūdā rē. Et postea sequit: Et dabo vobis cor nouū et spiritū nouū ponā in viscerib⁹ vestris. Itē puer aiatu nutrit: sic anima per gratiā animata et viuificata nutrit per doctrinā. Cant. viij. a. Umbilicus tuus: id est p̄dicatores sicut crater tornatilis nunq̄ indigens poculis. Itē puer in vtero mouet se: sic anima p̄ opera ascendit de statu in statū / siue de virtute in virtute. Ps. Deduc me domine in via tua: et ingrediar in veritate tua. Item Ps. Ibit de virtute i virtute rē. Sap. x. b. Iustum deduxit domin⁹ per vias rectas. Sed cōtrario mali non mouet se: quia sunt mortui. Exo. xv. b. Fiat inobiles quasi lapis. Osee. vij. c. Ephraim quasi panis subcinericius qui non reuertat. Item puer in vtero dum nō mouet se dormit: similiter anima dum nō mouet se p̄ operationē debet dormire per contemplatiōe: sicut iacob post laborem itineris dormiuit et vidit deū in somnis: Gen. xxvij. c. Et nota q̄ somnus dulcor est post laborem: ita contemplatio post operationē. Eccl. v. c. Dulcis est somn⁹ operanti siue multū siue parū comedat / de pane. i. scripturę. Eccl. xxxij. c. Somn⁹ sanitatis in homine parco. Prouer. iij. c. Si dormieris non timebis: quiesces et suavis erit somnus tu⁹. Et sicut in somno solet homo videre aliquādo futura et visiones / sed tamē obscure: ita in cōtemplatiōe. Eccl. xxxvij. c. Anima sancti vti enūciat aliq̄ vera plus q̄ septem circūspectores sedentes in excelso ad speculandum. Hęc ergo est natiuitas in vtero de qua iam dixim⁹: qz hic oēs filij gratiē sunt i vtero matris ecclesię. Est autē et alia natiuitas in morte hominis: qm̄ egredit ab vtero militantis ecclesię: et ingredit in triumphantē. Deut. xxxij. f. Ego occidā et ego viuere faciā. Ibi regenerati p̄mo pascūt lacte hūanitaris christi et pane veritatis. De lacte dicit Esa. lxxvj. d. Et sugatis et delictis affluatis ab vberibus consolationis eius. Item Esa. eodē: Ad vbera portabimini: et super genua blandiet vobis. De pane dicit Esa. xxxij. c. Panis ei datus est: aque eius fideles sunt. Et sequit: Regē in decore suo videbunt oculi eius rē. Item inuestiunt p̄p̄ta hereditate: non tamē statim / sed oino q̄rū ad vtrāq̄ stolā / cum dicit: Venite benedicti patris mei / percipite regnū rē. Barth. xxv. c. Sic q̄ vt dictū ē fit generatio spūalis. Sed nota q̄ multi sūt abortiuū fetus. Abortus autē cōtingit multipliciter. Aliq̄ p̄ vitium et defectū materię: qd̄ fit spūaliter / qm̄ natus p̄ spū sanctū morit̄ p̄ culpā p̄p̄te volūtatē anteq̄ moueat se ad bonū opus. Ecce. xvij. g. Quare mortemini domus isrl. q. d. nullus cogit vos. Item abortus fit per violentiā: qd̄ fit spūaliter p̄ scandalū et lēSIONEM fraternā. Exo. xxj. c. Si rixati fuerint viri et percusserit quis mulierē pregnantem et abortiuū quidem fecerit / sed ipsa vixerit: subiacebit damno quārū expetierit marit⁹ mulieris: et arbitri iudicauerint: Si autē mors eius fuerit subsecuta: red-det animā pro anima. Hęc auctoritas potest exponi de muliere pregnantē: id est de anima aliqua tenera / bonum propositum habente: qd̄ aliquando per rixam alterius prodit: id est per mala verba vel exempla alterius. Item abortus fit per vitium matris siue matricis: id est per vitium ecclesiasticarū personarū vel oppressiōe earū: qz opprimūt fetus suos: sicut dicit de pellicano q̄ occidit pullos suos rostro suo: ita plari seditos mala abortatiōe occidit / aut nimis dura obiurgatiōe. Itē p̄

si quis natus fuerit denuo: nō potest videre regnū dei.

U s * velocitatem motus

Ps. 85.
Ps. 85.

Ps. 73.

efficit studiosum et diligentem ad querendum. Unde sequit: a Dicit ad eum nicodemus: Quod potest homo nasci cum sit senex: Non statim insurgit contradicens: quia non habuit impietate inuidie: vt pharisei alij: nec statim assentit: quia debilis i fide erat: nec obscura dicta intellexerat: et de siderabat inuari: et ideo modum generationis querit. Sed cu supra dixerit eu rab/ bi/ z discipuli sit cre/ dere dicitis magistri: vt dicit philosopho: qualiter nicodemus non assentit simplici/ ter dicitis eius quem magistrum protestatus est: Solutio. In/ terrogatio duobus modis fit. Vno modo vt contradicat magi/ stro. Alio modo vt dubitatio discipuli elucidet circa hoc quod magister docuit: et hoc sine proponit iste suam questionem. Et quia nihil nisi carnalem generationem nouerat: ideo aggra/ uat questionem: adducens inconueniens ex dispositione illius/ dicens: c. Nūquid potest in ventrem matris sug/ iterato introire z renasci: Ecce qualiter iste deyratōes z questiones derisibiles format: quia sicut naturalē consequē/ riam excelsum dogma intelligebat: sicut dicit. i. Corinth. ii. d. Animalis homo nō percipit ea que sunt spiritus dei. Mo/ tandum autem q sub dubio pponit manifestū inconueniens propter reuerentiā quam habebat ad christum: Et quia vt di/ cit Chrysostomus / lucidiorē doctrinam inquirebat: chri/ stus autem patieter sustinens eius ignorantiam / non cōdem/ nans: sicut illud Esa. xlii. a. Calamū quassatum non conteret: z linum fumigans non extinguet: benigne ei responderi ape/ riens ei magis modum generationis: reducēs eum q non de generatione carnali loquat sed de spirituali. Unde sequitur:

Bl. trenacl

Dicit ad eum nicodemus: Quod potest homo nasci cum sit senex?

z corruptionis: que est mat nostra: sicut illud Job. xvii. d. Py/ tredini dixi: pater meus es: mater mea: z soror mea vermis. Vel in ventre matris intrat: qui se ecclesie per penitentiā recō/ ciliat: vt qui ingredit religionem / z cōmittit se custodiē z solli/ citudini bonorum prelato: um: qui sunt matres sollicitudine/ compassione/ suppositione/ z fecunditate. De quorum nume/ ro fuit Paulus: qui di/ cit Gal. iij. c. Filio/ li mei quos iterū par/ turio zc. Et Act. xx. f. Per triennū no/ te et die non cessauit

Nūquid potest in ventrem matris sugiterato introire z renasci?

cum lachrymis monens vnumquēque vestrum. Hodie non in/ ueniuntur tales matres: z ideo pauci sunt filij: quia affectus filiorum conuersus est in affectum terrenorū: Ideo duri sunt ad filios sicut struthiones. Job. xxxix. b. Duratur ad filios suos quasi non sint sui. Vel aliter: b. Quod potest homo nasci cum sit senex: Est quedam natiuitas qua homo nascitur in plationem: qua soli senes nasci deberent in ecclesiam dei: id est promoueri sapientes et moderati. Job. xij. b. In antiquis est sapientia: et in multo tempore prudentia. Sap. liij. b. Cui sunt sensus hominis: z grās senectutis vita immaculata. Ideo forte voluit dominus nasci in vtero perfectus sapientia z virtute: significans q tales debent nasci: id est p/ moueri in ecclesia. Hier. xxxj. d. Nouum faciet dominus su/ per terram: mulier circumdabit virum: gremio vteri sui: id est ecclesia. Ad litteram nō est vsitatum q senes: id est boni per/ sonę z mature pmoueant: Magis em in ecclesia nascunt pu/ eri q viri. Et sicut sūt aliquādo in natiuitate carnali: sic in ista. Dicit enim Solinus: q quidam cum dentibus acutis natus est. Item dicit de Crasso: q in hora natiuitatis suę risit: sed postea nunq. Item dicit q Zoarastes in principio natiui/ tatis suę statim cepit ridere. Sic quidam in ecclesia cum den/ tibus acutis nascunt: viuētes. s. de rapina / z pauperes oppri/ mentes sua potentia z violentia. Dicit em Aristoteles q ani/ malia habētia dentes acutos similes sunt fetui vni: in quo nō apparent nisi yngues: per quod intelligit rapacitas: sicut di/ cit Daniel. vij. b. Dentes z yngues bestię erant ferrei: come/ debar atq cōmīuebat: z reliqua pedib/ suis conculebat. Et Eccl. xix. b. dicit: Tulit vni de leunculis suis: leonem con/ stituit eum: qui incedebat inter leones: et factus est leo: z vidi/ cit pzedam capere z homines deuorare. Item quidam nati: id est promoti: statim ridet: id est gaudet. Unde Proverb. xvij. c. Homo stultus plaudet manibus suis cum sponde/ rit pro amico suo: id est cum curam animarū suscepit. Sed ecōtrario heliseus inungens acael cepit flere: spuidens q mul/ ta mala factur/ esset: sicut dicit. liij. Reg. i. vij. d. Tales ideo flendi sunt: quia nō flent seipos: sed sicut phrenetici ridēt de vinculis z gaudent in periculis. Unde Zach. xj. a. Pasce pe/ cora occisionis que qui possederāt occidebāt z nō volebāt: et vgnūdabant ea: dicentes: Benedictus dominus: diuites facti sumus. Isti sic ridendo nascunt: id est promouent: contra mo/ dum cōmunē aliorum nascunt: quia solent paruuli flere in na/ tiuitate: et sūt pphete suę miserie. Unde Sap. vij. a. Simile vocem omnibus emisit plorans. Ad hoc significandum dicit Job. iij. a. Pereat dies in qua natus sum. Et Hier. xx. d. Maldicta dies in qua natus sum. Viri enim sancti plorant statum suę promotionis: quia miseria magna est z sollicitudo z angustia in statu prelacionis. Unde apostolus. ij. Corinth. xi. f. Pręter illa que extrinsecus sunt in ista mea quotidiana sollicitudo omnū ecclesiarum: quis infirmat zc. Sequitur: c. Nūquid potest in ventrem matris sugiterato introire z renasci: Si hoc fieret: multū grauaret matrem z mozeretur: Sic monachus quādo factus est abbas vel episco/ pus: deponit et reuertitur ad abbatiam suam: et maximos fa/ cit tumultus z contentiones excitat: et sic occidit matrem: id est vitiat totam congregationē. Vel in bono potest exponi: quia quādo religiosus factus est episcopus z videt tribulatio/ nes sibi imlnere z tēpationes: z potius cadit q vincat: bonū est vt redeat ad ventrem matris: id est ad religionis quietem.

* Respondit iesus:

Moraliter *

velocitatem motus pueri quandoq; rumpit macerles matris/ cis: z sic puer egredit ante tempus: Sic multi per scandala et schismata egrediunt ab vtero ecclesie et abortiuu sunt. Beh. xxxvij. g. Quare ppter te diuisa est maceria: id est ppter su/ perbiām z arrogantiām tuam factum est schisma z discordia in ecclesia tua: Item Beh. xxv. c. Colidebant in vtero ei par/ uuli. Et ait rebecca: Si sic mihi futurum erat: quid necesse fuit edipere: Vel aliter. Illi ppter nimiam velocitatem exeundi abortiuu fuit: qui ita cito volūt nasci in eterna felicitate: q om/ nino impatiētes sunt in hac peregrinatioe: q nō debet fieri: quia sancti habent mortem in desiderio: z vitam in patientia. Proverb. xx. c. Hereditas ad quam festinat in principio: in fine benedictione carebit. Hoc est cōtra illos qui statim volūt sanctificari. Ille autem quasi homo. naturaliter nascitur: qui patienter expectat in vtero militantis ecclesie donec tempore suo educat ad patriam retributionis eterne. Jaco. v. b. Pa/ tientes estote fratres vsq; ad aduentū domini: Ecce agricola expectat piosum fructum terre: patienter ferens donec acci/ ptiat tempanē z serotinum. Mora quidam omnino nascunt denuo: id est spirituali generatione per penitentiā: vt sit pma generatio per baptismum: secūda per penitentiā: isti sūt qui remanent in peccatis omnino. Alij nascunt sed non complete sed aliqua membra nascunt: aliqua non: sicut illi qui qrtum ad quēdam cōuertunt a statu veteris vite: qrtum ad quēdā non. iij. Reg. i. vij. d. Usq; quo claudicat in duas pres. Et Ps. claudicauerūt a semitīs suis. Alij nascunt monstruose: vt qui in natiuitate habent duo capita: vel dentes: vel aliquid tale.

Ps. 17.

Dicit ad eum nicodemus: Quomō potest homo nasci cum sit senex: Nunquid potest in ventrem matris sugiterato introire z renasci: Isti difficile vi/ detur senem in peccatis rursus reuocari ad penitentiā: z diffi/ cile est in veritate quo ad ipsum. Unde Hier. xij. d. Si mu/ tare potest ethiops pellem suam aut pardus varietatem suā: z vos poteritis bene facere cum didiceritis malum. Propter hoc consultat Eccl. vj. c. Fili a iuuentute tua excipe doctrinā: z vsq; ad canos inuenies sapiētiā. Sed in fine auctoritatis in/ nult nicodemus: q si debeat renasci: debet in ventrem matris introire: id est in considerationē suę fragilitatis z terrenitatis

Cl. Respondit iesus: dico vobis: non potest introire in ventrem matris: et renasci: et aqua et spiritus...

Respōdit iesus: Amē amē dico tibi: nisi q̄s renatus fuerit ex aqua et spūsancto non pōt introire in regnū dei. q. d. nō de carnali generatiōe loquor: sed de noua quadā generatiōe q̄ est p̄ aquā et spūsanctū. Et nota q̄ idē est intrare: qd̄ supra dixerat: videre: vt dicit Bō. Qui em̄ videt intrat: et qui intrat videt. Exponit aut̄ istud sic: **Ex aqua** / baptis̄m̄ / **Ex spūsancto** / spūsancto. i. gra / spūsancti interi / mūdāte. Et intelligit̄ de illis q̄ habēt opo: tunitatē baptis̄m̄.

Ex aqua et spūsancto. i. cōsimili regeneratiōe q̄ renascunt̄ ex aqua et spūsancto. Aliq̄ lib: i habēt: **Ex aqua et spū** / sine sancto. Vñ Aug^o / in textu nō habet: **sancto**. Et sumit̄ spūsanctū p̄ gra spūsancti / vt p̄us. Sed surgit h̄ duplex q̄stio. **Una** vtrū ex tunc necesse fuerit saluādos baptisari: qd̄ videt̄ exp̄sse dicere littera. **Alia**: q̄ fuit ratio vtrū christ^o hāc nouā generatiōē institueret: et nō pot^o sine hac homines redimeret. Ad p̄mā dicēdū / q̄ post h̄ verbū multi bñ poterāt saluari sine baptis̄mo. Et q̄ dicit christ^o: **Nisi q̄s renat^o fuerit**: loquit̄ p̄ tpe illo q̄si veritas esset manifesta / et mysteria n̄f̄e redēptionis essent p̄sumata: et sacramēta suū plenū effectū essent sortita. i. post resurrectionē et spūsancti missionē. Et loquit̄ etiā de habitib^o opo: tunitatē baptis̄m̄: qz qd̄ futurū erat reuelauit / discipulo suo familiarit̄ q̄renti. Et hoc mō dicit magister **Dugo** de sancto victore. **Uel** vt dictū est: **Ex aq̄ et spū**. i. eodē vel p̄sili genere renascēdū. Est em̄ triplex baptis̄m^o: flum̄is / flām̄ / nis / et sanguis. Ad secūdū dicēdū / q̄ multę causę p̄sueuerunt sup̄ hoc assignari. Sed hāc mō dico: q̄ sic determinat̄ Anselmus in li. ij. **Cur** deus hō. Quattuor sunt modi generatiōis.

Un^o de terra hoiem pducere: sicut adā. **Secūd^o** de viro sine muliere hoiem pducere: sicut eua. **Tert^o** est de viro et muliere hoiem ppare: sicut abel: et hic est naturalis. **Quart^o** est de virgine muliere sine viro hoiem pducere: et hic fuit christi. **Quō** dico sic: **Prim^o** generat^o adā de terra habuit generatiōē mirabilem q̄ de ipso fieret: qz eua facta est de ipso. Ergo eadē rōne secūd^o adā. i. christ^o miraculose generat^o / habebit generatiōē nouā q̄ fm̄ aliquē modū de ipso fiat. **Itē** qz p̄mus terren^o erat: ideo cōsequēbat̄ q̄ generatū ex eo esset fm̄ dispositionē terre. Ergo qz secūd^o spūsancti fuit: cōsequētur vt generatū q̄ eū cōcomitat̄ sit fm̄ dispositionē spūsancti. Et hec est causa q̄re nato christo ueniebat spūsancti generatiōē fieri. **Habito** aut̄ quare fm̄ spūsancti querit̄ adhuc ad qd̄ fuit necesse fieri in aqua: **Respō** dem^o cū **Johāne** damasceno / q̄ christ^o regenerat^o fuit duplici nature. i. diuine et hūane: et hō q̄ regenerat^o est duplicis substantie. i. corporalis et spūsancti. **Un** cōueniebat duo esse in baptis̄mo: quoz vnū esset visibile et corporale: aliud inuisibile et spūsancti. **Corporale** aut̄ fuit aqua pot^o q̄ aliud elementū: qz illa propter naturā hūoris lauare habet sordes. Et qz baptis̄m^o nō tm̄ uiuificat p̄ spūsancti sed etiā lauat a crimine veteris vite: ideo ueniebat ex aqua fieri cū spūsancti uiuificāte. **Quia** aut̄ nicodem^o de carnali generatiōe mentionē fecerat: ideo abducit eū ab illa dicens: **Quō** natū est ex carne / caro est: id est carnale et mortale.

Et qd̄ natū est ex spūsancto. i. ex uirtute spiritus: **Spiritus** est. i. spūsancti: fm̄ qd̄ dicit. i. **Corinth.** vi. d. Qui adhoret deo vn^o spūsancti est: propter conuententiā voluntatū in vno uolito. Et est sensus: **Tu** o nicodem^e ea que dixi de regeneratiōe / intelligis de carnali generatiōe fm̄ quā caro a carne signis fm̄ modū suū: et ideo erras: qz ego non de illa loquor: sed de spūsancti fm̄ qd̄ spirit^o. i. spūsancti homo generat^o ex spiritu: q̄ generatiō qz spūsancti est et ratio tua materialis est: nec p̄scrutatiōne suscipit nisi materialis: ideo modū hui^o generatiōis iuter liter q̄ris: qz si etiā exponerē / cape nō posses. Et h̄ est qd̄ seq̄t̄:

Non mireris.

Respōdit iesus: Amē amē dico tibi: nisi q̄s renatus fuerit ex aqua et spūsancto nō pōt introire in regnū dei. **Nota** q̄ licet iste text^o nō sit trahēd^o a p̄pria significatiōe: qz dicit beatus **Breg^o** / q̄ vbi determinat̄ de materia fidei exp̄sse: illud nō est trahēdū ad aliquā improprietate p̄pter beati

cos et tradicētes articulis: tamē qz loq̄mur carbolicis: ex sup̄ abundanti pōt dici q̄ aqua significat ablutōne p̄nitentię. i. auferitatem. Sic em̄ aqua baptis̄mi necessaria est ad salutē: ita post baptis̄mū p̄cti necessaria est aqua p̄nitentię et tribulatiōis. ij. **Timoth.** ij. d. **Quis** qui p̄uolūt uiuere in christo iesu p̄secutionem patiant̄. Et

pōt introire in regnū dei. Quō natū est ex carne / caro est: et qd̄ natū est ex spūsancto / spiritus est.

Act. xiiij. d. **Per** multas tribulatiōes etc. **Et** **Heb.** xij. b. **Flagellat** omnē filiū quē recipit. Et nota q̄ aqua sine spūsancto

nō regeherat. i. tribulatio vlt̄ asperitas p̄nitentię sine charitate nō beatificat: sed soli illi beati / q̄ p̄pter iusticiā. i. amore iusticię et cū uolūtate patiunt̄. i. **Pe.** ij. c. **Si** qd̄ patimini p̄pter iusticiā / beati / q̄ p̄secutionē patiunt̄ p̄pter iusticiā: qm̄ ipsoz est regnū celoꝝ: nō eōuerso. **Itē** nota q̄ qd̄ nascunt̄. i. qui p̄mouent̄ / debent nasci ex aqua et spūsancto: qz cū aqua lachrymarū et inuocatiōe spūsancti deberēt p̄lati eligisid magis hodie p̄tendēdo q̄ p̄lozādo / et implozādo gratiā hominū et nō dei eligunt̄: et magis est ibi malus spūsancti q̄ sancti.

Sec. viij. a. **Regnauerūt** et nō ex me: p̄ncipes extiterūt et nō cognoui. **Joh.** x. a. **Qui** nō intrat p̄ ostiū etc. **Quō** natū est ex carne / caro est: et qd̄ natū est ex spūsancto / spiritus est. **Hic** exprimit̄ duplex natiuitas: carnis et spirit^o: qz caro generat̄ carnē: et spirit^o spūsancti. Ita est i ecclesia: et nō mirū si illi q̄ p̄mouent̄ a carnalib^o sūt caro: et q̄ p̄mouent̄ a spūsanctis homib^o sūt spūsancti. **Natiuitas** aut̄ carnis pōt intelligi tripliciter fm̄ moralitatem: vt sit nat^o ex carne / qui natus est ex carnalib^o: vel q̄ natus est fm̄ reuelationē carnis: vel q̄ nat^o est ad uoluptatem carnis. **Primo** mō nascunt̄ p̄lati q̄ eligunt̄ a carnalib^o. i. a suis parētib^o: vel a talib^o p̄sonis q̄ nō intendūt nisi carnē. Et tales carnales eligūt siles sibi. **Vñ** **Daniel.** xiiij. a. **Dixit** nabuchodonosor danieli: **Nonne** uidef tibi bel esse deus uiuēs: an nō uides quāta comedat et bibat quotidie: **Tales** p̄lati placent carnalib^o q̄ satis uant eis ad comedendū. **Esa.** liij. a. **Uestimentū** tibi est / p̄nceps noster esto. **De** talib^o. ij. **Timoth.** iij. a. **Erit** temp^o cū sanā doctrinā nō sustinebūt: s̄ ad sua desideria conuertebūt sibi in ḡfos. **Contra** q̄s d̄. s. j. a. **Qui** nō ex sanguib^o neqz ex uolūtate uiri: neqz ex uolūtate carnis: sed ex deo nati sunt. i. p̄morti. Et in **P̄s.** **Non** cōgregabo cōuenticula eoz de sanguinib^o. **Secūdi** sūt nati ex carne: q̄ fm̄ reuelationē carnis nō spūsancti nascunt̄: sicut nepotuli epoz nascunt̄: cū ab eis i p̄benctis vel p̄latiōibus instituunt̄. Et de h̄ habet **Datth.** xvi. c. **Beatus** es simon bariona: qz caro et sanguis nō reuelauit tibi. Et id dictū est petro: **Super** hāc petra edificabo ecclesiā meā. Sed hodie nō edificat̄ i petra: s̄ in luto et i sanguie. **Vñ** **Abacuk.** ij. c. **Uel** q̄ edificat ciuitatē in sanguib^o: et p̄parat urbē in iniquitate. Et **P̄s.** d̄. de talib^o q̄ introducūt nepotulos: vlt̄ etiā filios in ecclesiā: **Saturati** sūt filijs et diuiserūt reliq̄as suas paruulis suis. **Vñ** dicit reliq̄as: qz epi repleti et suffarcinati magis dignitatib^o p̄bēdas q̄s deglutire et sibi retinere nō possūt dāt suis nepotib^o. **Thren.** liij. a. **Lamie** nudauerūt mām lacauerūt carulos suos. **Vñ** dicit nudauerūt: qz tā apte et sine fronte h̄ faciūt. **De** istis etiā d̄ **Sap.** xix. b. **Pro** natiōe aialitū educit terra muscas: et p̄ piscib^o eructauit fluuio multitudinē ranarū. **Per** terrā et fluuio intelligunt̄ p̄lati terreni p̄ cupiditatē: et fluuio p̄ libidinē. **Terra** pducit p̄ aialib^o muscas: qm̄ p̄lati p̄ bonis p̄sonis instituit malos: q̄ maculat̄ totā ecclesiā p̄ suā libidit̄ nosā cōuersationē: et p̄gūt p̄ dissensionē: et mel lambūt p̄ diuiciarū amore. **Musca** em̄ maculat̄ p̄gūt et lambit mel et dulcia. **Itē** fluuio eructat ranas p̄ piscib^o: qm̄ a p̄lati loq̄ces et garruli litigatores et aduocati p̄mouēt̄: **Rana** em̄ loquax est. **Itē** rana lingua h̄ soluta ex pte ventris i canna: et ex pte orificij interi oris h̄ ligata ad fauces: et significat illos q̄ nō habēt linguā ad loquēdū nisi de his q̄ ventris sūt: exteri aut̄ uicia nō respōdēt. **Tertij** q̄ ex carne nascunt̄. i. ex carnali uoluptate sūt q̄ p̄latiōes nō desiderāt nisi vt p̄ reddūt ecclesiāz possint luxuriose et uoluptuose uiuere. **Contra** quos. s. j. a. **Qui** nō ex uolūtate uiri neqz ex uoluntate carnis: sed ex deo nati sunt.

Quō natū est ex spiritu / spiritus est: id est propter deum

* et a bonis p̄morti

P̄s. 15.

P̄s. 16.

diff. 4. a. c. b. malo. debitu. menti. spiritu. e sancto

not mo: rationis

aliter *

Non mireris. Admiratio est stupor de magna visione vel imaginatio. q. d. noli anxiosi tanquam rationem petens. Quia dixi tibi hoc verbum: c. Oportet vos: te. f. et omnes generaliter nasci denuo: Et ita sumit hoc mater aliter. Et bene dico ne solliciteris super hoc quasi sit impossibile: Quia Spiritus ubi vult spirat: id est operatur libere cum sit omnipotens. f. Et vocem eius audis: id est operationem aliquo signo aure interiori percipis. b. Sed nescis unde veniat: id est qua de causa hunc sanctificet. k. Aut quo vadat: id est ad quantum opus vel beatitudinem gratiam perferat. Ita legunt aliqui. Sed Chrysostomus aliter legit: et dicit quod christus dixit ei quod non deberet perquirere modum generationis spiritualis. Et hoc vult ei christus ostendere in exemplo corporali: quod tamen ratione subtilitatis aliquantulum accedit ad naturam spiritus. Unde dicit: Non anxieris de modo generationis que dixi tibi: quia Spiritus id est ventus et ubi vult spirat: non quod habeat electionem que est secundum voluntatem: sed naturalis motus eius hic voluntas dicitur: sicut e contrario dicitur Roma. viij. d. Transiit subiecta est creatura non volens. c. Ubi vult spirat: id est libere flat et aperte. f. Et vocem eius audis: id est libere sonum eius audis: corporalibus auribus. b. Sed nescis unde veniat: id est ex quibus thesauris: quia etiam apud philosophos difficilis est questio unde venti veniant.

Ps. 134.

Qui producit ventos de thesauris suis. k. Aut quo vadat. q. d. causam et dispositionem status eius ignoras: cum tamen certissimum sis de sono. Si igitur in re corporali sic deficiat: quod de modo generationis spiritualis sollicitaris: Quodammodo sic incipit: Vox spiritus est vox christi quam audivit nicodemus et alii legit sic: Non mireris si dico quod iam senes existentes iterum necesse est nasci: quia spiritus nihil est difficile. Et hoc idem: quia spiritus ubi vult spirat. i. ubi vult operatur: et quod vult sanctificat et regenerat: non distinguens nec reparans quod difficile. Et puto quod ibi sit affigendum punctus: et de inde novus versus incipit. f. Et vocem eius audis. q. d. ex hoc quod ubi vult spirat cognoscis quod possunt renasci senes: sed noli querere modum generationis huius: Quia et vocem eius audis. i. mea vocem ad te loquentem: que est vox ipsius spiritus: quia ipse me misit secundum quod sum homo: sic spiritus supponit pro tertia in trinitate persona: vel etiam secundum quod sum deus: sic spiritus supponit pro patre: quia virtus potest intelligi et rationabiliter. g. Audis ad te prolatam: h. Sed tamen nescis. i. insufficientes es scire. i. Ubi veniat ista. i. vox mea: id nescis de qua generatione loquitur: quia carnalis tibi obijcis. k. Aut quo vadat. i. quod de causa dicitur quod necesse est nasci denuo. Hanc lecturam innuit Glo. circa principium sui: licet non ita directe per-

Doraliter *

et a bonis promoti spirituales sunt. Optimum signum ponit spiritualis natiuitatis: quia qui spiritus est post natiuitatem signum est quod ex spiritu natus sit. Tria autem sunt signa spiritus dei. Primum est nulla re temporalis includi posse: Secundum nihil famulare habere cum carne: Tertium est spiritus contrarios fugare. Primum signum spiritus habent: qui in rebus temporalibus vel in delictis carnalibus non delectantur. De quo signo dicit Sap. vij. c. Attingit vbi que propter suam mundiciam. Nihil enim valet resistere mundicie illius ut claudat per affectionem. Hoc est enim ita expressum signum quod etiam filij prophetarum: id est subditi videntes hoc in helice quod superferebat aquis iudant: id est non mergebat fluctibus temporalium delectationum: statim clamant sic: Quienit spiritus helice: id est christi super helicem: id est super prelatum. Et Beati. j. a. Spiritus domini ferebat super aquas: quia spirituales viri calcant et suppedant omnes diuitias et delicias. Secundum signum habent qui carnalem affectionem ad parentes et ad carnem propriam deposuerunt. De hoc signo dicit Luc. vi. f. Spiritus carnem et ossa non habet. Hoc signum ponit omnibus discipulis suis. Matth. x. d. ubi dicit: Veni hominem separare adversus patrem suum: et filiam adversus matrem suam: et nurum adversus socrum suam: et inimici hominis domestici eius. Et Deut.

4. Reg. 2. c.

xxlij. a. Qui dixit patri suo et matri sue: nescio vos: et fratribus suis: ignoro illos: et nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum. Tertium signum habent qui peccatores conuertunt. Et de hoc Exod. viij. e. cum malefici deficerent: clamaverunt: Digitus dei est hic: id est affectus expresse indicans spiritum dei. Et Job. xxvi. d. Spiritus domini ornauit celos: et obstricente manu eius eductus est coluber toruosus. Ita ergo sunt tria signa: que qui habet manifeste ostendit quod sit spiritus et ex spiritu natus. Sequitur: a. Non mireris: quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo. Multi mirantur quando dicit eis quod oportet eos spiritualiter renasci per aquam pen-

tentie et tribulationis et spiritum charitatis. Signa autem huius iteratę natiuitatis sunt proprietates paruuli. Et prima est: ut sapientiam vel astutiam maliciosam non habeat. Unde Matth. xvij. a. Nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum celorum. Secundum est quod cibum paruulorum concupiscat. i. Pet. ij. a. Sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite ut in eo crescatis in salutem. Hi sunt similes puero iesu: de quo dicit Esa. vij. c. Butyrum et mel comederit et tertia: ut oes diligat et inter patrem et hostem discernere nesciat. Dicit enim philosophus quod puer in principio vite sue de omni viro quem videt estimat quod pater eius sit. Ita nos debemus omnes inimicos etiam quasi patres diligere. Matth. v. g. Diligite inimicos vestros: et orate pro persecutoribus et calumniatoribus vos: ut sitis filij patris vestri qui in celis est. Sequitur: d. Spiritus ubi vult spirat. Nota quod spiritus sanctus spirat et flat ad comburendum et liquefaciendum cor hominis per amorem. Job. xxxvij. c. Nonne vestimenta tua calida sunt cum perfusa fuerit terra austro: Ps. Emittet verbum suum et liquefaciet ea: flauit spiritus eius et fluunt aque. Cor enim calefactum amore et desiderio celestis patrię: resoluunt in aquas lacrymarum pro incolatu presentis miserie. Item spiritus flat ad maturandum fructus anime. Cant. iij. d. Surge aquilo et ueni auster: perfusa horum meum: et fluent aromata illi: sicut fructus maturi defluunt. Item spiritus flat ad irrigandum et humectandum: quia ventus adducit nubes et pluuias doctrine: quibus irrigat terra sanctę ecclesie. Ps. Flauit spiritus eius et fluent aque. Job. xxxvij. b. Flante deo concreuit gelu: et rursum latissime funduntur aque. Item spirat ad animandum. Beati. ij. b. Inspirauit in faciem eius spiraculum vite. Item spirat ad intelligendum. Job. xxxij. b. Spiritus est in hominibus et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Item spirat comminatio ad terrendum. Esa. ij. d. Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius: quia excelsus reputatus est ipse. Item Esa. lviij. a. Clama ne cesses: quasi tuba exalta uocem tuam: quod non fit nisi spiritus sanctus insufflet: id est inspiret predicatori qui per tubam designat. His omnibus modis spirat spiritus sanctus: quando vult et ubi vult: quia sicut dicit. i. Cor. xij. b. Diuidit singulis prout vult. Et Sequitur: f. Et vocem eius audis. i. predicacionem: Matth. x. c. Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris qui loquit in vobis. h. Sed nescis unde veniat. i. a quibus recedat: k. Aut quo vadat. i. qui interius conuertant: quia licet vox eius audiat exterius: nescit quod vel quando recedat ab homine: vel veniat ad hominem interius. Neque scit homo: qui in predicacione: vel deteriorant: vel conuertant: quia aliquando homo credit multum in predicacione proficisse et parum proficit: et aliquando parum credit et multum proficit. Hoc est quod dicit Roma. xj. d. Altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei: que incognitabiles sunt iudicia eius et inuestigabiles vię eius. Marc. iij. c. Sic est regnum dei queadmodum si homo iaciat sementem in terram: et dormiat et exurgat nocte et die: et semine germinet et increscat dum nescit ille: Ita est ad litteram quod predicatio non statim videt fructificare cum audiat: sed postmodum fructificat post multos dies vel annos predicatore nesciente. Vel: h. Nescis unde veniat: quia nescit ipse vel causa aduentus eius omnino. k. Aut quo vadat: quia nescit causa vel ipse recessus eius omnino. Job. ix. b. Si venerit ad me non videbo eum.

Ps. 147

Ps. 147

* videbo eum.

quebat. Hoc aut qd sequit: a Sic est ois qui nat est ex spiritu: refer ad pcedens fm oes lecturas vno modo. q. d. sicut spiritus occultus est et invisibilis: sic ois qui natus est ex spiritu nascit occulte et invisibiliter. Sequit: b Respondit nicodemus et dixit ei: id est iesu: c Quod possunt hec fieri: scz qd hē nascat denuo: q. d. ex quo tu dicis: credo: sed modum inquirō. Sic beata virgo nūdo angeli acq̄scēs: modū quo fieret req̄s fuit. Luc. ij. d. Quod fiet istud. Sed tamē quia nicodemus ma-

B

a Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit nicodemus et dixit ei: Quomōdō possunt hec fieri? Respondit iesus et dixit ei: Tu es magister in israel et hec ignoras: Amen

gister legis erat et hoc in lege debuerat scuisse: ideo dominus quasi arguēdo eū respōdit. Unde sequit: d Respōdit iesus et dixit ei. i. nicodemo: e Tu es magister in israel et hec ignoras: q. d. male scis legē quā doces. Sed cū in lege mod⁹ generatiōis hui⁹ nō sit exp̄ss⁹: quare redarguit eū dñs de ignorātia modi: Rūdeo q̄ non de ignorātia modi arguit eū: sed q̄ de veritate hui⁹ generatiōis dubita ultio q̄ nō posset capere modū. Sed querit quare domin⁹ p modū interrogatiōis formavit redargutiōnē suā: Respōdeo: ppter reverētiā quā nicodem⁹ habuit ad ipsum tēperavit domin⁹ suā redargutiōnē: vtens interrogatiōe ad eū: vt ipse respōdēdo mereret maiorē certifiatiōē. Tū subdit: Amen dico tibi: adhuc inflato sciētia legis: g Quia qd scim⁹ veracit: h Loquimur: vtilit: ego. s. et pphete atqz apostoli: vel ego et spirit⁹ cuius vocē audis. i. Et qd vidimus: i. qd certissime scim⁹: sicut scit res ex visu. Vel: qd vidimus: in abscondito dei: k Testamur: foris in mūdo. l Et testimoniū nostrū: tam certū: tam verū: tam sufficiens: m Nō accipitis: licz vobis rationabiliter offerat. De em̄ semp est patus infundere gratiā si nō inueniret obtē. Tū licz in homīe nō sit habere fidē: tamē i libertate ei⁹ est accipere oblatā vel refutare. Sed qz nicodem⁹ semp habuit animū suspensum vt audiret vnde ista generatio haberet tantā virtutem q̄ inducat in vitam eternā: ideo subdit christus: dicens: n Si terrena dixi vobis: adhuc carnalis: o Et non creditis: mibi p illa n̄ capere potestis: p Quod si dixerō vobis celestia: que transcendūt intelligentiā vestram: q Creditis: mibi p illa: q. d. nullo mō. Sedm̄ Chryz. terrena dicit exēplū de vento: fm̄ Augustinū autē terrena dicit corpus suū: qd de terra suscepit. De quo locut⁹ est supra: vbi dicit: Soluite templū hoc et in tribus diebus excitabo illud. Unde sensus est: n Si terrena dixi vobis: id est si terreno exēplo ostēdi vobis meam potestātē: o Et non creditis: hīs que dico: p Quomōdō si dixerō vobis celestia credentis: id est qualiter crederetis si posuissem exemplum celeste et non terrenū: q. d. nullo modo. Tamē quia ille

nicodemus ex corde

aliter * videbo eum: et si abierit nō intelligā. Malach. ij. a. Quis cogitare poterit diē aduentus eius: a Sic est ois q̄ nat⁹ est ex spiritu: qd nescis. s. vnde veniat aut quo vadat. Sancti quidē veniūt a cōtemplatiōe / et vadūt ad opatiōē: fm̄ illud j. x. b. Ingrediet et egrediet et pascua inueniet. Sed hoc sancti p iactantiā nō ostentant: imo potius occultāt p hūilitatē se et sua bona. Tū Esa. i. b. Induā celos. i. celestes viros tenebris: et ponā saccū opimentū eoz. Vel aliter: Sic est ois q̄ nat⁹ est ex spū. i. spūs sū: spūalis: sic dicit. s. eodē. Qd natū est ex spiritu / spirit⁹ est. b Respondit nicodemus et dixit ei: Quod possunt hec fieri: Sicut dicit. j. Corinth. ij. d. Animalis hō nō percipit ea q̄ sunt spūs dei. i. nō intelligit spūalē generatiōē: qz vult eā cōprehēdere p rationē. Sic dicit de Augustino: q̄ tumēns de inani p̄bia volebat humana ratione cōprehēdere qd p̄ta mens viuacitate fidei niritur cōprehēdere. Sequit: d Respondit iesus et dixit ei: Tu es magister in israel et hec ignoras. Duobus modis attingit magistrū appellat⁹: et vituperabilē esse ex ignorantia.

Primo cum prelatus est: et habet docere alios: et tunc primo incipit discere: cum dicit. j. Pet. ij. c. Parati semper ad satisfaciōnem omni poscenti rationem de ea que in vobis est fide et spe. Greg⁹. Turpe est tunc incipere discere: cum debet que rationem alijs enodare. Item Chryz in homel. xvij. Inconueniens est medicus quidē cum certitudine pro sua decerrare arte et coriariū et texorē et omnes simplices artifices: eū p̄o qui christianū se esse dicit / nō posse rationē pro p̄ria retribuere fide. Itē Bern.

amen dico tibi: quia qd scim⁹ loquimur: et qd vidim⁹ testamur: et testimoniū nostrū nō accipitis. Si terrena dixi vobis et non creditis: quomōdō si dixerō vobis celestia credetis?

ad Eugenū tractans illud verbū Gen. xxiij. g. Egressus fuerat isaac ad meditādū in agro. Et dicit sic: Tibi p̄cessisse tam meditatiō debet tempus faciendi p̄ manib⁹ / si nūc hēsitare incipias id quod sero: ante iuxta cōsiliū saluatoris sedisse debueras: ante estimasse opus: metiri vires: p̄derasse sapientiā et merita cōparasse: sumptus cōputasse virtutū. Eccl. vij. a. Noli querere fieri iudex nisi virtute valeas irrumperē iniquitates. Alio modo debet esse magister: maxime religiosus in via morū: qui diu fuit i religione vel in p̄nitētia. Unde turpe est valde cū modū talis viuendi adhuc ignorat. De talib⁹ dicit Heb. v. d. Cū deberetis magistri esse fm̄ temp⁹ rursus indigni vt doceamini que sint elementa exordij sermonū dei: imo qd p̄ius est: quidā quāto magis in p̄nitētia fuerūt: tanto tempore miserabili magis deficiūt. Unde. ij. Reg. xv. e. dicitur de asa: q̄ multas fortitudines habuit et fecit et ciuitates extruxit: sed in senectute doluit pedes. i. affectiones q̄ vitant p̄ teporē et accidit. f Amen amen dico tibi: qz nos: qd scim⁹ loquimur: et qd vidim⁹ testamur. Duob⁹ modis docet domin⁹ testes suos: interiori. s. veritatē reuelādo: et exteriori exempla multa sanctorum ostendendo. P̄dicator ergo quod scit per reuelationem et videt per exēplo ostēsiōnē: debet loqui et testari. Istis etiā duob⁹ modis docuit dominus ecclesiā suam. Primo per p̄phetias et interiores reuelationes tempore legis et p̄phetarum. Secūdo per apertas operū ostensionē per ipsum christū et apostolos in tempore gratie. Unde Heb. j. a. Olim loquens deus patribus in p̄phetis: nouissime locutus est nobis in filio. Esa. liij. b. Propter hoc sciet populus meus nomen meū in die illa: quia ego ipse qui loquebar: ecce assum. Ps. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. l Et testimoniū nostrum non accipitis. Magna est h̄mōi duricia: quādo testibus p̄ordinatis a deo non creditur de scitis et visis: maxime autem cum p̄cepta nobis testificant et articulos fidei: q̄ quia non recipim⁹: maiora non cōmittunt. Unde sequit: n Si terrena dixi vobis et non creditis: quomōdō si dixerō vobis celestia credetis: id est si p̄dicauerō vobis p̄cepta terrenitati vestre congruentia: et non creditis ea fide operante per dilectiōnem: quomōdō crederetis mibi vt faceretis consilia: Prouer. ij. c. Desperistis omne consiliū meū: et increpationes neglexistis. ij. Reg. v. d. Si rē grādē dixisset tibi p̄pheta: certe facere debueras: quāto magis quia nūc dixit tibi: lauare et mūdaberis: quia cum consilia dei non sunt despicienda: multo magis nec p̄cepta debem⁹ cōtemnere: Sed nos vtrūqz cōtemnimus: cum tamē graue non sit ei obedire. Matth. xj. d. Jugum meū suauē est: et onus meū leue. j. Joh. v. a. Hec est charitas dei vt mādata eius custodiam⁹: et mandata ei⁹ gratia nō sunt. Vel alit̄ potest exponi de religiosis qui tendūt ad perfectionem cōtemplatiuē: cum tamen segnes sint in operibus actiuē. Hīs ergo perentibus cōsolationem celestium potest respondere dominus: n Si terrena dixi vobis: id est opera obedientie: que terrena sunt respectu illarum spiritualium cōsolatiōnū. o Et non creditis: fide operante: p Quomodo si dixerō vobis celestia credetis: q. d. qui in modico fidelis est: et in maiore fidelis erit: et qui in modico iniquus est: et in maiore iniquus erit. Itē

* Matth. xxy. b. Euge

Ps. 92

Euangelij scdm Iohannem

Nicodemus ex corde desiderabat doceri a christo... Et nemo q. d. tu ignoras... Et nemo. i. nullus purus homo...

Ep. 4. b.

Et nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit filius hominis qui est in celo. Et

Descendit in carne assumpta... Et sic ostendit qd id est filius hominis... Et sic ita quodammodo certificat e nicodemum...

Moraliter *

Datth. xxv. b. Euge serue bone et fidelis: qz sup pauca fuisti fidelis... Et nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit...

onis suq. Exod. xxv. d. Inspice et fac fm exemplar quod tibi in monte monstratu est. Sequit: Et sicut moyses ex-

sicut moyses exaltauit serpente in deserto: ita exaltari oportet filium hominis.

Christus dicitur serpens: quia sicut de serpente fit venenu: et de serpente fit tyriaca in veneni remediū: ita facto veneno de serpente: id

est de diabolo voluit dominus fieri serpentes: vt de eo fieret tyriaca contra venenu diaboli. Et hoc est quod Exo. vij. b. serpens moysi deuorauit serpentes magozū. Item serpens gneus non est vere serpens nec venenu habet: et ideo significat christum...

Numeri. i. 1. b. d. a. 11

Marginal notes on the right side of the page, including references to other biblical passages and commentary.

beret a moribus demonum: sicut serpens moysi liberauit a moribus serpentum. Et quia nicodemus fuit magister in lege: ideo de lege inducit exemplum: ut ostendat legem esse ymbra huius veritatis: et ideo cessare debebat patente veritate. Ratio autem similitudinis typi ad veritatem figuratam hec est secundum Chrysostomum. **Q**uia sicut serpentes venenati nocebant: et serpens curans inuictus erat penitus a veneno: ita et demones qui nocent veneno peccati et malicie pleni sunt: christus autem omnino sine peccato. Serpens enim fuit exaltatus in palatio: ut aspicientes a serpente moribus sanaret: ita ipse christus operatus est exaltari in cruce: ut omnes aspicientes eum aspectu fidei curarent a moribus demonum. **U**n sequitur: **U**t omnis qui credit in ipsum: vera fide. I. credendo vadit in ipsum et eius membris incorporatur. **N**on pereat: moribus serpentis. I. demonum. **S**ed liberatus habeat vitam eternam: hinc in spe tandem in re: sicut in deserto sanati intuitu serpentis vitam habebant temporalis. Unde sicut serpens erectus fuit figura christi: sic vitra temporalis figura est vite eterne. **C**hrysostomus. Cur non dixit manifeste: Ego debeo crucifigi: Respondeo. Quia ad veterem typum hoc transmittit: ut discas concordiam testamentorum. Item ut scias quod non inuitus patitur. Item ut scias per hoc exemplum quod crux nulli nocet: sed salus est multis. Sed quia obscure locutus est dominus: ut palam idem faciat: replicat illud idem assignans causam passionis sue effectiuam. I. patris sui dilectionem ad genus humanum. Unde dicit: **S**ic enim. **C**hrysostomus. q. d. non mireris quod ego debeo exaltari ut vos saluemini: Etenim pater ita dilexit mundum ut pro filio inuictus dederit filium: quod non faceret quis pro amico aut pro iusto. **U**n Roma. v. a. **U**tr pro iusto moritur quis: **N**am pro bono forsitan quis audeat mori. **O**portet igitur exaltari filium hominis: **S**ic enim. I. tam vere: tam fideliter: **D**eus pater: **U**el deus: trinitas: **D**ilexit dilectione gratuita: **M**undum. I. hominem ad imaginem dei factum. **U**el mundum simpliciter: quia omnis creatura quodammodo reflexiuit per christi passionem et resurrectionem: absoluta ab obligatione corruptionis sibi dominans per peccatum ad aliam: licet adhuc subiaceret seruituti illius usque ad diem vniuersalis resurrectionis. **U**n Ro. viij. d. **E**xpectatio creaturam reuelationem filiorum dei expectat: Vanitati enim creatura subiecta est non volens: sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei: **S**cimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. **U**t filium non seruum. **S**ed non alienum. **U**nigenitum: non de multis vnum: sed vniuersum ad quem tota spectat paterna hereditas: qui totum patris affectum possidet indiuisum. **E**t enim plures sunt filii affectus patris in plures diuisus: minor est in singulis: sed qui est vniuersus: tunc totus affectus patris manet indiuisus in illis. **D**aret gratis in morte: ut qui mortui sunt reuiuiscant in eterna vita. Unde sequitur. **U**t omnis qui credit in eum: vera fide per dilectionem operante. **N**on pereat: moribus serpentis: **S**ed habeat vitam eternam: per mortem christi temporalem. **C**hrysostomus. **U**n quod dilectio multa habet ostensionem: **N**am in dicendo: **T**ra deus dilexit mundum

et ostendit quanta fuerit per quicquid. **P**rimo ex dante: cum dicitur: **D**e. **S**ecundo ex donatio: cum dicitur: **D**aret. **T**ertio ex eo cui dedit: quia mundo. **Q**uarto ex dato: quia filium vniuersum. **Q**ui to ex eo ad quod datus est filius: **U**t omnis scilicet qui credit in eum non peccat. **P**rimo quod commendat dilectio dei: quia ipse deus dedit. **Q**uia enim homo homini dedit: multum possunt esse cause: vel quia indiget eius auxilio: vel quia optat beniuolentiam eius: vel quia possit eum damnificare: sed deus non indiget nostro auxilio. **U**nde **P**s. **D**eus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. **J**ob. xxij. a. **Q**uid prodest deo si iustus fuerit: aut quid ei conferes si immaculata fuerit vita tua: **I**te **A**ct. xvij. f. **D**eus non indiget aliquo: cum ipse det omnibus vitam et inspirationem et omnia. **I**te nec damnificare eum possumus. **J**ob. xxxv. b. **S**i peccaueris: quod ei nocebis: et si multiplicata fuerint iniquitates tue: quod facies ei: **E**t postea subiungit. **N**on mihi quod tibi filius est nocebit iniquitas tua: et filium hominis adiuuabit iusticia tua. **P**ater ergo quod ex pura liberalitate dedit deus. **S**ecunda causa commendationis dilectionis dei est in hoc quod dicitur: **D**aret: non redderet: non venderet: non mutuo concederet: quia nullum meruit quod filius dei incarnaret. **U**n. ij. **C**or. viij. b. **S**cimus gratiam dei nostri iesu christi: quoniam propter nos cum esset diues egenus factus est. **E**t **T**itu. iij. b. **N**on ex operibus iusticie que fecimus nos: sed secundum misericordiam saluos nos fecit. **D**edit ergo non reddidit. **I**te non vendidit: **S**i enim opera post incarnationem filii facta meruissent eam: vendidisset filium suum nobis. **S**ed **J**ob dicit. xvij. b. **N**escit homo precium eius. **E**t eod. c. **N**on dabit aurum obratum: per ea: nec appretium argenti pro commutatione eius. **E**sa. xlij. c. **P**reciosior erit vultus auro: et homo mundo obratum. **I**te non concessit nobis filium suum mutuo: sed omnino dedit. **E**sa. ix. b. **P**aruus natus est nobis: et filius datus est nobis. **E**t dicit **He**rn. **L**or. siquidem datus est mihi: et totus in usus meos est expensus. **U**n et adhuc est in celo agens negotium nostrum: representans se patri pro nobis in ea natura in quam datus est nobis: ita enim assumpsit naturam nostram quod nunquam deposuit nec deponet. **U**n **B**arth. vlt. d. **E**cce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. q. d. datus est nobis ad possidendum usque in sempiternum. **I**te commendat dilectio ex eo cui dedit: quia mundo dedit. I. peccatoribus et inimicis et hominibus vilissimis. **U**n miratur propheta dicens: **Q**uid est homo qui memor es eius: aut filius hominis etc. **I**te **P**s. **Q**uid est homo: quia innotuit ei etc. **M**iere. xij. b. **D**edit dilectam aiam meam in manus inimicorum eius. **I**te **R**o. v. b. **C**omendat deus charitatem suam in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus: christus pro nobis mortuus est. **E**t. i. **C**um inimici essemus: reconciliati sumus deo pro morte filii eius. **E**t. i. **J**oh. iij. b. **I**n hoc est charitas dei: non quasi nos dilexerim deum: sed quoniam ipse pro dilexit nos. **E**t beatus **He**rn. i. li. de diligendo deo. **L**ex humana est: diligite me et ego diligam te. **L**ex autem dei est: diligite me quod diligite te. **H**oc attendens **d**avid dixit: **D**iligam te domine fortitudo mea.

Dilectio dei commendat ex quibus

Ps. 15.

Ps. 8.

Ps. 145.

Ps. 17.

Quarto commendat charitas dei in eo quod dedit: quia filium dedit: non seruum. **J**oh. iij. b. **I**n hoc apparuit charitas dei in nobis: quoniam filium suum vniuersum misit in mundum ut viuam per eum. **E**t **R**o. viij. f. **P**ropter filium suum non peccat deus: sed pro nobis omnibus tradidit illum. **I**n hoc autem apparuit abyssus dilectionis: quia non filium tantum sed vniuersum dedit. **S**i enim commendat obedientiam abrahe quod obtulit filium suum isaac: **B**en. xxij. b. quanto magis dilectio dei commendabilis est quod pro nobis dedit vniuersum. **I**deo dicit **M**iere. vi. g. **L**uctus vniuersi fac tibi planctum amaram: quia magis plangit et lugeat quam magis amat. **P**osset autem esse quod aliquis haberet vniuersum: sed odio haberet eum: et tunc non esset magnus si eum daret: sed deus pater diligebat eum. **U**n dicitur: **F**ilius dilectionis sue: **C**ol. j. b. **E**t **B**arth. xvij. a. **N**ic est filius meus dilectus: in quo mihi bene placuit. **I**te si aliquis haberet vniuersum: sed stultum et infirmum: ex eo grauaretur: vnum non esset mirum si eum daret: sed christus sapientia et virtus dei patris: ut dicitur. **C**or. j. d. **E**t **J**ob. ix. a. **S**apienter corde est et fortis roboris. **Q**uinto commendat ex eo ad quod datus est: vbi dicitur: **U**t omnis scilicet qui credit in ipsum non peccat sed habeat vitam eternam. **I**n quo notantur duo ad quod datus est: ad liberationem de morte et damnatione: et acquisitionem salutis

* vite eterne. De primo

tr. dilectio

alter *

a in pami in nata

Ut omnis qui credit in ipsum non peccat: sed habeat vitam eternam. **H**oc est quod dicitur **N**umeri xxj. c. **Q**ui percussus aspexit in eum viuere. **R**espiciere in eum est credere: vel passionem eius recollere ad imitandum: secundum illud **De**b. xij. a. **C**urramus ad propositum nobis certam: aspicientes in auctorem fidei et consummatorem tesum qui propositum sibi gaudium sustinuit crucem prosumptione precepta. **I**deo crucifixus in alto loco ponitur in ecclesijs: in signum recordationis et exaltationis: ut omnes aspicientes recolant diuinam passionem: et sanentur percussis a serpente ignito. **D**e quo dicit **D**eus. viij. c. **D**uctor tuus fuit in solitudine vbi erat serpens flatu adurens. **E**t **J**ob. xli. b. **H**abitat in ignis ardere facit: et de ore eius flamma egreditur. **S**equitur **S**ic enim deus dilexit mundum ut filium suum vniuersum daret: ut omnis qui credit in eum non peccat. **T**hema in passione vel in natali dicitur. **E**t his verbis commendat dilectio dei ad nos:

Deus dilexit mundum multas indicat amoris intensione: Dul-
tu enim mediu z infinitu erat inter deum z mundu: qui imoz-
talis/qui sine principio/qui magnitudo infinita: eos q de ter-
ra: eos qui de cinere/ eos qui pleni erant peccatis/ eos qui in-
deuotii erant dilexit: z ita vt filium suu daret/ non seruum/ non
angelu. Quis circa fi

litu tantu studiu de-
monst raut/ quatum
de circa seruu: Ipse
enim neq vnigenito
peperit/ ppter nos:
nos autē z pecunijs

parcimus aduersum nos. Ipse dedit filiu p nobis: nos neq
argentu p eos: sed neq p nobis. Et qd dico pecunijs: si mille
haberem animas: none oēs p eo ponere oporteret: Vestes
in arca deponim: z qui hec z alia dedit/ circūquaq nudu va-
dit: z ppter nos hoc sustinet: Esurit vt tu nutriaris: nudu est vt
tibi tribuat indumentu incorruptiois materiā. Sequit: a Non
em misit zc. q. d. vere ad hoc venit filius/ vt credentes in eu
habeant vitam eternā: nō vt pereant peccatores: Mō em ve-
nit querere satisfacionē p illatis cōtumelijs patri suo: sed sa-
tisfacere patri p hoib. In pmo aduentu non venit scrutari
facta hominū/ sed peccata dimittere: In secūdo venit/ non
peccata dimittere/ sed facta scrutari. Unde Soph. j. c. Scr-
taboz hierusalem in lucernis. Hodo autē non sic: Non em
misit deus/ pater in pmo aduentu: b Filium suum
in mundū/ hac de causa: c Ut iudicet mundū. i. vt
opa ei discutiēdo remuneret vel cōdemnet modo: e Sed
vt saluet: salute gratie pmo: z postea salute glorie. f Abi-
dus p ipsum: morte cōdemnatu. j. xij. g. Mō veni vt iudi-
cē mundū/ sed vt saluificē mundū. Sed quia posset aliquis cre-
dere q redemptio facta per filiu nihil requireret ex parte redē-
pti: ideo elidens hunc errorem subdit: h Qui credit in
eu: fide operante p dilectionē: que est fides vtra. i. Non
iudicatur/ iudicio cōdemnatiois: quia talis fides operit vel
remouet causam iudicij. i. peccatū. Quidā etiā de credentib
nullo modo iudicabunt: sed potius cum christo iudice iudica-
būt: illi. i. qui ppter christū omnia reliquerūt. Matth. xix.
d. Amē dico vobis q vos qui secuti estis me in regeneratiōe
cum sederit filius hominis in sede maiestatis sup/ sedebitis et
vos sup sedes duodecim iudicantes duodecim tribus israel.
k Qui autē non credit: fide vicia: l Nam iudicat
est: id est iam habet in se causam suę cōdemnationis. Simile
Ben. ij. c. Quacuq die comederis ex eo/ morte morieris: id
ē causā necessario moriēdi habebis. Et qre hoc: m Quia
nō credidit in nomie vnigeniti filij dei: in quo ē sal.
Unde Act. iij. c. Nec em aliud nomē est sub celo datū homi-
nib in quo oporteat nos saluos fieri. Nomē dei semp ponit
p ipso deo nomiabili: Et idē est credere in deo z credere in
nomie dei. Sed qz pap vel nihil possum capere de deo: ideo
nomē qd inter omnia accidētia magis extrinsecū est/ z minus
tangit rem/ ponit pro ipso deo. Posset etiā hoc totū intelli-
gi de fide cōmunis formata siue isozm: vt sit sens: n Qui
autē non credit: id est qui non habet fidem qua credit siue
formata siue isozm. i. Quā iudicatus est: id est habet iā
causam quare nō iudicet amplius iudicio disceptatiois: quia

Doxalter *
103.114.

vitę eterne. De pmo dicit Ps. Erripuit aiaz meā de morte/ oeu-
los meos a lachrymis/ pedes meos a lapsu. Triplex creptio
notat hic: A morte gehenne: a lachrymis psetis miserie: a la-
psu culpe. Zach. ix. c. Tu quoqz i sanguine testamēti tui emi-
sisti vincos de lacu in quo nō est aqua. De secūdo. i. de acq-
sitione vitę eterne/ dicit. j. x. b. Ego veni vt vitā habeant/ et
abundantius habeant: que cōsistit in visionē dei. Et. j. xvij. d.
Pater quos dedisti mihi volo vt vbi ego sum z illi sint mecu:
vt videant claritatē meā quā dedisti mihi. Job. xxxij. d. U-
debis faciē meā in tubilo. Hec est visio pascēs: vt dicit Aug.
in libro de quāritate aie: q oēs medullas aie interi egredit: z
a sua dulcedine reficit: z vitā indeficiēter in ea conseruat z nu-
trit. Possunt etiā z alia assignari/ ad q datus est: in medicinā

z in medicinā. An die Aug. Dagn ad nos missus est medi-
cus: qz vbiqz i mūdo magni iacebat egrot. Eccl. xxxvij. a.
Altissimus de terra creauit medicinā. Esa. lxj. a. Ad annūciā-
dū pauperibus misit me/ vt mederer cōtritis corde zc. Item
missus fuit in redemptionē. Ps. Redēptionē misit dñs po-

dit in eu nō iudicat. Qui autē
nō credit iā iudicat: qz nōn
credidit i noie vnigeniti filij dei

uatorē q liberet eos. Itē Esa. lxij. a. Ego q loquor iusticiā z
ppugnator sum ad saluandū. Itē dedit eu in seruū. Esa. xliij.
d. Seruire me fecistis in peccatis vestris. Ps. Vanu estis i
cophino seruiert. Qz in seruū datus esset/ ostēdit qñ pedes
discipuloz lauit. j. xij. a. Hoc em seruo est. Ps. In seruū
ygnūdat est ioseph. Itē datus est in aduocatū. j. Job. ij. a.
Aduocatū habemus apud patrē iesū christū. Itē daru est in
pctū vt essem sup. j. Corinth. vj. d. Empti estis pmo magno:
z iā non estis vestri. Aug. Tanti emit vt sol possideat. Itē
datus est nobis in clypeū et vmbraclū. Ps. Scapulis suis
obumbrabit tibi: vt suscipiat. i. scus qui super nos veniebat:
fm illud Esa. liij. b. Disciplina pacis nostre sup es. Itē sic da-
tus est christi hominib: vt sicut hō animal suū/ vel excoziat/ vt
occidit/ vel inuadiat/ vel vendit p volūtatē suā: ita homines
christū excoziauerūt/ ab amicis/ a reb/ z vestib/ i cruce denu-
dādo. An potuit dicere illud Job. j. d. Mūdus egressus sum
de vtero matris mee: nudus reuertar illuc. Ita etiā et suspē-
dētes occiderūt z vendiderūt z p volūtatē suā de eo fecerūt.
An ipse dicit: Ut iumētū factu sū apud te. q. d. christi o homo
tu facis de me quicqd vis: sicut de tuo iumēto. Sed norandū
q adhuc quidā spiritaliter vendit christū: q peccat mortu-
liter z ptnaciter: q oino sine spe dei abnegat z cōtēntū. An
Amos. ij. b. Vendidit p argēto iustū z pauperē p calciamē-
tis. Alij deū inuadiat: q sic peccat vt ad penitētiā aliqñ suspi-
rent z gemant: qui oino deū finaliter amittere nō pponūt.
Alij deū excoziat in mēbris: vt raptōres z pdones: qui pau-
peres atterunt: fm illud Esa. liij. c. Quare atteritis populum
meū: z facies pauperū cōmolitis: Alij deum crucifigūt in se-
ipsis: fm illud Iob. vj. b. Rursum crucifigētes filiu dei in se-
metipsis z ostētū habētes. Sequit: a Non em misit de-
filiū suū in mūdū vt iudicet. i. cōdemnet: b Abi-
dus. i. homines i mūdū. c Et vt saluet/ salute grę z glie. f Abi-
dus. i. homines i mūdū. g Per ipsū: vt p medicū. In p-
mo enim aduentu venit dei filius vt medicus ad sanandum
infirmos. Matth. ix. b. Nō est opus valentib medic: s ma-
le habētib: Non em veni vocare iustos s peccatores. Eccl.
xxij. d. Ego qñ flui/ doxi: qd interpretat medicamentū gene-
rationis. In secūdo autē aduētū venit iudicare bonos z ma-
los. Esa. liij. c. Stat ad iudicādū dñs: stat ad iudicādū iplos.
Malach. ij. a. Ecce venit die dñs exercitū: z qz poterit co-
gitare die aduētus ei: Ideo pmo aduētus cōpat rozi. Unde
Osee vlt. c. Ero qñ ros z israel germinabit quasi lilii. Se-
cūdus autē cōpat igni z fulguri. An Matth. xxij. b. Sicut
fulgur erit ab oriēte z apparet vsq ad occidentē: ita erit aduē-
tus filij hominis. h Qui credit zc. Possēt autē aliqz dice-
re: quō saluat christi: Rūdet/ p fidē. Mā/ qui credit in eu/
fide opante p dilectionē: i. Non iudicat iudicio cōdemna-
tiois. i. nō habet in se causā iudicij. i. dānatiois: qz talis fides
purgat omne peccatū mortale. An Act. xv. b. Fide purificās
corda illoz. Luc. vj. g. Tade i pace: fides tua saluā te fecit.
k Qui autē nō credit. i. qui discredet. Sile Bar. vlt. d.
Qui nō crediderit pdenabit. l Quā iudicat ē. i. iā reus
ē iudicij. i. cōdemnatiois. i. habet iā causā suę dānatiois. i. pecca-
tū infidelitatis. Uel: Quā iudicat ē. i. iā incipit suā dānatio.
Mā sic dicit Chrys. ipsū discredere impēnitentiū supplicij ē:
Extra lumē em esse fm seipm maximū habet supplicij. An
Job. v. b. Quale gaudiū erit mihi q i tenebris sedeo z lumē
cū nō videro: m Quia nō credidit i noie vnigeniti filij
* det. i. in vnigenito filio

Ps. 110.

De pe. d. l.

benedictus

Ps. 80.

Ps. 104.

Ps. 90.

Ps. 71.

Vertical text on the right edge of the page, partially cut off.

tales non sunt digni vt etiam ad eos dirigat verbum iudicis. **P. 1.** An sup illu versu: Ideo no surgit impij i iudicio: distinguit glo. Gregorij q̄tuoꝝ ordines hominu: q̄ i iudicio apparebunt. Alij naq̄ iudicabunt et peribunt: Alij no iudicabunt et pibunt: Alij iudicabunt et regnabunt: Alij no iudicabunt et regnabunt. Verbi gratia: Iudicabuntur et peribunt: quibz dominica in clama tione dicit: Esuriui et no dedistis mibi ma ducare et. **Matth. xxv. d.** Item non iudicabunt et peribunt infideles: Ideo no resurgunt impij in iudicio. **Et Roma. ij. b.** Qui sine lege peccauerunt sine lege peribunt. **Et hic:** Qui non credit iam iudicatur est. Hanc enim concordantia inducit Gregorius. Item iudicabunt et regnabunt: qui vitę maculas la chrymis et elemosynis deterferunt: quibus in dextera consistentibus iudex dicit: Esuriui et dedistis mibi manducare et. **Matth. xxv. c.** Ite no iudicabunt et regnabunt: qui p̄ceptis consilia addiderunt: De quibus **Esa. lxx. c.** Dominus ad iudicium veniet cum senatoribus populi sui. **Et Proverb. vlt. c.** Mobilis in portis vir eius: quando sederit cum senatoribus terre. Sequitur: **a. Hoc est autem iudiciu: id est causa iustę cõdemnationis: cui iam subiacet ois malus: b. Quia lux id est christus illuminans omnẽ hominem vententem in hunc mūdum: c. Venit / sponte sua: non tractus meritis: non compulsus viribus alienis: d. In mūdum: id est mudo carne assumpta visibilis apparuit. e. Et dilexerunt homines: propter quos venit: f. In tenebras: id est carnal delicias et mudi diuitias / rationẽ obtenebrates. g. Quia lux: id est q̄ christi p̄dicationẽ peccata arguentem / et tenebras condemnantẽ. Et quare hoc? h. Erant enim eozum mala opera / iniquatum eozum. Chrysostomus. Propter ea torquebunt: quonia tenebras dimittere et lucẽ occurrere noluerunt: Nam si venissem / atr / iudicans et noxas expetens factorum / dicere haberent / propter hoc resiliuimus: nũc autem veni eripere a tenebris: quis ergo miserabit eius qui non vult ad lucem accedere? Nam qui in absentia lucis sedet in tenebris: fortassis habebit remissionem: qui autẽ in presentia lucis tenebris adheret / peruersę mentis et litigiosę defert testificationem aduersus semetipsum. **Et merito non diligunt lucẽ / quorum opera sunt mala. i. Omnis enim qui male agit: id est qui voluptat in malo. Chrysostomus. Non dicit: qui male agit: sed qui agit: quia semper vult voluptari in gurgite. k. Odit lucem: mala opera manifeste arguentem. l. Et non venit ad lucem: quia mala arguit. m. Et non arguant opera eius: mala autem diligit in quibus voluptatur. Arguant / dicit: id est manifestent et manifestata reprehendant. **Eph. v. c.** Omnia que arguunt / a lumine manifestant: Omne enim quod manifestat lumẽ est. Chrysostomus Qui maloz sibi conscius est / iudicem fugere consuevit: ignoscens sibi qui deliquerunt occurrere solent. Huius igitur occurrere decens erat****

dei: id est in vnigenito filio dei nominabili. Nomen autẽ filij dei in quo solo est salus / est iesus / in quo credere oportet. **Unde Beatus. iij. b.** Non est in aliquo alio salus: Nec enim est aliud nomen sub celo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. **Diere. xij. b.** Tu in nobis es domine: et nomen sanctum tuum inuocatum est super nos. Huius nominis effectum exprimit angelus: **Matth. j. d.** vbi dicit: Vocabis nomen eius iesum: Ipse enim saluum faciet populu suum a peccatis eozum. **Lanc. j. a.** Oleum effusum nomẽ tuu. **a. Hoc est autem iudiciu: id est causa iustę cõdemnationis: cui iam subiacent infideles: qui tam patunt tenebras interiores. b. Quia lux venit in mūdum: id est christus: qui illuminat omnẽ hominẽ vententem in hunc mūdum. c. Et dilexerunt homines / carnales humu sapientes: f. In tenebras: frigiditas et obscuritas: id est peccatoꝝ illecebras:**

vel statum infidelitatis. **g. Quia lucem / sanctitatis et veritatis. Dicit autem christus lux: quia tenebrosa illuminat: et tenebras infidelitatis et ignorantię fugat. j. viij. b.** Ego su lux mundi: qui sequit me non ambulat in tenebris. **j. Job. ij. b.** Tenebre transferunt et lumen verum tam lucet. Item lux infecunditatem frigiditatis sanatur: Nam generatio fit per influentiam lucis. **Unde Esa. lviij. c.** Implebit dominus splendoribus animam tuam: et ossa tua liberabit: et eris quasi bor-

eorum mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem: et non venit ad lucem: vt non arguant opera eius. tus irriguus: et sicut fons aquarum cuius non deficit aquę. Tria dicit fieri a luce gratię. s. liberationẽ a peccato: fructificationem bonoz operum: irrigationem doctrine quo ad allos. Primo em lux duritiam soluit disgregando materiã peccati: et hoc est ossa liberare: deinde secundat ad opera virtutum: tandem irrigat alios per doctrinam. Item lux / cõsumum et inordinatum ordinar et ornat: vt dicit Dionysius in ecclesiastica hierachia. Et hoc tangit. **j. xj. b.** vbi dicit: Qui ambulat in die non offendit: quia lucem huius mundi videt: Qui autẽ ambulat in nocte offendit: quia lux no est in eo. Omnes hos effectus habet lux gratię veniens in cor humanu: Similiter christus veniens in mūdum per carnis assumptionẽ: tamẽ homines magis diligunt tenebras que oppositos habent effectus: et ideo inexcusabiles sũt. Quia sicut dicit Chrysostomus: qui in absentia lucis in tenebris sedet / fortassis remissionẽ habebit: qui autẽ in presentia lucis tenebris adheret / puerse mentis et litigiosę argumentũ secum defert. Posset autem aliquis querere causam huius puerfionis: scz quare homines magis diligunt tenebras q̄ lucem / cum lux tam vtilis sit / et tenebre tam nocive: Ideo in derisionem et verecundiam eozum dicit dominus. **h. Erant enim eozum mala opera: et ideo tenebras diligebant. Sed videt q̄ ideo deberent magis accedere ad lucẽ et diligere eam / vt ab eis possent liberari et ea cauendo vitare: sicut fecit magdalena / Luc. vij. f.** que multas tenebras habebat: sed ad lucem accedens deposuit illas. Similiter multi publicani / **Matth. ix. b.** Unde Chrysostomus. Qui maioru sibi conscius est / iudicem fugere consuevit: ignoscens sibi qui deliquit occurrat. Si igit ignoscens venit christus. i. vt ignosceret / huic maxime occurrere decens erat eos q̄ multoz sibi p̄sciẽrãt peccatoꝝ: Respondeo. Reuera deberet accedere ad lucẽ et seq̄ eã: sed puerfio no facit qd debet. Nam q̄ vere recipere vult lucem / debet abijcere tenebraru amorem et operationem. Unde **Roma. xij. d.** Abijctamus opera tenebraru: id est peccata: et induamur arma lucis: id est opera virtutis. Dicunt autẽ peccata / opera tenebraru / p̄p̄ tria. Primo: quia in tenebris sũt. Unde **Job. xxiiij. c.** Oculus adulteri obseruat caliginem. Secundo: quia tenebras interiores efficiunt. Unde **P̄. l. c.** prehenderunt me iniquitates meę et non potui vt viderẽ. Tertio: quia ad tenebras exteriores peccatoꝝ impellunt: id est in infernu. **Matth. xxij. b.** Ligatis manibus et pedibus p̄i / re eum in tenebras exteriores. **i. Omnis em qui male agit odit lucem. i. refugit doctrinã veritatis. Unde Job xxiiij. b.** Ipsi fuerunt rebelles lumini nescientes vias eius. **l. Et non venit ad lucẽ: id est ad manifestationẽ: in. Et non arguant opera eius / ab ipsa luce. Quãdo enim venit homo peccator ad lucem. i. ad christi doctrinam vel cõsiderationem / videt in speculo suas feditates: et ideo non venit ad lucem: Sicut dicit de muliere turpi / q̄ nũq̄ se respicit in speculo: quia molestum est ei se videre. Item ad lucem rationis vel sue discussionis vel p̄dicationis vel cõfessionis non venit peccator: qz sibi eius malicia declarat. Vñ multi nolunt venire ad p̄dicationẽ aut cõfessionẽ / ne peccata que diligunt vertant eis in odiu: sicut homines qui non possunt malu audire de his q̄ diligunt: nec amare eos qui de ipsis mala dicunt. Vñ **Amos v. c.** Oditio habuerunt corripentẽ in porta: et loquentem p̄fecte abominati sunt. **Eph. v. c.** Omnia que arguunt / a lumine manifestant: Omne em**

18. q. 2. c. p̄niciofam De offi. dele. c. consuluit

P̄. 39.

* nifestant: Omne em

Euangelij scdm Johannem

re decens erat: qui venit peccata dimittere. a Qui autem facit veritatem: id est stabili et recta opera: que iubet fieri veritas. b Venit ad lucem: non timens argui: c Et manifestent opera eius: a luce ad aliorum edificationem: d Quia in deo: id est fm dei iussione et voluntate cui placet omne bonum.

e Sunt facta.

Eph. v. c. Fructus lucis est in omni bonitate et iusticia et veritate. Querit autem hic Chrysostomus

a Qui autem facit veritatem: venit ad lucem: ut manifestent opera eius: quia in deo sunt facta.

Secunda pars

quare dominus cum nathanael longum sermonem non extendit sicut cum nicodemus: Et responderet: quia nathanael venerat ad illum perfectiori animo et mansurus cum illo: et ideo breviter persuasit illi: volens quod processu temporis plus disceret: quotidie potens querere quod vellet: Nicodemus vero animo imperfecto venit ad Iesum: et ideo necesse fuit ducere eum per enigmata: ne statim prima fronte contradiceret. Nec etiam venit mansurus: sed eadem nocte recessit: et ideo multa veniebat dici sibi. Post hec etc. Hec est secunda pars huius capituli: que dividitur in duas particulas. In prima agit de adventu christi de galilea in iudeam. In secunda prosequitur de iohanne et baptismo eius: ibi: Erat autem iohannes etc. dicit ergo: Post hec que fecit Iesus in galilea: et nicodemus disputatio: Venit Iesus et discipuli eius in terram iudeam: id est in sortem iudee que erat circa hierusalem. Similiter accipitur iudea. s. pro terra sortis iudee. i. Parak. xx. d. Iudea et hierusalem nolite timere: id est tribus iuda et tribus bentamin. Sed quomodo venit in iudeam post disputationem cum nicodemus: cum disputatio illa facta fuerit in hierusalem: nisi non legimus quod in hierusalem prostraverit: An dicitur: in hierusalem id est in confinio: ut patet eodem. s. Ite quare venit in iudeam tunc cum discipulis suis: Rudeo. Facta disputatio cum nicodemus descendit ipse in galileam videre matrem suam: et postea iterum ascendit in iudeam: sicut innuit Blos. In iudeam autem ideo venit: quia terra illa et maxime circa hierusalem erat populosa propter templum: et ideo decebat ut ille qui omnibus prodesse venerat: locum ubi erant plures multitudines septem visitaret. Discipulos vero ideo ducit secum: ut ipsi per verba et exempla ipsius instruerentur. b Et illic: id est in iudea: Demorabat cum eis: id est cum discipulis: vel cum credentibus iudeis qui erant ibi. c Et baptizabat. Augustinus: Suo baptismo: non quod baptizaret. Sed quomodo dicitur hic quod baptizabat: cum in sequenti capitulo dicitur quod ipse Iesus neminem baptizabat. Et dicit Chrysostomus: quod Iesus neminem per se baptizabat: sed per discipulos: quorum opus suum reputat. Sed querit aliquis: quare christus non baptizavit per se: Et dicit Chrysostomus: quod nondum erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Unde: quia baptismus Iesu erat in spiritu: decens erat ut non baptizaret illo baptismo in quo spiritus sanctus nondum dabatur. Sed ex hoc videtur quod baptismus discipulorum non dabatur spiritus sanctus: cuius contrarium dicitur hic Blos. Ad hoc dicendum est: quod duplex fuit baptismus discipulorum. Primus fuit introductivus et preparativus ad baptismum christi: sicut baptismus iohannis: Et hoc baptismus baptizabant modo discipuli: sicut hic dicitur. Alius autem baptismus discipulorum fuit: qui christus post incarcerationem iohannis misit eos baptizare. dicitur ergo quod in primo baptismo non dabatur spiritus sanctus: quia discipuli non habebant tunc aliam rationem baptizandi: nec aliam formam quam iohannes. Et quod ita sit accipitur a Chrysostomo. xxix. homel. vbi sic dicit: Si quis scruetur quid amplius habebat discipulorum baptismum baptismum iohannis: dicitur: quoniam nihil. Alterutra enim similiter: id est equaliter ea que ex spiritu erat gratia experta erant: et causa baptizandi una utriusque erat. s. christo adducere eos qui baptizabantur. Et ideo dicitur quod in primo baptismo discipulorum non dabatur spiritus sanctus: in secundo vero quo baptizaverunt post iohannis incarcerationem et christi predicacionem dabatur spiritus sanctus: quia tunc utebantur forma tradita a christo. Sed que-

7.7.f.

ritur que fuit necessitas: ut primo baptizarent discipuli hoc baptismo in quo non dabatur spiritus sanctus: cum satis per baptismum iohannis esset populus assuetus baptismo: Ad hoc dicitur: quod decens fuit ut discipuli aliquam reverentiam exhiberent iohanni baptizante: tenendo formam baptismi ipsius: et vile

Post hec venit Iesus et discipuli eius in terram iudeam: et illic demorabatur cum eis et baptizabat.

etiam fuit populone confunderetur videtur subdito contraria baptismata: et ideo conveniens fuit ut quod diu iohannes vixit in mundo non introdu-

cere: nova forma baptismi: maxime quia christus nondum erat manifestus. Unde Augustinus dicit in Blos. quadam parum. J. Cessante baptismo precursoris: aperte incipit baptismus christi.

Post hec venit Iesus et discipuli eius in terram iudeam: et illic demorabatur cum eis et baptizabat. Iudea interpretatur confessio seu glorificatio seu laudatio: et significat ecclesiam sive animam. Augustinus tripliciter confitetur: Triplex enim est confessio. Prima de peccatis: secunda laudis: tertia gratiarum actio de preceptis beneficiis.

De prima dicitur in Ps. Dixi confitebor aduersum me in iusticia mea domino. Josue. vij. c. Fili da gloria deo israel: et confitebor atque indicia mihi quid feceris. De secunda dicitur similiter in Ps. Confitemini domino quoniam bonus. Eccl. ij. a. Confitebor tibi domine rex et collaudabo te. De tertia dicitur Tob. xij. b. Benedicite deum celi: et coram omnibus viventibus confitemini illi: quia fecit nobiscum misericordiam suam. De his tribus simul dicitur Esa. lj. b. Gaudium et leticia invenient in ea: id est in anima post peccatorum confessionem: gratiarum actio et vox laudis.

In hanc igitur terram: id est animam sic confidentem tripliciter: venit Iesus et moratur ibi cum discipulis et baptizat. Venit per gratie infusionem: Moratur ibi per bonam vite continuationem: Baptizat per cordis compunctionem et lachrymarum effusionem: quam aliquando dat dominus post bonam vite continuationem. Veniunt autem cum christo Iesu discipuli eius: qui cum eo: et ipse cum eis moratur: id est motus et gestus et actus et sermones disciplinati et ordinati: Alter enim non manet Iesus: id est salus in anima: nisi firmiter custodiat exterior sensuum disciplina. Item per iudeam significat religio: in quam venit Iesus: id est homo se et alios saluare cupiens: et ibi moratur discendo et bene vivendo: et postea baptizat plorando et predicando. Primus enim debet homo in religionem venire et morari: et discere tam vitam quam scientiam antequam baptizetur per doctrinam. Unde Dionysius. Det mihi deus primum quidem scire: deinde docere quod expedit. Sic fecit iohannes baptista. Primo mansit in deserto: deinde predicavit baptismum penitentiae in remissionem peccatorum: ut dicitur Mar. j. a. Et hoc est quod legitur Eccl. xvij. c. Ante loquaris antequam iudex aliorum fias: para iusticia tibi: et antequam loquaris

De confessione c. quando hierosolym. Al. 7. mor. Erat autem in camo...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Quia dicitur in Blos. quod...

Ca III

Sti. Sequit: a Erat autē zc. Sic prosequit euangelista de baptismo iohannis/determinās locū ubi baptizabat: z qua- re ibi: quia. f. abundabat aquis que necessarie erant propter multitudinem populorum venientium ad se causa baptizan- di. Dicit ergo: Erat autem z iohannes baptizans in ennon. Sicut dicit

ant. 5. b. Luc. 3. 2.

Heda: Ennos be- braice idē est qd aq. Unde quasi nomis interpretationē ape- rēs/subdit: b. Iux- tra salim: ciuitatē in qua regnauit mel- chisedech: Heb. vii. a.

a Erāt autem et iohannes ba- ptizans in ennon iuxta salim: c quia aque multe erant illic: et ueniebāt z baptizabant. Ad-

Quia aque multe erāt illic: in quibus baptizabat populus ueniens ad ipsum. Et nūquid ueniebāt tot ad ipsum: Ita dicit euangelista: d Et uenie- bāt sere de tota iudea: e Et baptizabant ab eo i aqua tm: quia baptisma eius nullam gratiā coferebat. Et quia pos- set ad huc aliquis dubitare: quomō. f. iohannes baptizaret te- su baptizante/occurrit euāgelista/dicens: f Adūm em missus fuerat in carcerem iohannes. Ante cui⁹ incar- cerationē non incepit tesus aperte baptizare baptismo suo/ vel pēdicare. Unde Chrysostom⁹ dicit: q dispensatione dei iohannes citius traditus est herodi/ vt tesus liberius pēdi- caret: z aliam formam baptisimī institueret. Et iterum/ne po- pulus amplius confunderet duos sequens: sed ad verum re- ctorem suum penitus conuerteret. Sed ex hoc surgit dubita- tio: quia fm hoc uidetur q iohannes statim debuit cessare a baptismo z pēdicatiōe / cum christ⁹ incepit baptizare z pē- dicare. Ad hoc dicendū q tribus de causis baptizauit z pē- dicauit iohannes cum christo. Prima est/ne discipulī iohan- nis inuidia liquecerent: quia qui indignabant de exaltatione christi/plus moti fuissent si uidissent magistrū suum penitus cessare. Secunda causa et fortior est: quia iohannes maioris auctoritatis erat q discipuli christi: et ideo cum christus nō- dum esset plene manifestatus/nec uolebat christus per se ma- nifestari / expediens fuit vt iohānes adhuc baptizando z pē- dicando testimoniū ferret ipsi christo: cuius testimoniū insu- spicabilius erat: quia ipse iohannes non sequebat christum. Tertia causa ē et fortissima: quia iohannes testificatus fuerat de christo. An si statim christo pēdicatē cessasset iohannes / putaret esse ei in aliquo p̄trari⁹: ideo vt hanc suspiciōē tolle- ret / adhuc baptizabat. Quare autem introduxerit euāgelista hoc de baptismo iohannis aperit subdēs: g Facta est er- go questio ex discipulis iohannis: defendentibus ba- ptisimū magistri sui: quem purabant esse maiorem christo: et baptisimū eius meliōrē baptismo christi. h Cum iudeis/ qui erāt baptizati a discipulis christi. Et de quo erat q̄stio: i De purificatione: id est de baptismo: quis. f. esset meli- or/ aut baptisimus iohannis/ aut discipulorū christi. Narrat enim Chrysostom⁹ q quidam iudeus/ vel forte plures fuerāt baptizati a discipulis christi/ ad quos uenerunt discipuli iohā- nis uolētes p̄suadere illis q non essent baptizati bono baptis- mo: z q deberent iterum baptizari baptismo iohannis: et illi non cōsenserunt eis. Et ideo facta est questio inter eos: disci- puli iohannis asserentibus q baptisimus iohannis esset meli- or: iudeis econtra dicentibus q baptisimus discipulorū chri- sti esset meliōr. Et quia discipuli iohannis mouerunt litem: ideo considerate dicit euangelista: Facta est questio ex discipulis iohannis cum iudeis: non ex iudeis cum discipulis iohannis. i De purificatione illorum du- orum baptismatum. Et quia discipuli iohannis non potue- runt p̄suadere iudeis: ideo uenerunt ad iohannem inuidia li- quefacti/ z accusantes iesum de p̄sumptiōe: vel vt solueret eis

iuxta salim. Ennon enim interpretat fons tristitię: in quo no- tatur abundātia z cōtinuitas doloris per quam fit abductio a peccatis. Unde Augustin⁹. Semper de peccato doleas: z nō uoluisse doleas. Sed ennon est iuxta salim: que interpretatur vulpes/ que ē cauta: In quo notat q dolor de peccatis p̄te- ritis debet esse cum cautela de futuris: z talis p̄nitētia recta est. Unde Augustin⁹ sic describit p̄nitē- tiam. P̄nitentia est peccata p̄terita de- flere: z stenda iterum

f dūm em missus fuerat in car- s cerem iohānes. Facta est ter- go questio ex discipulis iohā- nis cū iudeis de purificatione

non cōmittere. Alioquin dicit Augustin⁹: inanis est p̄nitē- tia quā sequens culpa coinquinat. Unde Eccl. xxxiiij. d. Qui baptizat a mortuo z iterū tangit mortuū: quid p̄ficat lauatio illius: Sic igit in ennon iuxta salim: id est in dolore cōtinuo z cauto p̄posito fit baptismus: id est peccatorū ablutio: quia ibi sūt aque multe lachrymarū et gratiarum/ quibus peccata lauant. Ps. Lauabo per singulas noctes lectum meū lachry- mis meis. Eccl. xxxvij. e. Effundam super uos aquā mun- dam: z mūdabimini ab omnibus inquinamentis uestris. Nō potest esse ennon sine aquis multis: id est dolor magnus sine lachrymis. Fons em tristitię lachrymarū aquas stillat conti- nue. Unde Job. xvi. d. Ad deū stillat ocul⁹ meus. Hier. ix. a. Quis dabit capiti meo aquam: z oculis meis fontē lachry- marū/ z plorabo die ac nocte: id est cōtinue. Et. j. e. Deducāt oculi mei lachrymas: z palpebrę meę defluant aquis. Or au- tem in lachrymis sit gratia baptizans: habet ex eo quod di- cit Esa. xxxviij. b. Audiui orationem tuam: et uidi lachrymā tuam: et ecce ego sup dies tuos adiciā q̄ndecim annos: et de manu regis assyriorum eruam te z ciuitatē istā. Tria notant que facit oratio z lachryma. Primū additio uitę spirituales. Secundum protectio ab incurso diaboli. Tertium conserua- tio pacis ad ciues. Iste sūt aque/ que quāto amplius crescūt: tanto magis arca noe in sublime leuāt: Gen. vii. c. Iste etiā sunt que fuerunt filijs israel pro muro a dextris et a sinistris: Exod. xliij. e. Sequit: d Et ueniebant iudei ad iohan- nem in ennon: e Et baptizabant ab eo. Sic ad p̄ela- tum qui est in p̄nitentia multi ueniunt et baptizant: et mū- danē ab eo: quia talis doctrina libēter suscipitur. Unde Be- gorius super Ezechielē. Ad hoc vt seruetur ueritas p̄dicā- di/ teneat/ necesse est/ altitudo uiuendi. f Adūm enim missus fuerat in carcerem iohannes. Iohānes enim incarceratus non baptizat: id est p̄relatus aut p̄dicator pec- cato subditus non mūdāt vel sanctificat: immo potius exem- plo malę uitę inquinat. Eccl. xxxiiij. a. Ab immūdo quid mū- dabitur: z a mendace quid uerū dicit: Gregorius. In exem- plum culpe yphemēter extendit: cū reuerentia ordinis pecca- tor honoratur. Heda super Exod. Qui ad sacerdotium ma- gisteriūq̄ populi dei promouet: primum eius opera cogno- scantur: vt dum hoc quod foris patet/ omnibus irreprensibi- le patuerit / integritas cordis z sinceritas fidei probeatur. j. viij. a. Qui sine peccato est uestrum/ primum in eam lapidem mittat. g Facta est ergo questio ex discipulis iohannis cū iudeis de purificatione: id est de baptismo christi: z de baptismo iohannis / quis esset meliōr. De hoc effa discipuli iohannis celo inuidię mortē contra christū contende- bant cum iudeis qui erant baptizati baptismo christi: quibus sic opponēbant. Christus baptizatus est a iohanne: ergo iohānes maior est eo. Iudei nō illis ecōtrario opponēbāt/ dicē- tes: Iohānes discipulos suos mittit ad christū: ergo christ⁹ maior est eo. Et in hac cōtentione significat contentio quam sepe habēt discipuli de magistris suis: vel homines de regib⁹ suis. Quos redarguit Paul⁹. j. Corinth. j. b. dicens: Signi- ficatū est mihi de uobis fratres q cōtentiones sint inter uos: hoc autē dico/ q unusquisq̄ uestrū dicit: Ego quidē sum pau- li: ego autē apollo: ego nō cephe: ego autē christi. Mala est ista cōtētio: sed bona uita discipuli probat bonitatē magistri. Unde illi qui zelant p̄ magistris suis/ nō uerbis sed operibus

Alf. autem

Ps. 6.

disc. a Erat autem iohānes baptizans in ennon iuxta salim: quia aque multe erant illic. In hoc loco gerit iohannes typum p̄latorum qui habent officium bap- tizandi/ p̄dicandi/ confessiones audiendi: licz pauci adimple- ant istud officium. Baptisimus autem iste debet fieri i ennon

X 2 S bonis deberens

Euangelij scdm Iohannem

questione. Unde sequit: a Et venerunt ad iohannem / discipuli eius non iudei: b Et dixerunt ei: inuidia moti. c Rabbi qui erat tecum trans iordanem cui tu testimonium phibuit: ecce hic baptizat: et omnes veniunt ad eum. Notanda sunt verba istorum discipulorum iohannis: singula enim excita / tua sunt ad indignationem. Dicunt enim / c Rabbi: id est magister: quod est nomen dignitatis: ut eo audito iohannes contra christum accedat celo quasi auferentem ei suam dignitatem. d Qui erat tecum trans iordanem: non tu cum eo: sed ipse tecum tanquam discipulus tuus: et nihil amplius nobis habens. e Qui testimonium phibuit: id est qui non fuit cognitus nisi per te: et ideo maiorem reuerentiam deberet tibi exhibere: nec ita esse presumptuosus: ut te baptizante baptizaret. f Ecce: id est manifeste te euidens hic baptizat. g Multi mirantur de tanta ipsius presumptione: quod audet similia tibi facere. Unde debes rationabiliter indignari contra eum: qui laborat ad deperditionem famę tuę. h Et omnes veniunt ad eum: te contra reprobum dicant: nullum iam venit ad te: et ita contemprunt ab omnibus in confusione. Ecce quanta inuidia mouebant discipuli iohannis contra christum et discipulos eius. Sed queris: quare euangelista ita superficialiter tangit eorum inuidiam: et non potius inuectiue loquitur contra eos? Ad hoc dicendum est: quod euangelista mala aliorum leuiter tangit: ne putaretur velle infamare alios. Hoc autem maxime debuit leuiter pertransire: ne videretur ex amore carnali defendere cognatum: et ex celo inuidie contra discipulos iohannis moueri: qui contra ipsummet euangelistam et alios discipulos christi mouebant. b Respon dit iohannes baptista discipulis suis: videns celum eorum: c Et dixit eis: d Non potest homo accipere quicquid nisi fuerit ei datum de celo. Sapienter et modeste compefcit iohannes celum et inuidiam discipulorum suorum. Primo enim ostendit quod ipsi rebellantes christo: repugnant deo: ut sic pteriti desistant ab inuidia. Est igitur sensus: Vos indignamini quod christus baptizat: et quod omnes veniunt ad ipsum: sed non debetis super hoc indignari: quia ego purus homo nihil habeo nisi ab eo qui est deus. A me est infirmitas: ab illo gratie qua baptizo et p dico sublimitas. Et hoc est: k Non potest homo purus quatuordecim magnus: siue ego: siue alius. l Accipere: id est habere: m Quicquid stabile: et magnū: vel etiam modicum. n Nisi fuerit ei datum de celo. Et ideo si christus habet honorem: de celo habet eum: et ideo non potestis destruere. Insuper bellantes contra eum: rebellatis contra deum: a quo habet honorem. Unde non debetis indignari contra eum quem deus honorat: neque enim quod deus facit potest homo dissipare. Simile dixit gamaliel iudeis: Act. v. g. Discedite ab hominibus istis et finite illos: quoniam si ex hominibus est consiliū hoc: dissoluetur: si vero ex deo est non poteritis dissoluere: ne forte et deo repugnare videamini. Sed queret aliquis: quare iohannes a tanto terrore inchoauit responsonem contra discipulos: Respondeo propter tyrannidem inuidie: que non nisi magno timore inuidie desistit. Quod patet in saul: qui multoties monuit a deo et sa muel: nūquam desistit psequi dauid: nisi forte aliquando qui tradebatur in manu dauid: tunc territus ad tempus quiescebat. Sed iterum queret aliquis: quare iohannes ita paulatim certificat discipulos suos: et non potius statim dixit eis: Quiescite ab inuidia: quia ipse est filius dei. Si enim hoc dixisset: statim quiescissent discipuli eius. Ad hoc dicimus iterum quod natura inuidie fuit in causa: que non potest subito curari: sed paulatim: nunc timore: nunc terrore: nunc blanditijs. Unde si iohannes dixisset eis statim: quod ipse esset filius dei et maior eo: nimis exasperarent et nihil doctrine suscipere: et ideo necesse fuit paulatim eos abstrahere ab inuidia. Ita soluit Chrysostomus. Et aut magis pacifice eos abstraheret iohannes: hoc ipsi quod ipsi adduxerant p se: inflectit contra

* bonis deberent certare. Et hoc certamen bonum est: de doctrina quo dicitur. Timoth. iij. b. Bonis certamen certavi. Sequitur: a Et venerunt ad iohannem discipuli sui: scilicet b Et dixerunt ei: inuidia cocitanti. c Rabbi qui erat tecum quasi discipulus tuus: e Qui tu testimonium phibuit: dās ei famam quasi ignoto et imperfecto. f Ecce hic baptizat: te piente: quod est ingratitude et pūprio magna. g Et omnes veniunt ad eum: te contem

ptizat: et omnes veniunt ad eum. Respondit iohannes et dixit: Non potest homo accipere quicquid nisi fuerit ei datum de celo: quasi ad maiorem et meliorem baptistam. Talia verba loquunt aliquando discipuli ad magistros suos: ut acquirant gratiam apud eos: et concitent inuidiam atque discordiam inter illos. Quorum typum gerit Josue: Numeri. xj. f. vbi sic legit: Cui propheta erit viri in castris: cucurrit puer et nūciauit moysi dicens: Beladad et medad pphetant in castris: statimque ioseph filius nun minister moysi electus et pluribus: ait: Domine mi moyses: phibe eos. Ecce quomodo inuidi torquentur de profectu aliorum. Nam ipsi discipuli iohannis torquebantur de multitudine venientium ad christum. Sic multi hodie dolent quod alij magistri habent plures discipulos quam suus: Et certe hoc puenit ex eo quod homo propriam gloriam querit. Unde Gen. xxxvij. b. dicitur: quod causa somniorum arq; sermonum inuidie: et odij fomite ministrant. Quare: Quia p illa somnia ostēdebat exaltatio ioseph super fratres suos. Aug. in libro de consuetu ritiorum et virtutum: inducit inuidiam sic loquentem. In quo minor es illo vel illo: Cur ergo eis equalis vel superior non es? Quātu vales quod ipsi non valent: Mō ergo tibi equalis vel superior es esse deberent. Job. v. a. Paruulum occidit inuidia. Ibi Glo. Paruulum inuidia occidit: quia nisi inferior esset: de bono alterius non doleret. Augustinus. Cum per omne vitium tota hostis virtus humano cordi infundatur: in celo inuidie tota viscera serpens concutit. Hęc est enim qua cain contra fratrem suum arma: filij iacob contra ioseph: iudei contra christum: babilonij contra danielē. Hęc est vermis: qui tione bederum consumit: dum aliorum prosperati mordendo detrahit. Basilis in quodam sermone. Sicut propriū boni dei est liberalitas et largitio: ita propriū est diaboli inuoz et inuidia. Unde Sap. ij. d. Inuidia diaboli mors: intravit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Inter omnia vitia hęc causam habet verecundiozem: Nam si queras a saule: quare persequat dauid: quid respondebit: nisi quia inuidit illum spiritus domini: et a me recessit: vel quia goliath inimicum meū interfecit: Similiter isti non habent causam maledicendi christum: nisi quia omnes veniunt ad christum et gratia baptismi ab eo percipiunt. b Respondit iohannes: volēs sanare discipulos. c Et dixit: Non potest homo accipere quicquid nisi fuerit ei datum de celo. Chrysostomus. q. d. deo rebelles estis: non homini: quia quod omnes ad ipsum veniant: donū dei est: non hominis. Sic deberet magistri respondere suis discipulis detrahentibus de alijs magistris: dicentes: quiescite: quod enim plures confluunt ad illum: libenter audiunt eum: donū dei est: cuius ordinationi nemo debet resistere. Similiter videt respondisse dominus discipulis suis: Luc. ix. f. vbi dixerunt: Preceptor vidimus quendam in nomine tuo efficientem demonia et phibuit eum: quia non sequitur te nobiscum. Et ait illis iesus: Nolite phibere eum: qui enim non est aduersum vos p vobis est. Similiter respondit moyses ioseph p ipso emulanti: Numeri. xj. f. Quid emularis inquit p me: quis tribuat ut oīs populus pphetet et det ei deus spiritus sanctū suum: Sed heu mortuus est omnis moyses: quia nullus talis magister inuenit qui tam sincere diligeret deum ut eque gaudeat si per alium laudat et p dicitur deus si cur per se. Quare: Quia omnes que sua sunt querunt: non que iesu christi: id est p propriam gloriam: non gloriam dei. Et ideo modo et magister discipulo: et discipulus magistro inuidet de dono dei: Dolet vñ si alius legit aut p dicitur melius ipso. Ita non fecit bellas qui

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including a large 'A' and various scriptural references and commentary.

se inflectit contra eos. a **Ipsi vos mihi testimoniu** phibetis: dicendo cui testimoniu phibuiti: b **Quo** dixerim: non sum ego christus: quando missi fuerunt ad me pharisei et sacerdotes. s. j. b. c **Sed dixi** quia missus sum ante illum: vt p[re]co ante regem: vt seruus ante domi nu[m] parare viam eius:

5. r. b. **U**n non debetis am plius indignari con tra eum: cuius mini ster ego sum. Possit autem querere disci puli iohannis: Si tu es missus ante illu[m]:

a lo. **Ipsi vos mihi testimoniu** phibetis quod dixerim: no sum ego christus: sed quia missus sum ante illum. **Qui**

quis igitur es tu: et quis est ille: Et respondet iohanes: **Qui** habet sponsam sponsus est: scilicet christus: cui ecclesia desponsata est per fidem: no[m]i[n]i mihi qui sum purus homo. Unde **Dee.** ij. d. Sponsabo te mihi in fide. Christus ho[m]o sponsus est: et eius sponsa est ecclesia: credens in eum vt in deum suu[m]. **Eph.** v. e. Viri diligite vxores vestras sicut christus dilexit ecclesiam. Et. j. g. Propter hoc relinquet homo patrem suu[m] et matre[m] suam et adheret vxori sue: et erunt duo in carne vna. Sacramentu[m] autem hoc magnum est: ego autem dico in christo et ecclesia. **Amicus autem sponsi:** congaudens sponso et sponsa. **Qui stat:** humilis: no[n] cadit superbus. **Item: qui stat:** id est quietus: tradita sponsa sponso: qui laborauit prius vt poneret sponsam cum sponso: id est ecclesiam cum christo. **Et audit eum:** loquentem cum sponsa sua: **Gaudio gaudet:** id est duplex gaudiu[m] habet. **Unum** de honore sponsi: et alteru[m] de utilitate sponsa. **Propter** vocem sponsi: quia sp[er]s[er]am alloquitur et instruit per seipsum: ad quod amicus qui modo stat et quiescit modis omnibus laborauit. **Metaphorice** loquitur iohannes: christum vocans sponsum: et ecclesiam sponsam: p[ro]pter nature[m] humane[m] confor mitatem et amoris vnitatem que est inter christum et ecclesia[m]. **Item** p[ro]pter regiminis auctoritate[m] que est in christo: et p[ro]lis se cunditate[m] que est in ecclesia: que parit et remanet virgo. **Se** autem dicit amicum sponsi qui fideliter laborauit ad hoc vt christo coniungeret sponsa sua vera fide. **Et** quia ecclesia iam in parte credebat in eum: et christus loquebat per se ipsu[m] **desig:** in hoc gaudebat

fecit helias qui a domino impetravit vt eius spiritus duplex fieret in heliseo discipulo suo. **Reg.** ij. b. **Ubi** est mo[tus] talis helias: immo potius modo ad inuicem emulantur. **Et** quare hoc: Certe quia non sunt p[ro]phete[rum] sed homines: id est carnales. **1. Corinth.** ij. a. **Lu** sit inter vos celus et contentio: no[n]ne carnales estis et sim homine[m] ambulatis: **Ps.** Signa nostra non vidimus tam non est p[ro]pheta. **Ipsi vos mihi testi monium** phibetis quod dixerim: non sum ego christus: sed quia missus sum ante illum. **Non** sufficit iohanni retundere inuidiam discipuloru[m]: nisi etiam se humiliaret coram eis: dicens se non esse christum: licet putaret a multis: sed christi nu[n]cium. **Unde** infra eodem: **Illu**m oportet crescere: me autem minui. **Ponit** autem iohannes in hac serie tres causas humilitationis sue. **Prima:** quia nihil habet a se: que notat ibi: **Non** potest homo accipere quicquid nisi fuerit ei datu[m] de celo. **Et** de hoc dicit. **1. Corinth.** ij. b. **Quid** habes quod non accepisti: **Si** autem accepisti: quid gloria ris quasi no[n] accepisti: **Secunda:** quia nu[n]cius est et non do minus: quod notat ibi: **Non** sum ego christus: sed missus ante illum. **De** hoc dicit **Malach.** ij. a. **Ecce** ego mit to angelu[m] meu[m] et p[re]parabit viam ante faciem meam. **Et.** s. j. a. **Fuit** homo missus a deo cui nome[n] erat iohannes. **Tertia:** quia est amicus sponsi et non sponsus: quod notat consequenter cum dicit: **Qui** habet sponsam sp[er]sus est etc. **Ista** tria debet quilibet iustus: et maxime p[re]lat[us] apud se recolere: cum discipuli sui: id est opera sua bona et motus disciplinati volunt eum per occasionem extollere. **Primo** debet cogitare: quia nihil boni habet a se sed totum a deo. **Iaco.** j. c. **Om**ne datum optimu[m]: et omne donum perfectu[m] defursum est de scendens a patre luminu[m]. **Secundo** debet considerare: quia se

mulus est et non dominus: et ita fur et proditor esset si bona domini sui usurparet. **Luc.** xij. f. **Quis** putas est fidelis ser uus et prudens quem constituit dominus super familia[m] suam vt det illis in tempore tritici mensuram. **Ibi** beatus Berni. **Fidelis** es seru[us] si de multa gloria domini tui: et si no[n] exun te ex te: tamē transeci te per te: nil manib[us] tuis adherere cōtin/gat. **Tertio** debet cō siderare: quia amicus sponsi est et non spon sus. **Unde** sequitur: **Qui** habet sp[er]

habet sponsam sponsus est: amicus autem sponsi qui stat et audit eum / gaudio gau det propter vocem sponsi.

sam sponsus est. **Sponsa** christi est gloria: qua[m] sibi soli re tinet: et nulli seruo[rum] vult cōmunicare. **Unde** **Esa.** xlv. b. **Glo** riam meā alteri non dabo. **1. Timoth.** j. d. **Soli** deo honor et gloria. **Omnia** alia bona cōmunicat nobis deus: gloria[m] ho[m]i sibi soli retinet. **Unde** dicit **ioseph.** **Ben.** xxxix. b. **Ecce** domi nus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in do mo sua: nec quicquid est quod in mea non sit potestate: vel non tra diderit mihi: p[re]ter te que[m] vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere et peccare in dominu[m] meum: **Sarcl.** vj. c. **Non** licet tibi habere vxorem fratris tui. **scilicet** christi gloria[m]: de cit iohanes herodi. **Vel** aliter: sponsa christi est ecclesia: qua[m] amat vt sponsam. **Unde** **Eph.** v. e. **Viri** diligite vxores ve stras: sicut et christus dilexit ecclesiam: et tradidit semetipsum p[ro] ea vt sanctificaret illam. **Hanc** sp[er]sam celat christus quasi zelotypus: ita vt nullum permittat ei loqui. **Zach.** j. c. et. viij. a. **Zelatus** sū hierusalē et sion celo magno: et indignatione ma gna zelatus sum eam. **Hanc** sponsam copulauit sibi christus duplici copula. **Prima** consistit in cōformitate naturaru[m]: de qua dicit **1. Heb.** ij. d. **Mis**it angelos apprehendit: sed semen abrahe apprehendit. **Deut.** x. c. **Patribus** tuis cōglutinatus est dominus et amauit eos: elegitq[ue] semen eorum. **Secunda** consistit in vnitare voluntatu[m]: **De** qua dicit. **1. Corinth.** vj. d. **Qui** adheret deo vnus spiritus est. **De** hac sponsa generat christus filios verbo p[re]dicationis. **Unde** **Iaco.** j. c. **Volūta** rie genuit nos verbo veritatis. **Ideo** verbum dicitur semen: **Luc.** viij. b. **Et** sicut bonus sponsus exhibet sponsam suā honorabiliter in vinctu et vestitu: ita christus ecclesiam. **Unde** **Ezech.** xvj. b. **Vestiu** te discolorib[us]: et calciaui te hiacynthos: et cinxi te bysso: et indui te subtilib[us]: et ornaui te ornamento: et or nata es auro et argento: similia et mel et oleum comedisti. **De** hac ergo sponsa dicit: **Qui** habet sponsam sp[er]sus est: amicus autē sponsi qui stat et audit eum / gaudio gaudet p[ro]pter vocem sponsi. **Sponsus** est christus vt diximus: **Amici** sponsi sunt plati quibus cōmissa est custodia sponsa. **1. ecclesi.** **Unde** in sp[er]sa eorum dicit **1. Can.** j. b. **Posu** erit me custodem in vineis. **Ibi** amici debent stare extenti ad superna p[ro] desideriu[m] et spem et contemplationē. **Unde.** s. ij. c. **Altera** die stabat iohanes et ex discipulis ei[us] duo. **Debēt** etiā audire vocē sponsi. **1. p[re]ceptis** domini obedire: vt vere sint ta cob et israel. **Tertio** debēt gaudere p[ro]pter vocem sponsi ad sponsā. **Unde** **1. Can.** viij. d. **Quē** habitas in hortis: amici au scultant: fac me audire vocem tuam. **Et** de hoc debēt gaude ri p[re]lati: quia totum gaudiu[m] eorum debet esse de hoc q[ui] sp[er] sus loquitur ad sponsam: id est christus ad ecclesia[m]. **Ad** quam loquitur quattuor modis. **Primo** per p[re]dicatores: **secun do** per beneficij largitionem: **tertio** per inspirationem: **quar to** per flagella. **Et** de his quattuor dicit **Proverb.** j. c. **Voca** ui et renuisti: extendi manū meā et non fuit qui aspiceret: **de** sperxisti omne consiliu[m] meum: et increpationes meas neglexisti. **Hinc** quadruplici locutioni sponsi debet sponsa quadru pliciter respondere. **Prime** p[ro] auditoru[m] impletione: **secunde** p[ro] gratulari actionem: **terte** p[ro] consilio opatione: **quarte** p[ro] vitę emedatione. **Unde** **Job.** xij. c. **Vocabis** me et ego responde bo tibi. **Sic** audit cōmunis vox sponsi et sponsa: et sic gaudio gaudēt veri amici. **Unde** **1. Hier.** xxxij. b. **Ecce** adhuc audiet in loco isto que[m] vos dicitis esse desertu[m] vox gaudij et vox leti cę: vox sponsi et vox sponsa: vox dicentiū: **Cōfitemi** dño qm̄

3 * bonus: quonia[m] in seculis

Euangelij scdm Iohannem

desse in hoc gaudebat Iohannes. Unde sequitur: a) Hoc ergo scz q sponsus alloquit sponsam... b) Gaudium meum impletum est: quia ad hoc ego laboravi usq modo. Sed que- rit Chrysostomus: quomodo nunc dicat se amicam sponsi Iohā

nes: qui supra dixit: Non sum dignus sol- uere corrigiam calciamenti eius: Respo- det Chrysostomus: Ideo dicit modo se amicum sponsi: quia putabant eum mor- deri invidia erga iesum: supra so ybi pu- tabatur esse christus: dixit se indignū sol- uere corrigiam calciamenti eius: vtrobiqz succurrens periculo aliorum. In hoc etiā gaudebat Iohannes: quia christus apud hominum opinione[m] crescebat: et ita gau- debat de sua humiliatione et christi exal- tatione: quasi bonus et fidelis nūcius. Un- de sequitur: c) Illi oporet crescere in noticia et opi- nione popul. d) De autem minui: qui putabar esse christus: oporet vt cognoscat esse seruus. Huic autem exal- tationi christi et Iohannis humiliationi attestatur genus mor- tis vtriusqz et tempus natiuitatis. Christus enim exaltatus fuit in cruce: Iohannes autem capite fuit truncatus. Item io- hannes diebus decreuit fuit nat:

Cum duplex sit na- tura christi vero diebus crescentibus. Et tūitas in vtero et ex merito oporet illum crescere in noticia vtero: si intelliga- tur de natiuitate in natura sui. Unde sequit: e) Qui de vtero consideranda sunt equinocia: si vero natiuitas ex vte- ro consideranda sūt sollicita: vtrobiqz verum est. Humanitatem suam quo ad immunitatem peccati non p- nalitatis seu passibilitatis: Habuit enim humanam naturam naturalit passibilem sicut alij homines: sed omnino immunē a peccato omni actuali et originali: quod nō alij homines. Et quo ad hoc: f) Super omnes est: angelos et homines: et quo ad dona virtutum: quia sine mensura recepit spiritum: nos autem ad mensurā. Unde Ps. Propterea vnixit te deus deus tuus oleo lcticie pze participibus tuis. Quomodo autem descendit christus per patres qui vtraqz infectione percussī erant: hoc magis pertinet ad disputationē. Sed hoc scien- dum est q non descendit vt quidam heretici dixerunt p qua- dam partem nature humane que remansit incorrupta et non infecta in adam: que semper descendit vsq ad christum in sua puritate: immo tota natura humana corrupta fuit in adam et infecta: sed in beata virgine in abscissione particulę vnde for- matum est corpus christi fuit mūdāta omnino a corruptione et infectione vitij: sed nō pgnalitatis. Omnia aut christi excel- lentiā: ostendit Iohannes suam humilitatem. Unde sequitur: g) Qui est de terra: natus quo ad corpus: quia anima nō est de terra: h) De terra est et de terra loquit: id ē ex se terrenus: et ecce terrena sapit et dic: si so diuina sapit et loqua- tur ex virtute diuina illumināte est. Vel sic: i) Qui est de terra: id est de terrenis parentibus carnalit nat: peccatū et pgnam ab eis contrahens: h) De terra est et de terra lo- quit: id est ex se nihil sapit nec loquit nisi terrena. Chrysosto- mus autem sic exponit. k) Qui est de terra: id est qui ex se infirmus est et carnalis: vt ego dicit Iohānes: h) De ter- ra ē et de terra loquit: id est talia docet qualia docet doce- re terrenā infirmitatē. Unde dicit Chrysostomus. De terra se dicit loqui Iohannes: comparans doctrinam suam doctri- ne christi. q. d. doctrina mea nihil ē respectu doctrine christi. Et adhuc magis expresse subiungit: l) Qui de celo ve- nit: id est de sinu patris occulto in humanā naturam: m) Su- per omnes est: angelos et homines: incomparabiliter om-

nes excellens: et ideo testimonium et doctrina eius incom- parabiliter excellit testimonij et doctrinam meā. n) Et quod vidit christus apud bon: quoniam in seculū misericordia eius: et vox portatū vora in domū domini. Sequitur: a) Hoc ergo gaudium meum impletum est: in hoc. i. q. chri- stus amat et alloquitur ecclesiā. Et in hoc debet esse totum gaudium amicorū spō- si: id est presbitorum. i. de honore et pfecta ecclesie. Unde Ioh. in terra canonica di- cit: Maiorē horū nō habeo gratiam qz vt audiam filios meos in veritate am- bulare. Sed certe multi de amicis spon- si magis gaudent de augmento pecunie qz de honore et profectu ecclesie. Esa. ix. a. Letabunt coram te sicut qui letant in messe: sicut exultant victores capta pze- da quando diuidunt spolia. Quod patet ex hoc q multi re- cedunt ab ecclesijs suis vsq ad tempus messium: et tunc re- uertuntur quando debent colligi messes et impleri horrea. Prouerb. vij. c. Non est vir in domo sua: abiit via longis- sima: sacculum pecunie secum tulit: in die plenę lune reuersu- rus. Sequitur: c) Illi oporet crescere fama: me autem minui. Et in hoc etiam gaudebat Iohannes q fama christi augebat et sua minuebat. Vodo autem pauci sunt qui gaudent de sui diminutione. p christi exaltatione: qui in me-bris suis nō in se exaltat: Vel qui velint minui etiam in rebus suis vt alij exaltentur in virtutibus: sed potius volunt omnes fere exaltari in rebus et honoribus vt alij diminueant etiam in virtutibus. De quibz dicit Zach. xj. a. Hęc dicit dominus: pascite pecora occisionis que qui possederant occidebant et nō dolebant: vnxiadabant ea dicentes: benedictus deus: diuites facti sumus. e) Qui desursum venit: id est cuius couer- satio in celis est: ducens vitam angelicam: f) Super om- nes est: id est ab omnibus honorat: et maior omnibz habet. j. Corinth. ij. d. Spiritualis homo omnia diiudicat: et ipse a nemine iudicat. Vel sic: e) Qui desursum venit: quem gratia desursum veniens illuminat: f) Super omnes est: id est ab celestia que supra sunt tendit et aspirat. Col. ij. a. Si cōsurrexistis cum christo que sursum sunt querite: non que su- per terram. Sic est de aqua: tantū ascendit a quanto descen- dit: similiter gratia que de celo est facit hominē salire i celum. Unde. j. liij. b. Aquam quā ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternā. g) Qui est de terra: de terra est et de terra loquit: id est cuius est terrena affectio et con- uersatio: et est terrena locutio et operatio. Et a lingua cogno- scitur vnde sit homo. Barth. xxvj. g. Vere et tu ex illis es: nā et loquela tua manifestū te facit. Legitur Judic. xij. b. q dice- bant quidam galaadite: Nūquid ephraeus es: Quo dicite: Non sum: interrogabant eum: Dic ergo sebboteh qd inter- preta[ur] spica. Qui respondebat: chebboteh: eadē littera spica exprimere non valens. Affectio enim trahit ad se linguam: et ideo libenter et frequenter loquitur homines de rebus quas amant. Esa. xxix. b. Erut quasi pbyronis de terra vox tua: et de humo musitabit eloquium tuum. Hieronym. Tanus ser- mo vane conscientie index est: quia ex abundantia cordis os loquitur: Barth. xij. c. Et Basiliius dicit: q avarus semper redditus computat. Unde Luc. xij. c. legitur: Dominus cu- iusdam diuitis ager vberes fructus attulit: et cogitabat iura- se dicens: Quid faciā qz non habeo quo cōgregē fructū meos. Et dixit: hoc faciā: destruā horrea mea et maiora faciā: et illic congregabo omnia que nata sunt mihi et bona mea: et dicam anime meę: Anima habes multa bona posita in annos pluri- mos: requiesce: comede: bibe: epulare. Qui de celo: cō- templationis vel sacre scripturę vel celestis couersationis vel religionis: k) Venit in mūdum causa predicacionis et edi- ficacionis: l) Super omnes est: id est honorabilior om- nibz ē: Barth. xj. b. Qui minor est in regno celozum: maior est illo. m) Et quod vidit et audiuit hoc testatur.

Hoc ergo gaudium meum impletum est: in hoc. i. q. chri- stus amat et alloquitur ecclesiā. Et in hoc debet esse totum gaudium amicorū spō- si: id est presbitorum. i. de honore et pfecta ecclesie. Unde Ioh. in terra canonica di- cit: Maiorē horū nō habeo gratiam qz vt audiam filios meos in veritate am- bulare. Sed certe multi de amicis spon- si magis gaudent de augmento pecunie qz de honore et profectu ecclesie. Esa. ix. a. Letabunt coram te sicut qui letant in messe: sicut exultant victores capta pze- da quando diuidunt spolia. Quod patet ex hoc q multi re- cedunt ab ecclesijs suis vsq ad tempus messium: et tunc re- uertuntur quando debent colligi messes et impleri horrea. Prouerb. vij. c. Non est vir in domo sua: abiit via longis- sima: sacculum pecunie secum tulit: in die plenę lune reuersu- rus. Sequitur: c) Illi oporet crescere fama: me autem minui. Et in hoc etiam gaudebat Iohannes q fama christi augebat et sua minuebat. Vodo autem pauci sunt qui gaudent de sui diminutione. p christi exaltatione: qui in me-bris suis nō in se exaltat: Vel qui velint minui etiam in rebus suis vt alij exaltentur in virtutibus: sed potius volunt omnes fere exaltari in rebus et honoribus vt alij diminueant etiam in virtutibus. De quibz dicit Zach. xj. a. Hęc dicit dominus: pascite pecora occisionis que qui possederant occidebant et nō dolebant: vnxiadabant ea dicentes: benedictus deus: diuites facti sumus. e) Qui desursum venit: id est cuius couer- satio in celis est: ducens vitam angelicam: f) Super om- nes est: id est ab omnibus honorat: et maior omnibz habet. j. Corinth. ij. d. Spiritualis homo omnia diiudicat: et ipse a nemine iudicat. Vel sic: e) Qui desursum venit: quem gratia desursum veniens illuminat: f) Super omnes est: id est ab celestia que supra sunt tendit et aspirat. Col. ij. a. Si cōsurrexistis cum christo que sursum sunt querite: non que su- per terram. Sic est de aqua: tantū ascendit a quanto descen- dit: similiter gratia que de celo est facit hominē salire i celum. Unde. j. liij. b. Aquam quā ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternā. g) Qui est de terra: de terra est et de terra loquit: id est cuius est terrena affectio et con- uersatio: et est terrena locutio et operatio. Et a lingua cogno- scitur vnde sit homo. Barth. xxvj. g. Vere et tu ex illis es: nā et loquela tua manifestū te facit. Legitur Judic. xij. b. q dice- bant quidam galaadite: Nūquid ephraeus es: Quo dicite: Non sum: interrogabant eum: Dic ergo sebboteh qd inter- preta[ur] spica. Qui respondebat: chebboteh: eadē littera spica exprimere non valens. Affectio enim trahit ad se linguam: et ideo libenter et frequenter loquitur homines de rebus quas amant. Esa. xxix. b. Erut quasi pbyronis de terra vox tua: et de humo musitabit eloquium tuum. Hieronym. Tanus ser- mo vane conscientie index est: quia ex abundantia cordis os loquitur: Barth. xij. c. Et Basiliius dicit: q avarus semper redditus computat. Unde Luc. xij. c. legitur: Dominus cu- iusdam diuitis ager vberes fructus attulit: et cogitabat iura- se dicens: Quid faciā qz non habeo quo cōgregē fructū meos. Et dixit: hoc faciā: destruā horrea mea et maiora faciā: et illic congregabo omnia que nata sunt mihi et bona mea: et dicam anime meę: Anima habes multa bona posita in annos pluri- mos: requiesce: comede: bibe: epulare. Qui de celo: cō- templationis vel sacre scripturę vel celestis couersationis vel religionis: k) Venit in mūdum causa predicacionis et edi- ficacionis: l) Super omnes est: id est honorabilior om- nibz ē: Barth. xj. b. Qui minor est in regno celozum: maior est illo. m) Et quod vidit et audiuit hoc testatur.

Et quod vidit et audiuit hoc testatur. * Istud testimonium

Ps. 44.

Doraliter

[Marginal notes on the right edge of the page, including fragments of other text and references like 'Erat...']

Vidit christus apud patrem: a **E**t audiuit a patre in sinu eius existens. **H**oc testat: mundo in humanitate existens. Unde. j. viij. d. **Q**ue audiuit ab eo hec loquor in mundo. Scdm Augustinu: Nihil aliud vidit et audiuit a patre filius: nisi se qui est verbum eius et splendor figure substantie eius. **V**erbi autem filius et splendor videt: et hoc idem testat ipse mudo: id est seipsum mudo notificavit. Est igitur sensus qd christus seipsum que pater loquitur ipse mudo notificavit. Scdm Chrysostomum autem sensus est. **Q**uod vidit et audiuit hoc testat: id est certissime scit: sicut certissime scit res que videtur pariter et auditur ab alijs. Non enim christus ignorans aliquid videndo vel audiendo discit qd doceat: sed quod audit et videt testari dicitur: quia indubitatum est testimoniu eius. Et licet tam certu sit eius testimonium: tamen nemo accipit illud: Unde sequitur: **E**t testimonium eius nemo: id est rarus. **V**el: **N**emo: de populo sinistre: accipit. **D**ic tangit discipulos suos iohannes: vt dicit Chrysostomus: qui non credebant testimonio christi: sed potius inuidebant ei et indignabant contra eum: stulte celantes pro magistro suo: sicut ioseph p moyses: Numeri. xj. f. **Q**ui moyses: Quid emularis p me: Quis tribuat vt omnis populus pphetet: **Q**ui autem accipit: de populo dextere. Chrysostomus ponit: **Q**ui autem accipit. **E**t est littera verior: **E**ius testimoniu: oblatu sibi gratis et rationabiliter: **S**ignauit: id est monstrauit. **V**el signauit: id est signum in corde suo posuit: **Q**uia deus verax est: id est verus deus est ipse christus: scz qui de celo venit: et qui sup omnes est: et vere deus est. **Q**uem enim misit: in mundum ad salutem hominum. **D**eus pater: vel deus trinitas: que tota incarnationem filij operata est. **V**erba dei loquitur: a quo missus est: nihil proprium loquens: sicut fidelis nuncius nihil de se loquitur nisi que iniunxerit dominus suus. Sic prophete et apostoli locuti sunt que iniuncta fuerunt: nihil de suo addentes. **V**erba autem dei dicuntur intellecta: reuelata a deo ad dicendum: vel ipsi intellecta diuini. **P**rimo modo pphete locuti sunt vba dei: vtroq; modo christus. **Q**ui igitur nuncio misso loquens tm verba mittentis contradicit: et mittenti contradicit: qd faciebant discipuli iohannis: qd iohannes in his verbis corrigere intendit. **Q**uia qd ia sufficenter ostendit **I**ohannes christu

Istud testimoniu certu est qd sit ex visu pariter et auditu. **E**x visu. f. operum: et auditu verboru: id est ille verus testis est qd vidit in factis factoz et audiuit in verbis eoz: **H**oc testat alijs facto et verbo: vt sic recepit ita reddat: id est verbo et facto. **J. x. g.** Si no facio opera patris mei nolite credere mihi: si autem facio et si mihi non vultis credere / operibus credite. **J. ob. xij. a.** **A**uditu auris audiui te: id est verba tua: nunc autem oculus meus videt te: id est facta tua: idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in faveilla et cinere. **E**t testimonium eius nemo accipit: id est nullus homo carnalis vult audire verba vel attendere exempla spiritualis et veri predicatoris. **J. Co. rinth. ij. d.** Animalis homo no percipit ea que spiritus dei sunt: Stulticia enim est illi et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. **J. x. e.** **O**pera que ego facio in nomine patris mei hec testimonium perhibent de me: sed vos non creditis: quia non estis de ouib; meis. **Esa. liij. a.** **D**omine quis credidit auditui nostro: et brachiu domini cui reuelatum est: **D**uo dicit: auditum et brachium: id est verbum et opus: quibus iam non creditur. **S**ic filij israel in deserto noluerunt credere ioseph et caleph de visis et auditis: qui terram sanctam viderant et lustrauerant anteq; de ipsa testimonium perhiberent: **Numeri. xij. d.** **Q**ui

autem accepit eius testimoniu: in manu per operationem: et in corde per intelligentiam et amorem. **S**ignauit: id est signo certissimo demonstrauit: **Q**uia deus verax est: quia talem nunciu misit. **P**er hoc enim qd aliquis recipit verba nuncioz ipsius tanq; vera: ostendit qd ipse loquitur veritatem p illos. **E**t eccontrario: qui non vult recipere verba nuncioz dei ostendit qd deus no sit verax. **Luc.**

X. c. **Q**ui vos audit: me audit: et qui vos spernit: me spernit. **V**el: **S**ignauit: id est in corde suo signu posuit: **Q**uia deus verax est: qd vera loquitur per suos nuncios. **Lant. viij. b.** **P**one me vt signaculu super cor tuu: vt signaculu sup brachiu tuu: id est signa me esse verace p amorem cordis et ostensionem. **V**el: **S**ignauit: id est signu habebit: **Q**uia deus verax est: quia per hoc qd aliquis recipit testimonium veritatis in manu bone operationis: venit in certiozem cognitionem veritatis dei. **U**nde. **J. vij. b.** **S**i quis voluerit voluntatem meam facere: cognoscat ex doctrina mea vtrum ex deo sit. **G**regorius: **V**irtutes citius flendo qm studendo discuntur. **P**s. **S**ustate et videte quoniam suavis est dominus. **Q**uis enim credere posset qd deus verax esset dicens: **F**ugum meum suauis est: et onus meum leue: **M**att. xj. d. **B**eatu pauperes quonia vestru est regnum dei: **Luc.** vj. c. nisi qui gustasset et experimento didicisset: **E**ccl. xxxij. b. **Q**ui non est expertus: qualia scit: **I**tem quis credere posset qd tanta esset dulcedo in vigilijs nocturnis et psalmodijs et disciplinis quotidianis nisi qui gustauit: **B**eatu **B**ern. **V**ultu vident nostras cruces qui no sentiunt nostras vnctiones. **I**de: **O** pie iesu si tam dulce est flere de te: quid erit gaudere de te: **Q**uem enim misit deus: verba dei loquitur: id est de deo et ex deo et ppter deum: no de mudo: no pro mudo: sicut illi qui pro questu vel pro laude humana predicant aut docent. **D**e quibus dicit **Mich. iij. d.** **P**rinces eius in muneribus iudicabant: et sacerdotes eius in mercede et pro mercede docebant: et prophete eius in pecunia diuinabant: et sup dnm reqescebant dicentes: **N**uqd no dñs in medio nostru: **N**uqd venient super nos mala: **N**uqd sunt similes balaam: qd amore muneris victus voluit pphetare contra populu dei. **Q**uibus imprecatur **Judas** in canonica sua: dicens: **V**e illis qui in via cain ablerunt: et errore balaam mercede effusi sunt: et in contradictione chore perierunt. **N**uqd sunt in epulis suis macule cotiuantes sine timore: semetipsos pascetes: nubes sine aqua qd a vetis circuferunt: arbores autumnales infructuose etc. **Esa. v. f.** **V**e qui iustificatis impium pro muneribus: et iusticiam iusti aufertis ab eo. **V**ultu sunt predicatorum et doctoz: qui in lectionib; et sermonibus et disputationibus non loquuntur verba dei: sed magis verba philosophoz. **T**ales vt mihi videtur: magis querunt ostentationem qm edificationem: volunt videri subtile non vtile. **Eph. v. b.** **N**emo vos seducat inanibus verbis: propter hoc enim venit ira dei in filios diffidentie. **J. Co. rinth. xij. b.** **S**i venero ad vos linguis loquens quid vobis prodero. **J. Co. rinth. ij. a.** **P**redicatio mea et sermo meus non in psuasibilibus verbis humane sapientie: sed in ostensione spiritus et virtutis: vt fides vestra non sit in sapientia hominu sed in virtute dei. **Esa. xix. b.** **C**onfident qui operantur lnum: plectentes et textetes subtilia. **M**iere. xxij. f. **A**ssumunt linguas suas et loquuntur in nomine meo mendaciter: cum tamen lingua hominis sit instrumentu solius spiritus sancti. **U**nde **P**s. **L**ingua mea calamus scribe velociter scribentis: id est spiritus sancti. **M**iero. **P**reciosa est lingua que no nisi de

Ro. 3. a.

Ps. 57.

Ps. 44.

Euangelij scdm Johannem

Iohannes christum incomparabiliter excellere omnes tam homines quam angelos: et testimonium eius verius et certius testimonium omnium aliorum: causam et rationem omnium istorum ostendit subdens: a Non enim etc. q. d. non est mirandum si super omnes est: Non enim ad mensuram: id est particulariter

Manb. 11. d. Luc. 10. d. i. J. b. 5. b.

p divisione: sed vniuersaliter per totalitatem: b Dat deus spiritum. Pater dicitur pater vel trinitas: c Spiritum: id est dona spiritus christo scilicet cui dedit deus totum spiritum suum: id est omnem gratiam quam dare potuit: non solum quo ad habitum: sed etiam quo ad actum particularium gratiarum. Sic non dedit alijs hominibus: sed vnus fulget in actu humilitatis: vt dauid: alij in actu mansuetudinis: vt moyses: alius in actu obedientie: vt abraham: alius in actu hospitalitatis: vt loth: et sic de alijs: sicut quod de quolibet sancto intelligitur illud Eccl. xliij. c. Non est inuentus similis illi. Hec expositio est Augustini. Chrysostomus hoc sic exponit: a Non enim ad mensuram: id est ad proportionem aliorum: b Dat deus christo: c Spiritum: id est dona virtutum que sunt a spiritu. Sed videt hoc esse falsum: quia gratia christi creata est: ergo finita et mensurata: Juxta illud Sap. xi. d. Omnia disposuisti in numero: pondere et mensura. Et si mensurata est et finita: ergo proportionabilis gratie aliorum: cum sit eiusdem generis hec et illa. Respondeo. In hoc dicitur inproportionabilis gratia christi gratie aliorum: quia christus habuit simul omnem actum cuiuslibet virtutis in summo: quod nemo alius: vel sicut quod est anime diuinitati vnite. Causa autem quare tantam dedit deus christo: fuit sola charitas dei. Unde subdit: d Pater diligit filium suum vniuersaliter singulariter et ineffabiliter: e Et ideo omnia que habet: f Dedit in manu eius: id est in potestate eius: vt omnia possit que potest pater: et vt sit tantus quantum est pater. Significando enim equalem sibi dedit ei quicquid habebat. Unde. j. xvij. b. dicit filius ad patrem: Omnia tua mea sunt: et omnia mea tua sunt. Per hoc autem quod dicit: Omnia dedit in manu eius: id est spiritum operantem omnia: notat quod filius eundem spiritum quem a patre accepit potest dare alijs: et si potest dare dedit: cum sit benignissimus et largissimus: et ita sicut a patre: ita et a filio est spiritus sanctus: quod negant greci. Et quia deus omnia dedit in manu filij: ideo: g Qui credit in filium: fide operante per dilectionem: h Habet vitam eternam: id est precium vite eterne. scilicet fidem operantem per dilectionem: cui succedit visio speciei que est vita eterna. Unde. j. xvij. a. Hec est vita eterna vt cognoscant te solum verum deum: et quem misisti iesum christum. Hic autem sic exponit: g Qui credit in filium habet vitam eternam: id est ipsum filium qui est vita eterna. j. xliij. a. Ego sum via: veritas et vita. j. Joh. v. b. Qui habet filium dei habet et vitam: et qui non habet filium dei non habet vitam. i Qui autem incredulus est filio: sicut vos: k Non videbit vitam: id est filium qui est vita: vel quem videre est vita eterna. Et non solum hoc incommodum habet incredulus: l Sed ira dei: id est mors eterna que est signum ire dei. m Manet continue et sine fine: n Super eum: opprimens et suffocans eum. Vel iram dei vocat peccatum originale et debitum penam: cum qua nascitur homo. Unde Eph. ij. a. Omnes nascimur filij ire. Et quia filius hanc iram non tollit ab eis qui non credunt in eum: ideo non dicit: ira dei venit in eum: sed ira dei manet super eum. Chrysostomus. Non dicit: manet eum: sed super eum. q. d. nunquam desistet. Et nota quod iohannes sermonem ad discipulos terminat in penam infidelitatis: similiter christus sermonem suum terminauit ad nicodemum. Cuius ratio est: quia tam nicodemus quam discipuli iohannis in creduli erant christo: et

veritatem vocant ad fidem etc.

* diuinitis nouit construere sermonem. Aliquit loquitur de partim verba dei: partim verba philosophorum: facientes veram predicationem. De quibus dicit apostolus. ij. Corinth. ij. d. Non sumus sicut plurimi adulterantes verbum dei: sed ex sinceritate fide

lium: habet vitam eternam: qui autem incredulus est filio: non videbit vitam: sed ira dei manet super eum.

ex deo coram deo in christo loquimur. i. Pet. iij. c. Si quis loquitur quasi sermo: nes dei. Deut. iij. a. Non addetis ad verbum quod ego loquor

vobis: neque auferetis ex eo. Sed quia bonus homo de bono thesauro cordis profert bona: vt dicit Matb. xij. c. Ideo post locutionem sequitur de interiore repletionem.

a Non enim ad mensuram dat deus spiritum: id est gratiam a qua trahit efficaciam. Unde Ps. Dominus dabit verbum euangelicantibus virtute multa. Eccl. xj. a. Si repleti fuerint nubes: imbrem super terram effundent. Exponit autem istud tripliciter. Primo sic: Deus non dat spiritum ad mensuram: id est non dat sicut altaris: sed abundanter. Jaco. j. a. Si quis vestrum indiget sapientia postulet a deo: qui dat omnibus affluenter et non impropere. Secundo sic: Deus non dat spiritum ad mensuram: quia non ad mensuram meritorum dat munera beneficiorum vel premiorum. Luc. ij. f. Mensura bonam et confertam et coagitatam et superfluentem dabunt in sinum vestrum. Beat. Berni. Sume totum quod sum: quod visus: quod possum: totum debeo pro meo creatore: quid faciam pro mea recreatione: Nam estis millefies respondere possem: quid sum ego respectu dei: Ps. Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. Tertio sic: Deus non dat spiritum ad mensuram: id est deus non per mensuram passionis dabit mensuram consolationum. Roma. viij. d. Non sunt condigne vel mensurabiles passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabit in nobis. ij. Corinth. iij. d. Id quod in presenti est momentaneum et leue tribulationis nostre: supra modum in sublimi eterne glorie pondus operabit in nobis. Beatus Berni. Sic nobis domine quid preparas nobis: nunquid aurum et argentum aut lapides preciosos: Sed hec vidimus et audiuimus et fastidimus: hoc querimus: hoc petimus: hoc flagitamus quod oculus non vidit: quod auris non audiuit: quod in cor hominis non ascendit. Esa. lxliij. b. Sequitur: d Pater diligit filium: id est filialiter seruientem. Ps. Ego dixi: diij estis et filij excelsi omnes. e Et omnia dedit in manu eius. Luc. xv. g. Fili tu semp mecum es et omnia mea tua sunt. j. Corinth. iij. d. Omnia vestra sunt: vos autem christi. g Qui credit in filium habet vitam eternam: quia filius dei est vita eterna. j. xliij. a. Ego sum via: veritas et vita. j. Joh. v. b. Qui habet filium dei: habet vitam eternam. i Qui autem incredulus est filio: non videbit vitam: quia fides purificat oculum mentis ad videndum vitam. j. Joh. v. b. Qui non habet filium dei: non habet vitam. Idem autem est habere vitam et videre vitam. Unde. j. xvij. a. Hec est vita eterna vt cognoscant te verum deum. l Sed ira dei manet super eum. Duplex pena exprimitur. scilicet pena damni: quia non videbit vitam: et pena sensus: quia ira dei manet super eum: id est vindicta. Per verbum autem manendi notat penam perpetuitatis: Per super eum: notatur penam grauitatis. Chrysostomus. Non dicit: manet eum: sed super eum. q. d. nunquam desistet. Proverb. xix. d. Parata sunt derisoribus iudicia: et mallei percussiones stultorum corporibus.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including references to other parts of the text and commentary.

Ergo cognouit iesus etc. **Expo. Ca. III.**
 Istud capitulum continet duas historias. Primam. scilicet de mulieris samaritane predicacione. Secundam de filij reguli sanacione: que incipit ibi: **Post duos autem dies etc.** Prima pars diuidit in quinque partes. Primo ostenditur causa aduentus christi in galileam. Secundo ostenditur oportunitas ex parte tunitas que fuit ex parte christi / qualiter intravit in disputacione cum muliere: ibi: **Venit ergo in ciuitatem samarie.** Tertio ostenditur oportunitas ex parte mulieris loquendi cum iesu: ibi: **Venit mulier etc.** Quarto ostenditur oportunitas ex parte vtriusque: quod et mulier sola erat et iesus solus: ibi: **Discipuli enim eius abierant etc.** Quinto prosequitur disputacionem factam inter iesum et mulierem: ibi: **Dicit ei ergo mulier illa.** Continuat autem sic ad prece-

A **E**rgo cognouit iesus quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. **Ca. III.**

Venit ergo in ciuitatem samarie. Tertio ostenditur oportunitas ex parte mulieris loquendi cum iesu: ibi: **Venit mulier etc.** Quarto ostenditur oportunitas ex parte vtriusque: quod et mulier sola erat et iesus solus: ibi: **Discipuli enim eius abierant etc.** Quinto prosequitur disputacionem factam inter iesum et mulierem: ibi: **Dicit ei ergo mulier illa.** Continuat autem sic ad prece-

Ergo cognouit iesus quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. **Ca. III.**

Venit ergo in ciuitatem samarie. Tertio ostenditur oportunitas ex parte mulieris loquendi cum iesu: ibi: **Venit mulier etc.** Quarto ostenditur oportunitas ex parte vtriusque: quod et mulier sola erat et iesus solus: ibi: **Discipuli enim eius abierant etc.** Quinto prosequitur disputacionem factam inter iesum et mulierem: ibi: **Dicit ei ergo mulier illa.** Continuat autem sic ad prece-

Ergo cognouit iesus quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. **Ca. III.**

Venit ergo in ciuitatem samarie. Tertio ostenditur oportunitas ex parte mulieris loquendi cum iesu: ibi: **Venit mulier etc.** Quarto ostenditur oportunitas ex parte vtriusque: quod et mulier sola erat et iesus solus: ibi: **Discipuli enim eius abierant etc.** Quinto prosequitur disputacionem factam inter iesum et mulierem: ibi: **Dicit ei ergo mulier illa.** Continuat autem sic ad prece-

Incepit cognoscere. Respondeo. **Et cognouit iesus quia audierunt etc.** id est ut factum est quod audierunt quod quidem cognouit iesus. Vel aliter potest solui per quoddam verbum Augustini in fine libri octauo super Gen. ad litteram. Dicit enim quod christus est verbum apud patrem: caro apud nos: verbum caro inter deum et nos. Et sicut ipse habuit geminam substantiam. scilicet patris et matris: ita characteristica idiomata habuit vtriusque: sic dicit de mascen. Dicendum

baptizat etc. **Et cognouit iesus quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc.**

ergo quod christus in quantum deus semper omnia sciuit videndo seipsum qui est causa omnium. In quantum autem homo habuit vniionem cum verbo: et etiam ordinationem ad res extra. In quantum habuit vniionem cum verbo: sciuit omnia per cõtemplationem cause primæ: In quantum habuit ordinationem ad res extra tanquam ad cognoscibilia quedam ab anima humana: sic didicit multa que prius nesciuit illo genere sciendi: et hoc per cõtemplationem causarum naturalium et immediatarum. Sequitur

Moraliter: **Et ergo cognouit iesus quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc. quia audierunt pharisei quod iesus plures discipulos facit et baptizat etc.**

Et abijt iterum in galileam: id est ad simplices laicos: qui sunt in rota et volubilitate mundi. **Ps. 75.**

Et abijt iterum in galileam: id est ad simplices laicos: qui sunt in rota et volubilitate mundi. **Ps. 76.**

Et abijt iterum in galileam: id est ad simplices laicos: qui sunt in rota et volubilitate mundi. **Ps. 75.**

Et abijt iterum in galileam: id est ad simplices laicos: qui sunt in rota et volubilitate mundi. **Ps. 76.**

Moraliter

Ps. 75.

Ps. 76.

* Oportebat autem.

18 a **O**portebat autē eum transire per mediā samariā. Quae sequētia talis est. Præcepit christus vel præceptum erat discipulis: In viā gentiū ne abieritis: et ciuitates samaritanorum ne intraueritis. Ne quilibet legēs hūc locū respiciat christi: eo quod veniat contra præceptum quod dedit: ideo puenit euangelista et ostēdit quod per accidens attrahit ad samaritanos. Et hē quod dicit: Oportebat. q. d. ipse quidē qui voluit ire in galileā: sed in galileā ad quā iuit: et iudeā de qua exiuit erat mediā samaria. Unde: a **O**portebat. i. oportunitas via erat: b **E**um transire per mediā samariā. i. p. quādā parte terrę samarię. Samaria autē ciuitas ē metropolis: a qua et tota terra dicitur samaria. Est autē samaria ciuitas nūcupata a samo: monte quodā in quo edificata est: Qui mōs somor etiā dicitur est a quodā possessore eius: quod dicitur est somer: vt dicit Chrysostomus. Et. iij. Reg. xvj. c. Et Esa. vij. b. scdm aliam litterā: Caput samozeorum ephraim. Hęc autē ciuitas destructa est: et postea reedificata est in valle: quę nunc sebastē dicitur: et a quibusdam cesareis vt dicitur quidā. Hęc autē querit: quare nō obseruauerit illud quod apłs iniūxit: In viā gentiū ne abieritis et in ciuitates samaritanorum etc. Matt. x. a. Ad hoc potest dici: quod illud præceptum dedit sic vt nō ex proposito irent ad gentiles vel samaritanos ad cōmorandū ibi: huc autē nō venerūt nisi ex accidētī. Item illud mandatū dedit ad tempus et ex causa quādā ex parte iudeorum: vt. i. facilius reciperēt predicatōnē apostolorum si eorum legitima custodiret et nō cōmiserent gentilibus et samaritanis quos abominabant: et ne murmuraret quod relinquentes eos irent ad spūalia. Hęc fuit causa præcepti ad tempus dati. Cū ergo præceptum hūmōi nō extēdat in plēnū nisi quātū ptingit causa ipsi: euacuata causa euacuatur est præceptum. Et hoc fuit quoniam oīno repulerunt verbū. Unde excusantes se discipuli dixerūt: Act. xij. g. Quobis erat necesse primū enūciare verbū dei: sed quoniam indignos vos iudicastis: ecce cōuertimur ad gētes. Quoniam ergo oīno repulerunt verbū: oīno transierūt ad gentes. In hoc autē loco vbi nō oīno repulsi sunt a iudeis: nec oīno cōuersi sunt ad gentes: sed in parte et ex accidētī: sicut etiam alibi in parte et ex accidētī legit dñs fecisse: vt Marc. vij. c. de muliere syrophœnissa. Itē alia mystica ratio est: quare trāsīit de iudea per samariā in galileā: quę itē iudeorum terra erat: vt significaret quod de iudeis veniret in gentes: et quod apłi ad eos puerterēt: et postea cū plenitudo gentiū intrauerit: redibit in galileā fides iudeorum: quare reliquę iherosolymitanę: vt dicit Ro. ix. f. c. **V**enit ergo. q. d. cū oporteret trāsire de iudea in galileā per samariā: venit in quādā ciuitate regionis samarię. **Q**uę ciuitas existēs in regione samarię: **D**icitur sīchar: ab ipsis samaritanis. Dicebat sīchar corrupte: quare chaldei erāt origīne. Proprie autē sī in lingua hebręa dicitur sīchen. Et est illa villa in qua filij iacob exerceuerūt occisionē per vīna sorore sua: sicut dicit Gen. xxxij. d. **Q**uę ciuitas est: **I**n iuxta prædium. i. agrū: sī in glo. vel villā: sī in Chrysostomus. **Q**uod dedit iacob ioseph filio suo. Gen. xlvij. d. Do tibi prę vnā extra fratres tuos quā tuli de manu amorrei in gladio et arcu meo. Et nota quod prædium in possessione immobilis diuiditur contra feudum. Feudum enim est quod accōmodat alicui sī in aliquod genus seruitij ipsi accōmodanti: et ideo subtracto seruitio: de iure subtrahitur feudum. Prædium autē habet vel possidet dupliciter: vel precio vel bello. Unde cū iacob istā terrā et emerit precio a filiis emoz patris sīche centum agnis: vt dicit Gen. xxxij. d. et in bello obtinuerit: vt dicit Gen. xlvij. d.

Oportebat autē eum transire per mediā samariā. Venit ergo in ciuitate samarię: quę dicitur sīchar: iuxta prædium quod dedit iacob ioseph filio suo. **V**enit ergo in ciuitate etc. Aliter exponitur in bono vt per ciuitatem samarię religio intelligat: in quā custodit claustrales: sicut preciosus thesaurus dñi in forti loco et munito. Chab. iij. g. Edificauerunt mōrē sion et per circuitū muros altos et turres firmas: nequē veniret gentes et cōculcarēt eā: sicut autē fecerunt. Turri et turres sūt plari et āgeli: quod munitur subditos oīnibus et admonitōibus et solatōibus: et spīcitur eis: ne capiant ab hostibus. Et nota quod claustrū hūc dicitur: nō solū ppter munitōnē sed etiā ppter legē et regē: quare habet vnū modū viuēdi sī vnā regula: et habet etiā cōmunionē quā insurgit per ofones per demones temptantes aliquē. Proverb. xvij. d. Frater quoniam iuuat a fratre quoniam ciuitas firma. Eccl. iij. c. **V**eni est duos esse sicut quoniam vnū: habet enim emolumentū societatis suę etc. Hęc ciuitas dicitur sīchar quod interpretatur cōclusio: quare religio claudis tanquā domus dñi speciosus et delitiosus. Chab. iij. d. **V**eni cōclusus foror mea spōsa: horum cōclusus: fons signatus. Esa. lj. a. **D**onēt defertur quoniam delitias: et solitudinē eius quoniam horum dñi. Itē interclusus dicitur in claustrum tanquā vnus in dolo: vt ibi parent et abijciant omnē forde: et ad potū dñi referuent: sicut solet dici de bono viro: Recludite id ad os dñi regis. Chab. vij. c. **D**ixit tuū sicut vnus optimū dignū dilecto meo ad potādū: labijs et dēbitur eius ad ruminādum. Itē sicut spōsa recludit in thalamo cū sponso: quare etiā celat spōsus. Deut. xxxij. b. **B**eniamin amantissimus dñi habitabit p̄fideret in eo quoniam in thalamo tota die morabit. Itē sic aues in casulis recludunt: vt ibi spūaliter loquāt et cantent corde: dñs: sī in illud Ps. **C**or meū et caro mea exultauerunt in deū vnū. i. Cor. xij. c. **P**salā spū psallā et mēte. Eph. v. d. **L**oquetur vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spūalibus cantantes et psallentes in cordibus vris dño. Sed nota quod aues nō delectat semp esse in casulis: quare semp cogitat de egressu: in multo melius habet ibi necessaria quā cū erāt extra: Sic ē de multis claustralibus: maxie de illis quod intrāt claustrū ppter paupertatē quā in seculo patiunt. De quibus dicit Chrysostomus. i. a. **D**igravit iudas ppter afflictionē et multitudinē seruitut. i. ppter inopiam trāsīt ad eligionē. Et sequit ibi: **H**abitauit iter gētes. i. in claustrales nec inuenit requiē: quare talibus statim displicet religio. Sed itē meāt istū quod cogitat de egressu: quare carum. i. diabolum eis insidiat sicut aubus vt caput ad min⁹ deuoret. Gen. iij. b. **E**cce enī ego me hodie a facie frę: et a facie tua abscondar. **V**el potest dicere quod egressus dicitur de claustrum: Et ero vagus et p̄fugus in terra: oīs quod inuenit me occidet me. **Q**uilibet enim diabolum talē pcurit gladio alicui percutat: quare tales exponit se oī spurcitię. **P**rosequimur igitur textū. **V**enit ergo iesus in ciuitate samarię quod dicitur sīchar: quare visitat claustrales in religione in qua eos reclusit. Job x. c. **V**isitatio tua custodiuit spūm meū. **I**n iuxta prædium quod dedit iacob ioseph filio suo. Prædium istud ē ara p̄tēplatiōis iuxta quā ē puerlatio regularis. **D**is enim alia cōuersatio legis bona: min⁹ tamē vicina esse solet studio cōtemplatiōis. **U**nde **D**icit. ij. c. **A**dducā

dicat. i. custodia: quare ea aīa obfessa a diabolo et possessa custodia. **T**hren. iij. b. **C**ludis vias meas lapidibus quadris. **P**s. **C**ircūdederūt me canes multi: p̄siliū malignitū obfedit me. **D**e hac ciuitate dicitur **M**att. iij. a. **U**ę ciuitas sanguinis vniuersa mēdaciū dilaceratiōe plena. **H**ęc ciuitatē edificat ipse peccator. **U**ni **B**en. iij. c. **C**ognouit catin vxorē suā. i. cōcupiscētiā et cōcepit et pepit filij. **C**ōcepit prauū. ppositū: et pepit opus pueri sū. **P**s. **C**ōcepit dolore et pepit iniquitatē. **Q**uē vocauit enoch: quod interpretatur dedicatio: quare per opus prauū dedicat se hō diabolo. **E**t edificauit ciuitatē quā vocauit noie filij sui enoch. i. veterē puerlatiōnē: quare a praua opatiōe dicitur praua cōuersatio. **A**d hęc ciuitatē venit dñs: quoniam dat hominibus gratiā aliquā: gratiā datā: per quā recognoscit statū suū. **S**īchar: quod interpretatur humer⁹. i. labor: quare vt iniq̄ agerēt laborauerūt. **U**ni dicitur p̄tōres veterē cōuersationē amātes. **S**ap. v. a. **A**mbulauim⁹ vias difficiles etc. **I**n iuxta prædium quod dedit iacob ioseph filio suo. **I**n iuxta bonā et nouā puerlatiōnē iustorum. **S**icut enim boni et mali cōuersantur in bacvita: **E**t iunctū ē granū cū palea donec iudicio sepabūt mali de medio iustorum: vt dicit **M**att. xij. g. **E**t p̄burēt paleę igni inextinguibili: **A**lter exponitur in bono vt in bono

Dozaliter * **O**portebat autē eum trāsire per mediā samariā. Per quod significat quod qui vult ire in galileā. i. in secretorum reuelationē oportet quod trāsseat per mandatorum obseruationē. Samaria enim interpretatur custodia. **P**s. **A** mandatis tuis intellexi. **I**bi Aug⁹. **M**isi per obedientiam mandatorum non venitur ad intelligentiam occultorum. **E**ccl. j. d. **F**ili concupiscens sapientiam cōserua iusticiam. **S**equitur: **V**enit ergo in ciuitate samarię quę dicitur sīchar etc. **I**stud exponit dupliciter: in bono et in malo. **I**n malo sic: vt per ciuitatē samarię viderem cōuersationē peccatorum intelligamus: **Q**uę hūc samaria

uitatē venit dñs: quoniam dat hominibus gratiā aliquā: gratiā datā: per quā recognoscit statū suū. **S**īchar: quod interpretatur humer⁹. i. labor: quare vt iniq̄ agerēt laborauerūt. **U**ni dicitur p̄tōres veterē cōuersationē amātes. **S**ap. v. a. **A**mbulauim⁹ vias difficiles etc. **I**n iuxta prædium quod dedit iacob ioseph filio suo. **I**n iuxta bonā et nouā puerlatiōnē iustorum. **S**icut enim boni et mali cōuersantur in bacvita: **E**t iunctū ē granū cū palea donec iudicio sepabūt mali de medio iustorum: vt dicit **M**att. xij. g. **E**t p̄burēt paleę igni inextinguibili: **A**lter exponitur in bono vt in bono **V**enit ergo in ciuitate etc. Aliter exponitur in bono vt per ciuitatem samarię religio intelligat: in quā custodit claustrales: sicut preciosus thesaurus dñi in forti loco et munito. Chab. iij. g. Edificauerunt mōrē sion et per circuitū muros altos et turres firmas: nequē veniret gentes et cōculcarēt eā: sicut autē fecerunt. Turri et turres sūt plari et āgeli: quod munitur subditos oīnibus et admonitōibus et solatōibus: et spīcitur eis: ne capiant ab hostibus. Et nota quod claustrū hūc dicitur: nō solū ppter munitōnē sed etiā ppter legē et regē: quare habet vnū modū viuēdi sī vnā regula: et habet etiā cōmunionē quā insurgit per ofones per demones temptantes aliquē. Proverb. xvij. d. Frater quoniam iuuat a fratre quoniam ciuitas firma. Eccl. iij. c. **V**eni est duos esse sicut quoniam vnū: habet enim emolumentū societatis suę etc. Hęc ciuitas dicitur sīchar quod interpretatur cōclusio: quare religio claudis tanquā domus dñi speciosus et delitiosus. Chab. iij. d. **V**eni cōclusus foror mea spōsa: horum cōclusus: fons signatus. Esa. lj. a. **D**onēt defertur quoniam delitias: et solitudinē eius quoniam horum dñi. Itē interclusus dicitur in claustrum tanquā vnus in dolo: vt ibi parent et abijciant omnē forde: et ad potū dñi referuent: sicut solet dici de bono viro: Recludite id ad os dñi regis. Chab. vij. c. **D**ixit tuū sicut vnus optimū dignū dilecto meo ad potādū: labijs et dēbitur eius ad ruminādum. Itē sicut spōsa recludit in thalamo cū sponso: quare etiā celat spōsus. Deut. xxxij. b. **B**eniamin amantissimus dñi habitabit p̄fideret in eo quoniam in thalamo tota die morabit. Itē sic aues in casulis recludunt: vt ibi spūaliter loquāt et cantent corde: dñs: sī in illud Ps. **C**or meū et caro mea exultauerunt in deū vnū. i. Cor. xij. c. **P**salā spū psallā et mēte. Eph. v. d. **L**oquetur vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spūalibus cantantes et psallentes in cordibus vris dño. Sed nota quod aues nō delectat semp esse in casulis: quare semp cogitat de egressu: in multo melius habet ibi necessaria quā cū erāt extra: Sic ē de multis claustralibus: maxie de illis quod intrāt claustrū ppter paupertatē quā in seculo patiunt. De quibus dicit Chrysostomus. i. a. **D**igravit iudas ppter afflictionē et multitudinē seruitut. i. ppter inopiam trāsīt ad eligionē. Et sequit ibi: **H**abitauit iter gētes. i. in claustrales nec inuenit requiē: quare talibus statim displicet religio. Sed itē meāt istū quod cogitat de egressu: quare carum. i. diabolum eis insidiat sicut aubus vt caput ad min⁹ deuoret. Gen. iij. b. **E**cce enī ego me hodie a facie frę: et a facie tua abscondar. **V**el potest dicere quod egressus dicitur de claustrum: Et ero vagus et p̄fugus in terra: oīs quod inuenit me occidet me. **Q**uilibet enim diabolum talē pcurit gladio alicui percutat: quare tales exponit se oī spurcitię. **P**rosequimur igitur textū. **V**enit ergo iesus in ciuitate samarię quod dicitur sīchar: quare visitat claustrales in religione in qua eos reclusit. Job x. c. **V**isitatio tua custodiuit spūm meū. **I**n iuxta prædium quod dedit iacob ioseph filio suo. Prædium istud ē ara p̄tēplatiōis iuxta quā ē puerlatio regularis. **D**is enim alia cōuersatio legis bona: min⁹ tamē vicina esse solet studio cōtemplatiōis. **U**nde **D**icit. ij. c. **A**dducā

Et sic Beñ. xlvij. d. recte prædium dicit. Sane autē intelligendum ē hoc: quia primo emerat eam a rege emoz centū agnis: sed cū pro nece sichimitarū debuerat sibi auferrī / potestatiue super ea obrinuit. **a** Erat autē ibi fons iacob: id est quem foderat iacob in haustum familie suę z pecorum: sic. j. dicit. Ad litterā autē ut dicit Chrysofomus ita diligēter determinat hic de loco isto: ut postea quādo audieris mulierē loquētem: Jacob pater noster dedit nobis fontem hunc: meli⁹ intelligas et scias de quo fonte loquitur / et ubi sit. **f**ons autē ut dicit Glo. dicit vbi cūq; aq; manat de terra. In ratione em fontis nō est plus nisi q; fundat aquas: sed si in superficie terre tūc dicitur fons appropriate: ut dicit Josephus: si vero in profundū dicitur puteus. Et etiam fons generali vocabulo: ut hic dicit fons iacob / cum esset puteus profundus. **b** Iesus ergo fatigatus ex itinere: quia vltra vires velociter ambulauerat. Et causa huius potest esse liuor pharisęorum: cui se cito voluit subtrahere: z est quasi causa impellēs. Et ex alia parte salus illorum ad quos tendebat: quibus se citius voluit presentare: z est quasi causa trahēs. Et tertia causa / ut daret nobis exemplū laboris in itinere z opere p̄dicationis: ut dicit Chrysofomus. **c** Sedebat sic. i. fatigat⁹: **d** Super fontem: in ora fontis prop̄ relevationem lassitudinis / z refrigerationē caloris ex aqua recenti scaturiente de terra. **Uel** Sedebat sic: demonstratiue: id est ad hoc quod sequit / sedebat super fontem. **Uel** sicut Chrysofomus: **c** Sedebat sic super fontem: id est non in throno / non in plumari: sed simplici z vt cōtingebat super terram. Sessio autē hęc facta est propter laborem / quia fatigatus ex itinere: vel ppter gsum / quia erat hora sexta: vt dicit consequēter: **Uel** vt expectet discipulos qui intrauerant ciuitatem: z vt daret occasionē z oportunitatē vt inueniret a muliere ventura ad hauriendam aquam. **Das** quattuor causas notat Chrysofomus. **Exprimēs** ergo causam sessionis pro gsu / subdit: **Uel** **hora autē erat quasi sexta.** Ex hoc patet q; satis laborauerat q; cōtinue vsq; ad sextam z velociter iterat. Item patet q; calore confectus erat: quia tali hora iam ascendit sol ad altiorē gradum nostri hemispherij. **f** **Venit mulier de samaria:** id est de ciuitate samarię regionis: **g** **Haurire aquā.** Nota qualiter describit omnes occasiones: z ex parte christi / quia fatigatum conueniens fuit sedere: et ex parte mulieris / quę necesse habebat aquam haurire: z ex parte loci vbi erat fons ad quem z christum conueniēs fuit sedere propter quietē z refrigerationem: z mulieres ibidem propter potum venire: Et ita omnia cōcurrerūt oportune. Itē nota q; vbiq; christ⁹ seruat pacem: quia nec ex pposito sed quasi ex accidenti venit ad samaritanos: nec mulier venit mandata siue vocata: sed a casu **omnia dicit facta**

alter * paleę igni sexringuibus: Matth. iij. c. **a** Erat autē ibi fons iacob. i. bona temporalia vel naturalia quę simul participāt boni z mali. **b** Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Iesus vadit circūiens vt aliquos inueniat dignos se: sicut qđ dicit Eccl. xxiiij. a. In omnibus requiem quęsiuit. Et Sap. vij. c. Dignos se circūit ipsa querens: z i vijs suis ostendet se illis hilariter: z in omni pro uidentia occurret illis. Iesus fatigat tripliciter: **O** nere: clamore / z itinere. **O** nere peccatorū nostrorū / portādo z expectādo. **U**nde Esa. j. d. Laboraui sustinens. Et. xlvj. a. Au dīte me domus iacob z omne residuū domus israel: qui portāmini a meo vterō / qui gestāmini a mea vulua: vsq; ad senectā ego ipse: et vsq; ad canos ego portabo. Ego feci z ego feram: ego portabo z saluabo. Itē fatigat clamore / mos vocādo: Reuertere / reuertere sunamitis zc. Cant. vj. d. P̄. Laboraui clamās / rauce factę sunt fauces meę. Prouer. j. c. Vocauit z renouit: extēdi manū meā z nō fuit q; aspiceret: despexistis zc. Itē fatigatur ex itinere: qz multas et lōgas vias vadit / vt nos inueniat z ad se conuertat. Prosequit enim fugientes et amplectit reuertentes: vt dicit Bern. **U**lg autē domini qui /

bus vadit post nos: misericordia z veritas. Aliquos enim reuocat p opera misericordię et amoris: alios per viam iusticię z timoris. **P̄. U**niuersę vię domini misericordia z veritas zc. Iesus veniens ad cor hominis / residet super fontem: cum bona naturalia mouet / petēs a nobis / vt nos petam⁹ eum: id est vt sup gratię quę p̄sens est habilitem⁹ nos et liberum arbitriū applicemus. **U**el fons est bonū temporale: qđ iesus petit: quia vult vt bene eis vtamur z sibi in pauperibus ea erogem⁹. **U**el autē ergo sedet ad fontē sicut pauper dī sedere ad elemosynā: quia petit z pulsat vt sibi z bona naturalia applicemus z bona temporalia distribuamus. **Esa. xxvij. c. U**ec requies mea reficite lassum: z hoc refrigerium meū / z noluerūt audire. **Matth. xxv. d. Es**uriui zc. Sitiui zc. **U**el **hora autē erat quasi sexta** / quādo sol est in seruore suo: id est peccator in ardenti desiderio peccandi. Tunc em quādoq; visitat eum domin⁹. **U**nde **U**ichez. iij. d. Venies vsq; ad babylonem: sibi liberaberis. Et **P̄. Dixit** domin⁹ ex basan conuertā: cōuertā in pfundum maris. **P̄. U**ltimate sunt infirmitates eorum postea accelerauerūt. **f** **Venit mulier de samaria haurire aquam:** id est sensualitas ad hauriendam p haustoriū omnī sensu aquā diuitiarū vel deliciarū z libidinis: cū tamē dicit Eccl. j. b. **D**ia flumina intrāt mare. Et **Beñ. j. a. C**ogregatiōes aquarū appellauit maria. Et **Iosue ij. d. A**que inferiores descēderūt i mare mortuū. **U**el **auris** z membra.

Uel **hora autē erat quasi sexta** / quādo sol est in seruore suo: id est peccator in ardenti desiderio peccandi. Tunc em quādoq; visitat eum domin⁹. **U**nde **U**ichez. iij. d. Venies vsq; ad babylonem: sibi liberaberis. Et **P̄. Dixit** domin⁹ ex basan conuertā: cōuertā in pfundum maris. **P̄. U**ltimate sunt infirmitates eorum postea accelerauerūt. **f** **Venit mulier de samaria haurire aquam:** id est sensualitas ad hauriendam p haustoriū omnī sensu aquā diuitiarū vel deliciarū z libidinis: cū tamē dicit Eccl. j. b. **D**ia flumina intrāt mare. Et **Beñ. j. a. C**ogregatiōes aquarū appellauit maria. Et **Iosue ij. d. A**que inferiores descēderūt i mare mortuū. **U**el **auris** z membra.

Uel **hora autē erat quasi sexta** / quādo sol est in seruore suo: id est peccator in ardenti desiderio peccandi. Tunc em quādoq; visitat eum domin⁹. **U**nde **U**ichez. iij. d. Venies vsq; ad babylonem: sibi liberaberis. Et **P̄. Dixit** domin⁹ ex basan conuertā: cōuertā in pfundum maris. **P̄. U**ltimate sunt infirmitates eorum postea accelerauerūt. **f** **Venit mulier de samaria haurire aquam:** id est sensualitas ad hauriendam p haustoriū omnī sensu aquā diuitiarū vel deliciarū z libidinis: cū tamē dicit Eccl. j. b. **D**ia flumina intrāt mare. Et **Beñ. j. a. C**ogregatiōes aquarū appellauit maria. Et **Iosue ij. d. A**que inferiores descēderūt i mare mortuū. **U**el **auris** z membra.

Uel **hora autē erat quasi sexta** / quādo sol est in seruore suo: id est peccator in ardenti desiderio peccandi. Tunc em quādoq; visitat eum domin⁹. **U**nde **U**ichez. iij. d. Venies vsq; ad babylonem: sibi liberaberis. Et **P̄. Dixit** domin⁹ ex basan conuertā: cōuertā in pfundum maris. **P̄. U**ltimate sunt infirmitates eorum postea accelerauerūt. **f** **Venit mulier de samaria haurire aquam:** id est sensualitas ad hauriendam p haustoriū omnī sensu aquā diuitiarū vel deliciarū z libidinis: cū tamē dicit Eccl. j. b. **D**ia flumina intrāt mare. Et **Beñ. j. a. C**ogregatiōes aquarū appellauit maria. Et **Iosue ij. d. A**que inferiores descēderūt i mare mortuū. **U**el **auris** z membra.

P̄. 24.

P̄. 67. P̄. 15.

Uel

Judic. 16. c.

P̄. 68.

* et tanta pauperibus

omnia dicit facta euangelista / vt tollat occasionem murmuris a iudis. a Dicit ei iesus: Da mihi bibere. Quia simplex mulier erat: nec intelligere posset spiritualia dogmata nisi per similitudines: id pmo alloquit ea de aqua. Quia autem ad litteram sitiebat: sed tamen hunc porum materialem non petebat: vt dicit Bto. sed ex hac occasione quia videbat sitire / venit ad talem locutionem: vt sub specie aque corporaliter loquens / ma nuduceret mulierem in cognitionem aque spiritualis: Et ideo dicit ei: Da mihi bibere. Sed querit qualiter hoc petat ca hoc lex no permittat: Ad hoc pot dicit q petebat hoc: no qz vellet bibere: sed qz hac occasione volebat in verba instructionis intrare. Vel .ppf mysteriu / vt significaret q sitis salutem et fidem ecclesie vel anime illius: tamen si bibisset / contra legem non fecisset dominus legis. Lex enim daf seruis / no filijs vel ipsis dominis. Chrysofomus dicit q quidam dicunt ideo petuisse: quia sciebat eam non fuisse daturam. Sed obicit contra hoc: quia fm hoc inuicem petijt: nec ita petere oportuit. Unde soluit aliter et dicit q iam indifferenter abicit obseruationes legales: Qui em alios inducebat ad soluendum legalia / multo magis ipse ea trasscurreret siue solueret. Hoc enim dicit Barth. xv. b. Non qd intrat in os hominis coinquinat hominem. Sed hec verba Chrysofomi intellige sane: quia non oino adhuc abiecit legalia: sed in hoc q aliquando soluit / aliquando obseruauit: ostendit paulatim esse euacuanda. Item potest alit solui / q in necessitate licebat etiam tempore legis soluere illa legalia: sicut patet de dauid qui comedit panes propositionis. i. Regl. xxi. b. Barth. xij. a. Unde et hic potuit a samaritana potum recepisse in tanta necessitate et calore. Sequit: b Discipuli enim ei abierant. Sic continua. Posset aliquis querere / quare petijt aquam a muliere et non discipulis iussit aquam haurire: Et ad hoc respodet q no petiuit a discipulis: quia discipuli abierant. Et sic continua. Possent iudei audientes hoc factum murmurare / et qere quare ita sedit ibi colloquedo cum samaritana muliere: Et ideo rationem ponit. s. ipsam necessitatem querendi cibaria ad victu: Quia / b Discipuli eius abierant in ciuitate / sicut: vt cibos emerent. Et hec fuit necessaria et rationabilis causa sue expectationis. Sed querit quare cibos a gentilibus emebant / cum essent illiciti fm legem: maxime cum possent secum detulisse cibaria de iudea: Ad hoc dicendum q nulli cibi fuerunt illiciti eis pntente domino legis et dispensante / et maxime in necessitate. Sed tamen no puto eos emisse cibos illicitos: quia forte emerunt panem et fructus vel tale aliquid leue / qd licuit viatoribus edere apud quascunq gentes essent. Cibos autem secum non portabant: quia decuit eos qui futuri erant doctores mundi / esse attetos continue in doctrina christi / et attendere his que ab eo dicebant: nec impediri cura et sollicitudine mundi nisi cum vigeret necessitas. Sed querit quare emerunt et non potius mendicauerunt: Respondendum est: q non decuit eos mendicare: quia mendicantis est omnne cibum qui offertur recipere: et ipsi in suspitione venissent samaritans tanq desertores legis si ab eis cibos illicitos recepissent. Item ne videret sub prelo ponti verbum salutis quod predicabat iesus. Sed adhuc querit / quare solus remansit: Respondemus: vt omnne humilitate ostenderet. Item vt mulieri fiduciam familiariter cum eo loquendi et audacter querendi exhiberet: quia cu multis non esset ita ausa loqui. Morandū autem q fm seriem textus hic / exemplo christi monemur ad tria. Ad labore: ad parcitatem: ad humilitate. De primo dicit Job. v. b. Homo nau scitur ad laborem et aus ad volatum: quia qui vult volare ad celum / primo oportet q sit homo ad laborandum. Ps. In la bore hominu non sunt: et cum hominibus non flagellabunt. Ad istu labore monemur pmo / cum dicit q iesus fatigatus erat ex itinere. Sed quia multi post laborem nimias requirunt refocillationes et refectiones: qui plus exigunt in feudo q impendant in seruitio: qui etiam quod fecerunt parum / multu estimant: et quod mutuo dederunt domino / statim cum vris exigunt: fm illud Eccl. xx. b. Hodie sgeras quis et cras expe-

Ps. 72.

tit: et odibilis est homo huiusmodi. Secundo dominus post laborem monet nos ad parcitatem et sobrietatem in hoc q fatigatus sedit supra fontem / et petit aquam ad potum: et de cibo sibi ad hoc hora sexta non fuerat pulsus. Unde dicit Chrysofomus. Christus fabrilis et humidus: id est cu labore delitiosam semper abiciens vitam: laboriosam se constitutam et cum labore parcam inducit. Non enim subiugalibus vritur: sed ita valide incedit vt etiam frangat ex itinere. Et hoc vtiq erudit. per se operatore esse et post laborem non superflua petere. Ita enim vult a superfluis alienos nos esse: vt ena ipsozom necessario multa abscidamus. Propterea dicebat Barth. viij. c. Vulpes foueas habet et volucres celi nidosa: filius autem hominis non habet vbi caput suu reclinet. Propterea et in montibus plerumq conuersat: no in die solis / sed etiam de nocte et in desertis. Hoc et dauid dicit: De torrente in via bibet. Sic ergo christus post laborem inuitat nos ad parcitatem et vite austeritatem in hoc q domu non petijt / sed super fontem simpliciter sedit. In hoc etiam q no vinum sed aqua petijt. Item in hoc q de cibarijs pparandis non curauit: sed adhuc hora sexta erat imparati. Unde Chrysofomus dicit. Ex hoc loco discim? christi circa itinera validitate et circa cibaria negligentia: equaliter superuacue hac re vritur: ita nimiru et discipuli eruditi erant ea que ad seipos ptinebant disponere. No enim deserebant viaticula: qd patet per hoc qd dicit Barth. xvj. a. vbi dixit eis dominus: Cauete a fermento pharisozu et saduceozum: at illi cogitabant inter se dicentes: quia panes non accepimus. Item per hoc qd dicitur Barth. xij. a. q vellebat spicas ad comedendu. Item Barth. xxi. b. dicit q ppter esuriam venit ad sicum. Et dicit sup hoc Chrysofomus: Nichil aliud per hoc nos erudit q contemnere ventrem: et no studiosam sunt sensus et mebra. Eccl. j. b. Non saturat oculus visu nec auris auditu implet. Et / Quo plus sut potz plus sitiunt aque. a Dicit ei iesus: Da mihi bibere. q. d. cito conuertere et me potabis. q. d. Tu sitis ad culpa / et ego sitio te ad gratia: Tu sitis tua damnatione / et ego tua salutem: Tu sitis diuitias / et ego elemofynas sitio et alia bona opera. Augustin. Viru est q panis esurit et fons sitit / via lassat: Sed hec omnia pnt nos. Unde. j. xij. f. Sitio / salute. s. peccatoz. Gen. xxvij. d. Cum isaac cibos oblatos comedisset / obrulit iacob et vinum. Quo hausto / dixit ad eum: Accede ad me et da mihi osculum fili mi. Accessit et osculatus est eum. Statimq vt sen sit vestimetoz ei? fragrantiam / benedicens illi ait: Ecce odor filij mei. Dic notant quicq: Cib / pot / osculu / fragrantia / benedictio. Cibos boni operis. j. eodē. e. Deus cib? est vt. Vnum compunctiois: osculum cōtemplationis: fragrantia bonę opinionis: que omnia merent benedictione eterne retributionis. b Discipuli em eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. Discipuli christi sunt pdicatores disciplinati / habentes celum animaru: quo nullum est deo placidius sacrificium: vt dicit Gregorius. Qui ingredientur ciuitatem ecclesie vel mundi vt cibos emant: id est peccatores ad christu conuertant. De qua ciuitate dicit Ps. Conuertent ad vesperam et fame patient vt canes: et circūsbunt ciuitatem. Hi sunt custodes qui circūserūt ciuitatem: Cant. v. b. Et sunt exploratores: Iosue. ij. a. Et nota q dominus dicit potare eos q de facili couertunt ad eu: eos autem comedit / qui cu difficultate. In hoc autē q dominus dicit potare vel porum sitire / et discipuli cibos emūt: notat q isti q imediate couertunt a domino defacili et magis subito quertunt: vt patet de paulo / Act. ix. a. Mescit em tarda reru molimina spūsancti gratia. Qui aut per alios conuertunt / cum difficultate maior conuertunt: qd facit dominus / vt couertetes eos maiorem mercede recipiant. * Dicit ergo et tanta paupibus distribui. a Dicit ei iesus: Da mihi bibere. Hoc est qn paup petit solariu alicui elemofynę a pcuratore abbatis. b Discipuli em ei abierant in ciuitate vt cibos emerent: qz ille paup q petit elemofynā alicui oneratus est filijs

Ps. 109

Dicit ei iesus

Ps. 72

Ps. 72

Ps. 72

ventrem: et non studiosam eius estimare esse ministracione: In-
nere equidem discipulos hęc neq; deferetes q; secū: neq; q; non
portabant vaticū: ideo ab initio diei de hoc sollicitos esse: sed
fm tēpus fm qđ omnes cōmunē pulmētū capiūt. s. in hora
sexta: efcas tunc pmo comparāt. Sed nō sic facim? nos: quia
mox ex lectulo surgē
tes p; alijs de cibo
solliciti sum? cocos
z mēse positores vo-
cantes: z cum multo
hoc scrutātes studio.
Tertio post labore
et paritatem mone-
mur ad humilitatem:

a Dicit ergo ei mulier illa sama-
b ritana: Quomō tu iudeus cū
sis/bibere a me poscis q̄ sum
c mulier samaritana: Non em̄
cōtunt iudei samaritanis.

ne pro p̄dictis erigamur: sed cum omnia bene fecerimus/nos
seruos iuiles reputem? fm qđ habet Luc. xvij. c. Et Eccl.
xvij. a. Lum cōsumauerit homo tunc incipiet. Eccl. xlij. a.
Luminare qđ minuit in p̄sumatione. Ad hanc virtutem nos
inuitat: vt dicit Chrysostomus: nō solum in laborando vel in
sedēdo in via: sed etiā in eo qđ derelinquebat sol? z qđ discipu-
li eius abstant: z nimirū licebat si vellent: aut nō omnes emit-
tere: aut abeuntibus illis alios ministros habere: sed noluit:
Etenim discipulos suos tra assuefecerat omnē timorem con-
calcare. Sequit. **a** Dicit ergo ei mulier illa samari-
tana: a qua christus potum petierat: **b** Quomō tu iu-
deus cū sis/bibere a me poscis que sum mulier sa-
maritana: Sicut dicit Blo. nouit eū esse iudeum ab habitu.
Chrysostom? aut dicit qđ a schemate et locutione: id est a figu-
ra z a lingua. Unde versus: Verba/locus/temp?/habitus/ca-
ro/cultus z esus: Bentib? ex reliquis discernunt israelitas.
Verba. i. lingua: locus. i. patria: tempus. i. festa temporū que
celebrabant. Habitus: quia vtebant pallijs quibusdam qua-
dratis: in quorum extremitatibus erant fimbrię: vt dicit Nu-
meri. xv. d. Nec vtebant varijs vestibus vel stragularis. Ca-
ro circūcisa. Cultus: id est ritus sacrificior. Esus: id est discre-
tio ciborum. Et nota sapientia mulieris z benignitatem. Sa-
pientia in hoc qđ querit cupiens instrui. Benignitatē in hoc
qđ non statim intrat in altercationē cōtentionis: vt dicat: Vg
mibi fiat / tibi dare bibere hōi p̄latoz / z allophylo z inimi-
co gentis meę: Et forte in hoc trahebat amore z benignita-
te christi aquam petentis ab ea. Et autem innueret sapien-
tiam in interrogādo subdit: **c** Non enim cōtuntur
iudei samaritanis. Scdm Blo. verbum est exponentis
quare mulier p̄dictū verbū dixerit christo. Sed fm Chry-
sostomum / verbum est mulieris: que reddidit rationē sui dicit.
Et nota qđ mulier fm Chrysostomū hoc dicebat: quia nole-
bat qđ christo aliquis posset obuiare z impropere ei qđ fran-
geret legem. Pro se em̄ non querebat ipsa: quia non erat pro-
hibitum samaritanis cōtū iudeis: sed econtra. Et ideo dicit:
Non enim cōtunt iudei samaritanis: et non econ-
uerso. **d** Respondit iesus z dixit ei. Morādu est or-
do responsionū christi ad interrogaciones mulieris. P̄mo
enim: quia mulier simplex erat/habens tamē fm aliquid fidē
patrum / lēz diminute z indistincte: ideo christus accipit ma-
teriam loquēdi cum ea ab aqua sensibili: Sensibilia em̄ rudi-
bus sunt via breuior in intelligibilia. Deinde qđ sapiēter z be-
nigne respondit mulier p̄ aquam sensibilem / manu ducit eam
ad aliquid altius. s. ad aquam viuam: z p̄ cōsequens in cogni-
tionem veram suūpsius. Ipsa em̄ p̄mo non nouit eum nisi
tanq̄ iudeum quēdam: z ideo dicit: **e** Si scires donum
dei: id est qđ vicinū z magnū est donum dei. s. gratia spiritus/
sancti quā paratus est dare. **f** Et quis est qui dicit
tibi/da mihi bibere: id est qđ magnus est ille qui potū pe-
tit a te. q. d. si scires vicinitatem z magnitudinem doni: z me
esse datorem eiusdē doni: **g** Tu forsitan: quia non cogi-
ris: in quo notat libertas arbitrij. **h** Petisses ab eo:
recognoscens tuam indigentia z meā abundantia / qui videoz
a te petere aquam. **i** Et dedisset tibi: non inuentens ob-
staculum doni sui in te. **k** Aquā viuam: id est spūsan/
ei gratiam abluentem a peccatis/refrigerantē a concupiscen-

tis/secundantem in operibus bonis/vluificatiuam in virtute/
regeneratiuā in spem

* a Dicit ergo ei mulier illa samaritana: Quō
tu iudeus cum sis/bibere a me poscis que sum mu-
lier samaritana: Fra quādoq; dicit peccator: si conuertēre
me ad deum/quomō
acceptaret ipse serui-
tium meum qui tam
magn? peccator sum:
fm qđ dicit Petrus
Luc. v. b. Et a me
domine: quia homo
peccator sū. Et Luc
xviij. c. Publicanus
b Respondit iesus z dixit ei: Si
scires donum dei: et quis est
qui dicit tibi/da mihi bibere:
tu forsitan petisses ab eo et
dedisset tibi aquam viuam.

Moraliter

B

nec oculos audebat ad celum leuare. **c** Non enim co-
tunt iudei samaritanis. q. d. que societas luci ad tene-
bras: que cōuentio christi ad belial. ij. Corinth. vj. c. Nō cu-
rat christus et sancti de peccatoribus. j. it. f. Deus peccato-
res non audit. Sed sicut dicit ibi Blo. Vox est hęc nō vincti.
Unde sequit: **d** Respondit iesus z dixit ei: Si sci-
res donū dei: id est spiritū sanctū siue benignitatē spiritus/
sancti/dicit dominus in corde peccatoris. **e** Et quis est qđ
dicit tibi/da mihi bibere: id est qđ benignus est qui a te
tuam fidem et tuam salutem dignat sitienter petere. Ad nos
enim dicit: Si scires donū dei: z quis est qui dicit ti-
bi/da mihi bibere. q. d. si scires qđ parat? est ad dandū z qđ
seruens z importunus est ad rogandū te de his que sunt ad
profectū tuum. **g** Tu forsitan petisses ab eo: id est si/
duciam petendū cōcepisses. Quis enim desperet vbi offert se
gratia/imo vbi cognouit sua petitione importuna. De prima
dicit Proverb. j. c. Extendi manū meā/ad dandum. s. De b.
xij. b. Tanq̄ filijs se offert nobis deus. De secūdo quomō. s.
rogat/dicit Barth. xj. d. Venite ad me omnes qui laboratis
z. Et. xxx. c. Erunt oculi tui videntes p̄ceptorem tuū: z au-
res tue audient verbū post tergum monētis. **i** Et dedis-
set tibi aquam viuā: id est gratiā que lauat fordes. Unde
Ps. Amplius laua me domine zc. Ezech. xxxvj. c. Effūdā
super vos aquā mūdā. Et. xvj. b. Laui te aqua. Et Zach.
xij. a. Erit sōs patēs domui dauid zc. Fructificare facit. Uti
Esa. xlv. b. Rosate celi desuper z nubes pluant iustum: ape-
riat terra z germinet saluatozem. Osee. xlij. c. Ero quasi ros:
z israel germiabit quasi lillum. Item ardorem peccati z sitim
extinguit. Eccl. xvij. b. Ardorem refrigerabit ros. Jre Eccl.
* xlij. c. Obuiās
* oneratus est filijs/ita qđ oportet eos p̄ ciuitates discurrere/ Aliter
re/ad litterā: ad petendas elemofynas vel emendas p̄ suo ser-
uitio z labore. **a** Dicit ergo ei mulier illa samarita-
na: Quō tu iudeus cū sis/bibere a me poscis/que
sum mulier samaritana: quasi quō tu qui es secularis et
extraneus petis a me denariū: vel aliquid h̄mōi/qui sum reli-
giosus: **b** Non em̄ cōtunt iudei samaritanis: quasi
ego sum religiosus/nihil possum dare: et tu es iudeus. i. tu es
extraneus: tu non es mihi notus: tu nō es de cognatiōe mea.
Unde si cognatus suus ab eo peteret / p̄culdubio daret: nec se
de religione excusaret. Sed tñ iterū dicit dñs: **e** Si scires
donū dei: qui omni dāri dat: fm illud / Date z dabit vobis:
Luc. vi. f. Et Jaco. j. a. Dat omnib? affluētē z nō impropere-
rar. **f** Et qđ est qđ dicit tibi/da mihi bibere: qđ nō pau-
per petit / sed christus in paup: z christo dat nō paup. Unde
Barth. xxv. d. Qđ vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.
Uti Amb. sup Lucā dicit / qđ paupes exorandi sūt vt patroni.
Uti Luc. xvj. c. Facite vob amicos de māmōna iniquitatis:
vt cū defeceritis recipiāt vos i eterna tabernacula. Uti dñs hīc:
g Tu forsitan petisses ab eo z dedisset tibi aquam
viuā. i. orationē vel elemofynā qđ extinguit peccatū. i. tu pe-
tisses qđ paup recipet a te elemofynā: z sic daret tibi eā: qđ tu?
esset fructus/ lēz paupis esset vltus. Vel / Aquam. i. gratiam
vel gloriā / quam sua oratione tibi impetraret. Uti termina-
tur ista moralitas que est de superabundanti: Cetera que se-
quūt sūt expōsita sūt i alia expōsitiōe morali vsq; ad illū locū:
* Dicit ei mulier

Artus

Ps. 50.

Regeneratus in spe vite eterne. Sequitur: a. Dicit ei mulier: Domine etc. Mulier simplex et deuota ad intellectum altiorum suspendit: et quem prius iudicium simpliciter putabat: nunc amplius venerat. Unde dicit: Domine: in quo patet eius reuerentia et deuotio: et sui ipsius erga christum humiliatio. Sed tamen quia adhuc in...

firmata erat et in... par excellens: Ideo interrogando dicit: c. Neque in quibus haurias habes: et puteus altus est: Unde ergo haurias habes: et puteus altus est: Cuius habes aquam viuam: Sic et nico... demus infirmus adhuc et dubitans interrogabat. s. l. ij. Quod possum hęc fieri? Itē Qualiter potest homo nasci cum sit senex: Itē: Nūquid potest in ventrem matris iterato introire et renasci: Ita aut reuerentius loquitur: b. Domine neque in quo etc. Itē nota q̄ sapiēter et benigne respōdet. Audierat enim q̄ posset dare aquam viuā: et cum haberet materiā dicendi aliquid p̄uersum. s. si haberes aquam viuam non bibere a me pereres: et huiusmodi: nihil tale facit: sed benigne querens dubitatē suam exponit dicens: c. Neque in quo haurias habes: quasi non est hic aqua nisi putei huius: et tu non habes hauritoriu. Itē: d. Et puteus altus est: et sic aliter nisi per hauritoriu non poteris habere. Et cū ex his optime posset inferre q̄tum ad habitudinem sumptam ex rebus: ergo nō habes aquam viuam: non hoc facit: sed benigne querit: e. Unde ergo habes aquā viuā: Et q̄ nihil habitudinis videt ex parte rerum concurrentium: conuertit se ad potentiam et dignitatem loquētis: Et dicit: f. Nūquid tu maior es patre nostro iacob qui dedit nobis puteum: hunc: quia supple. p̄mittis aquam viuam quā ille dare non potuit. Et quia posset dici: quia altum dedit fontem et alto meliorem vltus est ipse: vel quia posset dici q̄ potuit dare meliorem aquam: sed noluit: p̄uenit hęc mulier: dicens: h. Et ipse ex eo bibit: et filij eius: et pecora eius. q. d. meliorem non potuit dare: quia non habuit: si enim habuisset non est p̄babile q̄ ipse et filij ei⁹ bibissent ex isto. Sed nūquid mentis mulier: dicens patre suū iacob: Absit: Sicut enim vult Chrysostom⁹: ipsa ingerit se in nobilitatem iudaicam et totam gentē suam. Et potest esse triplex ratio ad hoc. Prima: q̄ deū iudeorum colebant. Alia: quia beneficia iacob experti erāt cuius terram et habitationē subintrauerāt. Tertia: quia ipsi de chaldeis venerant a qua orti sunt: sicut abraam pater hebreorum fuit chaldeus et venit de chaldeis: et per abraam dicit et iacob patre gentis sue tanq̄ nepotē existentē. Unde sicut dicit dupliciter frater: vterinuis et cōsanguineus: ita et pater. s. a quo directe p̄cedit linea genealogie: vel qui est de cōsanguinitate patris. Et hoc modo loquitur ista mulier: dicens: iacob patrem gētis sue. Et nota q̄ vbi nos habem⁹: pecora ei⁹: ibi ponit Chrysostom⁹: et nutritiū eius. Quia autē mulier ad altius est eleuata p̄ aquam viuam: ideo adhuc adiungit alias p̄prietates aque: quā ipse dat: vt altius trahat intellectū eius: et ideo sequitur: k. Respondit iesus et dixit ei: Dis qui bibit ex aqua hac: visibilis et p̄senti: de qua intelligis: l. Sitiet iterum etc. Et nota sapiētiā christi: qualē paulatim instruit mulierē. Non enim in primis dixit mulieri: Si scires quis est q̄ dicit tibi: da mihi bibere etc. sed expectauit mulierē loquētem et eum quasi iudicium reputantē: et ita occasionem dedit ei mulier vt significaret se esse plus q̄ iudicium: et diceret: Si scires quis est etc. Et per hoc q̄ magnū promittit: coegit eam meminisse patriarchę iacob: qui non talē aquam dedit qualem iste promittit. Unde in questionem eam inducit vt querat: Nūquid tu maior es patre nostro iacob etc. Et ad hoc nō respondet christus q̄ maior sit: ne gloriari videret: sed p̄ ea que sunt vtriusq̄ hoc astruit occulte dicens: q̄ iacob dedit aquam p̄sentem et non satiantem: ipse autem dat aquam satiantem et indeficientem. Et nota q̄ comparationem facit non ab acufatione et detractioe: sed a supereminentia sue aque ad

illam. Non enim dicit q̄ aqua quam dedit iacob nihil est: vel q̄ vilis et cōreptibilis ē: sed id quod et natura testat ponit hic. s. l. Omnis qui bibit ex aqua hac: sitiet iterum. Et hoc est contra illos qui sine vituperatioe alio: n̄ nesciūt comparationes facere:

* xliij. c. Obuias ros ab ardore venientis humiliter efficit eū. l. ardore. Item spiritaliter viuere facit. Unde Eccl. xliij. b. Omnia ad que cūq̄ venerit torrens viuent. Ideo hęc

aq̄ viuā dicit: q̄ viuere facit. Itē aqua cibos decoct: ita vt sint esibiles: ita ḡra opera p̄parat vt deo placita sint: et etiam sanctos facit deo placētes. Sap. viij. d. Amicos dei et p̄phetas cōstituit: Meminē enim diligit deus nisi cum qui cum sapientia inhabitat: id est cum gratia. Item in aqua. i. in gratia submergit hostis. i. diabolus et peccatū. Ps. Qui excussit p̄baronē et virtutem eius in mari rubro. i. in amaritudine de peccatis. Item in aqua calida lachrymarū comburit diabolus: et deplaf sicut porcus: Ibi enim amittit suos pilos: id est suos seruos vel suas suggestiones que ibi frustrant. Gen. xxxij. c. Inuenit anan aquas calidas in solitudine. Itē aqua facit transgredire et trāsire suauiter durum mollē: ita gratia omne opus durum emollit et cū suauitate implere facit. a. Dicit ei mulier: Domine neque in quo haurias habes. Hauritoriu est cooperatio gratie: quia etsi dominus gratiā paratus sit dare: sicut habetur. i. Pet. i. c. Sperate in eam que vobis offert gratiā: tamē cor ad suscipiēdū et hauriēdū eam oportet habere: Quia dicit Aug⁹. Qui te creauit sine te: non te iustificat sine te: id est nisi coopereris. Unde Ps. Aperi os tuum et implebo illud. d. Et puteus altus est: quasi difficilis est tractus gratie et occultus. e. Unde ergo habes aquā viuam: Quasi ex quo in me nō habeo voluntatē cooperandi gratie: et gratia difficulter et occulte dat: et de p̄fundis cordis oportet surgere: quomodo ergo poteris eam mihi dare: f. Nūquid tu maior es patre nostro iacob: qui dedit nobis puteum: id est cooperando extorsit benedictionē: id est gratiā: g. Qui dedit nobis puteum: et sic obtinendi gratiā: vel lucrando nobis reliquit exemplū. h. Et ipse ex eo bibit: quia gratiā habuit: i. Et filij eius et pecora eius: quia motus rationabiles siue opera cōtemplatiue et opera actiue gratia reformauit. Vel melius: k. Nūquid tu maior es patre nostro iacob: Ita respōdet peccator quādo mouet vt sitat aquā gratie fōtem aque viue: et relinquit puteū cōcupiscentie vel tēporalis abūdantie. Nonne antiqui patres: abraam/ isaac et iacob habuerūt diuitias: nūquid tu melior es eis qui nobis abijcere eas suades: Et hoc est: l. Nūquid tu maior es patre nostro iacob: qui dedit nobis puteum. i. relinquit nobis exemplū habendi eas: m. Et ipse ex eo bibit: quia diuitias habuit: n. Et filij eius et pecora eius: quia oēs et boni et mali habebāt diuitias: sapientes et simplices omnib⁹ erat cōmune habere diuitias. De talibus qui sic se excusant dicit Veri. Excusant se aliqui dicentes: abraam/ isaac et iacob ceteriq̄ sancti: nūquid nō terrenas diuitias habuisse legunt: quid respōdem⁹ nouis imitatorib⁹ sanctorū veterū: p̄ponat certe vitulos super altare dñi: mactent artes/ hircos imolent: quia et hoc abraam fecit. k. Respondit iesus et dixit ei: Dis qui bibit ex aqua hac: id est q̄ tēporali abūdantia implere voluerit: l. Sitiet iterum. Ita dicit deus in corde peccatoris vt dimittat voluntates et diuitias: q̄: Duo pl⁹ sūt pot⁹ plus sitiant aque. Eccl. v. c. Auar⁹ nō implebit pecunia. Osee. liij. c. Comedit et nō saturabunt: fornicati sunt et non cessauerūt. Ibi dicit Hiero⁹. Voluptas insatiabilis est: et habita famē non saturitatem parit: dumq̄ sitim sedare cupit: sitis altera crescit. Hiero. li. c. In calore eorū ponā potus eorū. Sitis est in feblicitatibus: qui quāto plus bibūt in calore: tanto plus sitiant: et in hydro-

* p̄cis. Qui autem

Vertical text in the right margin, likely a commentary or gloss, partially obscured and difficult to read.

parationes facere: quod non est faciendum. **a** Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in eternum: quia omnem sitim cupiditatis extinguit: et nullum defectum habet. Per hoc autem significat quod melior sit haec aqua quam aqua iacob: et quod spiritualis sit et non sensibilis. Prius enim per aquam vitam intelliebat mulier adhuc carnalis aquam perennem et semper scaturientem. Et propter hoc hic addidit de hac aqua: non sitiet in eternum: ut non intelligat de aqua sensibili. Et etiam propter hoc subdit: **c** Sed aqua: id est gratia: **d** Quam dabo ei fiet in eo fons: id est continue fundens: quod semper manat nec est ociosa. **f**ons: dico: **f**ons salientis: id est fons qui est aqua salire faciens in vitam eternam. Gratia enim quae desursum datur: sursum ascendit et ascendere facit: quia per gratiam venit ad gloriam. **ps.** Gratia et gloria dabit dominus. Sed queris de hoc quod dicit: **Non sitiet in eternum.** Contra **Dant.**

Aliter legit sic ab illo loco: **o** Dicit ei iesus: vade voca virum tuum: **Aliter** ca virum tuum: Et continue sic: Mulier adhuc carnaliter intelligens petit aquam ut non sitiat: Christus autem non increpat asperere: sed instruere vult benigne: et ideo diuertit se ad loquendum de viro eius: ut per occulta quae ei narraturus est intelligat eum esse prophetam: et verba eius esse spiritualiter intelligenda tanquam verba prophetarum. Vel secundum **Chryso.** sic continuat. De dono erat sermo et de gratia supercedere humanam naturam: quia igitur instabat mulier querens accipere donum hoc: **o** Dicit ei iesus: vade voca virum tuum: quasi ostendens quae virum oportet esse participem istius doni. Et est sensus: Virum tuum. id est virum quo nunc vteris tanquam tuo. Illa autem festinans accipere hoc donum simul et occultas rei turpitudinem: et adhuc estimans ad hominem loqui quae posset late-re: ait: **Non habeo virum.** Et hoc dicebat secundum **Chryso.** quasi volens occultare adulterij turpitudinem et mentiens: Ideo christus eam arguit et poena et presentia ostendit: nam et priores omnes numeravit et presentem qui nunc occultabatur redarguit: id est aperuit.

* pias. **a** Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei: quae apud me est fons vitae: **b** Non sitiet in eternum: Ideo: Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabunt. Et haec est ratio secundum **Hieronymum**: quia substantia iustitiae est quae sanat: iniquitas autem vel voluptas non habet substantiam: et ideo ventres deuorantis vacuos relinquit. **Proverb.** xii. d. Iustus comedit et replet animam suam: ventris autem im-piorum insaturabilis. Et nota quod non dicit simpliciter: non sitiet: sed: non sitiet in eternum: modo enim habentes in istam gratiam sitimus: sed in eternum: id est in futuro in eterna vita quae torrente voluptatis suae potabit nos: non sitiemus. **Uti Apoc.** vii. d. Non esurient neque sitient amplius. **ps.** Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ibi tamen erit cum satietate esuriet: et sitis non defectus sed appetitus: secundum illud: Fruuntur nec fastidiunt. Sequitur: **c** Sed aqua quam ego dabo ei: id est gratia quam ego infundam in eius iustificatione siue conuersione: **e** fiet in eo fons aquae: id est crescat semper in eo in conuersione: **f** salientis: id est salire facientis: **g** in vitam eternam: in morte: quia mors sanctorum est via ad vitam. **Heb.** xi. a. Et de enoch translatus est: ecce magnus saltus. Proprietas autem aquae est quod tantum ascendere potest a quanto descendit. Unde cum gratia desursum sit: sicut dicit **Iaco.** i. c. Omne datum optimum: et omne donum perfectum desursum est et in tantum ascendit. **Pisces** autem semper sequuntur libenter aquam ascendente: ita sancti gratia ducente ad caelestem patriam rapiunt. **b** Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam. Sic dicit homo: quando videt effectum et utilitatem gratiae: sed tamen adhuc sine principio semiplene petit: dicens cum propheta: **Co** cupiuit anima mea desiderare te. **m** **Ut non sitiam:** hic remouet cupiditatem cordis. **n** **Neque veniam huc haurire:** hic remouet sollicitudinem et discursus et labor inanis: quae duo tollit aqua gratiae: cupiditatem interlorem et laborem exteriorum acquirendi. **o** Dicit ei iesus: vade voca virum tuum: quasi si vis recipere gratiam: recollige cor tuum ad te: reuoca rationem: ut perfecte desideres et cum deliberatione petas. **ij.** **Reg.** vii. d. Inuenit suum cor suum ut oraret oratione haec: **U**scit quod dicit. **Eccl.** xxx. d. Corine et congrega cor tuum. **Itē Eccl.** xxxij. c. Praecurre porcum in domum tuam et illic aduoca te: et illic lude et age conceptiones tuas et non in delictis et verbo superbo. **Thren.** iij. e. Scrutemur vias nostras et quoniam et reuertamur ad dominum. **r** Respondit mulier et dixit: **Non habeo virum.** Sic dicit qui cognoscit rationem subiectam sensualitati: qui videt quod recessit animus suus a se discurrens per vanitates. Tria enim faciunt exire hominem a domo: fumus: stillicidium et mala vxor. **Esa.** xlv. d. secundum aliam litteram: Audite me qui perdidistis cor: qui longe estis a iustitia. **ps.** Dixi semper in errat corde et. **Prover.** **ps.** 94.

Doraliter Dant. 5. a.

ps. 39. ps. 16.

ps. 118.

ps. 94.

C

Dicit ei iesus: bene dixisti

y 2 * r. c. Cor: imploy

Euangelij scdm Johannem

¶ Dicit ei iesus: Bene dixisti: quia non habeo virum. Et ne forte putaret mulier quod christus quod prius dixerat de viro...

Aliter

¶ Dicit ei iesus: Bene dixisti: quia non habeo virum. Quia enim viros habuisti: et nunc quem habes non est tuus vir: hoc vere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri...

Deut. 27.

obtulerunt sacrificia domino: abraham, isaac, et iacob: et ceteri patres arch. Ostendo igitur quod patres in moribus adorauerunt: proinde mulier id quod iudaei obiciebant...

in monte hoc adorauerunt: et vos dicitis quia hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei iesus: Mulier crede mihi: quia veniet hora quando neque in monte hoc neque in hierosolymis adorabitis patrem...

¶ Dicit ei iesus: Mulier crede mihi: quia veniet hora: quia cessabit in primo legalia. Quia neque in monte hoc neque in hierosolymis adorabitis patrem. Et nota sapientiam responsionis...

¶ Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. In iuxta litteram instruumur: ut cum sanctitate in homine videmus eam consisteamus...

Vertical marginal notes on the right side of the page, including references to other biblical passages and commentary.

tionis: sed mō in sanis ē rēpus qñ vbiq; erit orationis locus
 z adoratiōis: fm illud Salach. j. c. In omni loco sacrificat
 z offert nomini meo oblatio mūda: qz magnū est nomē meū
 in gentib⁹. Et licz dicat vtrūq; locum cessandū: tamē iudeos
 p̄fert samaritanis: dicens: a **Uos samaritani: adoratis**

qđ nescitis. i. deū
qđē adoratis: sed ex
ipso modo adorandi
ostēditis vos nescire
eū: qz putabant eum
esse locale et p̄ricula/
rē deū: z nō toti⁹ or/

bis d̄harozē: z sic eū colebant. f. in loco p̄riculari/ in monte. f.
 qñ nō haberet alibi eandē potestātē exauditi. Et qz putarēt
 deū locale/ pater: qz per s̄is mittētēs annūciauerūt qm loci hu/
 jus de⁹ nobis molestus est. iij. Regl. xvij. fm aliam litterā.
 Del/ adoratis qđ nescitis: qz idola cū deo colitis: vel qz

pphetas a deo missos nō recipitis/ s̄ tm legē. Sed/ b **Mos**
iudei/ adoram⁹ qđ scimus: qz deum totius orbis credi/
mus: licz ex speciali causa in loco speciali eū colam⁹: et idola
nō recipim⁹: nec pphetas spernim⁹ sic vos. Et numerat se cū
iudeis/ fm Chryf. ppter mulierē que eū nihil amplius pura/
bat esse q̄ pphetā quēdam de iudeis. c **Quia salus ex**

iudeis est. q. d. bene dico qz nos iudei bñ adoramus: quia
salus. i. vera fides p quā est salus. f. scire deū z detestari ido/
la: d **Ex iudeis est. i. prodijt toti orbi terraz ex ip̄sis iu/**

deis: qz illic p̄ncipiū habuit: qz iudeis credita sūt eloquia dei
p que venit ad fidē z salutē: vt dicit Ro. iij. a. Del/ c **Sal/**
lus. i. spes salutis p messiam venturum: ex iudeis est. q. d.
nō est mirū qz dico qz nos iudei adoramus qđ scimus: qz etiā
filius dei promissit se nasciturū ex iudeis ad saluandū gentes.

Unde P̄s. Domo nar⁹ est in ea. Et Ro. ix. a. Quoz patres
 et ex quib⁹ christus fm carnē. Et Dicit. v. a. Et tu bethleē
 terra iuda nequaquē minima es in p̄ncipibus iuda: ex te enim
 exierit dux zc. Postq̄ autē docuit qz iudei excelebat q̄trum ad
 modū adoratiōis/ ostēdit z hoc nihil esse respectu adoratiōis
 venturę: qñ locus adoratiōis ampliabilis z in corde veraciter
 erit deus adorādus. Un dicit: e **Sed venit hora. Hoc**

dicit: qz iam incipiebāt cessare legalia: f **Et nūc est. q. d.**
ne estimes qz in longa tpa p̄betē sicut alij p̄betę: qz nunc est
hora. i. in ianuis est: fm Chryf. Sed fm Augl. simpliciter po/
test legi: qz aliqui iā tora mētis sinceritate crediderāt: sicut for/
te machabel z anna p̄betissa z simeon: z isti spū adorauerūt.

g **Qui veri adoratores: fideles christiani: q̄ dicunt veri**
respectu iudeozū simul z samaritanozū: quozū vtriq; in typo
adorauerūt z in ymbra: qz etiā loc⁹ oratiōis eoz erat typus.
Del/ veri: qz illi p̄palibus orabāt: que falsa sunt: isti p̄ sp̄ri/
tualib⁹ z p̄ternis: que vera sunt. b **Adorabūt patrem:**

id est deū trinitatē qui est pater omnium: i **In spū z veri/**
tate. i. spūaliter z veraciter: cōtra hoc qz iudei carnalia z ym/
bratilla faciebāt i adoratiōib⁹ suis. Un nota qz sic s̄. eo. qñ dī
dit: Venit hora qñ necq; in mōte hoc necq; i hieroso/
lymis zc. ibi significat locū oratiōis legale cessandū: ita hic
cū dicit: Venit hora z nūc ē: qñ veri adoratores zc.

dicit carnalē cultū templi z figurale cōmutandū in verū z spi/
rituale. Del/ i **In spū. i. in corde nō ore tm: qz nil valet stre/**
pit⁹ labioz vbi mutū ē cor. Esa. xxix. d. Popul⁹ h labijs zc.
Job. xlij. a. Mō parcā ei verbis potentib⁹ z ad deprecandū cō/
positis. k **Et veritate. i. non fictę: qz spūssanc⁹ disciplinę**

effugiet fictū: Sap. j. b. Del/ **Spū. i. volūtate: k **Et ve/****

ritate. i. intellectu: vt. f. volūtate z spontaneę z vt intelligat
hō qđ petit. j. Cor. xlij. c. Psallā spū psallā z mēte. Ubi dīc
blo. i. volūtate z intelligētia. Del/ i **Spū. i. spūaliter: Con/**
tra illos qz orāt deū carnalia petētēs: z carnalē de deo sentiē/
tes: vt filij cēbedet qz petūt sedere ad dexterā z sinistra. Qui/
bus rīdet dñs: Mēscitā qđ petat: Matth. xx. c. k **Et ve/**
ritate. i. vere z p̄uerāter: cōtra illos qz ad temp⁹ petūt z sta/
tim desiciūt. Et tales nō veri s̄ vani sūt: qz nihil habēt solidi/
ratis. Del/ i **In spū. i. p̄ spūalib⁹ donis. i. virtutib⁹ q̄ dñs**
dat in p̄sentī. k **Et veritate. i. pro veris z p̄ternis bonis.**
Matth. vj. d. Primū q̄rite regnū dei z iusticiā ei⁹. Qz autē

talis oratio vel adoratio deo placeat: patet p hoc qđ sequit:

Ma z pater tales q̄rit
* hoc necq; i hierosolymis adorabit patrē. Et h̄ pa/
ter qz loc⁹ nō ē ex substātia orōnis: sed i oī loco licet orare: fm
illud Salach. j. c. In omi loco sanctificat z offert nomi meo

venit hora et nunc est quādo
veri adoratores adorabunt
patrem in spiritu et veritate.

oblatio mūda. Et. ij.
 Zachab. v. c. Te/
 rū nō p̄pter locū gen/
 tē: s̄ p̄pter gentē lo/
 cū dñs elegit. Unde
 Tullius de offi. Mō
 dñs domo/ sed dom⁹

Doralter

dñs est decorāda. Notandū tm qz loc⁹ sacrat⁹ deo z bñdictus
 aptioz z vtilioz ē ad orādū. Primo: qz ibi magi excitat deuo/
 tio z seruētioz sit ofo. P̄s. Dñe dilexi decorē dom⁹ tug: z lo/
 cū habitatiōis gl̄ie tuę. Itē bñdictio ep̄alis z ofo eius maio/
 rē efficacā cōfert ofoni ad impetrandū: qz associat ofonibus
 ecclē generalis. Un salomō orās dixit. iij. Regl. viij. c. Re/
 spice ad ofonē serui tui z ad p̄ces ei⁹ dñe de⁹ me⁹. Audi hym/
 nū z orationē quā seru⁹ tuus orat corā te hodie: vt sint oculi
 tui apti sup domū hāc nocte ac die. Itē: qz dñs domū sibi di/
 catā z habitātes i ea quadā speciali gratia custodit et visitat.
 Ecce b. xlij. b. Fili hois: loc⁹ solij mei z loc⁹ vestigioz pedū
 meoz/ vbi habitō i medio filioz isrl in eternū. Itē locū bñdi/
 ctū demones magi horrēt z āgeli fouēt z habitātes z psallētē
 in eo. P̄s. P̄uenerūt p̄ncipes p̄iūcti psallētib⁹. Et Chryf. P̄s. 67.
 dicit qz domū vbi positū fuerit tēp⁹ timet diabol⁹ nec audet
 accedere: multo magis vbi reponit corp⁹ christi et celebrant
 diuina mysteria. a **Mos adoratis qđ nescitis. Hoc di/**
cit q̄ illos qz deū locale z p̄ricularē putāt: nec audire nisi i loco:
qđ falsū est. Un. iij. Regl. viij. c. Si celū z celū celozū te cape
nō possunt: quāto magis dom⁹ hęc quā edificauit. b **Mos**
adoram⁹ qđ scim⁹. Argumētū qz nihil ē orādū idifferētē:
q̄ illos qz illusiōes demonū p̄ visioib⁹ recipiūt: z ossa mortuo
rū q̄rūlibet p̄ reliquijs venerant. ij. Cor. xi. c. Ipse sarba/
nas trāfigurat se i angelū lucis. Ille adorat qđ scit: qz colit et
cōfiteē illū in quē vera fide credit. Ro. x. b. Corde credit⁹ ad
iusticiā: ore autē fit cōfessio ad salutē. Et hęc ē salutifera adora/
tio. Unde sequit: c **Quia salus ex iudeis est. Soli em̄**
cōtinentes deū z peccata: saluant. Et notandū qz de istis qui
cōtendunt de loco oratiōis vel adoratiōis significānt quidā
gmuli z cēlatores in inuicē: qui s̄citatē loci z habitatiōis sug
ordinis iū alijs p̄ferunt. Quidā em̄ suam religionem vocant
montē per eminentiā operū. Et dicūt: Patres nostri in
monte hoc adorauerūt: quasi multi sancti antiquit⁹ fue/
runt i ordine nostro. Alij dicūt: Quia i hierosolymis est
locus oratiōis. i. in visione pacis: vbi pax est pectoris: vbi
studij viget lectiois z cōtemplatiōis. Tales em̄ dicūt qz sua
religio z ordo maiorē habet pacem z vnitatem z studiū et cō/
templationē: Et P̄s. dicit/ qz in pace fact⁹ est loc⁹ eius: id est
dei. Sic est cōtentio inter gmularozes nō spiritū sed laudū.
Et habet simile. s̄. iij. c. Facta ē q̄stio ex discipulis iohānis cū
iudeis de purificatione. Quib⁹ respōdet domin⁹: qz necq; iste
necq; ille locus facit verum adoratozē: sed deuotio mentis et
maceratio carnis. Unde sequitur: Veri adoratores ad/
orabunt patrem in spiritu z veritate. i **In sp̄ri/**
tu: id est i deuotione mētis interi⁹. k **Et veritate. i. seue/**
ritate z iustificatiōe pp̄tę carnis exterioris. Sic homo adorat
deū de toto se. i. de spiritu z carne. De primo dicit Roma. j.
a. Testis est mihi deus cui serulo in spiritu meo. P̄s. Anima
mea in manibus meis semper: vt. f. offerā eā deo. De secūdo
Ro. xij. a. Obsecro vos p̄ miscōiā dei vt exhibeatis corpora
v̄ra hostiā viuētē/ s̄cra/ deo placētē. De vtroq; simul dicit in
P̄s. Cor meū z caro mea zc. Del/ i **In spū: q̄rit ad opa**
spūalia cōtēplatiue. k **Et veritate/ bonoz operū: qz debēt**
fieri sine hypocrisi z simulatiōe q̄ritū ad actiua/ vt simul hō ha
beat liā z rachel in matrimōiū sic iacob: Gen. xxix. Osee. xij.
d. Seruauit isrl in vxorē z i vxorē seruauit. Del/ i **In spū**
z veritate. i. in spū vero z nō ficto: qz talis spūs est verū rē/
p̄lū in qz habitat de⁹. Un Sap. j. b. Spūssanc⁹ disciplinę effu/
giet fictū. Si vis qz orare veraciter/ intra in templū verū. i. ad

P̄s. 25.

P̄s. 67.
 Al. tribus

P̄s. 75.

P̄s. 118.

P̄s. 15.

Ma et pater tales querit: id est requirit. f. qui adorēt cum in spū z veritate: quia non sacrificia carnalia placuerunt ei. Un̄ p̄. Nō in sacrificijs tuis arguā te. Et sup̄ Esa. p̄. 39. i. dicit Glo. q̄ deus nunq̄ voluit illas victimas. P̄. Dolo/ caustū et p̄ peccato nō postulasti eē. P̄. Sacrificiū deo spī ritus cōtribulat̄ eē.

Chryf. Veri adora- tores sunt: q̄ nec loco circūcludunt culturā z deū i spīritu colūt: sic z Paul⁹ ait: Ro. j. a. Eū culturā exibi- beo in spīritu meo in euāgelio filij eius. Et rursus Ro. xij. a. Despecor vos respē- tare corpa vestra hostiā viuente bñ placente deo rationabilē culturā vestrā. i. spūalē z discretā. Et cōuententiam hui⁹ ad- orationis ostendit ex dispositionibus eius qui adoratur: di- cens. b. Spiritus est deus. i. incorpore⁹. Oportet igit̄ tur ei id quod in nobis incorporeum est offerri: id est animā z intellectus puritatem. Unde sequitur. c. Et eos qui adorant eū in spū z veritate oportet adorare: vt spī ritus. i. aia offerat̄ z veraciter. i. spūaliter: nō carnalit̄ vt olim in sacrificijs colebat̄. Sic exponit Chryf. Vel aliter: Spī ritus ē de⁹. P̄. etia hīc pl⁹ intelligi: fm̄ qd̄ valet ad p̄posi- tū. Un̄ intelligendū est: q̄ sicut dicit Boet⁹ in p̄n. libri de tri- nitate: alteritas ē causa pluralitatis: z quātū aliqd̄ recedit ab appenditijs materialib⁹: tantū recedit a coartatione loci: z cum aliqd̄ nō est susceptibile accidētis alteritatis hīc locū: impossi- bile est q̄ ipsum indiuiduē hoc accidente qd̄ est locus: et ideo nō est in loco aliquo ita q̄ determinet illū: Et talis ē natura oīs spūs. Nō tamē nego: qn̄ diffinitur locū: Diffinit̄ em̄ loc⁹ p̄prie p̄ opationē: sicut dicit Damascen⁹: determinat autē p̄ distra- ctionē partū in situ. Itē spūs inter t̄ entia solus est qui nullā habet materiā. Dicit autē p̄ huc q̄ talia nō subiacēt mutabili- tati: eo q̄ omnis mutatio est sup̄ materiā: z quātū elongat̄ ali- quid a mutabilitate: tantū recedit a vanitate. Itē spūs est im- mixtus z separatus a phantasmatib⁹ z nebulis cōcupiscentiāz. Et oīa hęc tria claudunt̄ in hoc q̄ dicit: Spūs est de⁹. Et p̄mū est cōtra adorare samaritanorū: secūdū cōtra adorare iudeorū: tertiū cōuenit eū adoratiōe ipsi⁹ ecclesie. Et ideo se- quit̄: Et eos qui adorāt eū in spū z veritate oportet adorare. Si enim intellexisset tm̄ incorporeum deū p̄ hoc q̄ dixit spm̄: non debebat inferre nisi q̄ oportet adorare spū: nunc autē duo infert: quoz alterū. f. veritas duob⁹ opponit̄: sicut patet ex supra dictis. Sed videt̄ q̄ sup̄flue addat̄ et ve- ritate: si intelligit̄ in eo q̄ dicit̄ in spū. Respōdem⁹. In eo q̄ dico: cede/ intelligis locū: z si apponit̄ nō intelligit̄: eo mō hīc. Ratio autē est quare apponit̄: qz licet cū de deo dicat̄ spūs/ oīa tria includit̄: nō tamē oīno z totaliter ea includit cū de cre- atura dicit̄: quia tūc aliquā partē vanitatē ex p̄ncipio nihili: et ideo cōueniēs fuit apponere/ et veritate. Et hoc est qd̄ dicit Chryf. per incorporeū colendus est de⁹: z non iam per typū sed p̄ veritatē. Ne igit̄ oues z carnē imoles: sed totū tēplum holocaustū fac: hoc em̄ est hostiā viuente offerre: Ro. xij. a. Et qz ipse mulierī tā alta dicere. p̄posuit: sicut tā patuit: ideo fi- dē ab ea supra poposcit. i. vt eū fide dignū crederet. Sequit̄: d. Dicit ei mulier: stupens ad ea q̄ dicta sunt: et altitudine eorum sagittata. Scio: vel noui/ fm̄ Chryf. quia mes- sias venit. i. cito venturus est. Hęc sunt verba mulieris. Et exponit intentionē vocabuli ipse euāgelista in greco/ dicens: Qui dicitur christ⁹. Et sic redit ad verba mulieris subin- ferens. f. Cū ḡ venerit ille nobis anūciabit oīa. q. d. q̄stioni quidē meq̄ rōnabiliter satis fecisti: sed alia sūt q̄ dicis: et de talibus nos oportet expediri p̄ messīā q̄ venit. i. cito ven- tur⁹ est: z ipse de oib⁹ nos docebit cū venerit. Et nota q̄ qn̄ audiuit q̄ adoraret̄ i. p̄mo sine sacrificijs z nō in eodē loco: statim credidit q̄ h̄ sciendū esset tpe messie: z ideo dixit: Scio qz messias venit. Chryf. asit̄ q̄rit h̄: vñ samaritanis hoc. i. expectare aduentū messie: Et soluit dicens: qz samaritani susci- piētes legē moysi/ ab ipsi⁹ litteris moysi nouerāt de venturo messia. Et em̄ ipse moyses p̄m⁹ filij reuelauit. Hoc em̄: Facta

St. eterna

St. l. b.

mus hoīem ad imaginē z similitudinē nostrā: ad filij dicitū ē. Et abraē in tabernaculo/ hic est q̄ loq̄bat̄/ filius. f. Beñ. xviij. Et iacob de eo. p̄betās dixit/ Beñ. xli. b. Nō deficiet p̄in- cept⁹ ex iuda neqz dur de femore ei⁹/ donec veniet qui mittēd⁹ est zc. Itē Deut. xviij. c. Propetā suscitabit vobis de⁹ de

lier: Scio/ qz messias venit qui dī christus. Cū ḡ venerit ille nob̄ anūciabit oīa. Dicit ei iesus: Ego sū q̄ loquor tecū.

fm̄ onē q̄ oblata est pro eo: Beñ. xxij. c. Et multa alia aduentū christi p̄sonat. Sz cur nō dixit christ⁹/ m̄liert aliqd̄ horū de scri- pturis eā instrues/ sicut nicodemus de serpēte: Solutio: qz mu- lier indocta erat z inexpla scripturaz. Sequit̄: g. Dicit ei iesus. Quia mulier i oib⁹ expedita erat si cōstaret ei qd̄ esset christ⁹: ideo ad vltimū determinat ei dicens: h. Ego sū qui loquor tecū. q. d. ego sum messias quē tu credis venturū q̄ loquor tecū/ instrues te q̄ tu dicitis p̄tinere ad messīā: z illa sta- tim credidit. Sed duplex occurrit dubiū. f. quare non a p̄nci- pio dixit ei apte hoc qd̄ i fine dixit ei post multa. f. q̄ ipse erat messias: et quare nō sic apte loquebat̄ iudejs etiā perētib⁹: Si tu es christ⁹/ dic nobis palā. Ad p̄mū dicendū est: q̄ opti- mus est ille mod⁹ doctrine qui p̄cedit ex notioib⁹ ipsi discē- ti: et ideo paulatim pensibilia z p̄ affationē oportebat mu- lierē venire in familiaritatē z veritatē/ vt fide dignū crederet: z ex sibi cōueniētib⁹ certificaret: vnde qz rudis erat nō p̄fer- pturas p̄betaz eā instruit: sed p̄ exemplū aque z p̄ reuelati- onē occultoz. f. de quib⁹ viris q̄s habuerat: et tūc deide p̄ve- nienter seipsū messīā dicit. Si em̄ p̄ma frōte dixisset se messīā esse/ videret̄ delirare/ z ad inanem gloriā loqui: vt dicit Chry- sostom⁹: ideo paulatim eā ita docuit. Ad aliud etiā respōdet Chryf. sic. Deuotior erat mulier iudejs: z illi quidē non pro- dīcedo querebat̄ sed p̄ inuiriādo: hęc autē ex simplici z deuo- ta mente querebat: qd̄ patet ex sequētib⁹: qz audiuit z credi- dit: z alios in hoc piscata est: quia cōcives suos ad credendū

1. 10. a.

vocauit: sicut postea

* cor tuū/ z tibi clauso ostio ora patrē tuū. b. Spūs est de⁹: Et tales adoratores requirit. Prover. xxiij. c. Fuit p̄be- mibi cor tuū/ in hospitiū. f. z in templū in q̄ me adorea. Unde Aug⁹. Si forte q̄ris aliqd̄ locū altum: aliqd̄ locū sanctū ad orandum: int⁹ te exhibe templū deo. Templū em̄ dei sanctū est qd̄ estis vos. j. Cor. iij. d. In templo vīs orare/ in te ora: sed p̄us esto templū dei: qz ille in templo sancto suo exaudiet orantē. Itē etiā dicit̄ Iudic. vij. a. cōtra illos q̄ gloriant̄ de lo- co sancto: z nihil curāt de aīo inūdo. Bonas inq̄t facite vias vestras z studia v̄ra: z habitabo vobiscū in loco isto: z nolite p̄ndere i v̄bis mēdacij/ dicētes: tēplū dñi tēplū dñi tēplū dñi ē. Seq̄t: d. Dicit ei mulier: Scio/ qz messias venit q̄ dicit christ⁹. Nota q̄ mulier postq̄ instructa est vt adoraret patrē in spū z veritate/ cognoscit messīā venisse: sic aīa spūa- liter z veraciter oratiōi incubens/ statim sentit spū sancti vi- ctione adesse. Messias em̄ idē est q̄ vnctus vel vnctio. E hū- stus em̄ animā ad quam venit vnctio. P̄. Dilexisti iusticiā z odisti iniquitatē: p̄pterea vnxit te deus zc. Vnxit enim infir- mos. Un̄ Eccl. xxxvij. a. Anguētarius faciet p̄gnēta suauit- atē z vnctioes conficiet sanitatis. Vnxit etiam reges z sacer- dotes. Apoc. v. b. Fecisti nos deo nostro regnum z sacerdo- tes. Vnxit etiā nos vt pugiles suos. p̄ causa sua defendenda. j. Reg. xvij. d. Esto vir fortis z p̄liare bella domini. f. Cū ergo venerit ille nobis anūciabit omnia: qz vnctio docet de oib⁹. j. Joh. ij. d. Et i eodē. Vos vnctioē habetis a factō z noscis omnia. Sequit̄: g. Dicit ei iesus: Ego sum qui loquor tecū/ muliere. i. anima oprante aduentū iesu ad vnquendū z illuminandū se/ statim ostendit se iesu et respondet testimonij cōscientie eius q̄ ipse p̄sens est qui lo- quit̄ inspirando in corde. Bern. Cū aliqd̄ virtutis in me sen- tio/ deū virtute adesse nō ambigo. Esa. lviij. c. Tunc inuoca- bis z dñs exaudiet: clamabis z dicit: Ecce assū: qz misericors sum dñs deus

Deuili

De 44

St. l. b.

Vocatur: sicut postea sequit. Sed euāgelista interponit de re/ ditu discipulorū sequēs ordinem gestorum fm̄ tempus: et di/ cens: **a** **Et cōtinuo venerunt discipuli eius/ de ci/ uitate ad quā iuerant cibos emere.** **b** **Et mirabant qz cum muliere loquebat. Et quid mirabant: Dicit Chry/ sostrōm: qz mirabant**

mansuetudinē et hu/ militatem supabun/ dantem: quoniam ita pspicuis existens su/ stinuit cum tanta hu/ militate mulierē loq/ inopi et samaritang. **Ide dicit Augustin⁹:** qz non malū suspicabant/ sed clementiā mirabant qua gentile/ erroneam docet. **Quedā Glo. aliter dicit:** qz non mirabant qz cum muliere loquebat/ cū quibus loqui cōsueuerat: sed quia cum alienigena/ Ignorātes mysteriū ecclesie de genib⁹ future. **Et licz mirarent:** **c** **Nemo tñ/ ipsoꝝ discipuloꝝ: d** **Quid queris aut qd loqueris cū ea. Nō** **audabant em̄ interrogare: vt dicit Aug⁹: timētes ne ab eo re/ phendant si incaute interrogauerint. Chryf. dicit. Ita erant** **eruditi discipuloꝝ ordinē obseruare/ vt formidarent et uenera/ rent. Et si enim nondum dignam de eo opinionē habebant:** **tamē habebāt eum. p admirabili aliquo et magno magistro: et** **ideo multū reuerabant eum. Sed querit de hoc qz alibi inue/ niunt interrogare: sicut Dath. xvlij. a. Quis maior est i/ regno celoꝝ: Et qñ filij cēbedei deprecant vt vn⁹ a dextris/ ali⁹ a sinistris sedeant: Dath. xx. c. Et iohānes recūbens supra** **pectus dñi/ querit quis est qui tradet te. j. xij. c. Ad hoc re/ spōdet Chryf. qz p̄dicta oīa tāq̄ ad eos p̄nētia necesse erat** **scrutari: hic autē nil eis intantum intererat qd fiebat: ideo sibi** **grūt/ nō hic. Itē iohānes post longū temp⁹ et in ipso sine hoc** **fecit. i. interrogare/ qñ iam familiaris erat effect⁹ et cōfidebat i** **amore christi. Hodo aut nō grūt: tū ppter nouitatē discipu/ latus: tū qz nihil ad eos p̄tinebat de hoc: tū ppter reuerentiā** **magistrī. Hoc inposito de reditu discipuloꝝ/ redit ad histo/ riā samaritang/ dicens: f** **Reliquit ḡ hydriā suā mu/ lier. Ita em̄ ab his q̄ dicta sunt a christo accēsa est/ vt et hy/ driam relinqueret et necessitatē ppter quā uenerat/ et currens** **in ciuitatē omnē plebē traheret ad Iesum. Et hoc est: g** **Et** **abijt in ciuitatē: Sciuit em̄ qz ipse erat christus: et qz acce/ ptū erat ei vt etiam aliquos adduceret ei. h** **Et dicit illis** **hominib⁹: Venite et videte hominē qui dixit mihi:** **nullo sibi psuadente: k** **Quia quecūqz feci. i. de omnib⁹** **maiora: quia em̄ ei occulta dixerat/ oīa posse dicere credebat.** **Uel/ Omnia. i. torā seriē vite meę: diu em̄ uixerat cum illis** **quib⁹ uisit. Et nota qz ista mulier accipit signū euidēt⁹ del/ tatis qd fuerat in locutiōe qua locutus fuerat ei christ⁹/ vt sic** **alios trahat ad fidē. Et nota sapiētā eius. Dicit em̄: Veni/ te et videte: leuissimū quid psuadens eis: nō dicit/ uenite et** **credite. Sciebat em̄/ qz si uenirēt/ eodē potirēt fonte qz ipsa. Nec dicit: Venite et videte pphetam: sed hominē. Didit** **cerat em̄ ex allocutiōe christi secum facta/ qualiter paulatim** **et quiescibilit eos deberet adducere: sicut et ipsa ab homine in** **pphetā est eleuata: et a ppheta in messiam. Et qz uēhement** **ardor ip̄sius ipsam astrinxerat/ nihil reputat etiā cunctis con/ fiteri turpitudinē vite sue: hoc solum intēdens/ vt signū delta/ tis christi omnib⁹ manifestaret. Et attēde prudētā mulieris:** **qz posita ratiōe qualis debeant in admirationem uenire/ nihil** **diffinit de eo: sed sub interrogatiōe pponēs/ iudiciū eis relin/ quit/ dicens: l** **Quid ipse est christ⁹: qz hoc ipso qz re/ linquebat eis iudiciū. ppositis his que circa ipsam fuerant**

magis allexit eos **sum dñs deus tuus. a** **Et cōtinuo uenerūt discipuli eius. Ubi em̄ Iesus habitat in corde p gratiā/ oportet qz ueni/ ant discipuli p uersationē disciplinatā. Discipuli em̄ sūt mo/ tus et gest⁹ et respectus disciplinari. Uel discipuli christi/ ad lit/ terā: sūt plati et p̄dicatores uerbi diuini. De quibus subdit:** **b** **Et mirabant qz cū muliere loquebat. Mirabant**

forte p̄ nouitate/ ad litterā. Mirabant discipuli de hoc qz cū muliere inopi et samaritana loquebat: Ita hodie multi mirant et indignantur si auderent de hoc qz uident dominū reuelare secreta sua simplicib⁹: cū tamē dicat Prouerb. ix. a. Si quis paruul⁹ ueniat ad me/ et insipientib⁹ locuta est zc. Et Dath.

liquit ergo hydriā suā mulier **g** **et abijt in ciuitatē/ et dicit illis** **h** **hominib⁹: Venite et videte ho/ minē q̄ dixit mihi oīa quecūqz** **i** **fecit. Nūquid ipse est christ⁹?**

xi. d. Confiteor tibi pater domine celi et terre: quia hęc absco disti a sapientibus et prudentibus et re/ uelasti ea paruulis. Et nota qz dicit Chry/ sostrōm: qz miraban/ tur discipuli mansue/ tudinē et humilitatē qz tam pspicuis existens sustinuit loqui mulieri inopi et samaritang. Hoc est cōtra illos qui libeter lo/ quunt cum diuitibus: et pauperes et uiles personas respuunt. Eccl. iij. a. Cōgregationi pauperū affabilem te facito. Et in eodē: Declina pauperi sine tristitia aurem tuam: et redde debi/ tum tuū: et respōde illi pacifica in mansuetudine. **c** **Nemo tamē dixit: Quid queris aut qd loqueris cum ea.** **In hoc instrumur/ vt nos trepide et reuerenter habeamus** **ad magistrōs et p̄elatos nostros/ ne passim et indifferēter eo/ rum dicta uel facta mordeam⁹. Unde cum discipuli nihil in/ terrogauerūt: Ita em̄ erāt eruditi discipuloꝝ ordinem obser/ uare. i. formidare et reuereri magistrū. Hoc est contra illos q̄** **ponunt audacter os in celum: nec uerent ferire christū deum** **innocentem: cum tamē dauid hoc uereatur. j. Regl. xxvj. b. Propitius sit mihi dominus/ ne extendam manum meam in** **christum domini. Item in eodem. xxij. b. Percussit cor su/ um dauid eo qz abscidisset oram chlamydis saul. f** **Reli/ quit ergo hydriam suā mulier/ et abijt in ciuitatē** **et dicit illis hominib⁹ zc. Hęc mulier uersa alios uult cō/ uertere: et sic cortina cortinam trahit: Et qui audit dicat uenit: Apoc. viij. d. Chryf. Ita accēsa erat vt et hydriam suā et** **necessitatē pp̄ quā uenit dereliqueret: et currens in ciuitatē** **omnē plebē traheret ad Iesum. A uero em̄ fonte hauriens** **fontem sapientiē et intellectus/ cōtempfit sensibilem: docens** **nos/ etsi per paruū exemplū in auditiōe spiritualiū omnia** **despicere secularia. Quod em̄ apostoli fecerūt/ hęc fecit: Illi** **regia/ hęc hydriā: et euāgelistarū opera facit: et nō uocat unū uel** **duos/ sic andreas et philipp⁹. s. j. f. s. integrā ciuitatē. p̄ora/ lit: Hydriā est temporalis sollicitudo et cura quā debet p̄z/ dicator relinquare: quia nemo militans deo implicat se secu/ laribus negocijs. ij. Timoth. ij. a. Unde Exo. iij. f. Doy/ ses remisit yrorem. Ps. In diluio aquarum superarum ad** **deum nō approximabant. Uel hydriā ab hydra ferpentem: qui** **semp bibit et sitit: et eos quos mordet sitire facit. Hęc est cu/ piditas quā relinquare debet p̄dicator: Quia dicit Grego/ rius: Qui contemptum temporalium p̄dicat/ necesse est vt ipse p̄ior contemnat. Et ideo diaconus quando vadit ad le/ gendum euāgelistū/ nō fert puluinar/ sed ali⁹ fert ei: quia alius** **debet esse sollicitus pro eo in necessitatibus corporis. Unde** **Lans. ij. b. Quia eius sub capite meo zc. i** **Venite et vi/ dete hominē qui dixit mihi omnia quecūqz feci.** **Sic p̄dicator debet inuitare ad eum qui scrutatur renes et** **corda. l** **Nūquid ipse est christus: Sic sub dubita/ tione debent multa proponi: quia si affirmarent/ statim eis in principio contradiceret. Et nota qz p̄dicator de propria uerecundiā non debet curare: sicut hęc mulier non uerecun/ datur dicere statim suum: quia ei dixerat christus quecūqz fecerat. Chrysostrōmus. Poterat hęc muliere dicere: Veni/ te et videte hominē/ p̄phetantem: sed non uerecundatur dicere: Dixit mihi omnia quecūqz feci. Cum enim ignita fuerit anima igne diuino/ ad nihil eorum que sunt in terra de/ cetero inspicit: non ad gloriā/ non ad uerecundiā: sed unius solius eius. i. qui detinet eam flamma amoris. Hoc est quod dicitur. j. Job. iij. d. qz charitas foras mittit omnem timo/ rem. Eccl. iij. c. Pro anima tua non confundaris dicere uerum. Itē in eodē. d. Non confundaris confiteri peccata tua.**

Euangelij scdm Iohannem

Magis allexit eos. a. Et exierunt de ciuitate: clues audi- entes excellentia eorum que dicebat mulier. b. Et venie- bant ad eu. Cui cu sic volutarie veniret/ no decebat bonita- te christi eos repellere: nec eos q sic canes semp i rabie puer- tate semp attrahere. s. iudgos. Sed qd factu est interim dum mulier esset in cinita- te narrat euangelista: In omnib seques oz dinc reposit magi q narratiois: Et id seq tur: c. Antroga- uert/ utrogabat eu discipuli ei/ di- cetes: Rabbi ma- duca. Interroga- tio ista non est pmo- du dubitationis/ nisi

Ar. Interrea rogabant

E

sicut dicit in topicis/ q dialectica. ppositio est interrogatio/ p- babilis: no q sub dubio pponat qm ad inherentiã pdicari cu subiecto: sed qz qrit cõsensum a rudente: ita istud nihil pl- habet de natura interrogatiois nisi qz petebat q comederet: z reliquerit ei/ arbitrio an vellet. Nisi forte vellem/ seq cõpo- sitionem vocabuli: vt dicamus: Interrogauerunt. i. Inter- uerba habita cum muliere/ z illos venientes de ciuitate: ro- gauerunt eum discipuli: vt tantu valeat/ quatu: interim ro- gauerunt. Aug. in originali habet: Interrea rogauerunt. Chryf. aut habet: utrogabat. Et exponit sic: Interro- gabat: hoc est rogabat/ vulgari eoz voce. i. qz sic loqui plue- uerit/ vnu accipietes p alio. Videtes em eu fatigatu ex itinere z ex incendio estus/ q non facebat/ rogabat eu: neqz bocte/ meritis erat. s. pcaru p cibarijs/ sed amoris z custodie circa magistrũ. e. Ille aut dixit eis: Ego cibũ habeo ma- ducare que vos nescitis. Inter. dicit. i. cõuersione sa- maritanoz. Et est trop/ locutiois/ eo qz cibũ trãsit in naturã comedens/ z fit in specle corpis nutrit: sic vnus spũs cu deo efficiunt cõuersi/ no natura sed charitatis copula: et sunt etiã de corpe mystico ipsi/ christi qtu ad vegetatione. Ch. Act. x. b. Dacta z madauca. Item gaudet in cõuersione peccatoz: sic comedens in cibo delectat. Cui peccatores dicunt dei vena- tio. Prouer. viij. d. Delitiã meã esse cu filijs hominũ. f. Di- cebat q discipuli adiuicẽ: Nũquid aliqis attulit ei madaucare? Aug. Quid mirũ si mulier illa no intelligebat aquã: ecce discipuli nondũ intelligũt escã: ad huc em carnales erãt. Et nota qz sicut dicit Chryf. no querũt a magistro/ s. inf se p reuerentia z honore magistrũ/ non audetes interrogare: s. tamẽ cupietes infrogare. Sed qz christ/ p̄fẽsit cogitatioes z interrogatioes eoz: seqt: g. Dic eis ies. Aug. Apte eos docẽs: no p circuitũ vt mulierẽ docuerat. h. Ape cibũ e vt faciã voluntatẽ ei/ q misit me: videlicet vt cõuertã pec- catores ad eum: z hoc est opus eius. i. ab eo mibi inuicũ. Ch. sequit: k. Ut pficiã opus eius. i. patris: id est a patre mibi inuicũ. s. iij. b. Nõ misit deus filiu suum in mũdu vt iudicet mũdu: sed vt saluet mũdu p ipsum. Chryf. Doim salutẽ hic cibũ dixit/ ostẽdens quãtu desiderũ habet nostrẽ salutis. Sic em nobis cõcupiscibile e comedere: ita ei saluare nos. i. Timoth. ij. b. Qui vult omis homines saluos fieri zẽ. Aug. Qd hic esurit/ hoc pus i muliere s̄tebat: Jõ dicebat: Sitio/ da mibi bibere. Glo. quedã exponit sic: h. Ape ci- bus e vt faciã voluntatẽ zẽ. Volũtas patris e vt credat i eu z in filiu que ipse misit. Opus patris est nra salus. Chryf. Ergo cibũ est nra fides z nra sal. Facit qz voluntatẽ patris do- cẽdo credere i se i pdicatioe: fac op/ patris maturãdo mysteriũ redemptiois in passioe. Est qz sensus: h. Ape cibũ est. i. mea refectio z delectatio: i. Ut faciã voluntatẽ ei/ qui misit me: id est patris pdicãdo erudies hominem ad fidem. k. Ut pficiã opus eius: patiendo redimẽs ad salutẽ. Sed quare nõ dixit hoc discipulis anteqz diceret sibi qz madaucaret? Ad hoc rĩdet Chryf. qz hoc fecit vt susceptibilior esset rĩsio p metaphorã sumptam de cibo. Qz aut sit voluntas patris de qua mẽtionẽ fecerat in genere/ specificat/ dicens: i. Ape

vos dicitis q adhuc quatuor menses sunt z messis venit: Ierũ hic consuetis nomib/ reducit eos ad premp- tionẽ rerũ excellentiũ: sicut dicit Chryf. Messis autẽ d̄r hic aptitudo samaritanoz ad credẽdu. Et hoc volẽs eis ostẽdere/ accipit similitudinẽ a messe materiali/ dicens: Ape vos dicitis q adhuc quatuor menses sũt z messis venit. Et nota qz temp/ messis cõpu- taf dupliciter. Uno mō fm numerũ die- rũ p̄uertũ i quolibet anno: sicut dicitur/ qz a pascha vel a pente- coste sunt tot vel tot menses vsqz ad messẽ. Alio mō cõputaf ex

psideratioe segetũ possibilũ ad maturacionẽ in tãto vt tanto tpe: et sic loquit hic. q. d. considerate segetes z videte qz vix in quatuor mētib/ erũt mature. Et fm hoc patet h̄yemib/ tpe hoc factũ esse in nouẽbrũ. s. vel decẽbrũ/ vel circa hoc: qz in pascha offerebant primitie frugum maturarũ. Et ex hoc ppendit qz hoc non sit factũ imediate post illa que dicta sunt de electioe ementũ z vendentiũ in templo/ qz facta est i pascha. Vel p̄t legi alit/ ita qz h/ sunt/ dicit p̄sens cõsulum: i. Ape vos dicitis. i. loletis dicere: m. Qz adhuc quatuor menses sunt z messis venit. q. d. homies semp solent dicere qz desi- derãt temp/ messis: ecce messis venit. Et dicitur hoc quatuor ad huc mensib/ intermedijs: sicut mō cõmunit dicit in quibet anno circa pascha vel pentecoste: ecce parũ deest vsqz ad au- gustũ. Facta autẽ

* Seqt: a. Exierunt de ciuitate. i. de vana p̄uersione mũdana sollicitudie. Ps. Audi iniquitatẽ z p̄tradicionẽ i ciui- tate. Et alibi. Accipiat i vanitate ciuitates suas. Jõ d̄r h̄e/ re. xlvij. e. Relinqte ciuitates z habitate i petra. i. p̄uertimini ad christũ. Et h̄ẽ qd seqt: b. Et veniebãt ad eu. i. iesum. Jste sũt duẽ pres iusticiã: Reliquere malũ z cõuerti ad bonũ: sic cõtrario pctũ e auerti a bono z p̄uerti ad malũ. Seqt: c. Antrogabat. i. rogabat: d. Cũ discipuli dicẽtes: Rab- bi. i. magister madauca. Et loqbat de cibo corpali. e. Ille aut dixit eis: Ego cibũ habeo madaucare que vos nescitis. In hoc dat nob foanã qz solliciti debem/ eẽ de cibo spiritali. i. de cõuersione peccatoz/ p eo dimittentes corpo- rale: sicut legit Hesi. xliij. d. de eliezer. Dicit em ibi qz appo- situs e in cõspectu ei/ panis/ z ait: Nõ comedã donec loquar sermones meos. Jte Tob. vij. b. Cũqz raguel hortaret eos discubere ad prandũ/ Tobias ait: Dic ego hodie non man- ducabo nisi prius peritionem meã cõfirmes z pmittas mibi dare saram fillã tuã. ij. Cor. xij. e. Nõ quero vestra sed vos. f. Dicebant q discipuli ad inuicẽ: Nũquid aliqis attulit ei madaucare? Ita murmurãt clerici z familia pla- toz qũ videt dominos suos tardare a comestione z occupari in pdicatioe/ vel in cõfessionib/ audientiũ. g. Dicit eis iesus: Ape cibũ est vt faciã voluntatẽ eius q misit me vt pficiã opus eius. In hoc instrumur vt delectati- onẽ nõ in temporalib/ sed in spũalibus queram. In faciẽdo dei volũtatem q̄tum ad nostram custodiam: Hec est volun- tas dei/ sanctificatio vestra: vt d̄r. j. Thessal. iij. a. Et in per- ficiẽdo opus eius/ quãtum ad alioz conuersionem: Hec enim est opus dei. s. saluare. Unde. j. Timoth. ij. b. Vult om- nes homines saluos fieri. Item Ps. Operatus est salutem in medio terre. Hec duo dicit apostol/ . j. Timoth. iij. d. At- tende tibi et doctrine/ insta in illis: hoc enim faciens et rep- sum saluum facies et eos qui te audiunt. Seqt: i. Ape vos dicitis q adhuc quatuor menses sunt: id est quatuor defectus prius sunt in pdicatore supplendi. n. Et tunc/ messis venit: id est fructus pdicationis. Quatuor enim defect/ quos dei est supplere/ debet homo i se recogno- scere: maxime quãdo mittit ad pdicãdum. Unde de tribus illoz dicit hieremias cum miseret a domino ad pdicã- dum. Dicte. j. b.

Dicitur ps. 54.

ps. 71.

Ch. Eec dico vobis... Los vestros et... necessitia alio... sem. Et qui mecum... acceptum conuicij...

gustum. Facta autē mētiōe de messe / adaptat similitudinē / dicens: a **Eccē dico vobis**. q. d. vos cōputatis quatruor menses vsq; ad messem: ego autem vobis aliam messem albam et paratam ostendo. b **Leuate oculos vestros / mentis et corpis**: qz iam videbat ciuitatē venientem ad eum.

c **Et videte**. i. dicitur et cogitatione pensate. d **Regiones**. i. plebes regionū. e **Quia albe sunt iam ad messem**. i. qz apte sunt recipere fidē. Item cul' fruct' pgregant

a **Eccē dico vobis: leuate oculos vestros et videte regiones: quia albe sunt iam ad messem. Et qui metit mercedem accipit: et congregat fructum**

in horreū ecclesie. Querit autē Chrysostomus quare sic loquitur eis per similitudines: Et ad hoc assignat duas causas. Prima: quia mens facilius recipit et manifestat intelligit sermonem similitudine consueta firmatur: eo quod legat intentionem sermonis in similitudine tanquam in scriptura quadam: et sicut in scriptura videtur res magis detinetur. Secunda causa est: quia dulcorat enarratio: et permanet: fit eorum que dicuntur memoria ex consonantia similitudinū congruarū. Posito autē exemplo inuitat eos ad metendum: id est predicandum dicens: f **Et qui metit** / falce predicatōis: a terrenis separat: et in fasciculo viuētium per charitatem et ecclesiasticam unitatem colligat: mercedem accipit. Et ut magnitudinem premij indicet subdit: h **Et congregat fructū**: id est gaudiū de cōtemplatione dei remunerantis laborantē in se et in alio: quia videbimus ibi deū in se et in eis qui iuxta nos. Et illi maxime dicuntur fructus aliorum: de quibus gaudet tanquam per predicatōem suam cōuersis. Fructū dico congregat. i. **In vitā eternā**: nō transitoria. Sed ne quis crederet messoris tñ habere mercedem et nō seminatore: ideo subdit: k **Et et qui seminat simul gaudeat et qui metit**. Prophete seminauerūt: apłi messuerūt: et vtriusq; mercedē habēt et par gaudiū. Hoc autē in reb' sensibilib' nō cōtingit: quin potius tristat seminās: cū in labores eius metēs subintrat alius. Et qz duorum fecerat mētiōem. s. seminatore et messoris / adaptat sermonem puerbiale dicens: l **In hoc enim casu in quo loquor**: m **Est verbum**. i. puerbium: n **Quia alius est qui seminat et alius qui metit**. Et est puerbium quod solet dici quā aliqui labores sustinuerūt et alij fructū recipiūt. Hoc qz et nūc dicit: quā iste sermo bñ cōpetit huic materie: quia laborauerūt pphete: vos autē fructus q' ex illorū laborib' apti sūt / metitis. Unde subdit: **Ego misi vos metere etc.** Alij legūt sic s'm Blo. **In hoc enim est verbum verum**. q. d. deus habet suos seminatores et suos messoris: et hoc idoneū est et necessariū: qz: **In hoc enim est verbum**: m **Est**. i. apparet: n **Verbum euangelij** / verū: qd vos apłi predicatis. In h' inq; apparet verū: o **Quia alius est qui seminat**. i. predicatōem inchoat et fidē: vt pphete: p **Et alius qui metit**. i. predicatōem psumat: et populos ad fidem cōuertit: vt apostoli. Et p hoc probat veritas euangelij quasi p duplex testimoniū: pphetarū et apostolorū: quorū cōcoris est doctrina. Prophete seminauerūt iudeos et samaritanos: apostoli autē messuerūt eos. i. a terrenis sepauerūt et ad celestia erexerunt. Cū sequit: **Ego misi vos etc.** Tertio legitur ab illo loco: f **Et qui metit mercedē accipit**: gratiā in p'senti: h **Et congregat fructū**. i. in futuro cumulat suū gaudiū et premij duraturū: **In vitā eternā**: nō transitoria. Sed quia possit dicere apostoli: **Id nobis gaudiū reponit de fide credentiū**: Alij em sunt. s. pphete qui seminauerūt et frustrari gaudio nō possunt: sicut videm' in messe materialit' q' si aliquis metit et alij seminauit / frustra gaudio messis q' seminauit. Et illis gaudiū repositū est certū: nobis nō pot' aliqd reponi. Remouet christus opinionem istā dicens: **Et et qui seminat simul gaudeat et qui metit**. Et determinās qd obiectū est / subdit: **In hoc enim**. i. p tanto: m **Est verbum**: id est puerbium / verum: qd solet dici: **Quia alius est qui seminat: et alius est qui metit**. Et est puerbium quod dicitur de avaris in seminatione materiali: quia se

pe contingit q' non metunt: sed aliquis alius nihil pertinens

* dum. **Mathe. j. b. Aa a domine deus etc.** Ter dicitur a / p triplici defectu: sciētig: eloquētig: et vitē. Quart' defectus est specialis gratie q' indiget vt libent' audiat et ei credat. Quia

Doralster

i in vitam eternam: vt et qui seminat simul gaudeat et qui metit. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat / et alius est qui metit.

seminatori. Hoc etiā dicit Gregori' : In vanū laborat exteri' lingua p'dicatoris nisi int' coadiuuat gratia saluatoris. Hoc quartū non est in nobis: quia quicq; deficit ppter peccata audientū: Aliqu' tamē

deficit propter malā vitam ipsius p'dicantis. Amos. iij. b. Ego prohibui a vobis imbrem cum adhuc tres menses interessent vsq; ad messem: id est cum deficeret p'dicator in tribus. Sed nota q' domin' illos defect' citius supplet quos homo hūiliter agnoscat. Unde sequit: a **Eccē dico vobis: leuate oculos vestros ad orationē**: s'm illud Ps. Ad te leuaui oculos meos etc. c **Et postmodū videte regiones**: qz albe sunt ad messem. Primo debet p'dicator oculos leuare ad celum in oratione: et postea ad populū respicere cōuertendū in p'dicatione: et merito orationis videt cum ad receptionem. **Iob. ij. c. Vittite falces**: qz marauerunt messis. f **Et qui metit mercedem accipit**. i. qui predicat / multā habet remunerationē: quia valde magna est messis / et pauci sūt messoris: et tō eis maior labor / et maior fruct' incūbit. Luc. x. a. **Vellitis quod multa / operarij autē pauci**. Mora q' dicitur operarij: non locutorij. Manu em non lingua colligit messis / nisi forte miraculose. Falce em p'dicatis debet messor tenere in manu opationis. Illi ergo qui predicant et nō habēt opera / falce tenent in lingua. Et qui sic volūt metere p'sumunt q' dñs p eis faciat miracula: qz hoc non potest fieri nisi miraculose. **Mercedē accipit**: augmētū gratie in p'senti: h **Et congregat fructū in vitam eternā**: glorie in futuro. Vel potest notari duplex premij: Auree et aureole. De hac mercede dicit Ruth. ij. a. **Dixit booc messoribus suis**: Dñs vobiscū. Booc interpretat fortis vel in robore: et significat illū / de quo Ps. Dñs fortis et potens. **Id dicit messoribus**. i. p'dicatorib' suis: Dñs vobiscū. i. ego ipse merces vestra ero. Ipsum etiā gaudiū quod habet de cōuersione peccatorū est quedā merces eorum. Ps. **Venētes autē venient cum exultatiōe portantes manipulos suos**. Constat q' paulus veniet cum multis manipulis: vnde et multā mercedem accipiet. Esa. xvj. a. **Et brachium eius spicas leget**. i. **Thessal. ij. d. Quē est nostra spes aut gaudium aut corona glorie**: Nonne vos ante dominum nostrum Iesum Christum in aduentu eius: Vos enim estis gloria nostra et gaudium. **Et et qui seminat simul gaudeat et qui metit**. Qd est / quando aliquis predicat peccatoribus qui tunc non conuertunt: sed postea ad p'dicationem alterius / recolētes priorē p'dicationem. Tūc talis messis cōmunis est vtriusq;: scz illi' qui seminavit: id est qui cōuersionē inchoauit: et messor. i. qui perficit et consummat. Seminēt ergo omnes: quia quādoq; messem facient. Esa. ix. a. **Letabuntur coram te sicut qui letantur in messe**. Eccl. xi. c. **Dane semina semen tuum: et vespere non cesset manus tua**. Amos. vlt. d. **Comprehēdet arator messorē**: id est p'dicator p'dicatore. **In hoc enim est verbum verum**: id est in hoc apparet veritas euangelij et firmitas. o **Quia alius est qui seminat / et alius est qui metit**: quia magis creditur duobus / quorum vnus inchoat p'dicationem / et alius perficit q' vni crederet. Deut. xix. d. **In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum**. Vel: **In hoc est verbum verum**: quia alius est qui seminat etc. id est veritas est in hoc verbo quod solet dici / q' alij seminat et alius metit: qz aliud ē hoc et illud: Ita aliud ē inchoare p'ersionē hominum et aliud consummare. Vel seminare est bona opera facere in p'senti: metere est fructum recipere in futuro.

Ps. 122.

Ps. 25.

Ps. 125.

Seminatores. Hoc etiam in proposito verū est. Sed quod amplius est: nō est simile. Et hoc ideo: quia pphetę nō proprios agros seminauerūt s̄ alienos: Et bene pōt esse q̄ gaudeāt de remuneratione vni⁹ agri nō sui sed alterius: simul et seminatores et messorēs diuersi. Et aut̄ etiam ex facilitate laboris accēdat eos: inducit ad bucampli⁹. **a** Ego misi vos metere qđ vos nō laborastis. Alij laborauerunt et vds in labores eorum introistis. Ex ciuitate aut̄ illa multi crediderūt in eū samaritanorū ppter verbū mulieris testimonij phibētis: qz dixit mibi oīa quecūq; feci. Cū vē-

F

Quāper⁹ subinfert. **b** Alij laborauerunt pphetę. i. multa em̄ fatigatione indigebat hoc. i. submittere semina et animas indoctas inducere in cognitionē dei. **c** Et vos in labores eorū introistis: qz iam p̄t paratos p̄ instructionē pphetarū in horreū d̄st colligistis: in quo nō tantus labor est. Et hoc dicit sicut dicit Chryf. ne turbent apostoli q̄si ad rem laboriosam missi: qz videbat eis laboriosa res esse orbem terrarū circūire et p̄dicare: et ideo ostēdit eis qđ iūno pphetę ad gratia missi sunt: ipsi autē ad leuia. In messe em̄ cum facilitate fruct⁹ cōgregat: et in vno leuitato area manipulis repletur: vbi nō expectantur temporum versiones. i. reuolutiōes vel mutatiōes et hyems et ver et imber: et ita i messe facilitas ē et securitas et locūditas de p̄sentia fruct⁹. In semine aut̄ multus labor: diutina expectatio: piculosa moza ppter mutationē temporū et incertitudinē aurarū. Hanc autē facilitatē et festinationē messis ipsa opera clamāt. Unde subdit euāgelista: **d** Ex ciuitate autē illa multi crediderūt in eum samaritanorū: quos supra notauerat: dicens: Videte regiones: qz ab̄ sunt iam ad messē. Et subdit causam trahentē eos: dicens: **e** Propter verbū mulieris testimonij phibētis: qz dixit mibi oīa quecūq; feci. Simul audierūt mulierē et crediderūt: vt dicit Chrysostomus: Conspectebant em̄ quoniam nequaquā admirata esset ad gratia mulier eum qui redarguerat eius delicta: neq; vt gratificaret aliq̄ suam diuulgasset vitam. Et nota qđ laudantur samaritani in comparatione iudeorū: p̄cipue in duobus. Primum est: quia illi christo ex iudeis nato et contribuli suo ad eos specialiter misso non crediderunt: isti autē iudeum eum scientes: qđ genus hominum eis fuit maxime cōtrariū: tamē eū susceperūt credētes. Aliud est: qz illi multa signa videntes etiā eum qui inter eos erat a ciuitatib⁹ suis abēgerunt: isti autē non habentes nisi vnū verbū pauperis mulieris: cū multa instātia precū sibi attraxerūt: qđ patet p hoc qđ sequit⁹. **f** Cū venissent ḡ ad illū samaritanū rogauerunt eum vt ibi maneret. Chryf. Uolebāt quidē p̄tinere eum apud se detinere. Hoc em̄ ostēdit euāgelista in dicendo qđ rogabāt eū manere apud seipso. Ipse aut̄ nō eos a petitione sua oīno defraudauit: nec oīno cōsensit: parcens scandalo iudeorū. Unde sequit⁹. **g** Et mansit ibi duos dies: tm̄: ne iudē haberēt quid dicere qđ cū alienis sordidat⁹ esset. Sed quātum p̄fecerint ex verbis ipsi⁹ fōtis aque viue: qđ vna stilla a muliere p̄cepta sic p̄fecerūt: ostēdit euāgelista ex sequētib⁹: dicens: **h** Et multo plures crediderūt ppter sermonē eius: suple qđ ante per verbū mulieris crediderūt. Sed nūquid steterūt in fide illa semp que est ex auditu et suauā p̄ suasionē: Absit. Et id subdit: **i** Et mulieri dicebant: illi qui ad verbum mulieris crediderunt: Quia iam nō ppter tuā loquelā credim⁹. Et cōmendant in hoc qđ nec signa petierūt: nec ppter gentē suam sibi odiosam eum minus susceperūt: sed ad verbū eius securati dicūt: **k** Ipsi em̄ audiuim⁹: id est efficaciam doctrinę eius p̄cepimus: **l** Et scimus: certitudinem fidei: que maior est in infini-

rum qđ certitudo scientię: Quia hic est vere saluator mūdi. Mora qđ dubitādo non loquunt: nō enim dicūt qđsi dubitantes sicut mulier: Nūquid hic est christus? Nec dicūt suspicamur vel estimamus: sed nouim⁹ vel scimus. Nec p̄cludūt aliq; saltē: vt iudei: sed omnib⁹ largiter saluatorem salubrē attulisse denūciant: dicentes: Hic est vere saluator mūdi: nō iudei tm̄. In hoc autē qđ vocāt eum saluatorem: p̄stentur se et omnes alios in mundo sine ipso perditos: et non nisi p̄ ipsum saluari: sicut dicit apostolus Ro. iij. d. Omnes peccauerunt et egent gloria dei etc. Contra iudei suam statuerunt iusticiam: iusticię dei nō sūt subiecti: Ro. x. a. Itē in hoc qđ dicūt vere saluator: discernūt eū ab aliis figuratiuis saluatoribus: qui etiam saluare venerūt: sicut patriarchę et pphetę. Omnes em̄ sub illo et adminiculādo saluatōres fuerūt: hic autē solus vere saluator est. **m** Post duos autē dies etc. Hęc est secula hystoria hui⁹ capituli: que habet tres ptes in genere. Prima est de his que sunt de aduentu christi in galileā a samaria. Secunda est de his que ordinant ad sanationē filij reguli: et incipit vbi dicit: **Et erat quidam regulus etc.** Tertia est de effectu miraculi in eo cui fuit exhibitus. i. de fide et cōuersione domus reguli: ibi: **Jam autē eo descendēte serui occurrerūt etc.** Prima pars habet quattuor piculas. Prima cōtinet aduentū eius in galileā. Secūda causam aduentus: quare. i. tūc pot⁹ qđ alio tempore venīr: et incipit: **Ipe est iesus testimonij phibuit etc.** Tertia cōtinet qualē suscepit vniuersus patrię: et qđ de causa in aduentū: et incipit: **Cū ergo venisset in galileā etc.** Quarta cōtinet nomen velle vbi demorat⁹ est: et qua de causa: et incipit: **Venit ḡ iterū i chana etc.** Cū igit supra dictū sit q̄liter samaritanū volebāt eū detinere assidue: sed ipse iudeis deferēs: nō mltū ibi māsīr: determinat euāgelista p̄mo spaciū t̄pis qđ fuit cū eis: dicens: **Post duos autē**

* Aliud autē est hoc: et aliud illud: quia vnū in labore fit et lachrymis: aliud in gaudio. Ps. Eunt ibant et siebant mltas tentes semina sua: Veniētes autē venient cū exultationē portantes manipulos suos. ij. Cor. ix. b. Qui parce seminari: parce et metet: et qui seminat in benedictionib⁹: de benedictionibus et metet. Gal. vi. b. Qui seminauerit hō hęc et metet: qui qui seminat in carne sua: de carne et metet corruptionem etc. Bonū igit faciētes nō deficiam⁹: t̄pe em̄ suo metem⁹ nō deficientes. Et nota qđ boni seminatores solent duabus manib⁹ seminare. **Jo d̄ Eccl. ix. c.** Quodcūq; pōt man⁹ tuā instāter operare. **a** Ego misi vos metere qđ vos nō laborastis: Alij laborauerunt et vos in labores eorū introistis. Hoc potest dici nob̄ clericis et religiosis. Ap̄t em̄ et martyres et cōfessores: isti laborauerūt: qui ecclesiā in sanguine suo fundauerūt: nos autē in laborib⁹ eorū luxuriāmur. **Deut. vi. b.** Cum intromiserit te dñs de⁹ tuus in terrā p̄ qua iurauit patribus tuis: et dederit tibi ciuitates quas nō edificasti: domos p̄dāras cūctaz opū quas nō extruxisti: cisternas quas nō effodisti: vinea et oliueta que nō plantasti: caue ne obliuiscaris dñi dei tui. Itē Josue viij. c. Dedit vobis terrā in qua non laborastis. Sequit⁹. **Et ciuitate autē illa multi crediderunt in eum samaritanorū ppter verbū mulieris testimonij phibētis: quia dixit mibi oīa quecūq; feci.** Mora qđ dñs dedit virtutem verbo mulieris: qđ verecūdiā omnē cōtempserit et se viliificauit: nec vitā suā diuulgare timuit: ita si nos cōtinerem⁹ nosmetipsos: credo qđ nos p̄ficerem⁹. **Hūllib⁹ em̄ dat gratia.** i. Pet. iij. b. **Cū venissent ḡ ad illū samaritanū rogauerunt eum vt ibi maneret: ppter p̄dicationē quā ab eo audierāt sine quęstu**

23
[Marginal notes on the right side of the page, including references to other biblical passages and commentary.]

* et sumptu. Judo

¶ Post duos autē dies exijt inde: id est a schara marię: **b** **¶** Et abiit in galileam: sicut ordinauerat cum extret de iudea: sicut patet in principio capituli. Sed qz multum honorem habuerat i iudea: instantū vt etiā iudēi litigarēt cum discipulis iohānis de purificatione: z in die festo: z iterū in samaria pauco tēpoze manēs multos attraxit: in galilea autem vbi magnum signum fecerat pauci crediderunt: posset aliquis frere /quare nūc venit in galileā: Et subdit causā euāgelista dicens: **¶** Ipse em̄ iesus testimoniū phibuit: i. Quia ppheta in sua patria honore nō habet. q. d. verū quidē ē qd obijci potest: sed nūc viderūt signa que feci in alia patria: et ideo non tanq̄ cōpatriotam sed tanq̄ aliq̄ quem magnū alibi cognouerunt habēt honorare: z ideo nūc venio. Et hęc lectura sumit̄ ex Glo. z cōcordat textui sequenti. Alii legit Chryf. sic: **¶** Et abiit in galileam: id est in partem galilee. i. in chana: non in capharnaū vbi cōuersatus est: nec in naçareth vbi nutritus est. Et subdit causam: **¶** Ipse em̄ iesus testimoniū perhibuit: qz ppheta in sua patria honorem nō habet. Chryf. Ideo nō abiit illuc: vt non maius eis fieret in odium. Ego autē patriā suam eum hic estimo dicere capharnaū: s̄m dispensatiōis rationē: vt in qua videt̄ plus cōuersans: z q̄ ibi non sit positus honore. Audi eū dicentē Matth. xj. c. Et tu capharnaū que vsqz ad celū exaltata es: vsqz ad infernū descēdes. Sed querit̄ de hoc: quia nos videm⁹ aliquādo aliquos magis honorari in sua patria vbi noti sunt: q̄ in aliena vbi peregrini sunt. Ad hoc respōdet Chryf. q̄ hoc raro cōtingit: et a raro cōtingētibus non oportet tale quid generaliter p̄nunciari. Si autē quidā in patria propria honorant̄: multo magis in aliena: cōsuetudo enim facile cōtempribiles facere assuevit. Sed aliter pot̄ dici: vt videt̄: q̄ alius est honor p̄betē: z alius honor hominis. Honor hominis cōsiderat̄ ex rebus hui⁹ mūdi: sicut ex nobilitate geniturę: z ex diuitiis: et iste maior est in patria q̄ in exilio. Honor autē p̄betē est ex his que occurrūt nature z actibus miraculosis: z hic minor est i patria q̄ alibi: quia cōpatriotę semp̄ habent respectū ad p̄genitores eius: z s̄m illos iudicāt. Vbi autē ille respectus nō est: cessat iudiciū illud: z iudicāt̄ tūc s̄m ea que ab aliquo vident̄ fieri: z s̄m magnitudine illoz impēdit̄ honorem maiorē vel minorē. Quia autē ipse venit nūc ideo qz galilei eū i alia patria magnificū viderant: et ideo ei facilius credituri erāt: ostēdit euāgelista ex sequētibus. Dicit enim: **¶** Cum ergo venisset in galileā: exceperunt eū galilei: suple honorifice. Et nūquid p̄pter nobilitatem generis: Non: sed: **¶** Cum omnia vidissent que fecerat hierosolymis in die festo: Sicut quando aliquis in magno honore habitus est alicubi: vt magnus clericus veniens in patriam suam p̄pter hoc honorat̄. Chryfostom⁹ tamen dicit: q̄ hic galileam non dicit patriam suam: immo dicit q̄ isti galilei viles z extranei susceperūt eū: sic z p̄ samaritani. **¶** Et ipsi enim galilei sicut et ceteri iudēi: **¶** Venerāt ad diem festum: curiositate miraculorum / non volūtate audiendi p̄dicationem: vt dicit Glo. Vel forte vt adorarent in die festo s̄m p̄ceptū legis: Exo. xxxij. b. Quia s̄o christ⁹ miraculum vini fecerat in chana: z illud non multū diuulgatum fuerat: **¶** Venit ergo iterum in chana galilee vbi fecit aquam vinum: id est de aqua vinum: vt secūdū miraculū ibidem faceret: vt cōcurrentibus miraculis z que viderant in festo: z que fecerat vel facturus erat in chana: vnum per aliud diuulgaret: z per cōsequens etiā miraculum facilius crederent in eum homines patrię illius qui minus crederāt prius. Chryfostom⁹ tamē qui aliā facit hęc lecturam: dicit sic: In galileam venit fugiens iudeam p̄pter

lituorem iudaicum. Sed in chana propter quid potius venit: Vbi videt̄ eā que a miraculo fidem innatam fortiozem faciens propter p̄sentiam suam: z magis eos attrahens ad fidem miraculi z ad amorē sui in sponte veniendo ad eos: z in patriā quidem dimittēdo patriā illos vero p̄honorando. Sed p̄ma lectura respōdet littere sequenti: vbi dicit: **¶** Et erat quidā regulus: sic dicit: vt dicit Chryfostomus: aut qz de genere esset regali: aut quia haberet dignitatem aliquā p̄ncipatus: ita vocatam. **¶** Cuius fili⁹ in firmabat capharnaū. Et dicit Chryf. q̄ quidā putāt hūc esse illū centurionē de q̄ habet Matth. viij. a. qd̄ patet esse falsū. Primo: qz ille christum volentem et sumptu. Ideo nō rogant̄ p̄lati nostri ad manēdum: quia raro p̄dicant et multa expendūt. Reliqua satis patent s̄m primā expositionem vsqz ibi: **¶** Et erat quidā regul⁹ cui⁹ filius infirmabat capharnaū zc. Summa huius euāgelij diuidit̄ in quattuor: que hic notāda sūt. Quis infirmat: vbi infirmat: qua infirmitate teneatur: quomodo sanatus fuerit z quādo. Quis ostendit: cum dicit: **¶** Cuius filius infirmabat. Vbi: **¶** In capharnaū: Quis infirmat: ibi: **¶** Reliquit eum sebus. Quādo: **¶** Hora septima: Unum ergo quilibet designat iste regulus: qui spiritaliter debet esse rex. Unde Ps. Et nūc reges intelligite. Duo enim faciunt regem: Anctio z diadema. Christianus autem omnis victus. Unde. j. Job. ij. d. Et vos vnctionem habetis a sancto. Et vnctur ad innuendum q̄ debet pugnare pro se z pro regno suo. Unde Job. vij. a. Dilitia est vita hominis super terram. Item diadema debet habere. Diadema autem dicit̄ quasi duo demens: p̄ncipiū z finem. P̄ncipiū ad innuendum q̄ nulli subest. Finem ad innuendum q̄ perpetuo non ad horam erit rex: sicut potestates que quasi quolibet anno renouantur: Unde nec sunt nec dicunt̄ reges. Nulli ergo subest homo nisi velit: quia cor habet in libera potestate: ita q̄ a nullo cogi potest. Eccl. xvij. a. Dedit homini potestatem eorum que sunt super terram: posuit timorem illius super omnē carnem: id est super motum vel actum carnalem: z dominat⁹ est bestiarum z volatiliū: id motuum carnis et mentis carnalium z spiritualium: ecce libertas siue libera potestas hominis: cui regnum suum subest. Et postea sequitur: Testamentū eternum constituit cum illis: ecce regni eternitas. Hęc duo notant̄ in diademate: Demit enim duo: seruitutem et temporalitatem siue breuitatem. Sed istud regnū volat per peccatum z dimittit: Unde iam homo non rex sed regul⁹ dicit̄: quod est diminutivū q̄si paruuli vel pueri: et hoc p̄ paruitatē regni: p̄ paruitatē potētis: p̄ paruitatē sapientię. Propt̄ paruitatem regni dico: quia modicū est: sola scz lōgitudō hominis: que est septem pedum. Unde Eccl. ix. d. Ciuitas parua / pauci in ea viri. i. virtutes. Philosophus. Omnia mea mecū porto. Item propter paruum potētiam. Unde Esai. j. g. Erit fortitudo vestra quasi fauilla stupe. Maū. ij. c. Omnes munitiones vestre quasi ficus cum grossis suis: si cōcussę fuerint: cadēt in os comedentis. Ex paruitate autem potētis accidit q̄ occupant alieni regnum istud: id est demones vel motus carnales. Esa. j. c. Regionem vestram coram vobis alieni denozant. Item dicit̄ regulus propter paruitatem sapientię. Sumus enim pueri sensibus non malicia: et ideo non reges sed reguli sumus. Eccl. x. c. Ut si bi terra cuius rex puer est: id est ratio puerilis sequens puerilitate et vana. Proverb. j. c. Atqz quo paruuli diligitis infantiam: et stulti ea que sibi noxia sunt querunt: Ue ergo tali rege cuius rex puer est: quia tunc a suis qui deberent eum defendere dissipatur regnum eius. **¶** Hi sunt quinque sensus.

¶ Unde. j. Sachab. j.

B

Doraliter

Ps. 2.

[Marginal notes on the left side of the page, including the name 'Johann' at the top and various scriptural references and commentary.]

Euangelij scdm Iohannem

christum volentem ad se venire/rogat manere dicens: Non sum dignus vt intres sub tectum meum: Iste autem ad christum dicit: Descende antequam moriar filius meus. Secundo: quia illic de monte descendens christus in capharnaum dicit intrasse: hic autem a samaria in chanam. Tertio: quia illius puer detinebatur paralyticus: hic autem filius febre.

Hic cum audisset/ quia iesus adueniret a iudea in galileam. Moratur modicis et tarditas fidei: quia non multum laborasset si esset longe christus. Ideo quia parum confidebat quod posset sanare: sed tamen cum spe erat propter famam. **Abijt ad eum et rogabat eum vt descenderet/ corporaliter: quia non crederet quod finem deitatis esset vbiq; non enim crederet esse deum.** **Et sanaret filium eius/ si posset.** Et subdit causam precum: **Incipiebat enim mori.** Sed quia christus vidit debilitatem fidei eius/ predicat ei passionem cordis quam patiebatur: hoc ipso increpans eum vt salubriter consideret et eleuas eum in cognitionem deitatis ipsius cui soli est talia scire: **Et ideo sequitur: Dixit ergo iesus ad eum: Nisi signa et prodigia videritis non creditis.** Signa dicit miracula minorum: prodigia maiora. Vel signa dicit miracula facta: prodigia autem prophetica dicta. Prodigiū enim vt dicit Augustinus dicit quasi proditiū: quod scilicet porro dicat/ vel porro significet/ et aliquid futurum esse portendat. Vel aliter/ signum respicit excellentiam virtutis operantis: prodigiū autem contrarietatem emittentem a cursu nature nobis consuetum. Et per hoc dicit quod necesse fuit eos inducere in fidem quod ipse esset nature diuine et supra naturam aliorum hominum. Sed querit de hoc quod dicit: **Non creditis: quia nonne fides fuit quod rogauit eum: qualiter ergo dicit non creditis?** Ad hoc dicit Augustinus quod rogauit temptando. Dicit enim sic: Arguit hominem in fide tepidum/ aut frigidum/ aut omnino nullius fidei: sed temptare cupientem de sanitate filii sui qualis esset christus/ et quod esset/ et quantum posset. Alii soluit alia glo. dicens: quod aliquam fidem habuit quod posset sanare cum venit ad eum/ et rogauit: sed infidelis fuit/ dum absentem posse eum sanare non credidit. Chrysostomus autem soluit multis modis dicens: quod hoc non dicitur nisi non creditis/ in comparatione samaritanorum/ qui sine signis crediderant. Aliiter: quia hoc dicit non propter reguli personam/ sed propter ciuitatem vnde erat. scilicet capharnaum. Tertio soluit et melius/ quod sicut ille qui dicit **Barci. ix. d. Credo dñe/ adiuua incredulitatem meam: in parte crederet/ et in parte nihil crederet: ita et hic credidit: sed non integre neque sane.** Et hoc ostendit ex eo quod interrogauit seruus qua hora dimisit eum febris: volebat enim scire vtrum casu vel precepto christi hoc factum sit: et tunc primo perfecte credidit quod pueri dixerunt ei/ non quod christus. Si autem venit ad christum et rogauit christum/ licet parum crederet/ nihil mirabile est: assueuerunt enim patres ob nimium amorem filiorum/ etiam viles de quibus non confidunt medicos rogare: nihil omittere volentes eorum que ad puracionem et salutem filiorum pertineant.

Et enim multi **Doraliter *** Unde. i. **Dachab. j. b.** Obtinuerunt pueri eius regnum vniuersum/ quibus in loco suo: et imposuerunt sibi diademata: et multiplicata sunt mala in terra. Hoc fit quando quinquagesimus sensus regnant in anima: tunc disperditur regnum: **Eccl. x. a.** Rex insipientis disperdet populum suum. Et nota quod insipientia regis est in tribus. Primum/ quando non exercet iusticiam de malefactoribus. Secundum/ quando munitiones sibi aptas non edificat/ vel edificatas non conseruat. Tertium/ quando diuitias ad pugnantium sibi non congregat. De primo. scilicet de faciendo iusticiam dicit **Proverb. xx. d.** Dissipat impios rex sapiens: et incuruat super eos fornicem. Ergo econuerso/ insipiens non dissipat impios sed multiplicat. **Esa. xxvj. d.** Iusticiam non fecimus in terra: ideo non ceciderunt habitatores orbis. **Ite Proverb. xx. d.** Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omnem malum inuitu suo. Secundo insipiens est: quia non edificat sibi munitiones: **De quibus dicit. iij. Regl. ix. q. septem**

munitiones edificauit salomon. Prima munitione siue presidium fuit mageddo: quod interpretatur fructus cęne: et significat terrenum siue parcitatem in cibo. Parca enim cęna valde fructuosa est contra vitium gulae et exercitium eius. **Eccl. xxxi. c.** Vigilia et cholera et tortura homini infruntor: somnus autem sanitatis in homine parco. Secundum presidium est melior quod interpretatur plenitudo siue adpletio. **Heec est elemosyna: et est sanaricia et exercitium eius.** **Proverb. iij. b.** Dono ra dñm de tua substantia et de primitiis frugum tuarum da pauperibus: et implebunt horrea tua saturitate et vino torcularia redundabunt. Tertium est gacer: quod interpretatur robuste conurgens vel fortiter vigilans. **Heec est strenua operum multiplicatio est in corde pueri: et est contra accidiam.** **Proverb. iij. b.** Currens non habebis offendiculum te dñm. s. tu qui es strenuus in multiplicatione operum. Unde preceptum illis qui timet de paralyti vt semper moueant membrum illud. **Unde Eccl. vi. c.** Subiice humerum et porta illam operando et non accideris in vinculis eius. Quartum est herboron: quod interpretatur domus irei/ vel domus magistri: et significat disciplinam: et est contra luxuriam et exercitium eius. **Proverb. xxij. c.** Stulticia colligata est in corde pueri: et vigilia discipline fugabit eam. Item **Proverb. xxvj. a.** Flagellum equo et chamus asino: et virga in dorso imprudentium. Quintum est palmira siue emath quod idem est: et interpretatur formidans eos: et significat pauorem de propriis operibus: et est contra superbiam et inanem gloriam. **Proverb. xxvij. c.** **Beat. h. d.** qui semper est pauidus. **Job. ix. d.** Verebar omnia opera mea: scilicet ens quod non parceres delinquenti. **Ibi dicit Gregorius.** **Postet bona agere et ab eis se in mente sollicitate custodire.** In bonis enim operibus duo timenda sunt: desidia et fraus. Desidia facit minor amor dei: fraudem prius amor sui. Fit autem fraus tribus modis: cum pro bene actis/ vel tacita hominum gratia/ vel fauoris astra/ vel comodum aliquid temporale desiderat. **Et qui hoc facit est maledictus.** **Matth. xlvij. b.** **Maledictus qui opus dei facit fraudulentum: vel negligenter/ alia littera.** Sextum presidium est baalath vel balad: quod interpretatur lugens eos: et significat misericordiam et compassionem de damnis proximo: et est contra inuidiam que ridet de damnis proximi. **Job xxx. d.** Flebam quodam super eo qui afflictus erat: et compatiebatur anima mea pauperi. Septimum est eger: quod interpretatur fortitudo: et significat patientiam vel mansuetudinem que omnia fortiter vincit: et est specialiter contra iram et exercitium eius. **Proverb. xvj. d.** Melior est patiens viro fortis: et qui dominatur animo suo expugnatore vrbium: quia talis habet pugnam contra seipsum et vincit familiariter inimicum. **Ballui autem in his presidijis sunt septem dona spiritus sancti: Et redde singula singulis.** Quia autem ista presidia non habemus/ patet quod insipientes reges sumus. Tertium quod ostendit insipientiam regis/ est quando diuitias ad pugnantium non congregat. De quibus dicit **Esa. xxxij. a.** Diuitie salutis sapientia et scientia: timor domini ipse thesaurus eius est. **Ite Proverb. xij. b.** Redemptio anime vtri diuitie sue. **Quis sit filius huius reguli videamus.** Animus siue anima potest dici filius: cui sollicitudinem debet gerere pater eius vt hereditatem ei acquirat. **iij. Corinth. xij. e.** Non debent filij pariter thesaurizare sed pariter filij. **Igitur thesaurizemus thesauros in celis: sicut dicit **Matth. vj. c.** Ite pater debet filium corrigere: sic ratio animi. **Heb. xij. c.** **Quis filius** que non corripit pater: Item debet eum instruere: quod docet filium in celum nutrit inimicum: vt dicit **Eccl. xxx. a.** Sic iam per predicta patet primum quod diximus hic considerandum. scilicet quod sit iste qui instruit filium. scilicet reguli. Secundum quod notandum est: vbi infirmat in capharnaum: quod interpretatur villa consolacionis vel pinguedinis. Et in hoc notatur causa morbi: id est peccati abundantia: scilicet temporalis sanitas: et fortitudo corporalis: et cetera huiusmodi bona naturalia que dominus dat ad consolacionem et gratiarum actionem: sed nos vertimus in corruptionem.**

* Ps. Prodit quasi

Fragmentary text from the right edge of the page, including parts of other columns and marginal notes.

Si enim multum confidisset: decebat eum in iudea ad christum venire: vel etiam cum in galileam venisset / non expectare donec iuxta domum venisset / sed in primis finibus illi occurrere. Et quod ista lectura et solutio vltima verior sit: patet per id quod sequitur: **a** **Dicit ad eum regulus: Domine / descende p[er]us q[ui] moriatur filius meus.** Correctus necdum credit / sed loquitur quasi non absens possit eum sanare: nec absens possit scire ea que circa puerum erant: et quasi non post mortem possit eum suscitare. Sed vtriusq[ue] simul / patrem et filium sanas: **b** **Dicit ei iesus: vade / filius tuus vivit.** q. d. tu dicis descende / quasi non possim absens sanare: ideo statim sano filium tuum sine descensu meo. Et ex efficacia sibi elevat[ur] in fide: **c** **Credidit h[om]o sermone quem dixit ei iesus.** Iam incipit credere: vt dicit **Blo.** q[ui] sermone sanet: et sic meruit ille salute filio. **Chrysostomus** et **Aug[ustinus]** volunt q[uo]d nondum oino habuit certitudinem fidei: quia postea scrutatus est horam / scire volens vtrum a casu vel ab ipso iesu facta sit sanitas. Sed tamen **d** **Et ibat: confidens q[uo]d sanatus esset filius.** Libenter enim credit homo / cum sibi dicit q[uo]d cupit. **Hic** querit **Chrysostomus**. quare ad seruum centurionis sponte venit: **Bartholomaeus**. viij. hic alit[er] neq[ue] vocat[ur] abijt. Ad hoc respondet: q[uo]d a certurione fides confirmata erat: idcirco et promisit ire / vt discamus vtri deuotione: hic alit[er] regulus imperfectus erat: et ideo dominus absens sanauit filium eius: vt sic eum ad fidem diuinitatis adduceret. **Alia** ratio est in **Blo.** que dicit. Ad filium reguli non vadit etiam rogatus / ne diuitias honorare videat: ad seruum centurionis ire permittit / qui natura hominis non despicit: In quo supbia destruit: que in hominibus non pensat natura sed que extra parent. **e** **Iam autem eo: id est regulo / descendente / serui occurrerunt ei.** **Blo.** dicit q[uo]d veniebant credentes. **Chrysostomus** videt velle dicere q[uo]d ideo occurrerunt vt nunciarent q[uo]d sup[er]flua esset p[re]sentia christi de reliquo. **Et** vtriusq[ue] potest esse veru[m]: q[uo]d enim subito viderant conualuisse eum: et sciebant patre ob hoc ad iesum iussisse: arguebant ex virtute christi sanatu[m] esse: eo q[uo]d naturalis sanitas non fiat subito: et percipue in eo qui laborat in extremis. **f** **Et nunciauerunt dicentes: q[uo]d filius eius viuere.** **Mon** dicit q[uo]d sanatus esset: cum tamen hoc veru[m] fuit: sed quia viuere / inuenerunt p[er] hoc magnitudine morbi: q[uo]d quasi de morte esset resuscitatus. **g** **Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerat.** **Inter** l[icet] dicit q[uo]d hoc interrogat non diffidens de misericordia dei: desiderat ho[m]o vt virtus diuina seruorum confessione plurimis innotesceret. **Et** hec **Blo.** satis videtur dicere probabilitate: quia ex magnitudine scire poterat q[uo]d naturaliter non potuisset filius ita cito fuisse sanatus / sed miraculose. **Chrysostomus** tamen dicit et **Aug[ustinus]** q[uo]d nondum perfecte credebat: sed interrogauit horam / volens experiri vtrum casu vel p[re]cepto christi sanatus sit. **h** **Et dixerunt ei: quia heri hora septima / s. inter sextam et nonam: reliquit eum febris.** **Chrysostomus** et **Isidorus** simplici vt contingit / sed repente dimisit: vt appareret non esse naturalis consequentia q[uo]d fiebat. **Hoc** etiam famulos suscitauit ad fidem. **Et** nota q[uo]d illum que supra viuere dixerat: hunc sanatu[m] a febre dicunt. **Et** ita patet q[uo]d nihil aliud p[re]ter tam intelligebat / nisi q[uo]d magnitudine morbi volentes inuere / sic locuti sunt. **k** **Lognouit ergo pater: id est discutiendo intellexit / comparans horam nunciantium horam christi p[re]nunciantis: l** **Quia illa hora erat in qua dixit ei iesus: filius tuus vivit.** **Et** tunc ipse a difficiliori morbo ereptus est. **Unde** sequitur: **m** **Et credidit ipse et domus eius tota: visa et probata magnitudine miraculi.** **Et** autem inuenerunt euangelista q[uo]d ideo iam secundum miraculu[m] fecit in chana:

vt etiam p[ri]mum p[er] istud suscipiat diuulgationem / subdit: **Hoc iterum secundum signum fecit iesus.** **Et** dicit tempus: **n** **Cum venisset a iudea in galileam: quia etiam p[ri]mum a iudea veniens fecit.** **Chrysostomus** tamen alit[er] dicit. s. q[uo]d euangelista vult p[er] hoc extollere samaritanos / et commendare: qui nullum signum suscipientes crediderunt: Galilei autem iam secundum signum suscipientes / non crediderunt: nisi tamen regulus et domus eius: sicut innuit textus etc.

* **Ps.** Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. **Luc.** vj. **Doraliter** d. **Ag** vobis diuitibus qui habetis hic consolationem vestram. **Ps.** 72.

eis in qua melius habuerat. **b** **Et dixerunt ei: quia heri hora septima reliquit cum febris.** **i** **Cognouit ergo pater: quia illa hora erat in qua dixit ei iesus: filius tuus vivit.** **Et** credidit ipse et domus eius tota. **Hoc iterum secundum signum fecit iesus cum venisset a iudea in galileam.**

Tertium est / qua firmitate laborat: **febris**. s. que est imoderatus calor circa cor interius. **Et** ideo in exterioribus sentit frigiditate[m] tanta[m] vt non possit manus extendere ad paupes: vel membra ad alia bona mouere. **Hec** est cupiditas que vehementer accendit cor. **Ignis** enim est qui nunquam dicit sufficit: vt dicitur

tur **Proverb.** xxx. c. **Et** sicut est de febre: ita est de cupiditate. **In** accessu enim febrili calor est imoderatus interius circa cor: et in exterioribus sentit frigus: et interius non sentit: ita in principio sic cupidus intra se ardet igne cupiditatis / nec tamen sentit illum calorem: quia non intelligit suam auaricia[m]: sed frigus exterior: quia semper credit fame mori: et semper credit parum habere: et ea que habet amittere. **Unde** et manus habet frigiditas et quasi contractas ad elemosinas: et alia membra ad bona opera. **Job.** xv. c. **Sonus** terroris semper in auribus illius etc. **Interius** tamen torus ardet. **Unde** **Eccl.** xxiij. c. **Animus** calidus quasi ignis ardens / non extinguitur donec aliquid gluriat. **Apoc.** xvj. b. **Estuauerunt** homines estu magno. **Et** nota q[uo]d inter omnes febricitantes / solus febrator habet continuam: **Alij** auari / vt raptores et fures non habent nisi de die in diem: vel aliquando ab anno in annum: sicut est quedam febris que est a quadragesima die in quadragesimam. **Bulosi** habent febrim quotidianam. **Quartum** est quando sanat: **hora** inquit septima reliquit eum febris: quia per septem ab hac febre sanatur homo. **Primum** est difficultas peccandi / q[uo]d peccat ex amore occasione peccandi / et oportunitas. **Osee.** ij. b. **Septem** viam tuam spiritus. **Secundum** est amaritudo in peccando. **Judic.** j. g. **Artauit** amorreus filios dan in monte: nec dedit eis locum vt ad planitiem descenderent: id est ad latam viam que ducit ad mortem. **Tertium** est tepidum peccandi. **Sap.** ij. a. **Exiguu[m]** et cum tepido est tempus vite nostre. **Quartum** est horrore peccandi. **Isa.** xxi. a. **Idoru[m]** cum audiretur: turbat[ur] sum cum viderem. **Sap.** xvij. b. **Time** percussu[m] illius que non videbat faciem / estimabat deteriora esse que videbat. **Quintum** est confusio de peccato. **Eccl.** iij. c. **Est** confusio adducens gloriam. **Unde** philosophus. **Eruibit** salua res est. **Sextum** est abominatio hominum: quando peccator fit opprobrium hominum et abieccio plebis propter peccatum suum. **Proverb.** xxix. d. **Abominant** iusti viru[m] impium. **Septimum** est aduersitas: quando ei semper male accidit ex quo incipit peccare: **Aduersitas** enim retrahit ad deum: **Osee.** ij. b. **Reuertar** ad viru[m] meu[m] prioru[m]: quia bene erat mihi: tunc magis que nunc. **Sicut** econtra prosperitas auertit a deo. **Proverb.** j. d. **Prosperitas** stulto: um perdet eos. **Unde** **Augustinus** in libro de doctrina christiana: **Nihil** infelicitius felicitate peccantium. **Vel** septem horam possunt dici illa septem que dicit apostolus. **i.** **Corinth.** vii. c. **Secundum** deum contristari vos quam in vobis operam sollicitudinem / sed defensionem / sed indignationem / sed timorem / sed desiderium / sed emulationem / sed vindictam. **Vel** septem horam / septem mundi considerationes. **Prima** est consideratio breuitatis: **secunda** mutabilitatis: **tertia** infidelitatis: **quarta** dolositatis

Euangelij scdm Iohannem

quarta dolositate: quinta malignitate: sexta q tibi aduer-
satus: septima q tibi inimicus.

Questio hęc erat dies festus iudeorum. Istud capitulum potest diuidi in duas partes. Intendit enim euangelista hic de quadam per-
secutione qua persequebantur iudei domi-
nũ. Unde in prima parte ponit causa per-
secutionis. In secunda vero responsio christi
sive disputatio de causa illa: que incipit
sibi: **Water meus vsq modo etc.**
Prima pars diuiditur in quinque partes.
Prima continet id quod factum est inter
christum et paralyticũ. Secunda discepta-
tionem iudeorum cum paralytico: et incipit
sibi: **Dicebat ergo iudei etc.** Tertia admonitione qua ad-
monuit christus paralyticũ ne decetero peccaret: sibi: **Postea
inuenit eum iesus etc.** Quarta nunciacione paralytici ipsi
iudicis q christus eum sanauerit: sibi: **Abijt ille homo etc.**
Quinta continet verbũ euangeliste dicentis q ideo iudei christũ
persequebantur: vbi dicit: **Propterea persequebantur etc.**
Prima pars prime partis diuiditur in plures partes: que ex
ordine littere patebunt: ne nimis multiplicet diuisio. Ordo ad
precedens vnus est sicut tempus. Tempus dico festorum: et tunc
non ordinat ad precedens immediate: sed ad illũ ascensũ de quo
s. i. c. est habitũ: Ibi enim ascendit in pascha: hic aut ascen-
sus fuit in pentecosten: quod habet: tum ab auctoritate: tum
per rationem. Chrysostomus enim dicit q istud fuit in pente-
coste. Ratio est ad idem. Supra enim ascendit in pascha. s. i.
vii. a. in scenophegia. s. i. x. e. narratur q ibi fuit in encenijs.
Cum ergo per ordinem festorum / pentecoste sit media inter
pascha et scenophegiam / probabile est q hoc festum fuit pen-
tecosten. Vel melius potest dici q cum in pascha et scenophe-
gia legat ascendisse: et eodem modo preceptũ sit in lege ascen-
dere in pentecoste / probabile est q hęc ascensio de qua loquitur
hic / fuit facta in pentecoste: quia alias non legitur in hoc
euangelio ascendisse ad hoc festum nisi hic. Aliter ordinat ad
immediatũ superius. Supra enim immediate habitum est de
sanatione filij reguli in galilea facta ab ipso veniente de sama-
ria: et sicut habitum est supra in principio capituli precedentis
propter inuidiam pharisæorum recesserat a iudea donec ma-
iori testimonio operum ora eorum obstrueret. Cum igitur in
galilea que est prouincia adiacens iudee famosum miraculũ
celebratũ sit / conuequebat vt in iudea ad manifestationem sui
rediret: vt iam omnis excusatio tollatur iudicis tanq conu-
ctis a testimonio operum illorum que facta sunt in partibus
adiacentibus. Dicit ergo: **Post hęc** / que supra nar-
rata sunt: **Erant dies festus iudeorum / pentecoste.**
Et / hac de causa / ascendit iesus hierosolyma. Et q
festiuitas causa fuit ascensus nunc / patet per Chrysostomũ sic
dicentem: Continue diebus festis vadit in ciuitatem ob hoc
quidem vt videat cum eis dies festos facere: Ecce vna causa.
Item vt multitudinẽ terudiat simplicem. I. ad se trahat: maxi-
me enim diebus festis hi qui vicini erant dispositi concurre-
bant: Ecce alia causa: quia propter multitudinẽ simplicium
modo venit qui calumniari nescierunt. Sequit narratio cu-
iusdam quod erat in hierusalem / sine cuius narratione non po-
terat scribi miraculum perfecte. Unde dicit: **Est autem
hierosolymis probatica piscina etc.** Probatice dicitur
a probato / quod est ouis: quia ibi lauabant oues ad imolan-
dum. Piscina vero idem est qd cisterna quẽdam ampla non mul-
te profunditatis: sed tñ non habet oĩno aquã tangentẽ supiores
partes litosis uel ripe. Et dicitur piscina per antiphrasim / eo q
minime pisces habebat: sicut sorores diaboli parçe dicunt / eo
q nulli parcant

sanus factus es: iam noli amplius peccare: ne deterius tibi
contingat. Et tunc iesus ascendit hierosolymam: quia tunc
in anima ponit mansionem suam. Sap. i. a. In multuolam
animam non introibit sapientia etc. Item in die festo: id est in
oculo lectionis vel cõtemplationis intrat ad animã iesus: id est
sapientia salutaris. Eccl. xxxvii. c. Sa-
pientiam scribe: id est tibi impime: in
tempore vacuitatis: et qui minorat actu
sapientiã recipiet: quia sapientia replebit.
Dystice: Dies festus est tempus gra-
tiae in quo ascendit iesus hierosolymam:
q: tñ visitauit ecclesiã et exaltauit nostrã
naturam. **Est aut hierosolymis
probatice piscina que cognomi-
nat hebraice bethsaida / quinque porticus habens.**
Thema in quadragesima in qualibet die: vel quãdo inuitan-
tur homines ad penitentiam. Unde notanda sunt hic quattuor
or: **Que sit hęc piscina: que portice: quis angelus: quis lan-
guid?** Moraliter: Piscina est sacra scriptura. Quinque por-
tice sunt quinque libri moysi. Angelus dei filius. Languidus hu-
manũ genus. Moraliter: etia piscina est penitentia. Sicut
enim nihil erat dignum offerri domino: ad litteram: nisi pus
in ea lauaret: ita nullus est dignus offerri domino spiritali-
ter: nisi prius sit lotus per penitentiam. Hoc significatio est
per mare siue labium pneum / quod idem est: **Exo. xxx. c. Fa-
cies labium pneum cum basi sua ad lauandum / ponetq illud
inter tabernaculũ testimonij et altare: et missa aqua lauabunt
in eo aaron et filij eius manus suas ac pedes. Qd potest expo-
ni de penitentia: que dicitur mare pro amaritudine contritio-
nis: labium pro confessione. Dicit etiam pneum pro constantia
et fortitudine in labore satisfacionis. Basis est restitutio. La-
bium ergo cum basi est penitentia cum restitutione: quia ali-
ter non dimittit peccatum nisi restituatur ablatum. Istud la-
bium ponitur inter tabernaculum et altare. Altare est ecclesia
militans in qua debemus nos offerre deo: prius lotos per pe-
nitentiam. Roma. xij. a. Obsecro vos per misericordia dei
vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuẽtem / sanctam / deo
placentem etc. Tabernaculum est vita eterna siue celestis pa-
tria: quod nequaquam transferri poterit: vt dicitur **Eccl. xxxij. d.**
Quis ergo a militate ecclesia volunt ire ad triumphantẽ / opor-
tet q per mediam transeat penitentiam. Hęc em est via. Unde
Matth. iij. a. Agite penitentiam: appropinquabit enim regnũ
celorum. Aqua ponitur in labio: quãdo penitentia fit cum la-
chrymis vt cum gratia. Tunc aaron et filij debent lauare in eo
manus et pedes: id est peccata operis et affectionis per peni-
tentiam diluere: maxime quando ingressuri sunt tabernacu-
lum testimonij: et quãdo accessuri sunt ad altare vt offerant in
eo thymiama domino / ne forte moriantur. Ideo dicit sacerdos
Cõfiteor: anteq accedat ad altare. Ita et nos oblaturi et red-
dituri deo aĩas nostras in morte / tanq thymiama redolis sua-
ue / debemus prius animam a peccatis omnibus abluerẽ.
Item hęc piscina significata est per iherem. iij. Regũ. vij.
d. Item Eccl. xlvij. c. Ezechias munuit ciuitatẽ suam: id
est christus ecclesiã: et induxit in medium eius aquam do-
ctrinẽ gratiẽ et lachrymarũ: et fodit ferro rupem et edificauit
ad aquam puteum. Aqua que est in fossa rupe plus durat et
mellior est: sic donum lachrymarum gratis est deo et pla-
cidius et diutius durat in corde duro defosso clausis et lan-
cea et passionis christi memoria. Hęc piscina erat hierosoly-
mis: quia tñ in ecclesia facta penitentia est fructuosa. Job
xxvij. a. Auro locus est in quo cõstat. Locus est ecclesia: au-
rum / fidelis anima: cõflatorium / penitentia. Et nota q piscina
aquam non habet a se sed a pluuia: et vt cadat pluuia hõ non
potest facere / sed tñ a domino impetrare. Iaco. v. d. Dauit
belias et celum dedit pluuiam: et terra dedit fructum suum:
Sic penitens a se non habet aquam lachrymarum: sed pre-
cibus potest impetrare. Deut. xj. b. Terra ad quam ingredi-
eris possidendã non est sicut terra egypti de q existi: vbi iacto
semine in hortorum more aquẽ ducunt irriguẽ: sed mōruosa est et
campestris de celo expectas pluuia / quã dñs deus tuus semp
* iuuat. Aliqui dum**

Bl. reuellat
Bl. rusticus

Moraliter

Moraliter: **Post hęc erat dies festus iude-
orum / et ascendit iesus hierosolyma.** In fine precedẽ-
tis capituli habet de sanatione infirmi: hic agitur de die solẽ-
ni. Primo igitur fit sanatio a peccato: postea sanatus debet fe-
stum agere: id est gratias agere: et decetero feriare et vacare / ne
decetero agat opus seruile: id peccatũ. Unde. j. eodem. c. Ecce

Marginal notes on the right side of the page, including references to other parts of the Bible and commentary.

q nulli parcāt. a **Que**. s. piscina / cognominat hebraice bethsaida: latine domus venationis / vel domus frugū / vel pecudū: vt ex significatione vocabuli dare intelligi ipsa p / tinere ad ritū sacrificiorū. De omnibus em illis tribus fiebat sacrificia: pecudes autem ibi lauabantur. b **Quinqz** porticus habēs. Porticus est proprie vimbraculū quod parat residentibz iuxta domum / vbi cōmunitas populi congregat: sicut iuxta ecclesiam vel palatium siue consistoriū. Et hic similiter ista piscina propter virtutem curandi quā habuit in descensu angeli / z ppter ritum sacrificiorū / quorum vtrūqz cōmunitatem populi tangebat / habebat porticus in qua defensi ab estu z pluuia aduenientes discumberent. Et nota q tres erant piscine in hierusalē. Una que dicitur superior / que erat extra hierusalē: que dicitur exterior siue superior / in quā defluebat aqua pluuialis descendēs in campo. Alia que dicitur inferior / que erat intra septa ciuitatis / in quā defluebat exterior / z etiā aq descendēs i ciuitate. Tertia erat circa replū: de qua hic loquitur: in quā defluebat pluuia ibidem descendens: Propē montuositatem em terre z petrositatem erat penuria aque ibi: et ideo oportebat multiplicari piscinas. c **In his iacebat**. Verbu facendi notat mansionem: quia nō omnes iacebant: qui em poterāt / probabile est q sedebant vel stabant: parati semper ad descēsum: **Multitudo magna languentium**. Et ne putetur q piscina tm erat ordinata ad curam vnius infirmitatis: sicut sūt balnea naturalia: subdit: f **Lecorū**: quibz nulla est sanitas naturalis: quia a p̄suatione ad habitum vbi destructa est potētia recipiēdi / non est regressio cursu nature. g **Laudorum**: quibus in musculis membrorū non tm est obstrucio meatus spiritus / sed etiam meatus nutrimenti. Et posuit ista tria: quia in omnibus nulla est cura naturalis. i **Expectantium aque motum**. Hoc enim erat signum q collata erat virtus tunc sanandi vnum. Dorus autem aque accipitur p motu cū strepitu magno: ita vt omnes infirmi perp̄derēt: etiā cęci q videre nō poterāt. Chrys. Laudi illū motū videre poterāt: sed cęci quō sciebāt: Fortassis a tumultu. Ne autē putaret q aqua piscine hoc virtutis habuerit p se / subdit: **Angelus autem inuisit**. Aliqui dum sunt in egypto virtorum / multas habēt lachrymas: maxime quādo iacitur semen in eis ad fructificandum quasi i horū: id ē quādo eis predicat. In predicationibus em plorant quando volunt: sed quādo conuersi sunt perfecti: z sunt montuosi per opera cōtemplatiū: z campestres per opera actiū: tunc aquam lachrymarū non habent ad libitum sed oratione impetrant. Et hec est vera gratia. Job xxxvii. c. Quis est pluuie pater / v / quis genuit stillas rotis: Item notandū q piscina dicta est per antiphrasim: quia piscibus caret: Sic penitentia curiosos z auaros non continet: qz omni curiositate carere debet: Cōtra quosdam qui in penitentia nimis sunt curiosi / facientes peccata vbi non sunt. Unde non habent piscinam sed stagnum: z ideo tūmēdum est eis ne immūdos pisces: id est curiositatem malam z imūdam habeant. Et nota q piscis nunqz offerebat domino / licz aliqs esset mundus. Et hoc: quia licz sit bona curiositas aliquādo / cito tamē potest degenerare in prauam. a **Que cognominat hebraice bethsaida**. Gręce dicebat probatica: qd interpretat pecualis: sed hebraice dicebat bethsaida / quod interpretat domus frugum. Per gręcos qui gentiles erant / peccatores intelligunt: qui penitentia reputat pecualē. i. stulticia: sed iudei veri cōfidentes deū z peccata sua: siue hebrei / qui nō habent manentē ciuitatē: vt dicit Iob. xii. c. penitentia vocant domū frugū / ex quibz viuēt homo in futuro: Hoc est qd dicit. j. Cozinth. j. c. Verbu crucis pereuntibz quidē stulticia est: his autē qui salui sūt. i. nobis virtus dei est. b **Quinqz porticus habens**. Hęc sunt quinqz p quoz recognitionē

debet peccator aggredi penitentia. Primū est: qz penitentia omnia ablata restituit. Scn. xl. c. Tres adhuc dies sūt post qd recordabit pharao ministerqz tui: z restituet te in gradū pristinu. Tres dies / tres partes penitētie: cōtritio / cōfessio / satisfactio. Pharao deus pater: pincerna in carcere / peccator in peccandi consuetudine. Hunc ergo restituit dominus in statū gratie. Unde Luc. xv. **Et cito proferte stolā primā z induite illū z date anulū in manū eius z calciamēta in pedes ei**. Ps. Dñe quādo respicies restitue animā meā zc. Secūda porticus est cogitatio q post mortē non est locus penitēdi. Eccl. ix. c. Quodcumqz potest manus tua instanter operare: quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapiētia erūt apud inferos quo tu pperas. j. r. a. Operamini dñi dies est: quia veniet nox i qua nō licet operari. Tūc mali penitebunt: sed penitentia eorum non habebit fructum. Erūt enim sicut arbores autūnales / bis mortuz / que in autūno florent: sed nunqz faciunt fructū. Sap. v. a. Semētes p̄ angustia spiritus / dicētes intra se penitentia agentes et p̄ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum zc. Tertia porticus est cogitatio q nisi penituerit in p̄senti / p̄nas exoluet eternas in futuro pro omnibus peccatis. Heb. x. f. Horrendum est incidere in manus dei uiuentis. Sap. vi. a. Horredē cito apparebit vobis. Tūc respondere non poterimus vnum p mille: sicut dicit Job. ix. a. Vere scio q ita sit z q non iustificetur homo comparat⁹ cum deo: Si voluerit cōtendere cū eo: nō poterit respondere ei vnū pro mille. Ideo bonū est hic pacem cum deo facere: quia non poterimus cum eo in iudicio contendere. Luc. xii. g. Quis rex iturus cōmittere bellum contra alium regem / nō prius sedens cogitat si possit cum decē milibus occurrere ei / qui cum viginti milibus venit ad se: alioquin illo a longe adhuc agere legationem mittens / cogitat que pacis sunt: id est penitentia que reformat pacem inter deum z peccatorem. Quarta porticus est cogitatio q fructuosius est z leuius agere penitentia statim qz in fine vite / vel qz in purgatorio. Unde Eccl. iij. b. Diem pro anno: diem inqz pro anno dedi tibi. Repetitio confirmatio est. Eccl. v. b. Non tardes conuerti ad dominū: z ne differas de die in diē: qz subito ventet ira illius / z disperdet te. Quinta porticus est cogitatio q penitentia prolongat vitā temporalem quā continuatio peccati abbreviat. Unde Ps. Ultri sanguinū z dolosi non dimidiabunt dies suos. Et Job. xv. d. Anteqz impleant dies eius peribit / et man⁹ eius arefcet. Sed ecōtra per penitentia plangant. Esa. xxxvii. a. Audiui orationē tuā et vidi lachrymas tuas: ecce ego adiciā sup dies tuos ānos q̄ndecim. Ps. Dies sup dies regis adijci es zc. Qui ista vere cōsideraret libēt ingrediētes piscinā penitētie. Sed in his iacent quidā pigritates. f. z timentes cōuerti ad dominū: qui cogitāt de penitēdo: sed tamē differūt / fm illud Esa. xxvii. a. Venerūt filij vsqz ad partū: z virtus non est pariendi. Vñ dicit hic: c **In his iacebat. i. pigritas**: d **Multitudo magna**: qz pigroz z stulroz infinit⁹ est numer⁹: vt dicit Eccl. j. d. e **Languētū**: p torporem z ignauā. Eccl. x. b. Languor pluzior grauat medicū. f **Lecorū**: p ignorantia. Esa. lvj. d. Speculatores tui cęci om̄s. Esa. xli. d. Quis cęc⁹ nisi seru⁹ me⁹: g **Laudorū** p vacillationē z titubationē. Factā / nō faciā diē piger. Vñ Prover. xii. a. Vult z non vult piger. Iaco. j. b. Vtr duplex aio incōstās ē in omnibz vñs suis. Quia claudicat. iij. Reg. xvii. d. Vsqz quo claudicat zc. h **Aridorū** p cordis duricia: qñ in deuori sunt z incōpatiētes ad opa misericōdie. i **Expectatiū aque motū**: qz ipsi volūt q gra cogat eos z moueat sine suo conamine. Sed dicit Aug⁹. Qui creauit te sine temō te iustificat sine te. Tales sūt pigri z pcrastinātes / q iacet i torpe. Cōtra quos dicitur Eccl. v. b. Ne tardes cōuerti ad dominū: et ne differas de die in diē: subito em veniet ira illius: et in tempore vindictę disperdet te. Et significat. iij. Reg. xix. a. * per beliam / qui

Ps. 54.

Jude. 1. d.

Ps. 54.

Ps. 60.

Euangelij scdm Johannem

Angelus autē domini rē. Anteq̄ hoc bene intelli-
gat/ necesse est quedam dubia supponere. Et primū dubiū est
vnde venerit vis curatiua ipsi piscine ad descensum angeli: et
quādo habuerit principiū. Secūdo dubitat an fuerit omnīū
mēbroꝝ cura in illa: vt etiam includant mortui: et etiam bi qui
defectū materię ha-
bebant in membris:
sicut cęci qui orbi vlt
orbati dicunt: et māci
et loripedes et huius
modi. Tertio querit an cura illa fuerit ratiōe alicui⁹ existētis
in aqua: vel ratiōe angeli descendētis. Quarto quę fuerit ne-
cessitas cōueniētē q̄ istud fuerit i hierusalē tempore incarna-
tionis et non ante. Quinto quem ordinem habeat ad miracu-
lum q̄ hic recitatur cura quę exhibebat in piscina. In solu-
tione aut omnīū horū pcedam cōnūcēdo magis q̄ asserē-
do. Ad primū ergo dicendum q̄ vis curatiua morboꝝ spīri-
tualium collata est aque in baptismo christi: et hoc in coniun-
ctione ad virtutem nominis ipsius trinitatis/ s̄m formam ba-
ptismi: ad quem baptismū assuefecit baptismus iohannis ex
parte cōueniētē in materia: et etiam in quadā forma: Trade-
batur enim in nomine vēturi: quę forma ordinat ad illam quę
fuit post resurrectionē: qua baptizabat in noie christi. Et hoc
vltērius ordinem habet ad hanc. In nomine patris et filij et
spīritus sancti: s̄m qd̄ probat Ambrosi⁹. Quia igit̄ aqua vim
curatiuam in potentia accepit in baptismo christi: sed oportet
adhuc adduci homines a legalibus ad illū: puto/ qz sicut ince-
pit illa manu ductio quę fuit per iohannem circa tempus quo
christus debuit baptizari: ita incepit alia manu ductio ex par-
te effectus baptismi in tempore quo christus baptizatus est.
Et sicut ibi notat ordo quidā formę ad formā in eadem matē-
ria: ita hic notatur ordo effectus ad effectum in materia trans-
eunte ab ymbra ad veritatē. Unde cū in baptismo christi no-
teretur effectus curationis animarū: cui subest effectus curatio-
nis corporū tanq̄ minoris potentię existens: ita materię trans-
euntis ab ymbra ad veritatē est effect⁹ curandi corpora: ma-
terię autē eiusdem existētis sub veritate est effectus curandi spī-
ritū. Et sicut materia sub veritate nō habet actum curationis
nisi inuocata virtute increata et operatiōe illius: ita consequē-
tia vt materia transiens ab ymbra fiat in actu curationis
per virtutē substantię: quę imēdiate supponit substantię incre-
atę: et ita p̄ descēsum angeli. Et q̄ ita sit/ probabiliter videt̄ ex
hoc/ q̄ hoc non fiebat in qualibet aqua: sed in illa quę ymbre
seruebat. s. sacrificijs: ideo enim dicit̄ piscina pbatica. Hoc
etiam accipitur ex verbis Chrysostrōmi in homel. xxxvj. vbi
sic dicit: Primum quidem inquinamenta corporum: dein-
de et infirmitates diuersas per aquam facit solui. Volens
enim nos deus propius ducere baptismatis dono: non ad-
huc inquinamenta simpliciter soluit: sed et egritudines sanat.
Propiores em̄ veritati imagines et in baptismate et in passi-
one et in alijs magis antiquis manu ducere possūt. Sicut em̄
qui prope regem/ bis qui alonge armigeris sunt clariores: ita
vtriq̄ et in typis sit/ et sanatiuam imponebat virtutē/ vt discant
iudēi quoniam multo magis angeloz dominator omnes egritu-
dines animę sanare potest. Sed sicut hoc nō simpliciter sana-
bat aquarum natura: vere em̄ vtriq̄ semp hoc fieret/ sed in an-
geli descensione: ita et in nobis nō simpliciter aqua operat̄/ sed
cum spīritus acceperit gratiā. Ex hoc patet fere totum quod
dixi. Cōueniens enim fuit vt esset transitus a virtute mūdan-
te fordes estimatas/ quę nō vere erant: sicut tactus morticinū
ad virtutē mundantē egritudines: et deinde ad virtutē mūdan-
tem peccata. Notandū autem q̄ sicut dicit magister in histo-
rijs: de hac mortōe aque q̄ incepit/ determinare incertū est:
sed pbabile est q̄ pximo ante aduentū dñi/ siue circa aduentū:
forte circa tempora machabeoz. Nā si ante fuisset factū/ non
ita esset in pcedentib⁹ historijs p̄termisum. Et fuit hoc aper-
tū signū de aduentu christi. Sicut em̄ quędā pxima signa p̄-
cedēt secūdū aduentū christi: ita et q̄dā p̄cesserūt p̄mū. Et vide
qz nō erat hora descēsus angeli in piscinā determinata: alioqn
nō facerent languidi in porticib⁹/ nec venirēt nisi circa horam

determinatā. Tradunt autē quidam/ sed non est autenticū/ q̄
regina saba vidit in spīritu in domo nechota: id est pignēra/
ria/ lignū quoddā: et nūciauit salomoni cum iam recessisset ab
eo: quia p̄sentialiter ei dicere timuit/ se vidisse quoddam lignū
in domo saltus/ in quo suspendēdus erat quidā/ pro quo oc-
ciso perirent iudēi et
pderent locum et gen-
tē: Et certis indicijs
indicauit illud regi.
Qd̄ timēs salomon
in pfundissimis terre visceribus occultauit illud: vbi facta est
postmodum piscina. Appropinquate autem tempore christi
supenarauit lignum/ quasi p̄nunciāns christū: et exinde cepit
mōtio p̄dicta vt dicit̄. Ad secūdu potest dici s̄m quoddam
q̄ non fuit omnium/ sed illorum tm̄ qui sine opere creatio-
nis perfici poterāt. (Textus aut videt̄ dicere contrariū: quia
scz sanus fiebat prim⁹ a quacūq̄ verineret infirmitate. Et tex-
tus dicit q̄ ibi lacebant cęci. Itē dicit Chrysostrōmus. Et ibi
sanabant claudi et trūcati.) In illis em̄ est quasi mor⁹ de sub-
secto ad subiectū virtute fortiori q̄ sit virtus nature: In illis
aut in quibus est creatio/ sicut in orbatis et mancis vbi necesse
est pducere materiā de nihilo: et in mortuis vbi est destructio
complexionis/ omnino oportet opari virtutem infinitā: qua-
lis fuit virtus christi: Vbi enim est quasi motus de non ente
simpliciter ad entitatem: quę cū distent infinita distantia/ ne-
cesse est q̄ virtute infinita producant. Talis autem non fuit
virtus aque ad descēsum angeli/ eo q̄ ipsa ordinabat ad for-
torem: sicut patet ex dictis. Et ex hoc etiam soluit ad tertiū:
quia virtus fuit in aqua ratiōe contactus ad carnem christi
cum descensu angeli: vt tradunt quidam. Chrysostrōm tamē
non dicit/ nec aliū sancti: q̄ illa aqua haberet virtutem aliquā
ex cōtractu carnis christi: nec ego credo: sed sic Chryf. Ange-
lus descēdēs turbabat aquā et vim sanatiuā imponebat aque:
nec simpliciter sanabat aquarum natura: quia tunc semp hoc
fieret: sed in angeli descensione. Unde potest dici q̄ in aqua
erat q̄dā potētia sanatiua materialis et passiuā: in angelo autē
q̄si actiua et cōpletiua. Illā aut virtutē materialē habebat aq̄
a volūtate diuina/ siue a contactu carnis christi/ siue a cōtractu
ligni dñici/ nescio/ deus scit: qz nō est scriptū: nec esset bonum
somniaire aliquid nouū. Quare autē vnus tm̄ sanabat: hęc est
ratio s̄m Aug. vt vnitas fidei et baptismi cōmendet̄: in cuius
figura p̄cessit hęc piscina. Ad quartū patet solutio p̄ auctori-
tatem Chryf. Potest etiā dici q̄ natura nostra s̄m corpus in
defectus corporales et mortē inciderat p̄ adā: et facta est passī-
bilis ad claudicationē et cęcitātē et alias prauitates mēbroꝝ:
Christus autē reparator nature vniuersaliter omēs defectus
curauit: et hanc potētiā vniuersalis curatiōis ostēdit in mira-
culis q̄ fecit. Cōsequēbat̄ ergo vt esset potētia p̄ticularis cu-
rationis q̄ introduceret vniuersalē: et hęc fuit in piscina tēpo-
re incarnationis. Ad quintū dicendū est eodē modo: q̄ christ⁹
iuxta piscinā voluit curare/ vt ostēderet virtutē curandi omnē
morbu et spīritalē et corporalē esse in seipso introductū: cuius
typus imēdiat⁹ p̄cessisset in motu piscine ab āgelo. Vbi habi-
tis facilis est s̄ra. Dicit em̄: a **Angel⁹ aut dñi:** reducens
ad actū potētiā piscine: b **Descēdebat/ de celo** assūpto
corpe quo cōmotionē illā p̄gebat: c **Scdm tempus in**
piscinā: qz p̄ticularis fuit curatio. Et s̄m temp⁹/ quia non
semper: et s̄m egritudines/ quia nō omnes curabat/ vt videt̄:
et s̄m p̄sonas/ quia non omnes qui descendebant curabant.

debat s̄m tempus in piscinā:
cifo perirent iudēi et
pderent locum et gen-
tē: Et certis indicijs
indicauit illud regi.
Qd̄ timēs salomon
in pfundissimis terre visceribus occultauit illud: vbi facta est
postmodum piscina. Appropinquate autem tempore christi
supenarauit lignum/ quasi p̄nunciāns christū: et exinde cepit
mōtio p̄dicta vt dicit̄. Ad secūdu potest dici s̄m quoddam
q̄ non fuit omnium/ sed illorum tm̄ qui sine opere creatio-
nis perfici poterāt. (Textus aut videt̄ dicere contrariū: quia
scz sanus fiebat prim⁹ a quacūq̄ verineret infirmitate. Et tex-
tus dicit q̄ ibi lacebant cęci. Itē dicit Chrysostrōmus. Et ibi
sanabant claudi et trūcati.) In illis em̄ est quasi mor⁹ de sub-
secto ad subiectū virtute fortiori q̄ sit virtus nature: In illis
aut in quibus est creatio/ sicut in orbatis et mancis vbi necesse
est pducere materiā de nihilo: et in mortuis vbi est destructio
complexionis/ omnino oportet opari virtutem infinitā: qua-
lis fuit virtus christi: Vbi enim est quasi motus de non ente
simpliciter ad entitatem: quę cū distent infinita distantia/ ne-
cesse est q̄ virtute infinita producant. Talis autem non fuit
virtus aque ad descēsum angeli/ eo q̄ ipsa ordinabat ad for-
torem: sicut patet ex dictis. Et ex hoc etiam soluit ad tertiū:
quia virtus fuit in aqua ratiōe contactus ad carnem christi
cum descensu angeli: vt tradunt quidam. Chrysostrōm tamē
non dicit/ nec aliū sancti: q̄ illa aqua haberet virtutem aliquā
ex cōtractu carnis christi: nec ego credo: sed sic Chryf. Ange-
lus descēdēs turbabat aquā et vim sanatiuā imponebat aque:
nec simpliciter sanabat aquarum natura: quia tunc semp hoc
fieret: sed in angeli descensione. Unde potest dici q̄ in aqua
erat q̄dā potētia sanatiua materialis et passiuā: in angelo autē
q̄si actiua et cōpletiua. Illā aut virtutē materialē habebat aq̄
a volūtate diuina/ siue a contactu carnis christi/ siue a cōtractu
ligni dñici/ nescio/ deus scit: qz nō est scriptū: nec esset bonum
somniaire aliquid nouū. Quare autē vnus tm̄ sanabat: hęc est
ratio s̄m Aug. vt vnitas fidei et baptismi cōmendet̄: in cuius
figura p̄cessit hęc piscina. Ad quartū patet solutio p̄ auctori-
tatem Chryf. Potest etiā dici q̄ natura nostra s̄m corpus in
defectus corporales et mortē inciderat p̄ adā: et facta est passī-
bilis ad claudicationē et cęcitātē et alias prauitates mēbroꝝ:
Christus autē reparator nature vniuersaliter omēs defectus
curauit: et hanc potētiā vniuersalis curatiōis ostēdit in mira-
culis q̄ fecit. Cōsequēbat̄ ergo vt esset potētia p̄ticularis cu-
rationis q̄ introduceret vniuersalē: et hęc fuit in piscina tēpo-
re incarnationis. Ad quintū dicendū est eodē modo: q̄ christ⁹
iuxta piscinā voluit curare/ vt ostēderet virtutē curandi omnē
morbu et spīritalē et corporalē esse in seipso introductū: cuius
typus imēdiat⁹ p̄cessisset in motu piscine ab āgelo. Vbi habi-
tis facilis est s̄ra. Dicit em̄: a **Angel⁹ aut dñi:** reducens
ad actū potētiā piscine: b **Descēdebat/ de celo** assūpto
corpe quo cōmotionē illā p̄gebat: c **Scdm tempus in**
piscinā: qz p̄ticularis fuit curatio. Et s̄m temp⁹/ quia non
semper: et s̄m egritudines/ quia nō omnes curabat/ vt videt̄:
et s̄m p̄sonas/ quia non omnes qui descendebant curabant.

* per bellā qui p̄iecit se et obdormiuit sub ymbra iunipe-
ri. Per iuniperū enim significat caro siue corpus nostrū: sub
cui⁹ ymbra pigritamur. Sed angel⁹. i. gratia excitat nos et in-
uitat ad manducandū panem sub cinericiū. i. ad penitentiā: in
cuius fortitudine debemus ire vsq̄ ad montē dei oreb. i. vsq̄
ad mēsam eternam. Sed statim iterū obdormiuit. Sic multū
q̄ in quadagesima penituerūt: statim in pascha iterū in morte
peccati obdormiuit. a **Angelus aut dñi s̄m tempus**
descendebat in piscinam. Hęc est gratia quę informat
penitentiē: quę dicit̄ s̄m tempus descendere indeterminate:
* quia non semper dat

... Angelus autē domini rē. Anteq̄ hoc bene intelli-
gat/ necesse est quedam dubia supponere. Et primū dubiū est
vnde venerit vis curatiua ipsi piscine ad descensum angeli: et
quādo habuerit principiū. Secūdo dubitat an fuerit omnīū
mēbroꝝ cura in illa: vt etiam includant mortui: et etiam bi qui
defectū materię ha-
bebant in membris:
sicut cęci qui orbi vlt
orbati dicunt: et māci
et loripedes et huius
modi. Tertio querit an cura illa fuerit ratiōe alicui⁹ existētis
in aqua: vel ratiōe angeli descendētis. Quarto quę fuerit ne-
cessitas cōueniētē q̄ istud fuerit i hierusalē tempore incarna-
tionis et non ante. Quinto quem ordinem habeat ad miracu-
lum q̄ hic recitatur cura quę exhibebat in piscina. In solu-
tione aut omnīū horū pcedam cōnūcēdo magis q̄ asserē-
do. Ad primū ergo dicendum q̄ vis curatiua morboꝝ spīri-
tualium collata est aque in baptismo christi: et hoc in coniun-
ctione ad virtutem nominis ipsius trinitatis/ s̄m formam ba-
ptismi: ad quem baptismū assuefecit baptismus iohannis ex
parte cōueniētē in materia: et etiam in quadā forma: Trade-
batur enim in nomine vēturi: quę forma ordinat ad illam quę
fuit post resurrectionē: qua baptizabat in noie christi. Et hoc
vltērius ordinem habet ad hanc. In nomine patris et filij et
spīritus sancti: s̄m qd̄ probat Ambrosi⁹. Quia igit̄ aqua vim
curatiuam in potentia accepit in baptismo christi: sed oportet
adhuc adduci homines a legalibus ad illū: puto/ qz sicut ince-
pit illa manu ductio quę fuit per iohannem circa tempus quo
christus debuit baptizari: ita incepit alia manu ductio ex par-
te effectus baptismi in tempore quo christus baptizatus est.
Et sicut ibi notat ordo quidā formę ad formā in eadem matē-
ria: ita hic notatur ordo effectus ad effectum in materia trans-
eunte ab ymbra ad veritatē. Unde cū in baptismo christi no-
teretur effectus curationis animarū: cui subest effectus curatio-
nis corporū tanq̄ minoris potentię existens: ita materię trans-
euntis ab ymbra ad veritatē est effect⁹ curandi corpora: ma-
terię autē eiusdem existētis sub veritate est effectus curandi spī-
ritū. Et sicut materia sub veritate nō habet actum curationis
nisi inuocata virtute increata et operatiōe illius: ita consequē-
tia vt materia transiens ab ymbra fiat in actu curationis
per virtutē substantię: quę imēdiate supponit substantię incre-
atę: et ita p̄ descēsum angeli. Et q̄ ita sit/ probabiliter videt̄ ex
hoc/ q̄ hoc non fiebat in qualibet aqua: sed in illa quę ymbre
seruebat. s. sacrificijs: ideo enim dicit̄ piscina pbatica. Hoc
etiam accipitur ex verbis Chrysostrōmi in homel. xxxvj. vbi
sic dicit: Primum quidem inquinamenta corporum: dein-
de et infirmitates diuersas per aquam facit solui. Volens
enim nos deus propius ducere baptismatis dono: non ad-
huc inquinamenta simpliciter soluit: sed et egritudines sanat.
Propiores em̄ veritati imagines et in baptismate et in passi-
one et in alijs magis antiquis manu ducere possūt. Sicut em̄
qui prope regem/ bis qui alonge armigeris sunt clariores: ita
vtriq̄ et in typis sit/ et sanatiuam imponebat virtutē/ vt discant
iudēi quoniam multo magis angeloz dominator omnes egritu-
dines animę sanare potest. Sed sicut hoc nō simpliciter sana-
bat aquarum natura: vere em̄ vtriq̄ semp hoc fieret/ sed in an-
geli descensione: ita et in nobis nō simpliciter aqua operat̄/ sed
cum spīritus acceperit gratiā. Ex hoc patet fere totum quod
dixi. Cōueniens enim fuit vt esset transitus a virtute mūdan-
te fordes estimatas/ quę nō vere erant: sicut tactus morticinū
ad virtutē mundantē egritudines: et deinde ad virtutē mūdan-
tem peccata. Notandū autem q̄ sicut dicit magister in histo-
rijs: de hac mortōe aque q̄ incepit/ determinare incertū est:
sed pbabile est q̄ pximo ante aduentū dñi/ siue circa aduentū:
forte circa tempora machabeoz. Nā si ante fuisset factū/ non
ita esset in pcedentib⁹ historijs p̄termisum. Et fuit hoc aper-
tū signū de aduentu christi. Sicut em̄ quędā pxima signa p̄-
cedēt secūdū aduentū christi: ita et q̄dā p̄cesserūt p̄mū. Et vide
qz nō erat hora descēsus angeli in piscinā determinata: alioqn
nō facerent languidi in porticib⁹/ nec venirēt nisi circa horam

Si ho querit quo tempore descendit: Dicim⁹ q^o incertū erat de descensu angeli & motu aque. Qd^o inde perpendit: qz lan- guidi semper erant ibi: qui ad certam horam cōvenirent tm̄ si scirent. **a** **E**t mouebat aqua / cōmōtione sonora ab oī- bus perceptibili. **b** **E**t qui prior descēdisset in pisci- nam post motio- nem aque / facram per angelum. **c** **S**anus fiebat a quacūq; detine- batur infirmita- te. Sed quare poti⁹ sanabat prior q̄ po- terior: Puto q^o ty- pus p̄tati nō tm̄ in facto debet respon- dere sed etiam i dis- positionib⁹: **A**n cū

Et mouebat aqua. Et qui pri- or descēdisset in piscinā post cōmōtione aque / sanus fiebat a quacūq; detinebatur infir- mitate. Erāt autem ibi quī- dā homo trigintā et octo an- nos habēs in infirmitate sua. Hūnc cum vidisset iesus ia-

prioritas descensus nolet sperationē & audiatem sanitatis et certitudinē fidei de sanitate in descendente: hęc respondent fi- dei sanitatis & desiderio spūali in adulto veniente in baptis- mū: sine quibus sanitatē non consequit baptisatus. Sequit⁹: **Erāt autē rē. Ex p̄dictis patet ordo huius ad p̄ce- dens: quia p̄cedens fuit introductiū huius tanq̄ typus vlt- mus. Unde dicit: Erāt autē ibi. s. in vno porticu piscine: e. Quidā homo.** Non ponit nomen eius: vt innuat hu- militatē eius & paupertatē. **Triginta et octo annos habēs in infirmitate sua.** Ecce describit eum a patientia in longitudine infirmitatis. Et hęc omnia faciebāt eū appro- ximare saluti quę est per christum. **Hūnc cū vidisset iesus iacentē.** Visio hic cōpassionē notat ex consideratis circūstantiis infirmitatis & patiētia egrōti. **Et cogno- uisset / cognitione illa quę nascit ex sensib⁹ via experientie. Quia iam multū tempus haberet / i infirmitate: nec p̄teritorū aduersitas ad impatientiā frangeret: nec futuroz incertitudo eum faceret desperare de salute: sed cum patien- tia expectaret: **D**icit ei: non ignorans: sed vt etiam m̄a fuerudo infirmitatis in molli respōsione appareat: et vt etiam ipse egrōtus magis familiaris christo fiat: et sic citius credat. Unde questio est quasi via ad fidē per familiaritatē: Et ideo dicit: **Uis sanus fieri: Nō dicit: vis te curabo: quia nī- bil magnū adhuc de christo suspicabat: sed i vniuersali erigit eum ad fidem & spem salutis. Qd^o & ille percipiens: nō quicq; estimat de salute quę est per christum: sed de ea quę ē de pi- scina: ait: **Dñe / hoīem nō habeo vt cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinā. q. d. vellem vtiq; sa- nus esse: sed indigentia ministri et defectus p̄pziarum virium impedit me a salute. Et primū. s. indigentia ministri notatur per verba quę dicta sunt. Secundū per hoc qd^o sequit. **Dū venio enī ego / alius ante me descēdit. Et nota quā- ta deuotione captus est ad benignitatē sermōnis christi. Sta- tim enī eum honorās dñm dicit: quem etiā vt ad cōpassionē********

Et moueat inducit **quā nō semper datur: & quādo datur / datur occulte. Job. ix. b. Si venerit ad me non videbo eum. Eccl̄s. ix. a. Nescit ho- mo vtrum sit dignus amore vel odio. a** **E**t mouebatur aqua. Angelus mouet aquam: quando gratia cōpellit exire lachrymas / & mouet & excitat in hoīe deuotionem. Sicut enī lotrices quādo bene volunt lauare pannos / mouet aquam & pannos reuoluit per eam: ita gratia facit quę est optima lo- trix. **Judic. ij. a. Cum loqueret angelus dñi ad filios isrl̄ / ele- uauerūt vocem suam & fleuerūt: Ecce motio aque. Et sūt ibi qnq; quę angelus eis impropert. Primū est a quib⁹ & quan- tis malis eos dñs liberauit: qm̄ a seruitute egypti. Secūdū q̄ bona eis tribuerit. Tertiu ostensio eorum ingratiudinis: qz post tot beneficia non custodierūt eius mandata. Quartum offensio dñi eo q^o adorauerūt idola. Quintum est cōminatio p̄gnę eterne quā meruerūt. Per hęc qnq; mouetur aqua & la- uatur & sanatur anima. Sequitur: **b** **E**t qui prior de- scēdisset in piscinā post motionē aque sanus fie-**

bat a quacūq; detinebat infirmitate. Qui vult sanari oportet q^o post motionē aque descēdat i piscinā. i. q^o post de- uotionē & lachrymarū effusionē magis q̄ ante se humiliet ad penitentiā. Nō enī ille sanatur qui de gratia data vel de do- no gratiaz supbit: sed q^o se humiliat: vt cū p̄sumauerit hō tūc incipiet: **Eccl̄s. xvij. a. Et cū omnia bene fecerim⁹ / dicam⁹ ser- uī iustles sum⁹: Luc. xvij. c. Item Eccl̄s. j. b. Omnia flumina intrāt mare. i. gr̄e ad cor humile: et mare nō redūdāt per ostē rationē & tactantiā. Et nota q^o qui prior descendit ille sanat: qz qui magis se hu- militat ille magis exaltat. Item in hoc q^o vnus & prim⁹ sanat cōmēdant nobis duo in penitētia: strenuitas & vnitas: vt ho- mo sit strenuus in se et velox / et vn⁹. i. concors ad alios. De primo dicit **Eccl̄s. xxxi. c. In oībus opibus tuis esto velox: et omīs infirmitas non occurret tibi. De secundo Act. iij. f. Similitudinē credentiū erat cor vnū rē. Item. j. Cor. ix. d. Un⁹ accipit brachiū. Sequit⁹: **Erāt autē ibi qdā hō triginta et octo ānos habēs in infirmitate sua: id ē duo min⁹ de q̄draginta: qui numerus p̄stat de quat⁹ decē: et si gnificat p̄fectionē operū in decem p̄ceptis legis: & quatuoz euāgelis. A q̄ duos min⁹ habet / q̄ charitate dei & p̄ximī ca- ret. Et ita fm̄ Aug⁹. ille lāquidus significat quēlibet pctōrē: Specialit⁹ tñ significat inueteratū in pctis. De talib⁹ enī p̄- fectis pctōrib⁹ sanat dñs aliqui & ad penitētiā vocat. **Añ Ps. Dixit dñs ex basan p̄uertā rē. Uñ sequit⁹: **Hūc cū vi- didisset iesus iacentē. i. pigrītātē / oculo misericordie ad fa- nandū. b** **E**t cognouisset qz iam multū tempus ha- beret. Dñs enī respicit ad gratiā / licet sciat q^o homo sit inue- teratus in culpa. **Ps. Inueteratū in omēs inimicos meos. Dicit ei: vis san⁹ fieri: Requirit dñs voluntatē hoīs: qz non iustificat inuitū: non vult enī deus coacta seruitia. **Eccl̄s. xv. d. Ante hominē vita & mors: bonū & malum: qd^o placue- rit ei dabit illi. Et nota q^o de^o primo requirit ab hoīe vtrū ve- lit sanari / vt sic hoīem accēdat ad amorē sanitatis. Et in hoc ostendit abundantia suę charitatis & benignitatis: Sicut dicit Dionys⁹. Benignissim⁹ iesus primus est in accessu & vltim⁹ in recessu. In nobis ergo est si volum⁹ recipere eius salutem quę p̄stō est: et quam offert deus. j. **Pe. j. c. Sperate in eam quę vobis offertur gratiam. Ideo dicit **Eccl̄s. xvij. g. Quare moriemini dom⁹ israel: q̄si ex quo p̄stō ē vita: & de- us nō vult vos mori etiam inueteratos i peccatis / sed adhuc expectat & ad penitētiā vocat. **Esa. xxx. d. Propterea expe- ctat dñs vt misereat vestri. Baruch. iij. b. Quid est israel q^o in terra inimicōz es: q. d. q̄re ibi moraris ex quo deus parat⁹ est eripere: inueterasti in terra aliena / coīnq̄natus es cū mor- tuis: deputatus es cū descēdentibus in infernū. Et licet dñs instet nos de salute rogando: tñ nos respondem⁹ ei nos excu- sando: Unde sequitur: **m** **R**espondit ei languidus: dñe hoīem non habeo. Ita responder peccator: doctorē vel confesso: ē nō habeo. **Et cum turbata fuerit aq̄ mittat me in piscinā. Aliquādo enī contingit q^o ad motū alicui⁹ gratie / homo turbatur in corde: et si hab⁹ eret hoīem. i. rationabilē & mansuetum exhortatozē descenderet in piscinā penitētie / & sanaret ab infirmitate culpe. Unde patet q^o mul- ti pereunt p̄ defectu boni doctoris. **Zach. x. a. Idcirco ab- ducti sunt / quasi grex affligent⁹: quia non est pastor eis. Item Zach. xij. d. Percute pastorem & dispergentur oues. **Mat. re. ij. c. Collidā in te pastorem & gregē ei⁹. Sequit⁹: **p** **D**ū venio enī ego. i. dum ad gratiam me p̄paro: licet exiliter et pigre non habens ductozē. **q** **A**lius ante me descē- dit: qui. s. habet instructozem. i. ad penitētiā se humiliat per alterius admonitionē. **Uel potest esse verbū illoz q̄ p̄grunt**************************

Z * de p̄fessorib⁹ q̄ alios

B

Ps. 67.

Ps. 6.

Euangelij scdm Johannem

Et moueat inducit duplicem suam indigentiam: que praeterita est. Chry- stus autem ostendens: quia non tam locum habet salus particula- ris in typo: sed ipse fons salutis et veritas accessit. a) Dicit ei iesus: surge tolle grabatum tuum et ambula. Et primum quidem in facilitate precepti notat in-

Matt. 9. a. Marc. 2. b. Luc. 5. c.

Chryf. Non solum fa- nat sed et lectu leua- re iubet: vt et qd sic- bat: credibile faceret miraculum: et nullus estimet imaginatio- ne. i. phantasia esse id qd factu est. Neqz qui vtriqz nisi certissi- me et vehementer ei compacta essent me- bra lectulu ferre pos- set. Facit autem hoc vt obstruat ora terra- hentium miraculo: Si- cut. i. vj. b. de panibz facit multas reliqas panu: ne dicat fuisse phantasticu miracu- lum. Itē Dat. viij. a. Eade ostende te sacerdoti. Itē. s. ij. b. Ferte architrictu no rē.

a) Dicit ei iesus: Surge tolle grabatum tuum et ambula. Et statim sanus factus est homo: et sustulit grabatum suum et ambulabat. b) Erat autem sabbatum in illa die.

ratis integre: quod notatur: ibi: Surge. Secundum est con- testatio viri in prete: qd notat: ibi: Tolle grabatum tuum. Per hoc enim exaiata et prestata est tanta esse virtus que suffi- ciebat ad magnitudinem opis tanti: que virtus sic perfecta pro- prie dicit. Grabatum est lectus: tamen habet cervicalat ad reclinatio- nem capitis. Et dicit a graba qd est caput. Tertium est ordinatio virtutis sup harmoniam membrorum: qd notat: ibi: Et ambula. Hec enim tria exigunt ad perfectam sanitatem et non plura. Primum vt foris habeat. Secundum vt sit stus firmata et perfecta. Tertium vt corpus debite moueat i organo. Et his tribus rident tria sequentia p executione opis. Et statim sanus factus est homo. Ecce primum. Et sustulit grabatum suum: ecce secundum. Et ambulabat: ecce tertium. Si incidit dubiu: quare chri- stus non ab ipso requirit fidem: sic psequit a quibusda alijs: Secun- do an iste sit paralyticus: de quo agit Dat. ix. a. Tertio qd re dñs voluit in sabbato curare eum: et etiam precepte portare le- ctum: cu sabbatum p h violaret et iudex turbarent contra eum. Ad primum rident Chryf. qd ab isto fide non qrit: qz nihil magnum ad- huc de eo audierat vn ad credendum iduceret. Ad secundum bene dicit Chryf. qd a multis perpendit: qd non e idē: q ego relinquo lecto: et considerada ex dispositionibz et historia illi: et istius: qz facile e. Ad tertium dicendum est: qd sicut pater ex p dicitis istud miraculu fuit continuatio veritatis ad typum maiore. Maior enim fuit typus qd egritudines corporales curabat qz ille q putaras soluebat tamen imudicias. Tu igitur iste dignior typus sua veri- tate sit implet: cōsequenter debebat etiam trāsire legis i cerimo- nialibz ostēdit: p veritate christu qd apparuit. Hic autē trāsire maxime attendit in sabbati violatiōe. Iudex enim obseruabant sabbatum tanq vnū de eminentissimis legis. Et ideo sequitur: b) Erat autem sabbatum in illa die: cu curauit: et qñ lectu por- tari precepit.

Doraliter * de pessoribz qd alios recipiunt et se repellunt. Alit significat hic quida qd alijs multis intrantibus religionem retardant p mul- titudine: qz vellent singulares videri in suo facto. Sequitur: a) Dicit ei iesus: surge tolle grabatum tuum et ambula. Aliqu vbi homo deest vt vbi non potest de supler: Tu et h sanas istu. Sed notanda sunt tria qd die. b) Surge a pctis re- cedendo. c) Tolle grabatum tuum delectatione pcti in on- penitentie apte pueredo. d) Et ambula ad anteriora p recta intentione se et oia opa sua dirigendo. De pmo dicitur

Eph. v. d. Surge qui dormis et exurge a mortuis. i. recede a pctis. Ben. iij. a. Alia lra. Peccasti qesce. De scdo. s. de one- re dr Eccl. xxxij. d. Libaria et virga et onus asino: panis et di- sciplina et opus seruo. De tertio dr Phil. iij. c. Posteritop ob- litus in anteriora me extendo. i. ad celestia p rectam intentione.

Hec tria simul habent Dat. ix. a. Sur- ge tolle lectu tuu et vade i domu tuā. Et in Ps. Declina a malo: ecce primum: et fac tibi bonu: ecce secundum: et p his duobz inq- re pacē et psequere eā: pacē. s. eternitatē: et ce- tertiu. Itē Dat. xvij. d. Qui vult ve- nire post me abneget semetipsum pctā abij- ciendo: et tollat crucē suā: pgnitentiā assūmē- do: et sequat me: intentionem ad deū di-

rigendo. Vel aliter per illa tria: Surge tolle rē. notantur tria: status onus et pgressus. Debet enim surgere vt stet erectus in gra pstantiā: ne velit resillire i illecebrā: fm illud. j. Cor. x. c. Qui se existimat stare: videat ne cadat. Debet esse onera- tus p pgnitentiā. Debet pgrēdi de ope i opus: de forate i vir- tutē: donec pueniat ad celestē patriā. Primum. s. stat respicit p- sentia: secundū p- terita: qz de p- teritis agitur pgnitentiā: tertium futura. Et notādū qd debemz surgere a terra p- speritatis cui adheremz p auariciā: fm illud Ps. Conglutinat est i ter- ra vent noster. Et alibi. Adhesit paulmeto aia mea. Item Ps. ij. c. Sederūt in terra: cōtinerūt senes filie sion. Itē debemz surgere a cathedra p- lationis cui adheremz p ambitionē et su- perbiā. Ps. Nunqd adheret tibi sedes iniquitatū: Item Ps. Hūis vir qd nō abijt in p- sulto impioz et in via pctoz nō stetit rē. Itē a lecto carnis: cui adheremz p carnalē p- cupiscentiā: si- cut puer matri adheret p vmbilicū. De h lecto dr: Surge tolle grabatum tuu vel lectu. Sed differētia est: qz in lecto quiescūt inēbria: i grabato caput. Struqz qd debemz tollere: et ab vtroqz surgere. s. delectatiōes mēbzoz et cordis: et vt op- vitem et psumum. De h lecto dicit Amos. vj. b. Qui dormi- tis in lectis eburnets et lascius in stratis vestris. Item. ij. Pa- ras. xvj. d. dicitur de asa qd posuerūt eum super lectum suum plenū aromatibz et vnguentis meretricijs que erāt pignēta- rior. i. demonum arte confecta. Item Proverb. vij. c. dicit mulier fornicaria ad iuuenē: Intexui funibz lectu meū. i. vo- luptatibz ligantibz. Hic sūt funes neruicij quibz ligat sanfon: primo quidē molles: sed postea siccari fontē stringunt. Hic sūt nerui testiculoz leuiathan: qui ira ligant vt nō possit homo se soluere. Strauit tapetibz ex egypto. i. diuersis varietatibz va- nitatū ipsa vincula decorauit. s. iustibz: iocis: hōis et butis: mo- di: que omnia sunt de egypto: quia p- tinet ad mērore: Juxta illud: Et vobis qui nūc ridetis: qz iugebitis et sēbitis: Luc. vj. d. Dicit tñ: quia aspersi nō solū lectu sed cubile myrriba et aloē. i. diuersis amaritudinibz: que quidē sūt multz in ip- sis delectationibz. s. vigilie: labor: sollicitudo: remorsus p- scien- tie in duplo qd de gaudio: ideo ponit duo amara: tertium dulce. s. cinnamomū. Veni ergo iebziemur vberibz rē. Vere maior pars mūdi tacet in isto lecto: instatū vt dicat: Computruerūt fumenta in stercore suo. i. in lecto suo stercolato: Job. ij. d. Et statim sanus factus est homo a peccatis p con- tritionē. Miere. xvij. b. Sana me dñe et sanabor. Et sus- tulit grabatum suum: per penitentię satisfacionem. Et ambulabat: in anteriora se extendens per amorem eg- lestium. b) Erat autem sabbatum in die illa. In die gratie cū sanatur homo est sabbatū. In quo norant tria. Primum est spes eterne quietis et quietis pectoris: In sabba- to enim quiescebant. Esa. vlt. g. Erat sabbatum ex sabbato: qz quies eternitatis erit ex quiete pectoris. Hec quies e in chri- sto: nō in mundo: anime que prius sanata e a peccato. j. xvj. g. In me pacem: in mūdo autem p- sssuram habebitis. Ps. Conuertere anima mea in requie tuam: qz dominus bene- fecit tibi. Item in sabbato notat festiuitas et locū ditas spū- lis: que sequitur ex hoc qd anima fiducia et quandam securita- tem habet de pctis remissis. Proverb. xv. b. Secura mensa qñ iuge puiuit. Tertiu e imunitas debiti repetendi. In sab- bato enim nō repetebant debita: ita i die grē in q sanas homo

* a culpa: dimittit eam

Vertical text in the right margin, likely a commentary or continuation of the text, partially obscured and difficult to read due to the angle and bleed-through.

partrecepti. **a** Dicebat q̄ iudei illi q̄ sanatus fuerat. Quia enī agrū erat miraculū de sanitate / et q̄ ipse tm̄ verbis oparus fuerat sanitate / audēt forsitan christo nihil dicere: Obstructa enī sūt eis ora veritate rei: s̄ ex inuidia p̄uerunt ad paralyticū / et nullā mentionē facientes de beneficio: tm̄ id q̄ videbat reprehensibile p̄tendebāt / dicētes: b **Sabbatū est: nō licet tibi tollere grabatū tuū.**

Ab alijs autē sanādis alibi fidē requirit: q̄ iā viderāt signa: Idēq̄ non in initio signorū matthē inducit christum dicentem: hoc. s̄. Creditis q̄ possum h̄ facere: sed q̄m iam multos curauerat: tūc requirit. In matthēo deniq̄ et fidē huius paralytici potes videre. Audiens enī q̄m cū prāte et iubēdo diceret ei: Surge tolle grabatū tuū et ambula: nō derisit neq̄ dixit qd̄ h̄ ē: Angel⁹ descendit et turbat aquam et vniū curat solū: Tu autē hō extēs in p̄cepto nudo et verbo speras magis angelis posse: si mul sūt hęc et televatio et derisio. S; horū nihil dixit neq̄ recogitavit: s̄ credidit: et fecit qd̄ insūctū est ei et sanat⁹ est. Igit̄ mirabile qd̄ est h̄: q̄ aut post h̄ multo maiora erūt: insaniētib⁹. s̄. iudeis et vndiq̄ instantib⁹ et accusantibus: nō solū despice re insaniā eorū: s̄ etiā cū p̄latiōe i medio teatro bifactorē q̄ se sanū fecit rē. p̄edicare et inuerecundā obstruere linguā. Vultq̄ ergo deinde fortitudinis esse dico hoc: Simul enī instantib⁹ iudeis et dicentibus increpati ue et cum temeritate: Sabbatū ē: nō licet tibi tollere grabatū tuū: Audi qd̄ ait: Ille qui fecit me sanum: ipse mihi dixit rē. q. d. deliratis et infantis iubētes me cum qui a longa ita et difficili me eripuit egritudine: non est mare magistrū: neq̄ in omnibus suaderi que iubeat.

sanatus fuerat: propter spectaculū enī confluerant ibi. Sed

quare declinavit turbā: Respondēs ad h̄ Chryf. assignat tres causas. Prima est: vt magis insuspicabile fieret miraculū si eo absente diuulgaret. Secunda est: vt minus exasperet inuidia: cū non vidētes cui inuidebāt. Sicut enī dicit Chryf. et verum est: nouit visus solus eius qui inuidia habetur non paruam inuidenti⁹ imittere scintillam. Tertia est: vt etiam ipsi iudei nolentes interim diuulgent miraculum et attestentur veritati: an sit p̄fecte curatus vel non. Libentius enī reprehendissent miraculū q̄ violationē sabbati si potuissent. Sed quia paralyticus ab infirmitate sanat⁹: nō ingrat⁹ fuit decetero: nō ad abdita vadit: s̄ ad replū. Et iō seq̄t

a Dicebat q̄ iudei illi q̄ sanatus fuerat: **Sabbatū est: nō licet tibi tollere grabatū tuū. Respondit eis: Qui me sanū fecit illē mihi dixit: tolle grabatū tuū et ambula. Interrogauerūt q̄ eū: Quis ē ille hō qui dixit tibi: tolle grabatū tuū et ambula: Is autē q̄ sanatus fuerat effect⁹ nesciebat qd̄ eēt. Iesus autē de**

Postea in * a culpa dimittitur etiam p̄na eterna: et etiam aliquando p̄alis tora. **a** Dicebat ergo iudei / illi qui sanatus fuerat: sabbatum est: nō licet tibi tollere grabatum tuum. Idomo cōuersus ad deum / statim inuenit obstaculum. Ideo dicitur Ecclj. ij. a. Fili accedēs ad seruitutem rē. Statim insurgunt temptationes demonū: quia pharao contemptus surgit in scandala. Vel detractio nes hominū vel adulationes. Unde hic iudei: qui interpretatur laudantes / significant adulatores qui adulantur in aperto et detrahunt in occulto: simul et adulatores et detractores / vt dicit Hiero⁹ / ad modum scorpionum: qui blādiuntur et pungunt. Isti iudei adulando dicunt alicui conuerso ad religio nem vel ad penitentiam vel seruenti in operibus penitentię: **b** Sabbatum est: dies remissionis est: dies ocij / dies sollicitudinis. **c** Non licet tibi tollere grabatum tuū: id est non oportet te onerari ita operibus penitentię: de iam remisit omnia: non est ita durus: non delectatur in p̄nis nostris. Et ita talibus verbis aliquando dissoluunt manus bel latorū fortium. Contra quos dicitur Esa. liij. b. Popule meus qui te beatum dicunt / ipsi te decipiunt et viam gressuū tuorum dissipāt. Esa. xxxv. b. Confortate manus dissolutas et genua debilia roborate. Item Job. xij. d. Remissas manus et soluta genua erigite. Egestatem enim operata est manus remissa: vt dicitur Proverb. xia. Unde et qui vere sanatus ē non cōsentit talibus persuasionibus blandis. Unde sequitur: **d** Respondit eis: qui me sanum fecit / deus. **e** Ille mihi dixit: vel interiori inspirando / vel exteriori per vicia rios suos docendo. **f** Tolle grabatum tuum et ambula: id est assidu⁹ sis in onere penitentię: et semper ad meli ora seruenter tende: Quia sicut dicit Bern. in via virtutis nō procedere / retrocedere est. **g** Interrogauerunt ergo eū: quis est ille homo q̄ dixit tibi: tolle grabatū tuum et ambula: Ita dicunt: quis est ille qui iniūxit tibi vel consuluit tantā penitentia agere: et sic viuere vel sic: Nec ego dico quin discretione valde sit moderanda penitentia: s̄m illud Roma. xij. a. Rationabile obsequium vestrum: Sal enī ponitur in omni sacrificio: et cib⁹ insipidus est sine eo: Sed b dico / contra quosdam eneruatores operum penitentię: qui statim sabbatū: id est oculū arduę contēplationis suadent: cū magis expediret in principio studere ad vitam p̄p̄tam confidentiam et delectandam. Item sunt quidam quia ad studiū vel lectionem oīno suadent: et opera penitentię negligunt: qd̄ malū est maxime in nouit̄is. **h** Is autē qui sanus fuerat effect⁹ nesciebat quis esset. Nouiter enī p̄uersus parū scit de iesu et de his q̄ sunt sue salutis: sed postmodū p̄ experientia discit: Quia qui nō est expert⁹ quid scit: Ecclj. xxxij. b. **i** Iesus autē declinavit a turba constituta i loco. Iesus: id est salus recedit a turba. i. a turbatis sollicitudine et tumultu curarū: vel ab illis q̄ sunt de turba illa malorū: quorū infinitus est numerus: Ecclj. i. d. Accedit autem ad solitari os. Est autē triplex solitudo: Animi / heremi et claustrj. Discij. c. Adducam eam in solitudinem et ibi loquar ad cor eius. Bern. Solus es in quātacūq̄ hoīm p̄uerseris multitudinem: tm̄ si alieq̄ conuersationis non sis curiosus percurator: aut

Doraliter

Leuit. 2. d.

Euangelij scdm Iohannem

Postea inuenit eum iesus in templo. In quo duo notantur. scilicet amor religionis et orationis: et quia volebat inter multos predicare gratiam dei sibi facta: In templo enim multi confluunt: et etiam templum est locus religionis et orationis.

Et dixit illi: non arguens eum de hoc quod faciebat sicut quidam putabant. scilicet quod accusaret christum: sed expressius volebat sibi innotescere et euidentius signum deitatis ostendere per hoc quod dicit: Ecce quasi omnibus patet et contradicere non potest: Quia sanus factus es: non uirtute piscine sed misericordia mea.

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

De pe. dif. 2. §. 1. De pe. et. re. c. cu infirmitas

clinauit a turba constituta in loco. Postea inuenit eum iesus in templo: et dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli peccare: ne deterius tibi aliquid contingat.

Abijt ille homo: et nunciatum iudeis: quod iesus esset qui fecit eum sanum.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

tribuere. Propterea uoluit ut ipse paralyticus non ex sui gratia sed ex ueritate rei testimonium curationis ferret: et ideo non sibi attribuens: sed quasi de re facta loquens: dicit: Ecce sanus factus es etc. Sed et ipse paralyticus non insensibilis se reddidit ad admonitionem: sed cum prius predicaret in uniuersali se esse curatum: nunc ipsum curatum in singulari omnibus diuulgat. Et ideo sequitur: Abijt ille homo. scilicet paralyticus sanus effectus. b. Et nunciatum iudeis: non ut accusator: sed ut p...

quid contingat. Abijt ille homo: et nunciatum iudeis: quod iesus esset qui fecit eum sanum.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Quia iesus esset qui fecit eum sanum: et non dicit quis uel quis iesus magis describendo: quia ex sola noiatione propter excellentiam multorum operum et miraculorum et doctrinam omnium erat notus.

Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec faciebat in sabbato: quasi stratum esset deo quod requirit in die sabbati.

Et naturale est me esse doctorem peccata

Vertical text in the right margin, including references to other parts of the text and commentary.

Sed nūquid aliquid dixerūt de hoc q̄ curauit eum i die sab-
bati an tñ instabant paralytico quia portabat lectum: Ad h̄
est dicendum: q̄ sine dubio ore persequerent eum / quia p̄p̄
cepit portare lectū: sed corde magis / quia curabat i die sabba-
ti: sed tñ ex inuidia nolebant hāc causam persecutiōis h̄c di-
cere / ne cogereēt eti-
am confiteri benefi-
cium. Sed euāgelī-
sta maliciam eorum

Sabbato. Iesus autē r̄ndit eis:

detegens aperit corda eorū. **A** Iesus autē respondit
eis. **H**ic incipit secūda pars: vbi christus disputādo puincit
eos / q̄ hoc non tanq̄ deo cōtrarius sed tanq̄ vnus virtutis
cum patre fecit. **E**t diuiditur hęc pars in tres partes. In pri-
ma ostendit christus: quia non hoc facit contrarius patri / sed
tanq̄ vni virtutis cum eo. In secūda puincit eos / iudeos. s.
ex testimonio iohannis / et testimonio operū / et testimonio pa-
tris: **E**t hęc incipit vbi dicitur: **S**i ego testimoniuū phi-
beo de meipso / testimoniuū meū nō ē verū. In tertia
arguit iudeos de incredulitate / et de causa incredulitatis. s. va-
ni gloria / vbi dicit: **C**laritatem ab hoīb⁹ non accipio
zē. Prima pars diuidit i duas partes. In quā p̄ma demō-
strat vnitatem virtutis operantis in patre et in seipso s̄m for-
mam dei. In secūda ostendit sibi esse collatam dignitatem iu-
dicandi siue potestatem iudicariā i forma serui: **E**t hęc in-
cipit / vbi dicit: **N**ec enī pater iudicat quemq̄ / s̄ iu-
dicū om̄e dedit filio. Prima pars primę partis diuidit
in duas partes. In quā p̄ma ostendit vnitatem operatiōis
ipsius / et patris propt̄ identitatē essentię. In secūda ostendit
distinctionem sui respectu patris propt̄ proprietatē hypostase-
os: ita tñ q̄ vntas virtutis operantis maneat quę vnitatem
essentię / et comitat̄ necessario: **E**t hęc incipit ibi: **R**espondit
itaq̄ iesus / et dixit eis: amen amē dico vobis: nō po-
test filius a se facere quicq̄ zē. **D**ifficilis ē hęc littera:
et difficilior continuatio. **E**t ideo necesse est ponere plures di-
uisiones: vt facilius habeatur sententia. Prima pars igit̄ or-
dinatur ad p̄cedēs tanq̄ contradictio / et puincio eorum qui
calumniant̄ factum qd̄ fecerat. Sed quia ipsi primā occasio-
nem calūniandi sumebant ex sanctificatione sabbati: quę p̄si-
sit in hoc / q̄ in ipso cessauit deus ab operib⁹ sex dierū: **I**deo
primō in illa parte conuincit eos / q̄ deus non requieuit sim-
plicit̄ ab opere in septimo die / sed ab opere sex dierū / dicens:
Pater meus / quem vos deum v̄m dicitis. **C** **U**scq̄
modo operatur / in natura: quia sicut dicit p̄s in libro de
causis: causę secundę q̄ sunt / et q̄ causę sunt habent a causa
prima: et nisi ipsa esset in eis continendo et mouendo ad cau-
sationem / nec essent nec causę essent. **D** **E**t ego operor:
id est ex quo ipse operatur / cum sim eiusdem essentię ego cum
ipso operor: et qd̄ ego operor / et ipse operat̄. **E**t ē sensus. **P**a-
trem non reprehenditis qui solem mouendo et partes mundi
producit in esse: **I**psō enī mouente mulieres partunt in sab-
bato sicut in alio die: segetes crescūt: flumina fluunt: et sic de
alijs: **Q**uid ergo me accusatis / si et ego operor salutē homīis
in die sabbati: **S**ed quare appellat eum patrem cū sciret eos
ex hoc magis morderi. **I**tē quę sunt illa opera a quibus req̄-
ruit in die sabbati / vt sic videantur etiam illa a quibus non re-
quieuit: **A**d primū dicens / q̄ iudei imponebant ei q̄ esset dis-
cordās a deo: et ideo vt amorem suum ad deum ostendat: et
quia omnia facit s̄m illius voluntatem / patrem ponit sicut et
est in rei veritate. **V**eritas enī doctrinę propt̄ nullius scanda-
lum est occultāda quando vtget necessitas / sicut h̄c: quia ca-
lumniam faciebant ei pro bono opere. **A**d secundū dicendum
q̄ sūt quędam opera quę exiunt ad opus nature: sicut pro-
ductio materię / et ordinatio causarum: et q̄ ipse causę sint / et
huiusmodi: **E**t hęc sunt opera sex dierum: si quis bene con-
siderat primū captū **B**en. **E**t ab his requieuit de⁹ in die sab-
bati. **A**lla sūt opera quę currunt s̄m cursum rerum in seculo:
sicut dicit **Aug⁹** in. viij. super **B**en. ad litteram. s. quę habēt
produci de materia virtute diuina. **E**t hoc dupliciter. s. in na-
tura operāte: sicut naturalia: vel etiam p̄ter naturam: sicut
opera miraculoz: **E**t ab his non requieuit: quia illa nō sunt
opera noua / cum

* t̄ōe sabbati: quārū de beneficio egrī / qz inuidi erāt. Unde
nota maliciam huius peccati. **I**nuidus enī excecatur de sole
vnde deberet illuminari. **U**nde **E**sa. lix. b. **I**mpegi⁹ in me-
ridie. **E**surit ad cibū vñ deberet saturari. **J**ob. vi. a. **N**ūquid
mugiet bos cū ante p̄sepe plenū steterit: **I**tem inuidi ma-

Doraliter

Pat̄ me⁹ vsq̄ mō opat̄ z ego

li sūt de bono: mo-
riuntur de sanitate z
vita: contristant̄ de
gaudio / et letant̄ de

dolore: vnde pueri / et subuersi sūt: et sicut dicit **E**ccl̄s. j. d.
peruersi difficile corrigunt̄. **D**e istis dicit **C**hrys̄. **I**nuidi fe-
ris sunt deteriores. **F**erę enī aut cibo indigētes / aut a nobis
p̄ius exacerbate armantur aduersus nos: inuidi vero etiam
benefactorib⁹ non parcut. **I**gitur feris quidē h̄i deteriores:
demonibus pares: fortassis autē / et illis deteriores. **D**emonēs
enī ad nos hoīes inextimabilem habent inimicitā: his autē q̄
eiusdē generis sunt: id est demonibus non insidiant̄: sicut dicit
dñs **Luc. xi. c.** **I**nuidi nō neq̄ cōmunionē nature verecun-
dantur / neq̄ etiam sibi ipsis parcut: **P**rius enī suas ipsorū
animas torquent / et occidunt. **E**t nota in hoc peccato crudeli-
tatem / inexcusabilitatē / vniuersitatē / excecatiōē. **C**rudelita-
tē: vt dicit̄: qz nemini parcut: nec sibi / nec fratri / nec amico.
Hęc enī interfecit cain frat̄: **B**en. iij. b. **E**sa. iacob ediuit:
Ben. xxvij. g. **E**t ioseph fratres sui occidere voluerunt: **B**en.
xxxvij. d. **I**nexcusabilitas autē hui⁹ peccati i **B** apparat̄: qz sic
dicit **C**hrys̄. per hoc p̄uatur venia hoc peccatū: **N**ā adul-
ter quidem habet pro excusatione quamcūq̄ concupiscentiā
dicere: fur iopiā / et homicida furozē: tu vero q̄ inuides quam
excusatiōē dices deo: dic mihi: **N**ullam. **M**usq̄ enī aliū de
q̄ a malicia iudeos sola. **D**e vniuersitate huius peccati dicit
idem **C**hrys̄. **H**ęc passio fornicatione / et adulterio multū est
deterior: **N**am hęc quidem in eo qui egit stat: inuidiē nō ry-
sann̄s ecclesias integras evertit / et orbem terrarū vniuersum
lēsit. **H**ęc homicidij mater ē: hęc interfecit frat̄ cain: esau sa-
cob odit: ioseph fratres / et hoīes vniuersos diabol⁹ occidit.
Sap. ij. d. **I**nuidia diaboli mors introiuit i orbem terrarū zē.
Quartū qd̄ ē i hoc pctō deter⁹ / ē excecatiō / et insensibilitas: qz
nō reputat hoc peccatū. **U**ñ **C**hrys̄. **H**oc oib⁹ ē difficult⁹ q̄
indifferens estimat hoc peccatū esse: et nimirū alijs est diffi-
cili⁹. **E**t si em̄ miseraris / et si vigilas / et si te iunct / oib⁹ fordidit /
or factus es inuidens fratri. **E**t hoc manifestū est: **F**ornicat⁹
est quis apud corinthios quandoq̄. **J** **C**or. v. sed inuasius
est: et cito est emēdatus: **I**nuidit cain abel / sed nō curat⁹ est:
sed / et deo incantare / et mederi volēte / vltimus magis dolēbat.
Sequitur: **A** **I**esus autē respondit eis. **L**icet sequere
dñs tñ benigne / et pacifice respōdit eis. **U**nde **C**hrys̄. **N**ō an-
xie respondet: docēs nos cum ad aliquos loq̄mur non sequere
neq̄ clamose loq̄. **M**ateria enī irę clamor ē. **E**sa. xlij. a. **N**ō
clamabit nec accipiet personam nec audietur vox eius fortis.
Prouerb. x. c. **Q**ui moderatur labia sua / prudētissim⁹ est. **E**t
aque silos fluunt cum silentio: vt dicit **E**sa. viij. b. **P**at̄
me⁹ vsq̄ modo operatur / et ego operor. **M**ota q̄ de-
us omnia operatus est creādo. **E**ccl̄. xvij. a. **Q**ui viuūt in ḡ-
num creauit omnia simul. **I**tē quotidie creat nouas animas.
Uñ **E**sa. lvij. d. **S**piritus a facie mea egredietur / et fiat ego fa-
ciām. **I**tem **E**sa. xlij. a. **D**ans flatum populo qui est sup ter-
ram / et spiritum calcanti⁹ eam. **I**tē operatur semper ea quę
fecit gubernando. **S**ap. xi. d. **Q**uomodo posset aliquid per-
manere nisi tu voluisses: aut qd̄ a te vocatū non esset p̄serua-
retur. **H**iere. j. c. **V**igilabo ego super gregem meū conserua-
dum. **S**ap. viij. a. **A**stringit a fine vsq̄ ad finē fortiter: et dis-
ponit omnia suauiter. **I**tem operatur oīa sustentādo. **H**eb. j.
b. **P**ortās omnia verbo s̄trutis suę. **E**t **P**lato. **N**atura qui-
dem dissolubilia / mea autem voluntate indissolubilia. **I**tem
operatur inueterata / et occidua reuocādo. **U**nde **S**ap. vij. d.
Et cū sit vna / omnia potest / et permanēs in se omnia innouat.
P̄. **E**mitte spiritum tuū / et creabuntur zē. **I**tem pagando / et
similia ex similibus p̄creando. **E**sa. lxxj. c. **Q**ui alijs genera-
tionem tribuo / sterilis ero dicit dñs. **I**tem operatur iustificā-
do. **R**oma. vij. f. **D**eus est qui iustificat. **S**. j. a. **I**lluminat

Ps. 105.

Z 3 * omne hoīem zē.

Opera noua cum fm aliquem sui modum tam pzefferunt in causis rationabilibus/in operibus sex diez: sicut dicit Aug. Et nota q non dicit: Pater operat per me/me putaret iudei ipsum esse minorem patre: sed qd attribuit bñ attribuit: z sic nomen patris tñ pzeponit / vt ostēdat auctoritatem apud patrem relidere. Scdm dicitur debet exponi et melius: qui dicit q pater opera- tur a seipso et per se: vnū retorquens ad pziuationem originis quantum ad pzi- ueratem personalem: alterum ad suffici- entiam ipsi virtutis essentialis siue na- turalis: fili⁹ operat ab alio. s. a patre p- pter relationem fm pziuetatem origi- nis: qua ad patrem refertur: sed per se operatur ppter indiuisionem virtutis naturalis que vna ē in trib⁹ personis. Scdm hoc ergo is sensus est: De accusa- tis de opere in quo virtus ostenditur potentior q sit virtus nature: Sed pater meus operatur / idem opus per se et a se / vsqz modo: id est semper: quantum enī est de opere pure actiuo qdlibet opus est eternū / non interruptum: passi- uum tñ qd habet admixtū de nihilo / incipit sub illo in tempo- re. Et ego operor: suple / vsqz modo: id est sine interrup- ptione z eternū / sed tñ ab illo: et sic non sum ei contrarius: sed et per meipsum / vt maneam fm essentiam indiuisus ab ipso. Si igitur ab ipso et vnū cum eo existēs operor: omnia: fru- stra arguitis esse contrarium et q eius sancta contemnam. Iudei autem q̄uis inuiti / tñ virtute sermonis intellexerunt q non se filium adoptiuum diceret: vt dicebāt arriant quidā / sed naturalem: et ideo magis accenduntur. Et hoc manifestās euangelista subiungit: a / Propterea ergo magis / q̄ propter violationē sabbati: b / Querebant eum iudei: non tñ persequi vt ante / sed interficere. Et subdit causam. c / Quia nō solum soluebat sabbatum sed z patrē suum dicebat deum: et non adoptiuū vel ex gratiā sicut alij filij dei dicuntur / sed naturalit. Et hoc notatur per id qd sequitur: d / Equalem se faciens deo: alij enim non sunt equales. Sed qua voce colligebāt iudei q christus se eq̄- ret patri? Per hoc q dicit / pater meus / non poterāt: quia hoc nomen pater etñ teneatur personaliter / tñ iudei non ha- bent noticiam personarum / sed deum patrem vocant creatio- ne nō pziuetate psonę: ergo idem erat fm eorū acceptionē pater meus z creator meus: per hoc autē non equabat se pa- tri. Sol. Aug⁹ in originali dicit: Non irascebant quia deum diceret patrem: sed quia longe alio modo q̄ homines: et qd cōmune erat omnib⁹ / sibi quasi pziuetum vendicabat dicens: Pater meus nō pater vester: et ex eo q attribuebat opa eq̄li- ter sibi et patri. Hęc ē sentētia litterę verę. Sed quidā volūt q non soluerit sabbatum / sed fm opinionem iudeorū: qd est contra Chrys. quia dicit q verissime soluebat: quia aliter et ipse christus habebat eis respondere. s. vt diceret / decipit estis: nō enim solui sabbatum sed vobis ita videtur: nunc au- tem nihil tale facit / sed astruit quia ipse non legem trāsgredi- ens operatur in die sabbati / sed supergrediēs tanq̄ auctor le- gis vnū cū patre. Cōtra id vero qd dicit euāgelista: Equā- lem se faciens deo / insurgūt arriant dicētes: Nō dixit euā- gelista: Equalis ens deo: sed se faciens equalē. Sed cōuincū- tur ex his que necesse est eos concedere. Dicit enim petr⁹: q peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius. In- uentri non poterat nec inuius peccatum in eo q̄ illud genus superbię q̄ equalē se deo faceret / cum nō esset: si fuit habe- tur ppositum. Chrys. etiam arguit cōtra eos / in hunc mo- dum. Vere persequebātur eū iudei. Itē hoc verū est q pro- pter hoc q soluebat sabbatum. Item hoc etiam verum est q patrem pziuetum dicebat deum: quare z ea que sūt detri- ceps eidem consequentię adherent. s. q vere est equalis patri. Item hoc patet per antedicta. Non enim dixit: Pater me⁹ vsqz modo operatur z ego ministro: sed z ego operor / i omni- bus ostendens paritatem. Item si christus non intendisset q vere esset equalis patri / correxisset vtriqz malam eorum sus-

1. Pet. 2. d.

placionem: et ostendisset q male intellexissent: nunc autem ni- hil tale facit. De minori enim suspicione correxit discipulos: Matth. xvi. b. f. q non loqueretur de sermōto panum / sed de sermōto doctrine pestilentis ipsorum pbarisgorū. Item ip- se euangelista correxisset si nō hoc intendisset: sicut. s. q. d. cū dicit / q hoc dixit de tēplo corporis sui. Hęc tria vitia inducit Chrys. i originali. Rñdit itaqz omnem hominem z. Sap. vij. d. Per nationes in animas sanctas se trans- fert. Item operatur redimendo. Ps. Redemptionem misit dominus populo suo. Item operatur glorificando siue sal- uando. Esa. xlvj. b. Ego feci et ego se- ram: ego portabo et saluabo. Item operatur condemnan- do. Sed istud nō est pziuetum opus eius: Scdm illud Esa. xxvij. f. Peregrinum est opus eius ab eo. His omnib⁹ mo- dis et alijs quibus operatur pater operat z filius. Unde be- ne dicit / Pater meus vsqz modo: id est semper / ope- ratur: z ego operor / cum eo. Possimus autē hęc ver- ba z sequentia que in prima expositiōe exposita sunt pziuo- de filio dei naturali / quodāmodo quantū ad morāllatē trās- ferre ad filium adoptiuū: qui debet operari ad exemplū dei: vt filius imitatur patrē: et dicere: Pater me⁹ operatur ope- ra misericordię et ego operor similit. In operib⁹ em̄ miseri- cordes debemus eum imitari. Unde Luc. xj. f. Estote miseri- cordes sicut et pater vester misericors est. Item in charita- te. Eph. v. a. Imitatores dei estote sicut filij charissimi z am- bulate in dilectione sicut christus dilexit vos. Maxime autē in dilectione inimicorum que est magna pfectio. Unde Mat. v. g. Estote perfecti sicut z pater vester celestis perfectus est. Item in eodem. Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos: et orate pro persecutoribus z calumnianti- bus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cęlis est: qui solem su- um oriri facit super bonos z malos. Item in patientia z tri- bulationū sustinentia. i. Pet. ij. d. Christ⁹ passus est pro no- bis / vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. Job. xxij. c. Vestigia eius secutus est pes meus: viam eius custodiu / nec declinaui ex ea: In mari em̄ via ei⁹: et semitę eius in aquis multis: vt dicit Ps. Unde sequit: a / Pro- pterea ergo magis querebant eum iudei interficere: quia nō solum soluebat sabbatum sed patrē suum dicebat deum: equalē se faciens deo. Ba- los et inuidios grauant z vita iustorum z verba. Alia. f. disti- milis: Unde dicit / q soluit sabbatū. Hali custodiūt sabbat- tum in hac vita: quia querūt nisi ociari z festiari: et boni nō cessant laborare. Hali enim hanc vitam vocant sabbatum: quia putant eam dariam ad lusum et luxum: Sicut dicitur Sap. xv. c. Estimauerunt lusum vitam nostram et conuersa- tionem vitę composuerunt ad lucrum. Ideo dicitur Sap. ij. b. Venite z fruamur bonis que sunt z vitamur creatura tanq̄ in iuuentute celeriter. Et postea sequit: Quoniam hęc est pars nostra z hęc ē fors nra. Dissimilis ē vita sanctorū eos ad irā et inuidiam prouocat. Unde Sap. ij. c. Grauis est nobis et / iam ad videndum: quoniam dissimilis est alijs vita illi⁹ et im- muratę sunt vię eius. Item. ij. Cor. ij. d. Alijs sumus odor mortis in mortem: alijs autem odor vitę in vitam. Secundū est / q eos offendūt verba bonorum. Unde Sap. ij. c. Circū- ueniamus iustum: quoniam inutilis est nobis et contrarius operib⁹ nostris: Ecce dissimilis vita. Et sequitur ibi: Et im- properat nobis peccata legis et diffamat in nos peccata di- scipline nostre: promittit se scientiam dei habere z filium dei se nominat. Hoc est qd dicitur: Patrem suum dicebat deum / equalē se faciens deo. Sancti enim pzeffu iri- bulatione malorū coguntur se commendare: et ad spem eter- nę hereditatis recurrere. Unde dicunt inuicem sancti illud. j. Joh. ij. a. Charissimi: nunc filij dei sumus: sed nondū appa- uit nobis quid erimus. Scimus autē q cum apparuerit / si- miles ei erimus: quoniam videbim⁹ eum sicuti est. Sequitur: * Respondit itaqz iesus

Doraliter

Ps. 74

Vertical text in the right margin, partially cut off, containing commentary or additional scriptural references.

Respondit itaq; iesus zc. Hec est secunda pars hu-
sus primę partis: in qua intendit christus destruere hanc vl-
rimam occasione[m] persecutionis. Unde ostendit q[ue] ipse diuer-
sus in persona a patre / i unitate virtutis essentialis operatur
omnia cum patre: nō tanq[ue] ei cōtrarius. Et cū hoc patebit / si /
mul probatum erit / quia ipse est natura-
lis filius patris. Diuiditur igitur hęc ps
in tres partes: que seinuicem conconi-
tantur: et sufficiunt ad probationem p-
positi. In prima certificatur q[ue] filius ha-
bet virtutem acceptam a patre per gene-
rationem. In secunda q[ue] virtus illa licet
per generationem participetur a filio / tñ
manet indiuisa in patre z filio prop[ter] id /

De conse.
v. 5. fi.

a ciens deo. Respondit itaq;
b iesus z dixit eis: Amen amen
c dico vobis: nōn potest fili-
us a se facere quicq[ue] nisi qd
e viderit patrem facientem.

uisione[m] essentis: vbi dicit: **Quęcunq; em̄ ille fecerit zc.** In
tertia probat q[ue] hęc virtus est oipotentia in filio sicut est om-
nipotentia i patre: ibi: **Pater diligit filiu[m] zc.** Hęc em̄ tria
et non plura exiguntur ad probationē equalitatis filij cum pa-
tre. Si em̄ equalis est: necesse est diuersū esse in persona: quia
nihil est sibi equale: sicut dicit Boetius in libro de trinitate:
**Omne equale / equali equale est: z simile simili simile: et idem
ei cui est idem.** Secūdu[m] qd[ue] exigitur ad equalitatem est parti-
cipatio eiusdem quantitatis que in natura spiritali ad pote-
statem refertur: quia sicut dicit Anselmus: **quęcunq; com-
parantur sibi equalē vel excellēs / necesse est q[ue] comparent sibi
aliquid vnū existens in vtroq[ue]: quia vero equalitatis compa-
ratio est in participatione eiusdem potestatis per omnia: ideo
oportebat omnipotentiam etiam probari esse hanc potesta-
tem in filio sicut est in patre: et ideo nec plus nec minus indu-
cit q[ue] q[ue] sufficienter conuincit propositum. Et sic patet ordo
partis z sufficientia. Ordo autem patet ad p[re]cedēs. Prima
enim occasio persecutionis fuit ex sabbato: secūda est ex equa-
litate ad patrem. Et sibi occasione[m] persequendi ordinantur
disputationes contra iudeos. Dicit ergo: **Amen amen:**
id est vere vere. Et confirmationem notat geminatio. **Dico
vobis: non potest filius a se facere quicq[ue] zc.** Hoc
exponitur de filio in quantum deus / z in quantum homo. Pri-
mo ergo exponam[ur] breuiter de filio in quantum deo. **Nō
potest filius a se facere quicq[ue]:** id est nihil contrarium
patri vel alienum siue externum a patre potest facere: in quo
ostenditur equalitas z paritas z cōcordia. Unde per h[oc] osten-
dit se non esse contrarium patri: sicut dicebāt iudei / quia non
obseruabat sabbatum: sed ostendit q[ue] imo cōcoris est / quia a se
nihil facit. i. facit separatū z alienū ab ope patris. **Nisi
qd viderit patrem facientē:** id est nisi qd certissime scit sci-
entia que ipse est / patre secū operantē. q. d. nihil operat fil-
ius sua sapientia qd non pater operetur eadem sapientia: vel
nihil potest facere nisi illa sciētia quā habet a patre per gene-
rationem. Vel aliter exponitur. **Nō potest filius a
se facere quicq[ue]:** id est nullam habet filius potestatem nisi
quā accepit a patre per generationem: sed a patre habet pos-
se et facere: a quo habet z esse. Et ita liberi arbitrii dicit au-
ctoritatem: sibi Aug[ustinus] et Hil[arius]. Unde sequitur: **Nisi qd
viderit patrem facientem:** id est nihil potest a se vel per
se facere nisi habeat a patre: sibi modū loquēdi sibi quē dicitur:
**Iste puer nihil scit facere nisi qd viderit magistrū suū
facere.** Et ita loquitur dominus cōdescensue: vt ex humili-
tate verborum compescat animos iudeorum: qui scandaliça-
bantur contra eum: quasi se efferret et extolleret. Et licet con-
descēsiue loquatur / tamē loquitur vere. Per hoc enim vult si-
gnificare q[ue] quicquid ē z habet / habet a patre. Unde i hac se-
rie vult duo ostendere de se: alta et humilia. **Alta / cum dicit:
Pater meus vsq; modo operat et ego operor zc.**
**Humilia / cū dicit: Nō potest filius a se facere quicq[ue]
nisi quod viderit patrem facientem.** Alta iterum / cum
subdit: **Quęcunq; eni[m] ille fecerit: hęc et filius si-
militer facit.** Humilia / cum postea dicitur: **Pater eni[m] di-
ligit filium: et omnia demonstrat ei zc.** Volebat eni[m]
vt sic eum patri equalē z cōomnipotentē z cooperatōrē**

crederent: vt tñ auctoritatem p[ri]ncipij in patre crederēt: sic
personas distinguerent. Vel alta ad diuinitatem: humilia ad
humanitatem possunt referri. Et nota q[ue] in illo verbo p[re]ce-
denti: **Nō potest filius a se facere quicq[ue] nisi qd vi-
derit patrem facientem:** tria dicuntur que scdm hereti-
cos videntur derogare dignitati z pote-
stati filij. Prīmū est q[ue] dicit: **Nōn po-
test.** Secundum q[ue] dicit: **A se.** Tertium
q[ue] dicit: **Nisi qd viderit.** In his trib[us]
insistit Chrys[ostomus] ostendens q[ue] hoc verbū:
Nōn potest: nō est verbum imbecilli-
tatis sed virtutis: sicut etiam de patre dicitur
Heb. vi. d. **Et per duas res imobi-
les quibus impossibile est mentiri deum**

fortissimū solatiū habeam[us] q[ue] pfugim[us] ad tenēdā. p[ro]positā spē
zc. Item. ij. Timoth. ij. c. **Megare seipsum nōn potest.** Hęc
eni[m] impossibile / nō est ostēsiuū imbecillitatis / sed virtutis / et
virtutis ineffabilis: sicut cum dicimus: **Impossibile est deū
peccare: nō imbecillitatem accusam[us] / sed virtutem testamur.**
Ita z hic cum dicit: **Nōn potest filius zc.** id est impossi-
bile est z incontingibile facere contrarium patri. Et hoc osten-
ditur per sequentia. **Quęcunq; eni[m] ille fecerit / hęc et
filius similiter facit:** id est concorditer z equaliter ex eadē
potestate. Unde per hoc patet / sicut dicit Chrys[ostomus] / error hereti-
cor[um] qui male intelligunt id qd dicit / a se: quasi filius sua po-
testate non operetur vel libertate. Q[ui] enim libere et potestati-
ue operet[ur] / patet per hoc qd alibi dicit. j. x. d. **Potestati h[ab]eo
ponere animā meā z potestati h[ab]eo iter sumere eā.** Itē
Phil. ij. a. **Semetipsum exinanuit zc.** Est q[ue] sensus: **Nō
potest a se facere:** id est nihil p[ro]trariū patri vel separandi i fi-
lio: sed cōtrarietas vel separatio / sibi Chrys[ostomus] sibi Hil[arius]. et
Aug[ustinus]. p[ri]uat[us] p[ri]ncipij auctoritas. Q[ui] aut[em] sequitur: **e / Nisi
qd viderit patrem facientē:** sensus est: **Nisi ea scien-
tia quā habet a patre: quia si intelligit verbū sicut sonat / ab-
surdissimū est: vt dicit Chrys[ostomus]. Nōn eni[m] dicit: quoniam que
videt patrem facientem facit: sed nisi viderit patrem facien-
tem nō facit: omni coextendēs tēpori hęc sermonē: et ita sem-
per oportet eum discere: qd absurdū est: quia quis ita miser
est z infelix vt dicat filium sibi vnāquāq[ue] diem discere que
oporteat facere: Qualiter eni[m] esset illud verum: Tu autē idē
ipse es z anni tui non deficient: Et qualiter illud: Omnia per
ipsum facta sunt: **Quęcunq; eni[m] ille fecerit. q. d. bene
dico q[ue] nihil a se: id est nihil separatim vel contrarie facit: sed
potius: quęcunq; ille: id est pater / fecerit / hęc filius
similiter facit: id est ex eadem mente z potestate z virtute.**
Unde adhuc noratur indissimilitudo et paritas. Si enim
pater a se: id est sua potestate operat[ur]: ergo z filius z ecce[ssus]
so: aliter non similiter operarentur. **Nō potest filius a
se facere quicq[ue].** Hęc p[re]positio / a / sibi Hil[arius]. norat distin-
ctionem originis. Et est sensus. **Filius non habet potestatem
a se sed a patre: sed tñ apponit verbum facere / propter audiē-
tes.** Scdm eni[m] nostrū cōprehendere nobis innotescit potētia
per actū ipsius: z essentia per potentiam: quia actus sunt p[ri]-
us potentis sibi rationem. Declarat ergo: quia fili[us] nō agit
a se / et sic per consequēs nec potentiam habet a se: et inde vl-
terius nec essentia habet a se que est radix potentis. Nec tñ h[oc]
dico q[ue] hęc tria differāt i deo. put oia ibi sūt: imo fides mea ē
q[ue] vnū sūt: sed tñ differūt in ratione intelligētię. Et hęc diuersi-
tas necessaria ē apprehēnsioni intellect[us] materialis: q[ue] nihil in
tāta simplicitate accipit. Q[ui] nō determinauit / q[ue] q[ue]d habet
per generationē accepit a patre / consequent[er] determinat mo-
dū hui[us] acceptio[n]is.**

* a Respondit itaq; iesus et dixit eis: Amē amē
dico vobis: non potest filius a se facere quicq[ue] ni-
si qd viderit patrem facientem. Ita et nos nihil debe-
mus facere proprium / nec auctoritate nostra: sed ad exem-
plar qd nobis i mōte ostensū ē. i. in christo v[er]o in ei[us] scriptura.
j. xij. b. **Exēplū dedi vob[is] vt quęadmodū feci z vos faciat[is].**
Z 4 * **Quęcunq; eni[m] ille**

De 3. 108.
5. 1. a.

Et dum huius acceptiois. s. quia pater est principium et auctor omnium horum que sunt patris et filij: Et hoc est quod dicitur a plerisque: quod penes patrem est principij auctoritas. Unde de subdit: Nisi quod viderit patrem facientem. Hic caute ambulandum est in via veritatis inter duos errores qui vix declarari possunt. Unus prece-

B uet Chrysostomus dicens: Christus non dicit istud ideo quod ipse semper noua discat que nesciuit ante hoc: sed condescendens iudicis dicit. Alius error non minor isto est: quod dicitur quod nullam veritatem habet filius: sed tamen propter furorē iudiciorum mitigandum dicitur sit quod dicitur hic. Iterum cauendum est: ne aliquis putet quod loquar querens diuersitatem re: sed tamen secundum rationem volo precedere: distinguendo videre quod hic dicitur: quod infra ponit. Dico ergo quod sicut dicit Anselmus in libro de processione spiritus sancti: quod essentia patris est in filio per generationem filij a patre: essentia autem secundum diuersitatem attributorum accipit diuersitatem rationum intelligendi secundum intellectum nostrum. Sed quia nos essentiam secundum se non apprehendimus: sed secundum quod accipit rationem substantie in persona: ideo oportet etiam dicere et magis proprie quo ad nos: quod substantia est illud quod propter diuersitatem effectuum cadit sub ratione diuersorum attributorum. Item quia substantia in persona prout consideratur ut agens: induit rationem potentie: ideo necesse est intellectum nostrum querere diuersitatem potentie secundum rationem penes diuersitatem effectuum: et diuersitatem attributorum ipsius substantie penes diuersitatem potentie comparat ad actus diuersos: ut potentia operans in nobis donum sapientie sit intellectus diuinus in prima sapientia que fons est nostre sapientie formata: et donum pietatis sit potentia voluntatis in bonitate prima formata: nec dico diuersificans formam a potentia secundum rem sed secundum rationem. Sicut etiam dicit Damascenus: quod quedam noiant substantiam ut est: quedam assequuntur substantiam: ut sapientia/bonitas et homo. Substantia ergo prout est affluens donum sapientie: proprium attributum habet: sapientia prout est affluens pietatem noiat bonitas. Substantia autem quo ad omnia attributa trahit filius a patre: quia quicquid habet persona: preceps accipit ab ea a qua preceps. Sed quia duo sunt iterum sensus disciplinabiles sicut dicit philosophus. scilicet visus et auditus: constat quod uterque istorum quorum diuersitatem notat: minus pertinet ad hoc attributum quod est sapientia. Sed distinguendum: quod sapientia prout est in nobis habetur per inuentionem et per doctrinam. Alius ergo magis deseruit potentie inuentus ipsius sapientie: ut ita liceat loqui: auditus autem magis ei potentie que per doctrinam perficit: et ideo etiam aliquid citius docet per vocem quam per scripturam: licet idem scribatur quod dicitur. Dicendum ergo quod substantia secundum hoc attributum quod est sapientia: duo habet secundum quod est in filio. Primum est quod ipsa est sibi sufficiens nullo indigens ad sciendum: et quo ad hoc est visio: quo ad hoc autem quod est in filio ab alio. scilicet a patre: est quasi extrinsecus adueniens: et sic sapientia est auditio. Sed siue sic siue sic consideret sapientia: seu auctoritas remanet in patre secundum quod comparat ad aliquid operandum in creatura. Et ideo substantia secundum quod est in patre agens est quasi exemplar secundum rationem intelligentie: iuxta quod eadem substantia et eundem effectum operatur filius. Et quo ad hoc loquitur hic dicens: Nisi quod viderit patrem facientem. Infra autem loquitur secundum quod refertur filius ad patrem in accipiendo sapientiam operantem pro modo cuiusdam auditus: non prout substantia patris operans auctoritate: quasi dirigat eandem substantiam in filio operantem. Hec autem non asserendo: sed tamen rationem intelligentie sumptam ex intentionibus vocabulorum sequens dico. Fides enim mea est nullam esse in substantia diuersitatem. Est ergo sensus: Non potest filius a se facere quicquam nisi quod viderit patrem facientem: id est vane arguitis me de pietate ad patrem et inegalitate: quia nullam habeo potentiam nisi quam ab illo accipit per generationem: et que illius est. Nec hac ipsa potentia operor nisi secundum quod auctoritas sua eterne operando quasi exemplariter generando me ostendit mihi. Sed cum fides catholica non admittat ibi aliquam diuersitatem inter substantias operantem

exemplariter et illam que eadem est et operat. Idem opus sub auctoritate quasi cuiusdam exemplaris: quare christus protulit verba ad que videtur sequi diuersitas: et non potius protulit simplicitatem? Ad quod dicendum quod licet substantia non sit indivisibilis: tamen effectus operati sunt multi: et cum ipsa non cadat in intellectum audientium nisi per effectum: ideo necesse fuit quod secundum diuersitatem effectuum diuersitatem poneret attributorum

Pater enim diligit filium et omnia demonstrat ei

In substantia: quia aliter non intelligeret ab illis qui nihil nisi materialiter intelligere possunt: ut dicit Augustinus super Genesim. Et Dionysius in libro de celesti hierarchia. Sequitur: **Quicquid enim ille fecerit: hoc et filius similiter facit.** Secunda pars. Dixit qualiter per generationem accepit potentiam operandi: et modum accipiendi secundum quod poterat comprehendere ab auditoribus determinauit: nunc ostendit quod diuisa manet virtus in utroque: licet in filio sit ab alio: in patre non ab alio: dicens: **Quicquid enim ille facit: id est omne opus quod agit pater: et filius eadem numero: et filius diuersus in persona.** **Similiter facit: id est ex eadem potentia siue virtute in numero: si tamen numerum habet aliquem: sed dubitatur: quia hoc conuenit etiam duobus: qui non eadem potentia in numero operantur.** Possum enim dicere: si ego sum equalis virtutis tecum quod quicquid tu poteris et ego possum. Ergo ex sententia ista non habetur nisi quod pater et filius sint eiusdem virtutis in specie: non in numero. Ad hoc dicendum: quod impossibile est quod si aliqua duo sint diuersę virtutis: quod quicquid faciat vnus quod idem in numero possit facere reliquus: sed verificat pro actibus similibus in specie: ut sit sensus: Ego possum loqui et tu loqui: ego currere et tu currere: sed impossibile est quod locutio mea sit eadem locutioni tue: nisi fuerit potentia eadem: organa vocis formata. Tamen proprie intellecta hec: **Quicquid enim ille fecerit: hoc et filius similiter facit:** nullis diuersis personis conuenit: nisi illis tamen in quibus manet identitas virtutis et essentie: id est diuinis. Sed adhuc intelligendum est: quod similiter facere dicitur: quando est conuenientia in modo agendi: sicut eque potenter et sapienter. Dicit ergo: **Similiter facit: quia dixerat: quod suam potentiam acceperat per generationem: ita quod auctoritas respectu omnium attributorum remansit penes patrem.** Quia igitur aliquis ex hoc posset credere quod non eque potenter et sapienter operatur filius ut pater: dicit: **Similiter facit: ut hanc destruat permitiosam suspensionem.** Sed quia adhuc restat ad probationem equalitatis: sicut supra ostendimus: ut ostendatur hec potentia esse omnipotentia in filio sicut omnipotentia in patre: infero id probis per hoc quod sequitur. **Pater enim diligit filium.** Dilectio enim filij a patre causa est: quare comunicat ei omnem suam potentiam. Tamen sequitur: **Et omnia demonstrat ei quod ipse facit: sic patet dicitur est: auctoritas est in patre respectu omnis opus.**

Quicquid enim ille fecerit: hoc et filius similiter facit. Item omne opus. Ita et nos precepta patris nostri filialiter impleamus: sic et ipse pater in omnibus obediuimus. I. xliij. b. Si diligitis me mandata mea seruate. **Pater enim diligit filium:** que licet diligeret: pro nobis flagellauit: ut dicitur: **Et sa. liij. b. Disciplina pacis nre super est.** Tamen exemplo eius debemus libenter sustinere flagella dei. **Heb. xij. b. Quem diligit dominus castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.** Chrysostomus. Si omnem filium flagellat: ergo qui non flagellat non est filius. **Eccl. xxx. a. Qui diligit filium assidue illi flagella.** Item **1. sup. heb. dicit.** Flagellat omnem filium: etiam vnicum qui sine omni peccato fuit. Si ergo aliquis exceptus est a passione flagellorum: exceptus est a numero filiorum. Unicus ille de patris substantia natus: equalis patri in forma dei: verbum que facta sunt omnia: non habebat vni flagellari: ad hanc autem carne idcirco: ut sine flagello non esset. Qui ergo filium flagellat vnicum sine peccato: relinquet adoptiuum que est cum peccato: **Unicus sine peccato non tamen sine flagello: exemplum dedit nobis pariter dicitur: **Et omnia demonstrat ei quod ipse facit.** Loquitur secundum illam modum secundum quem dicitur: **Quod magister docet****

Et. v. v. v. v. v.

Doctus

Item omne opus diuini regulatur sapientia essentiali: cuius etiam auctoritas e in patre. Demonstrare igitur opera filio/nihil aliud est quam filium agere eadem opera et eadem sapientia cum patre: ita sicut principij auctoritas sit in patre/ratioe cuius principij patri puenit quasi primo loco per modum exemplaris/non ab alio traducti demonstrare facienda: sicut patuit. Sed quod quantum e ex parte operis operati/opatio trinitatis non tota e simul nec ab eterno: ideo suppones quod quidam ex illa parte demonstrauit in preterito: sicut curationem paralytici. Infert etiam de futuro dicens: **a** Et maiora opera his que uidistis. **b** Demonstrabit ei modo supra dicto. Et subiungit rationem/

no causa finalis. **c** Et vos miremini: et per admiratione credatis mihi. Et si alit legit Interli. dices: **c** Et vos qui non creditis: et sic uidet vob iconueniens. **d** Adhuc miramini: quod tunc miramur cum aliqd inconueniens accidisse videm. Sed cum autem quod admiratio e stupor de magno phatasmate vel apprehensio: sic admiratio e fidelium et infidelium: et ordinat ad facile credendum ipsi operati. Hoc autem quod dicitur: quod subdit rationem/no causa finalis: ideo dico: quod quod e eternum/nulla causa huius temporalis vel in tempore: quibus ratione aliqua possit habere in tempore: sicut quod exponit ista: quod deus elegit iacob propter merita. Ratio autem illa finis est: quod terminus dicitur non causa finalis. Et sic legatur et melius: ut distinguam quod opus quodammodo est in agente tanquam in causa: et actio ipsa in quantum est ex parte agentis eterna est: nec habet aliquam causam in tempore. Sub illa autem actione actiua pure et eterna e actio passiuua: que se tenet ex parte operis/ et incipit in tempore/ et hec potest habere causam in tempore. Quod igitur dicit: **a** Maiora demonstrabit ei opera etc. diuidatur: ut maiora: et hoc quod dicitur: ut vos miremini: referatur ad actionem operis passiuu et incipientis in tempore: demonstratio vero sicut quod abstractur ab omni tempore/ referatur ad actionem pure actiuam et eternam: sicut modo quo contrahitur ad tempus futurum etiam ipsa teneat se ex parte actiouis passiuue incipientis et sub tempore currentis. Et continue determinat illud opus quod est maius/ dicens: **a** Sicut enim pater suscitauit mortuos: id est vitam primo mortuis inhiuit. **b** Et uiuificat: id est suscitatos in vita conseruat. Vita enim est continuus actus anime in corpore: sicut dicit philosophus. **c** Sic et filius: id est ex eadem potentia et equali sapientia/ sicut supra expositum est/ similiter quos vult uiuificat. Mirabiliter concludit omnipotentiam: Ad omnipotentiam enim exigebatur ut omnia posset et libere non coacte posset. Cum ergo dixit quod omnia demonstrat ei pater: habuit quod omnia posset: nunc vero quia quos vult uiuificat: habet quod hec potentia sequitur voluntatem et per consequens libertatem: quia liberrima potestiarum et que non potest aliquo cogi est voluntas. Et loquitur sicut quosdam sanctos de suscitatione lazarum: sicut videtur dicere Chrysostomus. Sed quia per se/quentem litteram videtur debere legi de generali resurrectione: ideo intelligendum quod loquitur de suscitatione lazarum prout e figura quedam vel typus vniuersalis resurrectionis. Sed quare non dicit: Ita et filius quos vult suscitauit et uiuificauit/ sicut vtrique premisserat de patre: Solus. Sicut de filio dicit: Quos vult uiuificat: et suppleendum e simile de patre: Ita de filio suppleendum e suscitauit/ quod dicitur de patre. Alit vtrique sic exponat. **e** Sic enim pater suscitauit mortuos/ oes bonos et malos: **f** Et uiuificat/ ad gloria bonos tantum. **g** Sic et filius quos vult uiuificat/ et resuscitat supple. Quedam lectura facit in B. lo. que distinguit de resurrectione animarum et resurrectione corporum: que non videtur mihi pertinere ad litteralem sensum: sed magis tangit mysterium: et ideo huic suppledeo. **h** Nec enim pater etc. Sequitur pars illa vbi loquitur de collata sibi potestate iudicaria in forma serui. Et hec pars habet quatuor particulas. In prima determinat sibi collatam esse potestatem iudicandi/ et finem huius collationis. In secunda determinat qualiter sententia illa durissima a se promulganda in iudicio vitari potest modo/ vbi dicit: Amen amen dico vobis

quia qui verbum meum audit etc. In tertia ostendit modum qualiter possibile est quod habeat potestatem iudicandi omnem carnem simul/ licet nunc videatur defluta in mortem. scilicet quia habet potestatem suscitando vocare eos ad iudicium/ vbi dicit: Amen amen dico vobis: quia venit hora et nunc est etc. In quarta et vltima determinat dispositiones iudicij illius sicut ordinem et animam patris et iusticiam exequi. Hec tria enim ad rectum iudicium exiguntur: ut patebit. **i** Et hec incipit vbi dicit: Non possum ego a meipso facere quicquam etc. Ad potestatem enim iudicariam rectissimam non exiguntur nisi quatuor. scilicet ut iudicans potestatem habeat: et

ut iudicantibus lex detur sicut quam habet iudicare: et ut ipsi iudicandi possibiles sint ad iudicium: et vltimum ut ordo iudicarius obseruetur in executione iudicij. Nec plura nec pauciora exiguntur: Et sicut huiusmodi sufficientiam est sufficientiam in partibus huius partis/ que est de potestate iudicaria: primum in prima: secundum in secunda: tertium in tertia: quartum in quarta determinatur. Et qualis est ordo in his que ad iudicium exiguntur: talis e ordo in partibus littere huius. Ad ea que prius dicta sunt ordinatur hoc modo: Dixerat qualiter demonstrando pater omnia contulerat sibi omnipotentiam: et hoc sicut quod erat in forma dei: Sed quia ipse formam serui accepit/ vt esset caput ecclesie: immo totius humane nature/ consequentibus vt sicut hanc formam haberet aliquam potestatem. Quia igitur ipse sicut hanc formam fuit nobis mediator et dans formam viuendi/ competebat vt etiam ipse inter obseruantes legem et viam ostensam diiudicaret: et ideo huius potestatem etiam accepit a patre. Aliter etiam e manifestum/ quia iudex eiusdem debet esse nature cum eo qui iudicari habet/ vt ex seipso causam possit agnoscere et statuta iudicandorum: et ideo iterum pater quare filius dei homo ens iudicet. Sed nec intendo dicere quod christus in quantum purus homo iudicandi habeat potestatem/ nisi illam quam dicit in misterio. Et de hac nec ipse christus hic loquitur/ licet quidam hoc dicant: Nec ego volo loqui/ sed de iudicio auctoritatis respectu creature: quod nihil prohibet christum habere a patre: sicut nihil prohibet ipsum esse principium de principio et auctorem de auctore. Qui autem vult rationem huius intelligere/ videat quid dicit Augustinus in viij. super Genesim. ad litteram: vbi loquitur de motu vniuersali per prouidentiam: qualis scilicet ipsa prouidentia que dicitur mouet in natura: que dicitur in voluntate rationalis nature: que dicitur etiam seipsa. Ex his arguit potestatem sic: Constat quod ea que sunt bonorum morum et fidei per voluntatem humanam gubernantur a prouidentia diuina: quia illa non sunt nisi voluntario/ licet voluntas non sit efficax in illa per se sine gratia. Cum igitur ista sint disposita et ordinata in mundo isto sicut statum prelationis et subiectionis/ vt conseruetur ordo viuendi/ satis liquide apparet quod ille qui summus mundi prelatum est horum habeat exquirere rationem: Sicut enim prelatum ad prelatum: sic officium ad officium. Unde cum

ipse sit superior * quod magister docet discipulum que ipse debet facere. Et **D**oraliter habet simile Esa. l. b. Erigit mane: mane erigit mihi aurem vt audiam: quasi magister dominus deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico. Per quod vult significare quod ex voluntate patris patiebatur et predicabat in mundo. **a** Et maiora his demonstrabit ei opera: precipiens vt patitur in partibus. Vel sicut litteralem sensum exponere vt prius. **O**mnia demonstrat ei que ipse facit: id est ab eo habet quod sanat et facit curationes corporales. **E**t maiora his: id est que sint curationes corporales quas vidistis. **b** Demonstrabit ei opera. scilicet animarum resuscitationem vel corporum vel potestatem iudicandi: Ita **c** Et vos miremini. scilicet positis mirari: Vel mirati sunt post resurrectionem: ad litteram de tanta potestate miraculorum que fiebant in nomine eius: Vel mirabuntur in iudicio de gloria christi et exultatione iustorum: vt dicit Sap. v. a. Sequitur: **e** Sic enim pater suscitauit mortuos et uiuificat: sic et filius etc. Nota i summa quod duo dicitur de filio quod resuscitat et quod iudicat

Ipse sit superior prelatum tanquam prelatum prelatorum: et prela-
torum. s. apostolorum et successorum eorum est ordinem hunc dis-
pensare: christi erit secundum ordinem hunc exquirere rationem. Et si-
cut nec formam viuendi dedit in quantum purus homo: nec re-
demit: ita nec in quantum purus homo iudicabit: nisi forte illo
iudicio de quo dixi.

Sed de hoc nihil h
intendo: sed tñ nō in-
tendo excludere pa-
trem et spiritum ab
hac potestate iudi-
cij: qd enī per appro-

Enim pater iudicat quemq̄ :
sed iudiciū omne dedit filio :
vt omnes honorificent filium

prationē filio conuenit: patri non tollit nec spū sancto. Ratio
autē appropriationis patet ex rationib⁹ inductis: et ex quibus-
dam que infra dicentur. Jam ueniendū est ad litteram: qz pa-
ter ordo et diuinitas et sufficientia partium et sententia. Dicit er-
go: **Enim pater et c.** Sic continua. q. d. non est mi-
rum qd dixi qd filius suscitatur mortuos: **Enim:** id est quia:
nec pater iudicat et c. Vel sic. Hñ dixi qd maiora demō-
strabit ei: vt uos miremini: quia iudiciū ei dabit. Et hoc est:
Nec enim pater et c. Chryf. non habet: enī: sed sic habet:
Pater meus nō iudicat quemq̄. Et respōdet ei qd supra di-
xerat: Filius non potest a se quicq̄ facere. q. d. superius dixi
filium nihil posse sine patre: hic dico patrem nihil posse sine
filio: qz pater nō iudicat quemq̄ p se. s. sine filio vel p trarie iu-
dicio filij. **Sed iudiciū omne dedit filio:** id est ge-
nuit eum iudicem secum. Et hoc dico: **vt omnes ho-**

nificent filium sicut honorificat patrem: id est eun-
dem honorem et cultum exhibeat: vt equalis potētis/substan-
tię/sapientię et eiusdem voluntatis credant. Et notatur p / sy-
cut: distinctio personalis contra sabellij: sicut dicit Chryf.
Qui enī filium patrem dicit: nō filium sicut patrem honorifi-
cauit: sed totum confudit. **Qui non honorificat fili-**

um: sicut patrem: supple: Non honorificat patrem:
id est dehonorat eum et filium. Si duobus regibus existenti-
bus: vnus conuictus patitur simul et alius conuictus patitur: et
maxime si qui conuictus patitur filius fuerit: Nam conuictus est
am patris in armigero contumeliam passus: sed non similiter tñ
vt in filio / sed vtroq̄qz per medium dehonozatur: sed hic nō
p mediū / immo pemptus filij est directe sine medio contem-
ptus patris: quibus idem numero cultus et honoz est exhibē-
dus. **Qui misit illum:** id est genuit eum aptū missio-
ni. Vel: **Misit in carnē.** Nec per hoc intelligas motionē vel
mirabilitatē in filio dei: sed nouam assumptionē carnis. An-
de hoc grossiori vocabulo vtitur: duplici ratione sicut Chryf.
Prima: vt ostendat qd ab alio est filius: contra sabellium qui
totum confundit. Secūdo: vt ostendat qd non sit deo contra-

7.9.c. rarius: vt estimabant iudei: qui dicebant: **Hic nō est a deo:** hic
nō venit a deo. Scdm Bto. sic exponit. **Qui non ho-**
nificat filij: i. qui non credit equalē patri. **Non ho-**
nificat patrem: id est dehonozat: quia eum de impote-
tia vel de inuidia nozat. **Nec enim pater iudicat.** q.
d. ita dixi: qd sicut pater suscitatur: ita et filius quos vult viuificat:
et in hoc comparo me patri sicut equalitatē omnipotentię: qz
qd ipse agit et ego ago: Sed sunt quedā que mihi sic dedit qd
aliquo modo ea agam quo ipse non agit: ne minozē me eo pu-
teris. **Enim:** quia **Nec pater iudicat quemq̄.** i. ali-
quem hominem proferendo sententiam. **Sed iudici-**

um omne: id est omnis hominis iudiciū et omne ratio-
nem iudicij: **Dedit filio.** Chryf. dicit qd: **Dedit:** ponit p ge-
nuit. Unde dedit ei iudiciū: id est genuit eum iudicem. Sed
intelligendū est: qd sicut dicit Aug⁹ super: **Dixit deus:** Fiat
lux: **Gen. i. a.** Et in primo libro super **Gen. id est verbum ge-**
nuit in quo erat vt fieret. In verbo enī omnia fecit: et ipsum
verbū est operatiuū: sicut dicit Dama. Ita intelligēdū est h
qd pater genuit filium: qui sicut generationē eternam quia ab
alio est: habet rationem ordinatam ad missionē in carnem: et
per consequens ad omnia que filium incarnatum consequun-
tur: sicut qd sit redemptor: qd sit iudex. Unde dico qd quantum
ad hunc modum: eterna generatiōe dedit ei iudiciū: licet si-

lius incarnatus sit iudex. Finem autē: qui nō proprie potest
appellari causa finalis: sicut supra patuit: determinat conse-
quenter: cum dicit: **vt omnes honorificent filium.** No-
ta diligenter diffinitionē honozis que ponitur a pbo in ephē-
ca. Honoz est exhibitio reuerentię in testimoniū virtutis. Re-

si hōnificat p̄rem. Qui nō
honorificat filij: nō honorifi-
cat patrem qui misit illum.

uerentia autem ē re-
uerentia a maiestate et
cui exhibetur in par-
uitatem exhibentis.
Reuerentia igit ex-
hibetur tribus per-
sonis equaliter: sicut

yna ē maiestas et honoz vnuersalit: sed tñ filio iudici appro-
priate: quia filij virtus circa nos fuit magis manifesta: ipse
enim alligauit fortem et vasa ei⁹ diripuit: et ipse torcular cal-
cauit solus: sicut dicitur in Esaia. Et ideo virtus eius magis
habet testificari a nobis: qz nobis amplius ē exhibitā: Quia
vero iudex est vbi par maiestas nobis ostendit et equalis ma-
iestati patris: licet visus sit infirmus et iudicatus in carne: id
conuenit ei par honoz quantum ad exhibitionē reuerentię cū
patre. Quantū autē ad illam partē diffinitionis: in testimoniū
virtutis: in quantum a nobis sit hoc testimoniū: amplius con-
uenit filio et magis appropriate. Et qd non loquat nisi quo ad
p̄mā partē diffinitionis: patet ex sequenti⁹: cum dicit: **Si**
cut honorificant patrem. i. equalē maiestati filij et patris p̄-
sent ex admiratiōe celsitudinis et subiectiōe subvtriq̄ equalit

* resuscitat et qd iudicat. Resuscitat in presenti iustificando p
gratiam: Scdm illud Roma. iij. d. Iustificati gratis per gra-
tiam ipsius per redemptionē que est in christo iesu: que pro-
posuit deus p̄mittatorem per fidem in sanguine ipsius. Item
Roma. viij. f. Duos vocauit: hos et iustificauit. Et hęc ē re-
surrectio p̄ma: de qua Apoc. x. b. **Beat⁹** qd habet partē in
resurrectione prima. i. x. c. Ego sū resurrectio et vita. Item
iudicabit in futuro: omnibus sicut merita tribuendo. Unde se-
quitur: **Iudiciū omne dedit filio et c.** **Idcirco.** x. f.
Ego sum iudex et testis dicit dñs. **Eccl. viij. d.** **Lucta addu-**
cer deus in iudiciū pro omni errato: siue bonū siue malum.
Chryf. **Dulto** nobis opus est studio in omnibus o dilecti:
Et enī rationē habimus et verborū et rerum: Omnes enim ait
apostol⁹ / representari oportet ante tribunal christi: vt referat
vnusquisqz p̄pria prout gessit siue bonū siue malum. i. Cor.
v. b. **Hoc igitur iudiciū excogitemus semper:** et ita per om-
ne tempus poterimus esse in virtute. Sic enī qui expellit ab
anima diem illum: sicut equus scindēs frenum qui fertur ad
p̄cipitia. Unde **Ps.** Contaminatę sunt vte illius in omni
tempore. Et causam ponit: **Auferent iudicia tua a facie eius.**
Qui autē habet timorem / semper sobrie incedet. Unde **Eccl.**
vij. d. **Recordare vltima tua:** et in eternum non peccabis.
Idcirco. Siue comedo / siue bibo / siue qd aliud ago: semp vi-
detur auribus meis insonare vox illa terribilis: **Surgite mor-**
tui venite ad iudiciū saluatoris. Ibi iudicabit non sicut allega-
ta sed sicut merita. Nullus enī poterit ibi allegare vel dilator-
nes petere. **Esa. xj. a.** Non sicut visione oculorū iudicabit et c.
Berū. Veniēt ventent ad tribunal iudicij: vbi plus valebūt
p̄ia corda q̄ astuta verba. Sequitur: **vt omnes ho-**

nificent filium sicut honorificant patrem. Filius
saluator est: vt dixim⁹: quia resuscitat per gratiā: et iudex est.
Que duo notant **Idcirco.** i. b. Purgationem peccatorū faciens:
ecce p̄mū: sedet ad dexterā maiestatis ei⁹ in excelsis: tanq̄ iu-
dex viuoꝝ et mortuoꝝ: ecce secundū. Quia ergo saluator est:
debem⁹ eum honorare per gratiarū actionem: quia iudex: p
reuerentiam et timorem. De primo dicitur **Col. iij. c.** Omne
quodcūqz facitis in verbo aut in ope: omnia in nomine domi-
ni nostri iesu christi gratias agentes deo patri per ipsum. **1. Th.**
i. Timoth. j. d. Regi seculorū immortalī inuisibili soli deo ho-
noz et gloria. **Esa. xlij. b.** **Gloriam meā alteri nō dabo.** De se-
cundo. s. de reuerentiā et timore dicit **Esa. viij. c.** **Dñm deū ex-**
ercitū: ipsi timete et ipse timor vester. **Qui nō hono-**
rificat filij: nō honorificat patrem qui misit illū: quia
* honoz vnus debet

Man. 12.
Esa. 63. a.

Doralit.

P. 9.

Hec enī duo habet reuerentia / vt. f. ex resiliōne ī suam par / uiratē profiteatur magnitudinē maiestatis. Sed quare dicit q̄ ad hūc finem dedit ei iudiciū facere: Nōne idem honoz et deberetur si tm̄ esset redemptoz et non iudex: Respondeo q̄ non: quia sicut dictum est / duo sunt in honoz: et primū respicit professionem maiestatis: redemptio autem non directe est opus respiciens potestatem / sed vel sapientiā vel bonitatē. Cū igitur potentia patris nobis innotuerit in creatione / cum mundālem machinam de nihilo eduxit / et ratione huius sibi reuerētia debeatur et honoz: ad hoc vt filio exhiberet / nō dico debere q̄llis honoz quantum ad hanc partem honozis / et ne-

Amen amē dico vobis: quia qui verbum meum audit: et credit ei qui misit me / habet vitam eternā: et in iudiciū non venit: s̄ trāsīt a morte in vitā.

teratur esse sicut vt cōfiteretur ei opus vel potestas operis quę esset declaratiua ipsi⁹ maiestatis filij / et hęc ē potestas iudicialia. Et ideo ratione huius dicit: **Ut omnes honozificēt filium: id est metu reuerentia maiestati profiteant.** Sicut honozificat patrē. Sicut notat equalitatē maiestatis professę in vtroq̄. s. in patre et filio. Et consequenter determinat connexionē huius honozis / dicens: **Qui non honozificat filium / in quantum est missus ordinare mundū s̄m formā quę requiritur in iudicio: Non honozificat patrē qui misit illum: quia missus et mittens vnus sunt volūtatis et opis: et ī missio mittēs ipse p̄ternis. Et Chryf. dat exemplū de duob⁹ regibus: quozum vnus sit filius / alter pater: vbi nō potest cōtemni fili⁹ qn̄ cōtemnat et pater. Sed cōtra. Ad discretione app̄rehensoz intellectu sequit̄ discretio mortū in affectu: sed pater poterat discerni a filio ab ipsis iudicis: ergo poterat discrete honozari etiā filio nō honozato: q̄ videt̄ non bene procedere contra eos. Ad hoc est responsio: qz pater nō potest discerni a filio nisi s̄m id qd̄ ad alterū est: id ē s̄m relationem quę est proprietatis personalis / et in omnib⁹ alijs pater est in filio et econuerso. Unde cum ipse loquat̄ iudicis de se in quārum per actus miraculoz eis innotuit et doctrine ex cellentiam: et hęc ambo ad substantiā referant̄ / pater q̄ vnus est contemptus vtriusq̄ et par honoz. Sed qz ipse. s. iij. b. dixit / qz pater in isto aduentu non misit eum iudicare mundum sed saluare: ideo competentē ante illum aduentum quādo venit iudicare mūdum / docet effugere iudicij illius seueritatē / dicens: **Amen amen dico vobis. Propter imbecillitatem audientium / vltur verbo cōfirmationis: et etiā geminat / vt facilius suscipiant.** **Quia qui verbum meum audit.** Necesse ē enī fidem esse ex auditu verbi christi: sicut dicit apostolus Roma. x. d. Audire enī ē prima p̄paratio ad fidē / s̄m q̄ fides habet adiuuari et adminiculari per quędam p̄paramēta: Unde consequenter subdit: **Et credit: fide quę virtus dicitur. s. quę formata est.** De hac enī loquitur: quia ad hanc inuitat verbum christi / non ad illam q̄ etiā demonibus est cōmuns. Jaco. ij. d. Demones credūt et contremiscunt. **Credit dico hac fide / et qui misit me / in legatiōe qua missus sum ab eo: hoc est qui suscipit ea quę ego dico in noīe patris mei. s. me esse verum filium dei et venisse pro salute mundi et cetera que p̄dico.** **Habet vitam eternam.** Magnā dat remunerationē / vt sic facili⁹ trahantur. Vitam autem p̄prie s̄m indeficientiam eternitatis trahimus a filio: sicut dicit Aug⁹ in. ix. super Beū. Sapientia enī dei patris iesus christus filius dei / figuratus est per lignum vite: Beū. ij. b. qd̄ adē in primo statu contulisset vite perpetuitatē / nisi fuisset transgressus p̄ceptū. Nec tm̄ consistit istius retributio in adeptiōne p̄mij / sed etiam in declinatione duplicis mali. P̄neg. f. quia: **Et in iudiciū non venit.** Terribile enī erit videre iudicem in forma serui: et tō dicent montibus: **Cadite super nos: Apoc. vj. d. Balach. ij. a. Quis stabit ad videndū eum: Et in multo terribilius erit venire in iudicium disceptationis cum eo. Sed nonne quidā saluandū iudicabunt: Responder beatus Hieron. ex hoc textu sumens occasionem dicti sui: qz iudicium illud non est vocale sed mentale. Unde bene concedit qz sancti quidam qui in vita impfectoz deo placuerunt / nō iudicabunt: sed nec proprie lo-****

quēdo iudicabuntur / nisi appelletur iudicij / salus s̄m ratioes q̄ratōis mēte expressas: Soluabunt enī dicitate eis cōscientia rationē salutis eoz quę exprimit̄ in sex operib⁹ misericordie: **Matth. xv. c.** Aliter posset dicit nisi prima solutio esset ita antiqua. s. qz fides formata s̄m qz vita eius perpendit in operibus / gradus habet: et in quibusdā viuūt in operibus p̄ceptorum tm̄ / bi iudica / buntur et saluabunt: in quibusdā in operibus p̄ceptorum et consiliozum / bi saluabuntur et non iudicabuntur: et etiam hoc s̄m magis et min⁹ / s̄m qz diuersificatur p̄silla. Dicēdū qz qui credit s̄m vitatē fidelē viuētis in opere vt p̄ceptozum vel consiliozum effugiet iudicium:

quia si perfecte viuūt / perfecte effugiet: si imperfecte viuūt / imperfecte effugiet. Et hęc est ratio illius diuisionis quę confueuit poni: qz quidam saluantur et iudicantur: quidam saluantur et iudicantur. **Secundi mali euasio notatur per id qd̄ sequitur: b̄ Sed trāsīt a morte in vitam.** Per hoc enim inuuitur qz qui non credit trāsīt a morte in mortem. Et hoc vel a morte p̄neg quę est in sententia condemnationis / in mortem gehennę: vel a morte mortalitatis hui⁹ / in mortē condēnationis et gehennę. Sed qui credit trāsīt a morte: qz nō p̄prie moritur qui obdormit in spe resurrectionis glorioz: sed transfertur / sicut dicit Chryf. a mortalitate animalitatis hui⁹ **ī vitam / indeficientē / quę influit a iab⁹ a ipsa p̄tēplatiōe affectiua sapie diuine / et p̄ aias ipsis corpib⁹ post resurrectionē.**

Amen amen dico vobis: **Et nota ille debonorat eum: qui a proprio hospicio eum eiicit: id est a corde suo. j. Cor. ij. c.** Nescitis: quia templum dei estis et spirit⁹ dei habitat i vobis: Si quis autem templum dei violauerit disperdet illum deus. Templum enī dei sanctum est qd̄ estis vos. Item. j. Cor. vj. c. An nescitis quoniam corpora vestra mēbra sunt christi: Tollens ergo mēbra christi factam mēbra meretricis: Talis ipsum mutilat / et ita eū debonorat / nō solū expellendo ab hospicio sed etiā mutilando. Itē pedibus conculcando. s. affectionib⁹ vilipendendo: Scdm̄ illud Heb. x. c. Irritam quis faciens legem moysi sine vlla miseratione moritur: quanto putatis deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcauerit. Item debonorat dñm qui eum a proprio dñto et feudo proscibit. s. j. a. In propria venit et sui eū nō receperūt. Gal. iij. a. O infēlari galate / quis vos fascina / uit nō obedire veritati: Ante quozū oculos christ⁹ iesus p̄scriptus est et in vobis crucifixus. Duplex ius habet christus i nobis: hereditariū / et empticiū. j. Cor. vj. d. Empti estis precio magno. Aug⁹. Tanti emit vt solus possideat. Sequitur: **Amen amen dico vobis: quia qui verbum meum / interius inspiratū vel exterius p̄dicatū: c̄ / Audit / aure vtraz. Et credit: per auditum. Et qui misit me: quia fides ex auditu: Roma. x. d.** **Habet vitam eternam: id est habet deū in se per gratiam: qui ē vita eterna. Vel / Habet causam vite eterne: id est gratiā. Et habetur simile. j. xij. g. Mandatum eius vita eterna est: id est obseruatio mandati est causa meritoria vite eterne. Scdm̄ illud: Si vis ad vitam ingredi serua mādata. Vel / Habet vitam eternam: per spem. Roma. viij. c. Spe salui facti sumus. Vel: id est certitudinem promissionis. Simile Mat. v. a. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsozum est regnū celoꝝ. Non dicit / erit: sed / ē. Et nota qz s̄bū dei auditū et creditū fide operāte per dilectionē / dat vitam eternā: quia medicina est / nō solū quę sanat a morbo sed a morte. Vñ Ps. Eloquiū tuū viuificabit me. Item Ps. Visit verbum suū et sanauit eos: et eripuit eos de interitionib⁹ eozū. Itē Sap. xvj. b. Nō herba neqz malagma sanauit eos s̄ tu⁹ dñe sermo q̄ sanauit oīa. Itē bonū ē audire sermones et p̄dicatiōes **Et iudiciū nō venit: qz talis se diiudicat p̄ s̄bū qd̄ audit: et tō nō iudicat a deo. j. Cor. xj. g. Si nosmetipsos diiudicarem⁹ eē. b̄ / S̄ trāsīt a morte i vitam. i. a culpa i grām. Hoc ē bonū pbale. Hęc mutatio dextere excelis. Iste ē transit⁹ dñi. Ps. 76.****

Et trāsīt

Deo alliter

Matth. 19. c.

Ps. 118.

Ps. 106.

Ps. 76.

* Amen amen dico vobis: qz venit

Euangelij scdm Johannem

Amēn amē dico vobis: qz venit hora zc. Deter- minata forma fm quā quidam iudicabunt/ z quidam iudiciū effugiet: dēterminat modū qualit ex parte iudicandoz possi- bile est q ipse sit iudex omnis carnis. f. q oēs resurgent z assa- bunt tribunalibz eius. Et habet hęc pars tres partes. In pri- ma ostendit rationē mortuoz. In secun- da ostendit sufficien- tiam sui ad suscitatio- nem mortuoz/ et ad p- tinendū ipsos susci- tatos in vita vt pos- sint digna recipere p- merita/ vbi dicit: Sic enī pater habet vi- tam in semetipso zc. Sed qz dixerat habere vitā per se/ et sic esse fontem vitę: quia aliqđ poterat dicere q nō erat ve- rum/ cū esset mortalis: ideo ad hoc respōdet i tertia parte di- cens: Nolite mirari hoc: qz fili⁹ hoīs est zc. Nō enim plura exigebant ad possibilitatē iudiciū ex parte iudicandozū mortaliū qz q illi possibiles sint ad vitā/ et ipse sit potēs dare vitā quā per se hīe nō poterāt: Et qz in forma humana iudi- cabit/ necesse fuit vt i hac forma a mortalitate reliquoz se ex- ciperet: Et fm hoc accipit sufficiētia partū z ordo. Primo enī est possibilitas recipiēdi vitam: secūdo possibilitas dan- di: tertio remouere errorem qui posset esse de natura dantis vitam. Dicit ergo: Amen amē dico vobis. Semināt vt certiozem faciat sermonē. b Quia venit hora. Cōmu- niter hora sumit pro vltima parte tempis: fm q totū diuiciū in octo grades: Jam enī est septima quę currit cū octaua. Et magis restringit: cū subdit: Et nūc est. Primū debet referri ad resurrectionē generālē: secūdu ad suscitatioē demon- strantē ipsam resurrectionē generālē: sic dicit Da. i. ad resur- rectionem laçari in figura generalis. d Quā mortui au- dient vocē filij dei. Chryf. Sicut in resurrectione: ita et nūc erit/ at: Et enī et tūc vocē audietes p- cipietē suscitabimur: In iussioē enī z buccina ait dei/ mortui in ch- risto suscitabimur. j. Thessal. iij. d. De ista voce z buccina sufficiat hoc tñ dicere/ q vox filij dei nihil aliud est qz vitę causę primę quo annuit causis secūdis z intelligētis quę sūt morozes causaz secundarū/ et quo annuit causis particularibz vt sistant cursū naturalē z currant ad innouationē eius qđ generādo p- duxe- rant z ad innouationē sui in p- ncipiis: licet non in oibus p- nc- piatis. Et hoc est qđ dicit Job. xiiij. c. Anteqz atteratur cę- lum non resurget. Et est sententia beati Greg. ibidē in Glo. Sed qz vox illa est vox virtutis/ habebit efficaciam suscitādi mortuoz: Et ideo sequit: Et q audierint viuent. Li- cet glofę aliquantulū videant aliter exponere: tñ videt mibi q respiciunt magis mysteriū q litterā. Unde dico q vita hic cōmuniter sumit pro vita omnīū resurgentiū siue in p- nā si- ue in gloriā: quia aliter non video qualiter ordinē ad hoc q p- illud probet q ch- rist⁹ sit iudex viuoz z mortuoz. Sz qz nō tñ exigitur vt mortui surgant/ sed etiam vt ipse cui⁹ voce sus- citantur sit talis vt possit suscitare z in esse continere/ subdit. b Sicut enī pater habet vitam in semetipso. Vita ad essentia referē. In semetipso autē habere vitā est q a nul- la alia essentia habeat vitā: et q ipsa sua essētia sit vita tñ dif- ferēs ratione ab essentia. Et q ita debeat exponi/ probatur ex ordine vitalium rerū. Vita enī sic dicit p- h̄s cōmunē inuen- ta est in aialibz et plantis: Sed cōstat q in vtriqz ē per parti- cipationē: ita. f. q non vult organū ipsoz a seipso sed ab anī- ma: qđ autē dat vitam necesse est q habeat vitam: et sic anī- ma habet vitā et angelus similis. Sed in h̄ differt ab angelo: quia anima cōmunicat vitam corpori: angelus autē nō. Sed nec angeli substātia/ nec animę est sua vita. Cum igit in alio- ri natura inueniā adhuc vita. f. in deo/ digniori modo est ibi: vt. f. seipso viuat et a seipso: et q ipsa substātia diuina sit sua vita. Sequit: i Sic dedit et filio vitā hīe in semet- ipso. hōc ipsū sic/ equalitatē notat. hōc autē q dicit/ de- dit: notat eum per generationē vitā banc accepisse. Quo ad

substantiā autem in semetipso habet: id est nō ab alia substā- tia/ et q ipse est sua vita: nec inducit vteri⁹ relinque nobis ex hoc arguere: qz ipse sit fons oīs vitę sufficiēs omne vitum in vita continere per hanc dignitatē/ quę per se nota est culli- bet: qz si aliquid habet aliqđ essentialitē oibus modis non per participationē ipsū est principū illius in oibus habentibz illud/ z sufficiens ipsū in esse continere: nō dubito q null⁹ vnqđ h̄c dubitauit qui rationē habet: et ex hac aptissime p- cluditur resurrectio: sicut

patet per antedicta: qđ et ch- ristus scīēs subijciēs cōclusionē imediate sequentē ponit p- positū dicens: k Et potesta- tem dedit ei iudiciū facere. q. d. et quo sic sufficientē ad viuificandū pater genuit filium: et iterum habitum est q ipse mortui possunt vitā recipere: cū forma sit eis posita fm quā habent iudicari: constat q ipse filius habet potestātē iudican- di. Scdm latinoz sanctos aliter punctat littera: sed nō ita bñ vt puto: vt totum. f. legatur sub vno p- ucto vsqz illuc: Quia fili⁹ hoīs ē: Sic/ Et potestātē dedit ei iudiciū facere qz filius hoīs est. Et fm eos legendū/ vt nihil muret de h̄ qđ dixim⁹: Et quasi rationem quare pater iudiciū dedit filio ostēdit/ cum dicit: Quia filius hoīs est. Et quidam glo- sant: quia in hac forma iudicat⁹ est: et satis congruit. Et etiam sicut dicit Glo. quia in hac forma iudex videbit a iudicādis: Species enī diuinitatis solis mundis corde p- mittit: Bar. v. a. Scdm Chryf. sic est legendū z punctandū: vt in prima lectura dicit⁹ est: Et post incipit versus ibi: l Quia fili⁹ hoīs ē: nolite mirari hoc. q. d. licz dixerim q habet fili⁹ hoīs vitam in semetipso/ nō vobis videat hoc incredibile/ nō quia videtis esse hominē de homine natū et sic mortalem: hoc non fm eandem naturam ista filio conuenit. Nō vos hoc inquit p- turbet. n. Et venit hora. Interliū. In fine sc- culi. o In qua oēs q in monumentis sūt: q formati fue- rūt aīa rationabili. p Audiē vocē filij dei. hōc dicit filij dei: qz virtutē suscitādi habet a natura diuina: licet in vtraqz

natura existens * Amen amē dico vobis: quia venit hora/ gra- tię. c Et nūc est: non post aliam vitā. Tunc enī non li- cebit operari: vt dicit. j. ix. a. Et Eccl. ix. c. Nec op⁹ nec ratio nec scientia ē apud inferos. d Quādo mortui in pecca- tis. e Audiēnt vocem filij dei/ credo. f Et q au- dierint/ obediet. g Pluēt/ z nūc z in futuro. Ps. Da- bit voci suę vocem virtutis. Ps. Dñs dabit verbū euāgelij/ z virtute multa. Sed nota q hodie pauci sūt filij dei: quia ad eorum vocē multi mortui resurgent. Pauci sūt be- listi: omnes sunt gēcite: et ideo in mortuo nō est vox neqz sen- sus: sicut legitur. iij. Reg. iij. e. Non est vox confessionis: neqz sensus contritionis z doloris. Diecita est ille qui in p- d- catione aliquid propozitū querit vel laudem vel fauorē vel mu- nus aliud: qui non sincere p- d- catur sed adulterat verbum dei. Nō est qui incumbat super puerū mortuū per sollicitudinē: neqz qui conformet se ei et incuruet se per condescensionem et compassionem: neqz qui calefaciat per beneficior largiti- nem: nullus vult dare sed dari/ pascere sed pasci. b Sicut enim pater habet vitam in semetipso: sic dedit z fi- lio vitam habere i semetipso: z potestātē dedit zc. Ecce iterū dicit illa duo q supra dixerat de filio q viuificat z iudicat. Esa. xli. a. Dedi spiritū meū sup eū: iudiciū genibz proferet. Itē in eodē. In veritate educet iudiciū. m No- lite mirari hoc: quia venit hora in qua oēs q in mo- numentis sunt audient vocem filij dei. De voce ista habetur in Ps. Dabit voci suę vocē virtutis. Et dicit Glo. Virtutem resuscitandi corpora. j. Cor. xv. g. In momēto in lectu oculi in nouissima tuba. Et. j. Thessal. iij. d. Ipse dñs in iussu et in voce archangeli z in tuba descendet de celo. * Et pcedent q bona

E

Et pcedent qui bona fecerunt... Et dicit Glo... Et pcedent q bona...

Natura existens resuscitet. a **Et procedent de monumē** tis cum corporibus suis. b **Qui bona fecerunt:** finalit fm formam a me statutam. c **In resurrectione vite:** quia illi a morte qua detinebantur merito punit peccati vitā quā in adam amiserāt: in filio dei recuperauerunt: a cui⁹ me rit⁹ valorem accepit et hocipsū qd boni fecerunt. d **Qui vero mala egerunt** finaliter. e **In re surrectione iudi cii:** Ecce q⁹ iudiciū

pro damnatione posuit etiam supra sicut z b. h. Incidit du plex dubium. Anū / quare tātū insistit ad probandū resurre ctionem: Aliud quare hoc fecit potius post miraculū de sa natione paralytici q̄ post aliud aliqd: Ad primū satis bñ re spondet Chrys. dicens in xxxix. homelia. Cōtinue vertit iu dicium z vltam z resurrectionem: quoniam hęc maxime om nium sūt quę inducere possunt z inflexibilem auditorem: qui enī persuasus est: quoniam z resurget et huic dabit noxas eo rum quę deliquit: et si nihil aliud vidit / signum hoc suscipiēs curret oīno mitem constituens sibi iudicem. Ad aliud dicen dum: q⁹ paralytici maiorem conuenientiam habet cum altero terminozum resurrectionis q̄ alia infirmitas: terminus enī re surrectionis vnus / est cineres ipsi: paralytici autem est infir mitas faciens distare partes compaginis / et sic accedit ad dis solutionē omnimodam: et ideo cura eius quę est per conglu tinationem partium distantium / typus est quidam expressus resurrectionis q̄ ipsi cineres dispersi cōglutinabunt: z sic pa tet probabilis ratio q̄siti. f **Non possū zc.** Sequit pars vltima fm hūc modū diuisionis: i q̄ ipse determinat disposi tiones rectitudinis iudicij qd exercebit i die iudicij. Et cōsi stit hęc rectitudo in trib⁹. Primū ē q⁹ habeat potestātē iudi cādi. q⁹ sit ordinat⁹ iudex a patre: et h̄ pmo determinat. Secū dum ē q⁹ ipse pcedat fm iusticiā causę: Et hoc determinat cū dic: **Et iudiciū meū iustū est.** Tertiu est q⁹ iudiciū suū concordet iudicio illius qui sibi dedit vt esset iudex: Et hoc determinat ibi: **Quia nō quero volūtatē meā zc.** In primo conseruatur ordo iudicij: quia fili⁹ est iudex a patre iu dice. In secundo iusticia quę est executio iudicis. In tertio sa tisfit animo iudicis penes quem residet prima iudicij aucto ritas. Et ex his patet ordo z diuisio z sufficientia partium. Dicit ergo: **Non possū zc.** Sic continua fm Chrys. Quia prophete omnes / iudiciū deo patri attribuerūt: et ip se hoc dixerat: q⁹ pater nō iudicat quęcūq̄: ideo erāt turbati iu dei. Et vt hoc mitiget dicit: **Non possū ego / fili⁹ hoīs / vltiā fili⁹ dei:** g **A meipso facere quicq̄.** i. quicqd possū et facere z iudicare ab ipso possū / z ab eo p generationē accepit. Et iō licet mibi hoc attribuat⁹ / rñ ipsū ab eisēdē nō remoueo: q⁹ ipse in me facit oīa hęc: z ego sine patre nihil possū a me / ipso. Bizci habent: **Non possū ego ipse facere quicq̄.** Et q̄si discretiue legi: vt sit sēsus. Ego ipse ita q⁹ nō p: nō possū facere quid / sed omnia illi concordātia nō cōtraria facio. Pri ma lectura verior ē vt puro. Et statim subdit modū qualiter a patre iudicat dicens: **Sed / h̄ sicut audio / a patre: iu dico.** Audire est sapientiam iudicij ab aliquo accipere: sicut supra satis rationabilē ostēsum ē. Tñ Interli. dic: **Audio / vnitatem substantię:** id est scio: quia non est aliud audire q̄ sci re vel esse. Hoc quidem est verum fm rem: sed aliud est fm rationē sumptam ex diuersitate attributoz: vt supra paruit. **Et ex quo vero iudico sicut audio:** k **Iudiciū meū iustū est:** quia z fm opera iudicandoz procedo / z fm sa pientiā equissimū iudicis quā a patre audiui. i. p generationē accepit. Et ad huc

Lapidem caliginis z ymbzā mortis diludet torrens a po pulo peregrinante: quia torrens diuini iudicij sepabit malos a bonis qui hic sunt peregrini z hospites super terrā. Matth. xii. g. Tunc separabunt malos de medio iustozum. Hoc si gnificatum est Josue. iij. d. quando aque superius ascende runt z inferiores de scenderunt in mare mortuū. Dar. xxiij. d. Duo erant i lecto in agro in mola: vn⁹ assumeret z alter re linquet: q⁹ de quo

libet statu hominū erunt aliqui saluti / z aliqui damnati / conti nentium / coniugatoz / z prelatoz. De resurrectione autē mor tuozum habetur hic expresse. Et Matth. xxi. c. vbi domin⁹ disputat contra saduceos. Item Luc. iij. a. Videbit omnis caro salutare dei. Et sumitur de Esa. xl. b. Item. i. Cor. xv. per totū. Et. j. Thessal. iij. d. Et Roma. viij. b. Qui suscitāt iesum a mortuis viuificabit z mortalia corpora via. Itē Job xii. b. Lignum habet spem zc. Et. xix. d. Scio q⁹ redēptoz meus viuit zc. Item Ezech. xxxvij. c. Item Ps. Emitte spi ritum tuū z creabunt zc. Jobel. iij. c. Consurgant z ascendāt gētes in vallē iosaphat: quia ibi sedebo vt iudicem omēs gen tes in circūtu. Item Esa. xxvj. d. Viuent mortui tui zc. Itē Soph. iij. b. Expecta me in die resurrectionis meę in futurū zc. Itē. ij. Sachab. vij. b. Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in eterne vite resurrectione suscitabit. Item i co dem. xij. g. Judas facta collatiōe / duodecim milia drachmas argenti misit hierosolymā offerri zc. Apozaliter: in predi cto verbo notatur / q⁹ si qui essent veri filij dei per imitationē et filialem dilectionē / vocem eozum audirent etiam illi q̄ sunt in monumentis: id est profundi peccatoz / qui iam sunt sepul ti in suetudine peccati. Potens ē enī de⁹ de lapidibus: id ē de obstinatis peccatoz / suscitare filios abraę: vt d⁹ Dar. iij. c. Multi autē sūt tales sepulti cū laqueo z tam quadriviani effecti z fetētes: quos dominus suscitaret / sed nō ē hodie ma ria et martha quę clament ad deū cum lachrymis pro mor te fratris. Non est qui fleat cū hieremia qui dicit Wiere. ix. a. Quis dabit capti meo aquam z oculis meis fontem lachry marū z plorabo die ac nocte interfectos filię populū mei. Et in eodem. xiiij. c. Deducant oculi mei lachrymam per noctē et diem z non taceant / quoniam contritione magna contrita est filia populū mei / plaga pessima vehementer: Si egressus fuero ad agros / ecce occisi gladio: si introsero ciuitatē / ecce at te nuati fame. Pro talib⁹ ē plorandū z orādū vt reuiuificāt: q⁹ ad vocem angeli vel filij dei fit resurrectio mortuoz: id est ad orationem vel predicationē iusti fit aliquādo iustificatio pec catoz. Unde Ezech. xxxvij. c. Vaticinare filii hominis / p / dicando. f. vaticinare ad spiritum: id est orando. f. voca spiri / rumsanctum siue gratiam spiritus sancti: et dices ad spiritū: **Hęc dicit domin⁹ de⁹:** A quattuor ventis veni spiritus z in / suffla super interfectos istos z reuiuifcant. Mundus iste est quasi campus plenus ossibus mortuoz: id est duricia pecca tozū: qui sunt aridi / sine gratia dei z sine canibus sanctę affe ctionis z benignitatis / z sine neruis cōcordię z charitatis: z si ne cute honestę conuersionis. Pro talib⁹ ossibus vaticinā dum ad spiritum: id est orādum ad deum / si quis esset verus propheta: vt a quattuor ventis spirit⁹ veniret. i. gratia spiri / tussancti: Quę puenit et ortū habet quodāmodo ex q̄drupli / ci consideratiōe: natiuitatis / ecce ortū: z mortis / ecce occidēs: prosperitatis / ecce auster: et aduersitatis / ecce aq̄lo. Sequit: **Non possū ego a meipso facere quicq̄.** Hoc ē cōtra p̄sumptuosos qui oīa a seipso: id est proprio cōsilio z nutu volunt facere. Eccl. xxxij. d. Fili sine consilio nihil fact as: et post factum non p̄nitēbis. Sed / h̄ sicut audio / dandis. j. Timoth. v. d. Sine p̄iudicio nihil facias. Job. xxx. c. Causam quam nesciebā diligētissime inuestigabam. **Et iudiciū meū iustū est.** Hoc est illos q̄ munere vt amore corrumpunt z corrumpit iudicia. Esa. j. f. Principes tui

De conse. dil. 5. c. fi.

Ps. 103.

Doraliter

* **Et procedent qui bona egerunt in resurrectione** nem vite: qui vero mala egerunt in resurrectione iudicij. Ecce iterū loquitur de resurrectionē et bonozū z ma lozū remuneratione. Daniel. xij. a. Qui dormiunt in pulue re terre euigilabūt: alij in vitam eternam: alij in opprobrium zc. Regl enī ad p̄nā / agni ad gloriā resurgēt. Job. xxvij. a.

AA * Infideles socij furum

accepti. Et adhuc melius patet: a Quia non quero voluntatem meam. Discretive legat meam. Ita non quero meam quod non queram patris voluntatem. In non habeo illi voluntatem pertraria.

b Sed pro facere voluntatem eius qui misit me patris. Sua enim una est cum voluntate mea: nec discordare possumus in iudicio.

c Si ego testis sum factus de christo. Et secundum numerum testimoniorum est diuisio partium huius. Et primo agit de testimonio iohannis.

Secundo de testimonio operum quod magister dicit: Ego autem habeo testimonium magister iohanne. Tertio de testimonio patris: quod iterum magister est quod illa duo ubi dicit: Et qui me misit pater ipse testimonium perhibuit de me.

Quarto de testimonio scripturarum moysi et prophetarum: quod licet non fuerit magister simpliciter testimonium patris: fuit tamen magister quo ad iudeos: quia plus iniebat scripturis illorum quam voci patris. Et incipit ibi: Scrutamini scripturas etc.

Ex his etiam patet ordo partium in se: Ordinat enim ordine rectorum: quod fortis testimonium et magis convincens aduersarius semper versus sine allegationis collocat ut artus membris figurat. Ad procedens sic reducat. Dixerat excelsa et magna de seipso: Iudges non audieris: sicut dicit Chrysostomus. Ita mente compeperat quod volebat et obijcere: sed quod alibi dicit: Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

Idcirco igitur oblatione preueniens tanquam verus deus qui corda intuetur: dicit: c Si ego testimonium perhibeo de meipso testimonium meum non est verum: supple sic vos inique cogitatis: quod et si ferre testimonium de meipso adhuc verum esset: licet non finem vestram mala suspicionem. Et quod ita legendum sit: pater: quod dicitur. j. vij. b. Si ego testimonium perhibeo de meipso testimonium meum verum est.

Ibi enim attendit veritatem rei: hic autem suspicionem audientium iudeorum. Sed quod iohannes fuit in admiratione apud eos: ideo eius testimonium inducit. d Alius est qui testimonium perhibet de me. i. iohannes. Sed tamen Beatus legat hoc de testimonio patris: sed non puro quod si am bene legant licet possit apartari testimonio patris.

e Et scio quod verum est testimonium eius quod perhibet de me: et ideo etiam ego cum veritate de me possum dicere quod ille testificatus vobis fuit. Et ut magis convincat eos: ostendit qualiter ipsum iohannem dignum fide reputabat dicens: f Vos misistis ad iohannem: sicut habitus est. s. j. b. nullo modo cogere: et constat cum quereis ab eo: dignum fide habebatis: vel scilicet misistis.

g Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

tem non ab homine testimonium accipio: id est testimonio hominis non indigeo. Aliter legit quendam Beatus dicens: Non sum contentus testimonio iohannis: sed etiam alia induco: sed quidem non per me induco iohannem vel aliud testimonium: sed propter vos.

Unde sequitur: Sed hec dico ut vos salui sitis. i. vestram salutem construo per testimonium. Unde Chrysostomus. Quod dicitur: Ego quidem non indigebam testimonio hominum: deus enim quod magis et attenditis et omnibus digniorem fide putatis: et illi ut prophete occurrissetis: etenim civitas ad iordanem effusa est: mihi autem neque mirificati credidistis: propter hoc vos recolo testimonium illius.

Sed ne dicant: quia ille quidem testis est: nos autem non suscepimus nec digni iudicavimus. Iste deus loci furus: oes diligunt munera: sequuntur retributores: pupillo non iudicat: et cum viduus non ingredit ad eos.

a Quia non quero voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me. Hoc est inobedientes et homines propter voluntatis. Et dicit Beatus. quod sola propter voluntas ardet in inferno: tolle eam et iam non est infernus. Dat. xxvj. d. Tertium non sic ego volo sicut tu vis. Esa. xlvj. d. Vocas ab oriente aures: et de terra longinqua virum voluntatem meam faciet.

c Si ego testimonium perhibeo de meipso etc. Hoc est contra gloriosos et arrogantes quod se factores et comedant. Proverb. xvij. c. Justus propter accusator est sui: non comedat tor. ij. Cor. x. d. Non enim qui seipsum comedat ille perbar: sed qui deus comedat. Proverb. xxvij. d. Qui se factat et dilatat iurgia percat.

d Alius est qui testimonium perhibet de me: et scio quod verum est testimonium eius quod perhibet de me. Hoc est quod dicit Proverb. xxvij. a. Audet se alienus et non os tuum: extraneus et non labia tua.

f Vos misistis ad iohannem et testimonium perhibuit veritati: ego autem non ab homine testimonium accipio. Hic instruitur et si laudemur ab alijs: tamen propter nos hoc non affectem. Alii dicit: Non ab homine testimonium accipio: quia ois homo mendax: deus autem verax: cuius testimonium et laudem debemus nobis querere. Chrysostomus. Si laudes amamus: eas que a deo sunt queramus. Nam que quidem ab hominibus laus est: simul et apparuit et perijt. j. Nachab. ij. g. Gloria hominis steret: et simul est: hodie extollitur et cras non invenietur: quia convertus est in terram suam et cogitatio eius periet. Item Chrysostomus. Si viderit et laudati a turbis amas: attrahet plebem angelorum et fias terribilis demonibus et humanarum laudum nullam habebis curam: sed oia clara huius mundi ita perculcabunt ut gurgit et luti: et videbis tunc manifeste quam nihil ita antinam deformat sicut gloria amare: Non enim est possibile quod hanc amat vitam vivere crucifixam.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

testimonium tuum non est verum. Propter hoc passum est dicit. q. d. b cogitatis et dicere mihi pponit: quod non est credendum mihi: quia testis de meipso. Tunc sensus est: Testimonium meum non est verum: vobis siue in suspicionem vestram. Scdm Beatus alii soluit. Si ego homo solus: Testimonium perhibeo de meipso. i. gloriam appeti per hoc. Testimonium meum non est verum: quia ois homo mendax. i. oino homo. i. purus homo. q. d. ego non habeo veritatem ab homine sed a deitate. Sed secundum Chrysostomum. ut diximus: loquitur in suspicionem iudeorum: Non est verum: vobis. i. in hominum dissolutorum altercatione dicitur. i. quod erat dicitur: et ostendit quomodo novit eorum inestabilia mentes. Et in hoc ostendit primo virtutem suam deitatis: quia secreta cordis eorum intelligit: Deinde alias demonstratio nes subdit manifestas: tres inducens testes eorum qui dixerat. i. opa que ab ipso facta sunt: patris testimonium et iohannis predicationem. Et primo ponit minoris. i. ea que iohannes dicit: Alius est qui testimonium perhibet de me. i. iohannes.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

Et testimonium perhibuit veritati: licet satis istiterit nunc cum veritate de christo: sed de se interrogaretur: que autem in his que per seipso dignum fide reputauerunt: multo magis in his que per alio. Ideo mines enim non ita credunt his que de seipso dicunt ut his que de alijs dicunt.

* nos ipsos vel comedant

Ignū iudicantimus: Ideo subdit: **a** Ille erat lucerna ardens et lucens. Ardens quantum ad veritatem vite et feruorem exequendi suum officium: Lucens vero quantum ad splendorem fame et opinione que de ipso erat. Hęc lucerna fuit accensa in sanctificatione / exposita in predicatio / ne / extincta in decollatione: de qua dicit

ps. 131.

Ps. Parauit lucernam christo meo etc.

b Ille erat lucerna ardens et lu

oraliter

* nos ipsos / vel commendari velle et testi-
moniu habere possumus. Primum est q laudem vel testimoniū
non queram nisi a bonis / et de veritate et sine placentia vana
vel corrupta affectio / et pro utilitate alioz vt aliq salui fiant.
De primo dicit Sen. Tantū sit tibi laudari a turpib / quā /
tum ob turpia. Prover. j. b. Si te lactauerint peccatores / ne ac-
quiescas eis. Eccl. xvij. d. Septi aures tuas spiritus et noli au-
dire linguā nequā. De secundo. s. q nisi de vero debem velle
laudari / dicit. ij. Cor. xij. b. Veritate dicā: parco autē ne quis
me existimet supra id qd videt in me aut audit ex me. De ter-
tio dicit. j. Cor. iij. a. Vibi pro mimo est vt a vobis iudi-
cer aut ab humano die. Item Gal. j. b. An quero hoib / pla-
cere? Si adhuc hoibus placere christi seruus non essem. De
quarto dicit. ij. Cor. xij. d. Fact / sū insipies / vos me coegi-
stis. Et postea dicit: Omnia aut charissimi propter edifica-
tionē vestrā. Sequitur: **a** Ille erat lucerna ardens /
charitate. **b** Et lucens / exemplo vite et aptioe doctrine.
Eccl. xlvij. a. Surrexit bellas qsi ignis et verbū eius qsi fa-
cula ardebat. Pr / oportet q homo sit ignis vt in se ardeat
anteq verbū ei / alios cōburat. Bern. Qui nō ardet / nō ac-
cendit: nisiq carbone mortuo accendunt alij carbones. Mo-
ta q iohānes dicit lucerna / nō ignis. Fuit enī quasi radi / sol:
nō erat sol. s. j. a. Nō erat ille lux: sed lucerna / supple: que ha-
bet lumē ab igne: ita iohannes a christo. Deut. iij. d. De / no-
ster ignis psumēs ē. s. j. c. Nō sum ego christus. Itē iohānes
dicit lucerna: qz sicut lucerna debet pgre dñm: ita iohānes
christū. Ps. Parauit lucernā christo meo. Luc. ij. g. Dg /
tibus ante faciē dñi parare vias ei. Malach. iij. a. Ecce mit-
to angelū meū ante faciē meā etc. Itē lucerna oleo nutrit vel
alio somēto: sic iohānes grā dei pficiebat et pfortabat: vt dē
Luc. j. g. Puer aut crescebat et pfortabat spū. i. grā spūsan-
cti: q ē nutrit sanctoz. Vñ Sap. xvij. d. Omnia transfigura-
ta omnū nutriti grē tuę deseruiebāt. Contra dicit de malis
Baruch. iij. b. Cōtristastis nutriticē vestrā. i. repulistis grām.
Itē hęc lucerna fuit accēsa in natiuitate et in ytero: sicut vi-
ditur Luc. j. b. Et spūsancto replebē adhuc ex ytero mris
sup. Posita fuit sup candelabz i pdicationē: absōsa fuit et re-
cōdita in carcere: emuncta fuit in decollatiōe nō extincta. Lu-
cerna enī licet videat extingui cū emūgē / tñ clarior reddi: sic
sancti licet tribulationib / premant vel morte etiā / tñ lucidio-
res reddunt. Vñ Judic. vij. f. Fractis lagūculis magis re-
splenduerūt lampades et territi sunt hostes. Exo. j. c. Quāto
magis filij israel opprimebāt: tanto magis crescebāt et multi-
plicabāt. j. xij. d. Nisi granū frumētū etc. Ideo fides sancto-
rum cōparat grano sinapis: qd tritum maioris est virtutis:
Matth. xij. d. Breg. Qualls vnusqz apud se lateat / illata
contumētia declarat. Et nota q ista lucerna. s. beatus iohā-
nes fuit ardēs interi / per charitatē: et lucēs exteri / dupliciter:
quantū ad puerfationē et pdicationē. Unde dicit lucifer / Job
xxvij. d. Nunqd pducis luciferū in tpe suo: In vita enī et
doctrina alios illuminauit. Quantū ad vitā eius et puerfatio-
nē exteriorē notant tria: locus solitarius / asper vestit / insipid /
et parc / cib. In his dedit nobis exēplū ista lucerna. De pmo
dicit Luc. j. g. Puer crescebat et pfortabat spū: et erat in de-
sertis vsq ad diē ostētionis suę ad israel. Et i hymno. Antra
deserti teneris sub annis ciuisi turmas fugiens petisti / ne leui
saltē maculare vitā fame posses. Chren. iij. d. Sedebit soli-
tari / et tacebit. De secūdo dicit Matth. iij. a. Ipse iohānes
habebat vestimentū de pillis cameloz et conam pelliceā circa
lūbos suos: In quo pfundimur de mollitie et gloria vestitū.
Matth. xj. a. Quid existis in desertū videre hoīem mollib /
indutū: Ecce qui mollibus vestiunt / in domib / regum sunt.

ps. 131.

Chryf. Omne vestimentū ad tres causas pertinet. Ad spe-
ciem visionis: tale seruus dei habere non puenit. Ad delecta-
mētū corporis: tale seruicrib / deo nō ē aptū. Ad tegumentū
nuditatis: tale fuit iohānis / nō de lana s de pillis. Itē Chryf.
Si is qui tam purus erat ad tam asperā vitā se cogebat / quā
excusationē habebim / qui peccatoz one
ra portātes nos mollificam: Luc. xvi.
e. Induebat purpura et bysso etc. Cōtra
qd dē Eccl. xj. a. In vestitu ne gloriaris

vnq. j. Timoth. vj. b. Habētes alimēta et qb / regamur etc.
Esa. xx. a. Uade et solve sacco de lumbis tuis etc. Bone. iij. c.
Surrexit rex de solio et abiicit vestimentū suū et indutus est
sacco etc. De tertio. s. de parco victu et insipido dicit Matth.
ij. a. Esca autē eius erat locustę et mel siluestre. Daniel. x. a.
Panem desiderabilē non comedi etc. Ps. Cinerem tanq pa-
nem manducabam. Ezech. iij. b. Sume tibi frumētū et hor-
deū et fabam et lentem et mllū et viciam et mitte in vas vnū et
facies tibi panes. Eccl. xxix. d. Initiū vite hois aqua et pa-
nis / ista pertinet ad victum: et vestimētum / hoc ad vestitum:
et domus protegens turpitudinē / hoc pertinet ad locū. Ita
fere in omnibus religionib / fuit in initio q habuerūt victum
tenue et vestitū asperum et vilem: et locum siue domū paupe-
rem et humliem: sed procedēte tempore / cōualecente iniqua
consuetudine mutant omnia ista / et redeunt ad formam secula-
rem. In vita beati Bern. legitur. Prīma facie ab introcūti-
bus claraualem / per descēsum mōtis de / in domib / eius co-
gnoscebatur / cū i simplicitate et humilitate edificioz simplici-
tatem et humilitatem inhabitantiū pauperū christi vallis inu-
ta loqueret. Sic beatus iohannes fuit lucerna lucens per vitā
tam. Fuit etiam lucens per doctrinā: Docebat enī nescientes
qui erant in tenebris / vt herodem. Item corripiebat ob-
stinatos et rebelles / vt phariseos. Matth. iij. b. Progenies
viperarū quis demonstrabit vobis fugere a vettura ira: Cō-
minabatur enī eis de presenti dicēs: Jam securis ad radicem
arboris posita est. Et de futuro dicens: Omnis ergo arbor q
nō facit fructum bonū excidetur et in ignem mittetur etc. Itē
erudiebat in via iusticie penitere volentes. Unde Matth. iij.
a. Pnitentiam agite etc. Item facie dignos fructus pntē-
tę. Hęc quattuor debet facere pceditor: Docere / arguere /
corripere / erudire: Scdm illud. ij. Timoth. iij. d. Omis scri-
ptura diuinitus inspirata utilis est ad docendū / ad arguendū /
ad corripiendū / ad erudiendū in iusticia. Docuit autem
constanter et humiliter et prudenter. Constanter / sine timore.
s. j. b. Iohānes testimoniū perhibet de ipso / et clamare dicēs:
Hic erat que dixi etc. Ibi dicit Chryf. Quid ē clamare? Est
fiducia / cum libertate / sine subtractione pcedat. Hoc est qd
dē. ij. Timoth. iij. a. Insta oportune impoortune etc. Itē dē
paulus Act. xx. f. Contestor vos hodie qz mūdus sū a san-
guine omnī: non enī subterfugi quo minus annūciarem vo-
bis omne cōsilium dei. Item docuit humiliter sine elatione:
quia cum tantus esset vt etiam christus putaret / tñ dicit: non
sum christus: non sum bellas: non sum propheta: non sum di-
gnus vt soluam corrigiā calciamētoz eius. Talis est fidelis
dispensator. Bern. Fidelis minister es si de mltā glā dñi tui
et si non exeunte ex te / tñ trāseūte per te / nil manibus tuis ad-
herere contingat. Item prudenter: qz cuilibet distribuit sūm
qz competeat: turbis / militib / publicanis / phariseis: vt vi-
ditur Luc. iij. b. et. c. Talis ē dispensator prudēs. Prover. b.
xij. d. Acceptus est regi minister intelligēs. Sic potest illud
verbū exponi de beato iohāne: de quo specialiter dixit dñs:
Ille erat lucerna ardens et lucens: Qd debet etiā p-
dicatozibus conuenire. Aug. Sancti pceditores lucernę
sunt: quia accēsi sunt lumine veritatis / et feruēt spiritu chari-
tatis / et suppet eis oleum gratię dei. Si nō essent lucernę / nō
diceret illis dñs: Vos estis lux mundi: Matth. v. b. Item lu-
cerna quādoqz accendit / quādoqz extinguit: sed sol semp ma-
net in suo lumine et colore: Ita sancti non semper habent gra-
tiam pcedandi vel illuminandi: sed amittunt etiam aliquādo

ps. 101.

ps. 47.

AA 2 * gratia / et resurgunt q

Euangelij scdm Johannem

¶ Vos aut voluistis exultare ad horam in luce ei? Hoc qd dicit: Voluistis exultare i luce ei? ostendit q suscepit testimoniu ei? / z est dignu fide reputabat. Un etiam no qualescuq miserunt ad eum / sed sacerdotes z leuitas: Hoc autem q dicit: Ad horam: demonstrat q cito ab eo recesserunt / cum non possent est inclinare ad id qd volebant. Statim eni calumnia inferebant dicentes: Quid e baptizas si tu no es christus / neq bellas / neq ppha: s. j. d. Sz si testimoniu iobanis a q cito recessistis no mouet vos: b Ego aut habeo testimoniu mai iobane. q. d. ita qde iobanes testatus e: Ego aut habeo testimoniu mai iobanne. i. qd efficacius vos cogit credere me esse veru filiu dei. Qz sic dicit Chrys. no poterat qde dicere q nihil esset de testimonio iobannis: qz ad eu miserat z negare non poterant: sed possibile erat eos dicere: qz gra testat sit / hoc aut de operib nulli diceret poterat: qz ipi q sanabant etiā quilibet isanientē puicis / sent. Et ideo inducit: c Opa eni que dedit mibi pater. Per opa intelligit miracula qb nullus pdicere poterat. Per hoc q dicit: Que dedit mibi pater / per generationē supple: intendit pbare: qz ista opa no erant possibilis alicui potentie creatę: cu ipsa fuerint supra omne cursu nature. Per b qd seq tur: d Et pficia ea: notat q miracula data sunt ad instruendū ad fidē. Fides aut ex illa parte q est p auditū / iuuat miraculis z doctrina / z hmoi administrantib no causantib ip / sa: Et id subdit vltra: e Ipsa opa miraculor. f Que ego facio / p mēpsu: qd no facit aliq sancti. Ideo eni dicit Que ego facio: cum ante dixerit: Que dedit mibi pater. Sancti eni no facit. pzie miracula / s. ppe merita eoz sunt a deo. g Testimoniu phibet de me: et b forti est qd testimo / niu iobanis: Nihil eni forti e z incōtradictibili veritate q sumit ex pre rerū. Et hec veritas e i testimonio operū: in testimonio iobanis no fuit nisi veritas opinionis bonę. Lulus rei vero testimoniu phibeat opa: et etiā iobanes aperit eū subiūgit: b Quia pater misit me: Et si ipse me misit vt talia opa pficia: frustra vos calūniāmini q sim pzi talia opera facies i die sabbati: q no nisi ab ipso possū pficere. Sz incidit h duplex dubiu. Primū est: qz ipse no dicit q opa testent q sit filius dei / sed q pater misit eū. Secundū est: qre no pbat q par vel gēlis sit pzi / sed tm vsq ad b ratiocinationem deducit q no sit pzi / z ius / subiūciens id qd vterius sequit ex his que pposuit. Ad primū dicēdū / qz sicut pater ex supra dicit / nihil ita iudgos icitabat z ed / sic q se dicebat naturalē filiū dei esse: cu videret eū hoīem esse mortale: z illud nulla v sustinere poterat: et ideo vt pdescedat eis / no id ponit i voce: s relinqt eis hoc arguere ex his q ipse dixit / z q ita suscepit. Ad secūdū rīdet Chrys. et bñ: dicēs / vtraq erat ab opib / discernere: et qm nihil pziū facit: et qm par e ei q genuit: qd e pcedēs cōstruit. j. x. g. dicēs: Si mibi no credis opib / credite vt sciat / z credatis qz ego i pte z pat i me e. Sz qz mai / z digni / testimoniu erat testimoniu pzi q vtrūq istoz z minoris suspiciōis: ideo psequēt trāstert se ad illud dicēs: ¶ Et q misit me pater / ipse testimoniu phibuit de me: Et in baptismo: Luc. iij. e. Et in monte: Matth. xvij. a. Sed illud qdem qd in mōte fuit no audierūt: illud qd in baptismo no attēderūt: et ideo no curauerūt: nihilomin / tm ipsū testimoniu i se fortissimū fuit. Sz qz poterat dicere: etiā moysi locut e de / qd tu de voce ista gloriaris: Prguenit hęc eoz suspicio nē dicēs: k Neq vocē ei / vnq audistis: qz nullā bz: vox eni ptinet ad indigētā material nature. l Neq spectem eius. i. diuinitatē.

Doralter * gratia / et resurgit p pgnitētiā: s. christi no. Th. s. j. e. Super que videris spm scdm descendente z manere sup eū: hic est qui baptizat. Itē lucerna cu emūgit tūc videt extinguit / s. fortius accendit / et qd mortuus est i ea auferit: sic sancti. Th. ij. Cor.

¶ c. Cum infirmos tūc potēs sim. Itē in eodem. Virtus in infirmitate perficit. Itē lucerna est lux intra vas: et si voluimus q luceat extra / oportet q vas sit lucidum z mūdū / no obfuscatū vel deturpatū: sic lux doctrine fulget in honestate vitę: qz non est speciosa laus in ore peccāto: Eccl. xv. c. Itē dicit Aug / q lucerna oleo nutritur / vento extinguit et extincta putet: sic p̄dicatoz nutritur oleo gratię: sed extinguitur vento supbie: et putet siue feret alijs p cremplū male vitę. Et nota q patunt abozum pregnātes aīę. Vel pōt dicit q lucerna est cādela in vitrea. i. fides z spes z charitas in aīa. In cādela eni tria sūt: lichn / et cera et ignis. Lichn / q est ex multis filiis: e fides q e ex plurib / articulis. Iste debet eē excussus ab arista. i. ne credat fortilegīs z documētis vetularū. Et nota q lichnus quāto e intra candelā / pfundior: tāto cādela melior: sic fides / quāto de occultiorib / e et q sunt supra rationē: tāto magis meritoria e: Quia dicit Greg. Fides no habet meritum cui humana ratio p̄bet experimentū. Cera q est ex melle est spes que pcedit ex puritate p̄ciētę. Sepū fetēs e spes in carnalib / z terrenis. Adiere. xvij. a. Baledict / q pfidit in homine z ponit carnē brachiū suū. Ignis e charitas. Luc. xij. f. Ignē veni mittere in terrā zc. Et sicut ignis supior e in cādela: ita maior horū est charitas. j. Cor. xij. d. Sic ignē siue hanc lucernā extinguit tria. Vetus supbie siue fiat / ad latēdis humanę: aqua luxurie z gula: pfunda obscuritas auaricie: sicut q candelā i p̄tēde poneret / statim extingueret. Ergo ardeat z luceat lucerna nra: ab istis caueam. Frat / quit / lucerna ardēs z lucēs. Ardere debet hō charitate: lucere discretionē. Bern. Charitas sine discretione errat: discretio sine charitate iacet. Vel ardere in nobis vt boni sim: lucere vt alijs sim / viles z pficiat. Bern. Lucere vanū: ardere sanctū: lucere z ardere pfectū. Quis vult ardere tm i se. Et de talib / dicit Hiero. Sancta rusticitas tm sibi p̄dest: z quātū edificat ex vitę merito ecclesiā christi: tāto nocet si destruentib / non resistat. Isti sunt pigri / sicut ille q abscondit in sudario pecuniā dñi sui. Luc. xix. c. Alij sunt q tm volunt lucere: vt hypocrite z ficti. Lux eni q e sine ardore: no e lux vera s ficta siue picta. Tales sūt sidera errāta. Canon. Jude. d. Strūqz aut debet hōe sancti / p̄dicatoz. Th. j. Timoth. iij. d. Artēde tibi z doctrine / instā in illis: sic eni teipsū saluū facies z eos q te audiūt. Sequit: a Vos aut voluistis exultare ad horā in luce ei? Ira e de hoib / hui / mūdū: qd audistis aliquē magis p̄dicatozē cui / fama lucet / oēs sequuntur / sed ad horā. Talis eni est gra mundana z fauor popularis: statim decidit / qz no gra mouent s curiositate. Sic dicit j. vj. c. q sequebant chris / p̄ signa que faciebat. i. p curiositate signoz / Unde significat hic in luce eius: no in ardore. Sequit: b Ego aut habeo testimoniu mai iobane: opa eni que dedit mibi pater vt pficiam ea / ipsa opera que ego facio testimoniu phibent de me. Maius est testimoniu operum q hominū / etiam sanctorum. Unde fatuissim / est qui credit magis de se mendacib / z falsis hominib / q proprijs operibus: Et talis tm infinitus est numerus: quos cōscētia accusat / z tm adulario lenit z iustificat ita vt contra opera propria quoz conscj sunt credat falsis se sibi. Tales fascinari sūt. Sap. iij. c. Fascinatio nugatitatis obscurat bona. Sequitur: b Quia pater misit me: z q misit me pater / ipse testimoniu phibuit de me zc. Mora in summa moralitatē / vt facili / nos expediam. hęc p ordinem ponunt qnqz testimonia: Iobanis: operū: patris scripturę et moysi. hęc qnqz si habeam / securi esse possum de causa nostra z de hereditate recuperāda: quia non solum i ore duum vel trium / sed etiam quattuor vt qnqz stabit nostrū verbum. Primus testis iobannes: id est gratia / phibet nobis testimoniu de culpę remissione. Unde dicit illud. s. j. d. Ecce

* agnus dei. Batica

Vertical text in the right margin, partially cut off, containing various annotations and references.

Speciem eius: id est diuinitatem: **A**uidistis: quia inuisibilis est omni creato. Et qd legit in Exodo et i alijs locis: totu peractum est in subiecta creatura: sicut vult Chryf. et Aug^o in. xij. super Gen. Un dicit hic Chryf. Sic dices: qm necq vocem eius audistis: propter hoc no dicit: quoniam habet quidem vocem sed no audibile: Ita dicens: necq speciem ei^o audistis: non hoc dicit quoniam speciem quide habet: no autem considerabile: sed quoniam horu nihil circa deum: et ideo necesse est gloriare speciem pro deitate. Et infra paru continuat Chryf. id qd sequitur cum precedere sic dicens: Et quid dico hoc ait: no solum necq vocem eius audistis necq speciem eius vidistis: immo qd plus est: licet pcepta ei^o credat: vos suscepisse et detinere: tñ dico vobis q ea non habetis i vobis: Et hoc est: **A** et verbum eius non habetis in vobis manens: hoc est constitutiones: legem et prophetas. Et si enim deus hec constituit: tñ apud vos no snt. **Q**uia quem misit ille huic vos non creditis. Si eni sursum et vbiq deorsum docent scripturę vt mihi credatis: vos autem no creditis: manifestu e qm sermo ei^o desinit a vobis. Sz qz habebat dicere: Si moysi no e locutus deus: qz vocẽ no habet: ergo eadem ratione nec tibi testatus est: Ideo inducit. **S**crutamini scripturas. q. d. in illis pater testatur mihi si eas intus legatis. Et ideo: **S**crutamini. i. diligẽt inuestigare intellectum: no contenti sola littera: **S**cripturas illas: **I**n qb^o vos putatis vitam eternam habere. Putatis: dicit: vt ostendat: qz nihil faciebāt i scripturis nisi tñ legebant littera: et ideo non habuerunt scientiam de vita eterna: sed opinione debilem siue putatione. **E**t ille sunt que testimoniu perhibent de me. q. d. quas vos putatis vitę causas: illę de me testatur. Un patet qz solū impedimentu q non credatis: est in mala vestra voluntate: quia ratio scripturaz mihi credere suadet. Et hoc est qd sequitur: **E**t non vultis venire ad me. q. d. scripturę testantur de me: et tñ per illas non vultis venire ad me: id est credere in me. Et quanta sit malicia: ostendit per id qd sequitur: **E**t vitam habeatis: qz nec magnitudo pę mę potest vincere magnitudinẽ malivolentię: que ex inuidia nascitur. **C**laritatem ab hoibus non accipio. Ista est vltima pars in qua arguit eos de incredulitate. Et diuiditur in quattuor partes. In prima ostendit q amore soli^o veritatis et patris arguit eos. In secunda annũciat eis pęnam in qua iusto iudicio dei traditi sunt: quia eum non receperunt. i. q. recipient operatozem erroris. i. antichristu: Et hec incipit vbi dicit: Ego veni in noie patris mei. In tertia ostendit eis causam obstinate incredulitatę eorum: vbi dicit: Quomodo potestis vos credere. In qarta annũciat eis durissimam accusationẽ qua accusabunt apud patrẽ ab eo in quo maxime cõfidit. i. a moysi: vbi dicit: Nolite putare quia ego. Chryf. sic continuat ad precedes. Ne putez inquit hec omnia dicere propt amore laudis: vide qd inducit: Claritate: id est laudem vel gloriã: **A**b hoibus non accipio: id est non indigeo. Non est ait natura mea talis vt indigeat ea que ab hoibus est gloria. Si enim sola lucerna lumine nequaqz suscipit adlectione: multo magis ego humana no indigeo glia: **S**ed cognoui vos qz dilectione dei non habetis i vobis. q. d. no vt me exaltem ista dico vobis: Si eni tantu celatis deũ patrẽ vt dicitis: cũ ex testimonio iohãnis et operu et patris et scripturę cõulgeti sitis me non esse contrarium patri: nunc mihi debebaris occurrere: et cum admiratione suscipere: sed ego cognoui vos: quia no est ita vt dicitis: **Q**uia dilectione dei no habetis i vobis: sed oia factis vt tumorẽ cordis vestri et inuidiã conuertiatis: et ideo iusto iudicio trademini alijs: qui seducet vos. Et hoc est

Magnis dei. Gratia eni dicit et ostendit nos innocentes: facit enim redire ad statũ innocentie. Opera laboriosa que facimus perhibet nobis testimoniu de pęne dimissione: quia labore operum satisfacimus. Apoc. xij. c. Opera illorum sequuntur illos: ad testandum pro ipsis: sicut opera maloru ad testandum contra ipsos. Unde Sap. iij. b. Ex iniquis omnes filij qui nascuntur testes sunt nequitie aduersus parentes suos. Tertius testis: id est pater testimoniu perhibet de dilectione et deuotione: qñ homo feruid^o e in oratione et meditatione et quasi transfugatur in nouam formam altioris vitę. Unde dicit pater ad eũ: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Cum talibus eni delitatur dominus: Proverb. vij. d. Quartus testis id est scriptura testimoniu nobis perhibet de iugi studio et lectione ipsius legis diuine: Scdm illud Ps. In lege dñi voluntas ei^o: et in lege ei^o meditabit die ac nocte. Quintus testis. i. moyses testimoniu perhibet de pceptozu impletione. Eccl. j. xv. d. Si volueris mandata conseruare et conseruabunt te. Sequitur: **S**crutamini scripturas in qb^o vos putatis vitam eternam habere: et ille sunt que testimoniu perhibent de me. Quidam non scrutantur scripturas: no querunt medullam scripturę sed superficiem: et ideo non inueniunt tesum: non inueniunt sapientiam que est in profundo. Ps. Beati qui scrutantur testimonia ei^o. Proverb. ij. b. Beatus homo qui inuenit sapientia: que inuenit in profundo scripturę. Scriptura eni est quasi regio metallica vbi inuenitur aurum: vt dicit Chryf. Proverb. ij. a. Si quesieris eam quasi pecuniam: et sicut thesauros effoderis illa: tñc intelliges timorem dñi et scientiam dei inuenies. Job. xxvij. c. Trahitur sapientia de occultis. Matth. xij. f. Simile e regnum celoꝝum thesauro abscondito in agro. Ager est scriptura: thesaurus est sapientia dei: vltima eterna que ibi inuenit. Un dicit: **I**n quibus vos putatis vitam eternam habere. In scripturis legendis et scrutandis solum no est vita sed in faciendis. Ps. In custodiendis: id est pro custodiendis illis retributio multa. i. xij. b. Si hec scitis beati estis si feceritis ea. Ideo duo dicunt in Ps. Beati imaculati in via q ambulat in lege dñi: Ecce opus. Et sequitur: Beati qui scrutantur testimonia eius. Item alibi. In lege dñi voluntas ei^o: ad faciendum. i. et in lege eius meditabitur: ecce studiu. Ideo errabant pharisę: qui in scripturis legẽdis solum vitam putabant habere. Unde tesum no inueniebāt licet ad tesum ducerent scripturę. Unde sequitur: **E**t non vultis venire ad me: per fidem operantẽ. **E**t vitam habeatis: qz ego sum vita. i. xij. a. Sequitur: **C**laritatem ab hoibus non accipio: sed cognoui vos qz dilectionem dei non habetis in vobis. Hęc est bona consideratio contra laudem humanam: vt homo non querat laudari a peccatoꝝib^o quos scit esse inimicos dei et non habere ei^o dilectionem. Ideo dicit Ps. Oleum peccatoꝝis no impinguet caput meum. Seneca. Latum sit tibi laudari a turpib^o quantum ob turpia. Et nota q dicit: Claritatem ab hoibus non accipio. Laus eni hominum non est claritas sed obscuratio. Sap. iij. c. Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Homines sunt tenebrosi vel tenebre: et ideo claritate no possunt conferre: sed deus qui est sol claritatem confert cõscientię cui testimonium reddit. Sap. vi. b. Clara est et que nunq marcescit sapientia. Malach. iij. a. Vobis timentibus deum oriet sol iusticie. Iste sol est i homine causa generatiois: quia generat i anima prolem virtutum et bonozum operum: et illuminat cõscientiam. Unde Sap. iij. a. O q pulchra generatio cum claritate. Cum generatione enim bonozum operu est claritas cõscientię: qz spiritus reddit testimoniu cõscientię q sim^o filij dei: sic dicit Ro. vij. c. Et hec e gloria q a solo deo

Doraliter

B

Matth. 3. b. c. 17. a.

Ps. 1. 10.

Ps. 118.

Ps. 118.

Ps. 118.

Ps. 1. 10.

Ps. 140.

Matth. 3 * est et no ab hoie.

Euangelij scdm Johannem

seducet vos: Et est qd sequit: a Ego veni in noie patris mei: sicut probatu est ex oib' mibi testimoniu p'hibetibus. b Et no accepisti me: per deuotione fidei. Et is iustu est: c Si ali' uenerit. s. antichristo. d In noie suo: qd fallie usurpabit: illum accipietis. Ita legitur hec littera fm exposito/ res latinos. Scdm grecos iacet ista sic. Ego veni in no mine patris mei et no suscepisti me: si alius uenerit in nomine patris il li suscipietis. Et Chryf. legit sic. Antichristu h' enigmatice ondit: que irrefragabile eoz ideuotiois ponit demostratione: si eni ait ut amas deus me psequimini: multo magis i antichristo facere vos oporteret. Ille eni nihil tale dicit: neq' missu ee a patre meoq' fm uoluntate uenire illi: sed p'uaru o'e tyrannice ea q' in nullo sibi p'gruit rapies / r sup oia deus seipsum esse dices: sicut paul' ait ij. Thessal. ij. b. Sup oia dictu deus uel cultura ostendete seipsum qm ipse e deus. Idoc eni est i noie patris uenire: ego aut no ita sed i noie patris mei ueni. Et psequen' causam obstinatiois eoz arguit dices: f Quod potestl' uos credere q' gloria abinuit ee accipitl'. i. q' oia agitis. pp' uanagloria: et tñ dicit: q' amore dei facit: Et b' expresso' patet p' id qd seq' b' Et gloria que a solo deo e no queritl'. q. d. si hanc uera gloria quereret: tñ amore dei faceret: qd facit: sed tñ mihi crederetis. Et ostendens q' oino s'it puari uenia inducit etia moysen accusatoze eoz dices: k Nolite putare qz ego discretiue debet legi. i. ego ita q' no ali'. l Accusatus su uos apud patrem: cuius obsequio uos facere b' dicitis. n Est q' accusat uos moyses: q' ante me testificatus iniuria passus e i his q' fecistis mihi. Et ut magis pcuriat eos iudicet / o In q' uos sperat / q' supple intercessore habeat. S'z uñ p'itat h' q' moyses accusabat eos: p'cipue cu' christus soluere sabbatu / qd moyses p'cepit obseruari: Ad b' respodet Chryf. sic dices. Nimiru oia hec desup habet p'st'uctione: Cu' eni in cofessione deductu sit: qm a deo ueni / r ab opib' / a uoce iohanni / a testimonio patris: manifestu e qm moyses eos accusabit. Qd eni ille dixit Deut. xviij. d. none qm si qd uenerit signa facies r ad deum ducet r futura p'dicet cu' ueritate: cu' omi obedire ei oportet p'uasiode: Et ideo iudicet uerit'. p' Si eni crederetl' moysi / crederetl' forsitan et mihi. Et b' qd dicit forsitan: e i iustis i credulit' no dubitatio dei. Potest etia dici q' in fide s'it duo: sicut dicit Aug' .s. cogere et assentire. Ad p'mu poterat cogi ratio iudeoz. Si eni moyses id e dicit cu' christo: necesse e q' si ratio iudeoz inclinatur i dictu moysi / q' etiam inclinetur i dictu christi: assensio uero illa que e ex parte uoluntat' / cu' uoluntas impossibilitu sit: sicut dicit philosoph' : bene poterat inclinari ad moysen ita q' no idinarer ad christu: hanc libertate q' e i illo credere qd iudicet ex parte uoluntat' no ratiois: notat h' q' dicit forte: qz dubiu erat fm coparatione ad causam imediatam: no dico fm coparatione ad causam p'mam: et ideo simul erat dubiu et certu. q De me eni ille scpsit: Deut. xviij. c. Et i mult' alijs locis. r Si aut illi' h'is no credit / in q' speratis: et in summa ueneratione e apud uos tanq' legislator uester r dux: et p' que liberati estis de egypto: s Quod uerbis meis credetl': cu' me odio habeat / r q'rat' iustificare / r dicatis deo ee filiu: Et ex b' patet ratio r causa euidens: q're ipsi iudici p' oib' recipiunt antichristu. s. qz ille odit christu: r christo oino erit filius. An cu' r ipsi odiat christu r nihil oino possint suscipere amicitia bilis de christo: facillime ad p'uarium ipsi' deuoluent. Et nota malicia eoz: qz cu' christus dicit q' moyses de eo scripsit: si aliqd benignitat' h'ent: deberet q'rere locu scripture. S'z no cupiunt discere: sed uicti testimonijs multis / qz p'dicere no ualebant obmutuerunt. Sicut eni dicit Chryf. in homelia. xij. in

fine. Talis e neq'tia: quodcuq' quis dicat uel faciat non erigit sed manet proprium uenentiu obseruans. * est et no ab hoie. a Ego ueni in noie patris mei et non accepistis me: in affectu per amorem: i intellectu per fidem: in manu p' opatione. c Si ali' uenerit i noie suo illum accipietis. Alius siue alien' est diabolus: q' recipit contempto r repulso christo. An Esa. lviij. b. Juxta me uis cooperuisti et suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum r pepigisti cum eis fornicis. Et subdit causa: quare dñs repellit: qz gloria mundana appetit. Et b' .s. Quod potestis uos credere. i. ad humilitate fidei uos inclinare. g Qui gloria abinuit ee accipitl'. i. accepta habet. Ad istam q' crederetl' christo despiciebant ab alijs r extra synagogam fiebat: r is pauci uolebat ad christu conuerti: qz amabat ab alijs honorari. Ita hodie gloria mundi oēs retrahit a seruitio dei: et tñ maxima gloria e sed dñm: sicut dicit Eccl. xxiij. d. Et hoc e qd subdit: h' Et gloria que a solo deo e. i. gloria p'sentis in p'senti / r gloriam p'ternam in futuro non queritis. Hec est magna infamia: gloria hoim q' steret r p'mis est q're r gloria dei repellere. ij. Cor. x. d. Qui gloriatur in dño gloriatur. Et id e dicit Hier. ix. g. Chryf. Si laudes amam' / eas q' a deo sunt q'ram' laudes: Na q' qdem ab hoib' est laus qualiscunq' fuerit: simul r apparuerit r perijt. An Pa. Perijt memoria eoz cu' sonitu: r dñs in p'ternu p'manet. De b' habes. s. eodē. s. Ego ab hoie testimonium non accipio. k Nolite putare rē. qz multa dixerat de se r no crederetl' poterat credere quis q' eos esset accusatur' uel q' uenerit in mundu no ad saluandu sed ad perdendu: qd falsum e: qz uenit querere r saluare qd perierat: ut dicit Luc. xix. b. Et. s. ij. b. Non misit deus filiu suu in mundu ut iudicet mundu sed ut saluetur' dñs p' ipsum. Ideo dicit: Nolite putare qz ego accusatus sum uos. i. qz uenerit ad accusandu uos apud patrem: e q' accusat uos moyses. q. d. ego no accuso uos sed uia trasgressio. Moyses eni dicit accusare. i. trasgressio mandator' legis per moysen dat'. Tel. k Nolite putare rē. q. d. non accuso uos solus sed moyses mecu: id est no accusabimini in iudicio solum pro cotemptu mei: sed pro cotemptu moysi. Nota q' christus non est modo accusator: sed excusator apud patrem: scdm q' dicit Heb. viij. d. Semper uiuens ad interpellandu pro nobis. Et. i. Joh. ij. a. Aduocatum habemus apud patrem iesum christum: r ipse est p'itator' pro peccatis nostris. Berni. Magnu habes o homo accusatum ad deum: ubi habes filium ante patrem: matrem ante filium: filius ostedit patri latus r vulnera: mater ostedit filio pecc' r uera: Nec potest fieri ulla repulsa ubi tot charitatis pcurrit insignia. n Est q' accusat uos moyses in q' uos sperat. Per moysen intelligit hic scriptura siue lex q' data est a moyse. Unde notand' q' qnq' habebunt mali i iudicio accusatores siue testes contra ipsos. Prim' est creator. Unde dicit Hier. xxi. f. Ego sum iudex r testis dicit dñs. Secundus est creatura. Sap. v. d. Armabit creaturam ad uisionem inimicor'. Item in eodem. Pugnabit cum illo orbis terraru contra insensatos. Itē scriptura: ut dicitur hic: Est qui accusat uos moyses rē. Item cofictia est testis. Roma. ij. c. Testimoniu perhibente illis p'fictia ipsor' et inter se cogitatio: nū accusantiu aut etiam defendentiu in die cu' iudicabit de oculis hominu. Item culpa. Scdm illud dicit Hier. ij. d. Argu et te malicia tua: r auersio tua increpabit te. p' Si eni crederetl' moysi / crederetl' forsitan r mihi. Qui eni crederet scripturę crederet ispiratiōi diuine q' de loquit i corde. An patet q' q' repellit gratia qua cor mouet a deo no credit ueracit' scripturę dei. De me eni ille scpsit rē. Post hec abijt iulius rē.

Dicitur

Dicitur in hoc

Text on the right edge of the page, partially cut off, containing various marginal notes and references.